

SLOVANSKÁ KRONIKA
HELMOLDA KNĚZE BUZOVSKEHO

) VYŠEHRAĐ (

HELMOLDA
KNĚZE BUZOVSKEHO
SLOVANSKÁ
KRONIKA

Přeložil Karel Vrátný

] 1947 [

Nakladatelství Vyšehrad v Praze

ÚVODNÍ SLOVO.

Nejvhodnějším úvodem k Helmoldově Slovanské kronice, dílu dvanáctého století, by snad byl Kollárův předzpěv k jeho Slávy dceři. Proč nepřipomenouti alespoň několik těch známých veršů?

*Aj, zde leží zem ta před okem mým slzy ronícím,
někdy kolébka, nyní národu mého rakev.
Ó věkové dávní, jako noc vůkol mne ležící,
ó krajino, všeliké slávy i hanby obraz!
Kde jste se octly, milé zde bydlivších národy Slávů,
národy, jenž Pomoří tam, tuto Sálu pily?
Sorbů větve tiché, Obodritské říše potomci,
kde kmenové Vilců, kde vnukové jste Ukrů?
Napravo šíře hledím, nalevo zrak bystře otáčím,
než mé darmo oko v Slávii Slávu hledá.*

Je s podivem, že nikdo u nás nepřeložil Helmoldovu Kroniku, až teprve Pavel Papáček, jehož překlad vyšel ne dříve než 1925, ale s názvem »Vyhubení Slovanů pobaltských« a jenom s podtitulem »Slovanská kronika bošovského kněze Helmolda«. Papáčkův překlad je velmi pěkný a je opatřen obšírnou a užitečnou předmluvou i hojnými poznámkami. Není však úplný, protože některé kapitoly, které samému Helmoldovi se zdály dosti značnými úchylkami od vlastního předmětu jeho knihy, jsou v překladu podány jen co do obsahu, což je také v tisku naznačeno menším písmem. Není tedy snad zcela zbytečné vydávati nový, a to úplný překlad truchlivé knihy, která by nás Slovany měla zvláště zajímati. A jestliže všechny Slovany vůbec, zvláště zase nás Čechy, a zcela zvláště tohoto času, kdy se zdá, jako by se chystal poslední a již navždy rozhodující zápas mezi sjednoceným Němectvem a námi, posledními Polabany. Helmoldova Kronika ukazuje nám pobaltské a polabské Slovany jako lid bojovný a milovný své svobody, a krátce se zmiňujíc o Češích dvanáctého věku, vyznává, že v boji projevují statečnost a že vůbec jsou lidé bojovní - dobré to zajisté připomínky pro nás přítomné, kteří nyní stále slýcháme o národní brannosti. Zdá se mi, že Slovanská kronika vrhá také mnoho světla na naše politické poměry v de-

sátém, jedenáctém a dvanáctém věku a zcela zvláště v poslední třetině dvanáctého věku, jak každý znatel našich dějin a pozorný čtenář této knihy snadno pozná.

O životě Helmoldově jest málo známo. Buchbergerův »Kirchliches Handlexikon« (1907-1912) praví, že zemřel po roce 1177 a že byl farářem v Bosau v Holštýnsku. Kdy a kde se narodil, nevíme. Sám o sobě vypravuje, že Gerold, pozdější biskup aldenburský a lubecký, byl jako brunšvický kanovník a mistr tamní školy jeho učitelem. R. 1150 je podepsán mezi bratry holštýnského kláštera Neumünsteru jakožto »Helmoldus diaconus« na listině biskupa sv. Vicelina. Bernard Schmeidler, nový vydavatel (1909) staršího vydání Lappenbergova Helmoldovy Kroniky praví, že prý církevní kánony žádaly pro jáhna věk 25 let (snad začatých, jako sněm tridentský pro něj předpisuje začatý rok 23.), a že tedy se patrně narodil po roce 1125. Mezi 1156 a 1163 byl knězem (farářem) v Bosau. Roku 1177 podepsal jako »Helmold kněz« (Helmoldus presbyter) listinu lubeckého biskupa Jindřicha. Některých jiných zpráv o jeho životě se čtenář doví z jeho Kroniky, která má v tištěných vydáních název »Helmoldi presbyteri bozoviensis cronica Slavorum«.

Ačkoli Helmold dobře věděl, že jméno »Slované« do sebe zabírá nejen Slovary polabské a pobaltské, nýbrž také nás Čechy s Moravany, Korutance, Poláky a Rusy, přece názvem své knihy myslí především na dvě veliké skupiny Slovanů v dnešním Německu, totiž na Bodrce a Lutice nebo Velety s jejich rozličnými plemeny (třetí skupina slovanských plemen byli, jak známo, Srbové, z kterých ještě zbývají dnešní Srbové lužičtí), a na zdlouhavý průběh jejich pokřesťanění. Kronika Helmoldova dělí se na dvě knihy: první, mnohem delší než druhá, byla patrně napsána před pádem Arkóny na lutickém ostrově Rujaně 15. června 1169. Druhá kniha jde, podle Papáčkova mínění, do konce roku 1172. V prvních dvaceti pěti kapitolách vypsál Helmold velmi mnoho z proslulé knihy Adama Brémského »Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum« (Dějiny arcibiskupů hamburských; dopsány před 1076). Užil také jiných pramenů, ale celkem nepatrně. Co se týče jeho řeči a slohu, zdá se mi jeho latina dosti těžká, a sloh jeho nabývá někdy zvláštního rázu častým užíváním obrátů a rčení Písma svatého.

Co se týče dějepisné spolehlivosti Helmoldovy, jest asi největší ve věcech, které se sběhly v krajích mezi dolním Labem a ústím Odry nebo

v Holštýnsku a Meklenbursku. Je s podivem, že se mýlí i v událostech své doby, když plete dva vzdoropapeže, Paschala III. a Kalixta III. Podobně píše nesprávně o příhodách mezi Řehořem VII. a Jindřichem IV. V těchto různicích mezi velikými papeži, hajiteli církevní i občanské svobody, a absolutistickými choutkami Jindřicha IV. a Bedřicha I. Rudovousa se zdá, že srdce Helmoldovo je spíše u německých králů nežli u papežů. Vzhledem ke Slovanům nedovede zapřítí své německé radosti z toho, že němečtí osadníci zabrali úrodné kraje slovanské.

Papáčkův překlad Helmoldovy Kroniky se mi dostal do rukou, když jsem již svůj překlad ukončil. Ale protože tento můj překlad zůstával ještě v rukopise, byl mi překlad Papáčkův po nejedné stránce užitečný, zvláště co se týče rozličných vysvětlujících poznámek, kterých jsem si tu a tam dovolil užítí.

Jsem si vědom své nedůslednosti ve psaní mnoha osobních a místních jmen. Tato nedůslednost souvisí s nedůsledností originálu, a já jsem se snažil vyrovnati ji nějakým způsobem, alespoň často, svými poznámkami. Jméno místa, kde byl Helmold »knězem« nebo farářem, je psáno v rukopisech několikerým způsobem: Bozoe, Buzu, Buzoe, Buzow, Bosau, Bozove. Papáček píše Božov. Já jsem se rozhodl pro psaní Buzov, a to proto, že Palacký uvádí ve svých Dějinách jména Buz, Buzovici a páni z Buzova. Možná, že s těmito jmény nějak souvisí i jméno obce Bzová na Hořovicku.

KNIHA PRVNÍ.

CTIHODNÝM PÁNŮM A OTCŮM, KANOVNÍKŮM SVATÉHO KOSTELA LUBECKÉHO, HELMOLD, NEHODNÝ SLUŽEBNÍK KOSTELA BUZOVSKEHO, OCHOTNĚ PROJEVUJE POVINNOU POSLUŠNOST.

Dlouho jsem přemýšlel, jaké dílo bych podnikl, abych jím své matce, svatě církvi lubecké,¹⁾ prokázal nějakou čest své služebnosti, ale nic vhodnějšího se mysli mé nenaskytlo, než abych ke chvále její vyličil obrácení slovanského lidu, kterých totiž králů a kazatelů přičiněním bylo křesťanské náboženství v těchto končinách nejprve štípeno a potom obnoveno. Vybízí mne k takové snaze následování hodná horlivost spisovatelů, které máme před očima, z nichžto mnozí pro velikou touhu, by mohli spisovati, odřekli se všeho nepokoje světských záležitostí, aby v úklidném ústraní posvátného nazírání mohli najíti cestu moudrosti, dávající jí přednost před ryzím zlatem a všemi vzácnými věcmi; kteříž také, vztahující bystrost mysli své až k samým tajemstvím, mnohdy usilovali nad síly své pracovati. Jiní však, kteří neměli snah tak velikých, zůstávajíce v mezích své způsobilosti, rozmnožili přece ze své prostoty tajné věci Písem, a vykládajíce mnoho od samého ustanovení světa o králích a prorocích a rozmanitých událostech válečných, přidali svými řečmi mnoho chvály ctnostem i potupy neřestem. Neboť všecko je slepé v mráкотných temnotách tohoto světa, chybí-li svítlna Písem. Proto zasluhuje pokárání lehkomyšlnost dnešních lidí, kteří vidouce prýštiti se jako druhdy tak i nyní mnoho věcí z propasti soudů Božích, ucpali žíly své výmluvnosti, obrátivše se ke kluzkým²⁾ marnostem tohoto života. Já však mám za to, že se sluší, abych stránky tohoto díla věnoval chvále těch, kteří v rozličných dobách oslavili slovanské kraje svými skutky, svým jazykem a mnozí i vylitím své krve, jejichž sláva nesmí býti přikryta mlčením, protože po zkažení kostela aldenburského³⁾ přivedli slovutné město Lubek s pomocí Boží na takový vrchol lesku, že již mezi všemi nejznamenitějšími slovanskými městy vyvýšilo hlavu jak svým bohatstvím, tak svatým náboženstvím. Pomina pak jiné věci, které se při-

hodily za našeho věku, umínil jsem si vypsati věrně s pomocí Boží ty věci, o kterých jsem se buď dověděl z vypravování starých lidí nebo s nimiž jsem se vlastníma očima obeznámil, a to tím obšírněji, čím hojnější látku ke psaní skýtá velikost věcí, sběhlých za naší doby. Aniž mne k této práci pónouká vlastní opovážlivost, nýbrž přimělo mne k tomu naléhání učitele mého, ctihodného biskupa Gerolda, který první zvelebil církev lubeckou jak biskupským stolcem tak duchovenstvem.

Kapitola I.

O ROZLIČNÝCH PLEMENECH SLOVANSKÝCH.

Myslím, že to stojí za to, abych se na začátku tohoto spisu krátce a přehledně zmínil o krajích, povaze a mravech slovanského lidu, a tak ukázal, do jak mnohých a tuhých pout bludů byli národové ti zapleteni, nežli došli milosti obrácení, tak aby se z velikosti nemoci snáze rozpoznala účinnost božského léku. Jsou tedy mnozí národové Slovanů a bydlí na březích Baltského moře. Záliv tohoto moře se prostírá od západního oceánu směrem na východ. Baltským sluje proto, že se na způsob *baltheu*⁴⁾ protáhne skytskými zeměmi dál a dále až do Řecka. Totéž moře se nazývá Barbarským nebo Skytským podle barbarských plemen, jejichž kraje oplachuje. Okolo tohoto moře bydlí mnoho národů. Dánové totiž a Švédové, které nazýváme Normany, zabírají severní pobřeží a všechny ostrovy v těch stranách. Východní pobřeží obývají národové slovanští, z nichž první od východu jsou Rusové, potom Poláci, mající na severu Prusy, na jihu Čechy a ty, kteří slují Moravané nebo Korutanci a Srbové.⁵⁾ Přidáme-li k území slovanskému Uhry, jak někteří chtějí, protože ani mravy ani řeči se od Slovanů neliší, rozrůstá se rozloha slovanské řeči tak velmi, že ji téměř nelze odhadnouti.

Všechny tyto národy, vyjímajíc Prusy, zdobí jméno křesťanské. Neboť již dávno je tomu, co Rusko uvěřilo. Dánové však nazývají Rusko Ostrogardem,⁶⁾ protože, jsouc položeno na východě, oplývá všemi dobrými věcmi. Jmenuje se také Chunigard, protože tam bylo původně sídlo Hunů.⁷⁾ Hlavní město ruské země jest Chue.⁸⁾ Ale kteří učitelé je přivedli k víře, není mi známo, leč že ve všech svých řádech zdají se následovati spíše Řeků nežli Latinů. Neboť Ruské moře⁹⁾ vede krátkou plavbou do Řecka.

Prusové nepoznali dosud světla víry, nicméně však jsou to lidé nadaní mnoha přirozenými dobrými vlastnostmi, velmi laskaví k lidem trpícím nouzi, spěchají také vstříc těm, kteří jsou v nebezpečí na moři nebo sužováni od mořských loupežníků a pomáhají jim. Zlato a stříbro pramálo cení, oplývají cizokrajnými kožemi, jejichž vůně dala našemu světu píti smrtelný jed pýchy; a oni sami zajisté mají takové věci jako za bláto, myslím,

že k našemu odsouzení, kteří dychtíme po kuním oděvu jako po svrchované blaženosti. A tak nám nabízejí za lněná roucha, kterým říkáme »faldony«,¹⁰⁾ ty vzácné kožišiny kuní. Mnoho chvalitebného mohlo by se říci o mravech tohoto lidu, jenom kdyby měli křesťanskou víru, jejížto hlasatele ukrutně pronásledují. U nich byl korunován mučednictvím slovutný biskup český Vojtěch. Až podnes zajisté, majíce všecko ostatní s námi společné, jediný přístup do hájů a k studánkám zabraňují, protože se domnívají, že by přístupem křesťanů byly poskvrněny. Koňského masa požívají za pokrm a jejich mléka a krve za nápoj, čímž prý se i opíjejí. Jsou to lidé modroocí, s červeným obličejem a dlouhými vlasy. Jsouce mimo to pro bažiny nepřístupní, nechtějí snášeti mezi sebou žádného pána.

Národ uherský býval kdysi velice mocný a ve zbraních statečný, jsa i samé říši římské k postrachu. Neboť po zátopách hunských a dánských do třetice se rozzuřil vpád uherský, pustoše a káčeje všecka sousední království. Neboť sebravše nesmírné vojsko, zmocnili se ozbrojenou rukou Bavorska a Švábska. Poplenili mimo to všecka místa na Rýnu a také Sasko až k Britanskému oceánu¹¹⁾ naplnili ohněm a krví. Co namáhání však stálo rozličné císaře a co ztrát křesťanská vojska, aby byli zkroceni a Božím zákonům podrobeni, to mnohým je povědomo a obecné dějiny o tom povídají.

Korutanci sousedí s Bavorsy a jsou lidé oddaní službě Boží, aniž jest národa nad ně počestnějšího a ve službě Boží a úctě ke kněžím zbožnějšího.

Česká země má krále a bojovné muže, a je plná kostelů a Božího náboženství. Je rozdělena ve dvojí biskupství, pražské a olomoucké.

Polsko je veliká země slovanská, jejíž nejzazší hranice prý se stýkají s říší ruskou, a dělí se na osm biskupství. Druhdy mívala krále, nyní však ji spravují vévodové; také ona jako země česká slouží pod poplatkem císařské velebnosti. Užívají pak Poláci a Češi stejných zbraní a mají stejné způsoby válčení. Neboť kdykoli bývají voláni k zahraničním válečným výpravám, jsou sice v bitvách stateční, ale v loupežení a zabíjení velice ukrutní, nešetříce ani klášterů ani kostelů a hřbitovů. A také se nepouštějí do zahraničních válek, leda s tou podmínkou, že majetek, který ochrana posvátných míst jako náspem obklopila, jim bude zůstaven ku plenu. Proto se také stává, že pro chtivost kořisti si často počínají s nejlepšími přáteli jako s nepřáteli, pro kterouž příčinu velmi zřídka bývají přibírání k nutné pomoci ve válkách.

Kapitola II.

O MĚSTĚ VINETĚ.

Kde tedy se končí Polsko, přichází se k rozlehlým krajům těch Slovanů, kteří za starodávna sluli Vandalové,¹²⁾ nyní pak se jmenují Viniťové¹³⁾ nebo Vinulové. První z nich jsou Pomořané, jejichž sídla se prostírají až k Odře. Jest pak Odra nejbohatší řeka slovanské země a vzniká v hlubokých lesích Moravanů, kteří jsou na východ od Čech, kde má také Labe své prameny. A nejsou daleko od sebe, tekou však různým směrem. Labe totiž na západ se valí, oplachuje prvním rozběhem Čechy se Srby, prostředním tokem dělí Slovary od Sasů,¹⁴⁾ posledním, rozděluje diecési hamburskou od brémské, vítězně vchází do oceánu Britanského. Druhá řeka, to jest Odra, obracejíc se na sever, plyne prostředkem plemen vinulských, dělic Pomořany od Vilců. Při jejím ústí, kterým vtéká do moře Baltského, stávalo znamenité město Vineta,¹⁵⁾ skýtající proslulé dostaveníčko barbarům a Řekům, kteří bydlí v okolních krajinách. Protože pak se o slávě tohoto města vypravují některé veliké a sotva víry hodné věci, chci připomenouti některé, jež zasluhují zmínky. Bylo to zajisté největší město ze všech, jež obsahuje Evropa, obývané od Slovanů, smíšených s jinými národy, Řeky¹⁶⁾ a barbary. Neboť také příchozí Sasové dostávali dovolení pobývati tam, jen když po čas svého přebývání neprojevovali veřejně svého křesťanství. Všichni zajisté až k vyvrácení téhož města bloudili v pohanských řádech, ostatně však nebylo lze nalézti lidu početnějšího a dobrotivějšího mravy a pohostinstvím. Město to, oplývající zbožím všech národů, skýtalo všeliké věci příjemné a vzácné. Toto přebohaté město prý do základů vyvrátil jistý dánský král, který tam přitřhl s převelikým loďstvem. Dosud zůstávají zbytky onoho starodávného města. Tam se spatřuje Neptun¹⁷⁾ v trojí přirozenosti; je totiž onen ostrov oplachován trojím vodstvem, z nichž jedno prý je barvy zcela zelené, druhé bělavé, třetí v divokém vlnění zuří ustavičnými bouřemi.

Jsou ještě jiní národové slovanští, kteří bydlí mezi Odrou a Labem a dlouhým záhybem se prostírají na jih, jako Herulové nebo Havolané, kteří jsou při řece Havole a Doše, Lubušané a Voliňané, Stodorané a mn. j.

Za mírným tedy Odry tokem a rozličnými plemeny Pomořanů vyskytá se západním směrem kraj Vinulů, těch, kteří se jmenují Dolencové nebo

Ratarové; jejich nejznámější město je Ratara,¹⁸⁾ sídlo modlářství. Chrám veliký je tam postaven ďáblům, jejichž kníže je Redegast.¹⁹⁾ Jeho socha je vyzdobena zlatem, jeho lože nache. Město samo má deset bran se všech stran uzavřených hlubokým jezerem; dřevěný most skýtá přechod, který je dovolen jen obětujícím nebo žádajícím odpovědi. Potom se přichází k Črepěňanům a Kyšanům, které od Dolenců a Ratarů dělí řeka Pěna²⁰⁾ a město Dymín. Kyšané a Črepěňané bydlí s této strany Pěny, Dolencové a Rataři za Pěnou. Tato čtyři plemena slují pro svou statečnost Vilci²¹⁾ nebo Lutici. Dále za nimi jsou Gliňané a Vranové. Po nich následují Bodrci, město jejich Mikilinburg.²²⁾ Potom směrem k nám Polabané, město jejich Ratibor.²³⁾ Potom se přechází přes řeku Travnu do našeho vagerského kraje. Město tohoto kraje býval kdysi Aldenburg přímořský. V Baltském moři jsou také ostrovy některé obývané od Slovanů, z nichž jeden sluje Vemere.²⁴⁾ Ten leží proti Vagrům, takže lze odtamtud viděti Aldenburg. Druhý ostrov, mnohem větší, leží proti Vilcům, a obývají jej Ránové, kteří slují také Rujanci, slovanské plémě velice udatné, kteří jediní mají krále a bez jejichž vědomí nic není dovoleno podnikati ve veřejných záležitostech; tak velmi se jich ostatní bojí pro jejich důvěrné obcování s bohy nebo spíše s ďábly, které s větší nad jiné nádherou uctívají.

Tito jsou tedy národové vinulští, rozšíření po krajích a zemích a ostrovech mořských. Všechno toto lidské plémě jest oddáno modlářství, těkavé vždycky a pohyblivé, provozujíc mořské loupežnictví, s jedné strany Dánům, s druhé Sasům nepřátelské. Proto častokrát a mnohými způsoby se přičiněním velikých císařů a kněží daly pokyny, bylo-li by možno tyto odbojné a nevěřící národy přivésti nějak k poznání jména Božího a k milosti víry.

Kapitola III.

KTERAK KAREL OBRÁTIL SASY NA VÍRU.

Mezi všemi tedy statečnými víry křesťanské šířiteli, kteří zásluhou víry své si získali chvály hodnou přednost, vždycky se jako nejslavnější skvi Karel,²⁵⁾ muž, jež by všichni spisovatelé měli zahrnovati chválami, a jež sluší stavěti v čelo těch, kteří v severních stranách pro Boha pracovali. On zajisté zkrotl mečem divoký lid saský a podrobil jej zákonům křes-

řanským. Sasové však a Durynkové a podobně jiní národové, bydlící na Rýnu, byli, jak se čte, od dávna poplatní Frankům. Když potom od jejich panství odpadli, Pipin, otec Karlův, počal s nimi válku, kterou však s větším štěstím vedl jeho syn. Dlouhý tedy čas trvala válka proti Sasům, která s obou stran byla vedena s velikou náruživostí, ale s větší škodou Sasů nežli Franků, po tři a třicet let. Byla by se mohla ukončiti rychleji, kdyby to byla připustila zarputilost Sasů, kteří, chtějíce svobodu svou raději zbraněmi hájiti, pustošili území Franků až po Rýn. Když tedy téměř ani jednoho roku se neustávalo od válčení, byli konečně Sasové, jak čteme, tak poraženi, že z těch, kteří bydlí na obou březích labských, bylo deset tisíc lidí s ženami a dětmi převedeno do Francie. A to je třicátý třetí rok dlouhé války saské, který označují dějepisci franští za památný, jakožto totiž třicátý sedmý císaře Karla, kteréhož roku Vidukind, podněcovatel vzpoury, odloživ své násilnické panství, podroben je císařství a pokřtěn spolu s jinými saskými předáky; a tu konečně učiněno je Sasko říšskou provincií. Dodělav se tedy ve válkách tohoto vítězství přestatečný Karel, nespolehl se na sebe, nýbrž na Pána zástupů, statečné skutky své přičítaje pomoci jeho milosti. Kterýž také s velikou obezřelostí se rozhodl, že, hledě k nebeské odměně, lid saský, třebaže toho nezasluhoval, osvobodí ode všeho povinného poplatku a daruje jim dřívější svobodu, aby snad, jsouce obtíženi služebnostmi a poplatky, nebyli dohnáni ke vzpouře a k bludům pohanství. Předložil jim tudíž král, a oni přijali tu podmínku, aby odvrhnouce uctívání ďáblů přijali svátosti křesťanské víry, a byli poplatnými a poddanými Pánu Bohu, poskytující kněžím náležité desátky ze všeho svého dobytka a z úrody a plodin svých, a aby spojení s Franky se stali s nimi jedním národem. Bylo tudíž Sasko rozděleno na osm biskupství a podřízeno opravdu hodným pastýřům, kteří by byli s to, aby slovem a příkladem cvičili duše ve víře nevzdělané. Kterýmž zmíněný císař také vše k tomuto živobytí potřebné s velikou ctí a dokonalou štědrostí opatřil. Dokonáno je tedy v Sasku dílo nového štípení a v plné svěžesti utvrzeno. Ale i divocí Frísové²⁶⁾ přijali téhož času milost víry. Od toho času byla tudíž připravena cesta hlasatelům slova Božího za Labe, i šli rychlí andělé zvěstovati evangelium pokoje do všech širých končin na severu. Téhož času, když také slovanská plemena byla podrobována franskému panství, svěřil prý Karel Hammemburg,²⁷⁾ město Nordalbingů, postaviv tam kostel, ke správě jistému Heridagovi, muži svatému,

kterého ustanovil za biskupa toho místa, zamýšleje učiniti týž hammemburský kostel metropolí všeho lidu slovanského a dánského. Plnému dokonání té věci zabránily i smrt Heridagova i válečné zaměstnání císaře Karla tak, že nemohl splniti svého přání. Týž totiž vždy vítězný panovník, který si podmanil všechna evropská království, naposledy prý podnikl válku s Dány. Neboť Dány a ostatní národy, kteří jsou za Dánskem, nazývají franští dějepisci Normany. Jejichž král Godefrid, učiniv si již předtím Frísy, jakož i Nordalbingy, Bodrce a jiné slovanské národy poplatnými, hrozil samému Karlovi válkou. Tento rozbroj nejvíce zdržel vůli císařovu vzhledem k Hammemburgu. Když konečně řízením nebeským Godefrid zahynul, nastoupil po něm Hemming, jeho ujec, který, učiniv brzy pokoj s císařem, přijal řeku Egdu²⁸⁾ za mezi svého království.

A nedlouho potom dokonil Karel svůj pozemský život, muž jak v božských, tak v lidských věcech svrchovaně osvědčený a první, který zasloužil býti z království franského povýšen na císařství. Neboť císařská důstojnost, která po Konstantinovi po dlouhé věky chvalitebně trvala v Řecku, v městě totiž Cařihradě, když se tam začalo nedostávat mužů královského rodu, tak zřejmě upadla, že stát, jemuž v původní jeho svěžesti sotva tři konsulové nebo diktátoři nebo dokonce císařové zároveň postačovali, konečně ženským pohlavím byl spravován. Když tedy na všech stranách povstávali proti říši odbojníci, když téměř všechna evropská království od říše odpadla, a sama matka okrsku zemského Roma byla v sousedství skličována válkami, aniž měla obhájce, uznala Apoštolská stolice za dobré shromážditi slavný sněm svatých mužů a užití společné rady vzhledem k obecné potřebě. Všech tedy hlasy a všech schválením byl slovutný král Franků Karel poctěn korunou římského císařství, poněvadž bylo patrné, že nemá sobě rovného ani zásluhami o víru ani slávou moci ani vítězstvími ve válkách; a tak tímto způsobem přenesen jest název císařský z Řecka do Francie.

Kapitola IV.

O ROZDĚLENÍ ŘÍŠE.

Když tedy Karel, král franský a císař a rozmnožitel říše²⁹⁾ římské, s velikým užitkem dobrých skutků na nebesa odešel, ujal se po něm vlády syn jeho

Ludvík. Kterýž, ve všem se srovnává se smýšlením otcovým, stejnou štedrost jako otec jeho prokazoval vzhledem k zvelebení domu Božího a vůči všemu kleru, obraceje veliké bohatství říše své na ozdobu a slávu Církve, takže i biskupy, kteří pro správu duší jsou knížaty nebeskými, on nicméně ještě učinil knížaty říšskými. Když pak se dověděl, jaké bylo přání jeho otce v příčině Hammemburgu, vyžádav si ihned rady moudrých mužů, dal přesvatého muže Ansgara, kterého také druhdy byl poslal hlásat víru Dánům a Švédům, posvětit na arcibiskupa církve hammemburské, ustanoviv totéž město za metropoli všech severních národů, aby odtamtud hlásání slova Božího hojněji se pramenilo na všechny barbarské národy. Což se také stalo. Neboť přičiněním biskupů hammemburské církve bylo slovo Boží rozseto mezi všechny národy Slovanů, Dánů a Normanů, a teplem slova Božího roztál onen ledový mráz Severu. Po mnoho tudíž dní a let a s převelikými náhami pracovali učitelé víry v těchto národech; neboť taková byla mrákota bludů a obtíž surového modlářství, že se nemohla ani hned ani snadno překonati. Ale také rozmanité bouře válečné po smrti velezbožného Ludvíka hojně se vyskytující nemálo zdržely povolání pohanského lidu. Když totiž on odešel s tohoto světa, vznikly vnitřní války, ani čtyři jeho synové soupeřili o prvenství. Mnohý tedy mezi bratřími vznikl nesvár a převeliká válka, která strávila, jak dějepisci dosvědčují, všecken lid franský. Nesvár byl konečně utišen prostřednictvím papeže Sergia, a říše rozdělena na čtyři části,³⁰⁾ tak aby nejstarší Lothar držel s Itálií Řím a s Burgundskem Lotrinsko, Ludvík Rýn s Německem, Karel Gallii,³¹⁾ Pipin Akvitánii.³²⁾

Kapitola V.

O VÝPRAVĚ SV. ANSGARA DO ŠVÉDSKA.

Za toho tedy bouřlivého času, když bratrská nesvornost zplodila převeliké nepokoje válečné a roztržením říše umenšení moci, příhodná doba přivedla mnohé ke vzpouře. Mezi nimiž první nebo hlavní Dánové, velemocní statečnými muži i zbraněmi, nejprve si učinili poplatnými Slovary, jakož i Frísy, potom vniknuvše s loupežným loďstvem do Rýna, oblehli Kolín, a po Labi úplně vyvrátili Hammemburg. Slovatné město a zánovní stavba kostela úplně zahynuly ohněm, ano i kraj Nordalbingů a cokoliv bylo na březích

řeky, podlehlo plenění barbarů. Sasko bylo zachváčeno velikým postrachem. Svatý však Ansgar, arcibiskup hammemburský, a ostatní kazatelé, určení pro slovanské země nebo pro Dánsko, byli velikým roznícením pro následování vyhnání ze svých sídel a na všechny strany rozptýlení. Ludvík tedy, kterému, jak bylo výše řečeno, připadlo Německo, jsa slavnému otci svému jménem a zbožností zcela podoben, hleděl napravit škodu hammemburské církve tím způsobem, aby brémská stolice, která byla tenkrát smrtí svého pastýře uprázdněna, byla spojena s církví hammemburskou, a napotom již nebyly dvě diecése, nýbrž jedna. Neboť, protože obě města byla pro vpády námořních lupičů plna nebezpečí, bylo užitečno, aby jedno město bylo podchycováno pomocí druhého a obě města se navzájem podporovala. Když tedy došlo nařízení Apoštolské stolice o té věci, bylo ve skutek uvedeno všecko, co si duch zbožného knížete umínil. I spojena jest brémská církev s hammemburskou, a přijal obojí ke správě svatý Ansgar, i učiněn jest jeden ovčinec a jeden pastýř. Po nedlouhém pak čase, když maličko se utišila zuřivost Dánů, počaly se znova stavěti zbořeniny hammemburského města, a nordalbinské obyvatelstvo se navrátilo do svých sídel. Biskup Ansgar také často jako císařův vyslanec navštěvoval dánského krále, s nímž pilně jednáje o prospěchu obojí říše a o utvrzení pokoje, došel u krále, třebaže pohana, pro úctu víry své velké přízně a důvěry. Jemuž král také dal moc, založiti kostely v Šlesviku a v Ripe,⁸³⁾ uděliv dříve dovolení, aby nikdo nepřekážel těm, kteří by se chtěli dáti pokřítí a užívati křesťanských zákonů. Bez meškání byli také posláni kněží, aby tyto věci vyplnili. Když ponenáhlu v národě dánském pokračoval vzrůst Boží milosti, počal se zmíněný biskup s velikou toužebností chystati na obrácení Švédů. Vydávaje se o své újmě na tuto obtížnou cestu, vyžádal si psaní u vyslance dánského krále, a vypraviv se s mnohými, dostal se po lodi do Birky,⁸⁴⁾ hlavního města švédského. Tam byl přijat s velkou laskavostí a veselostí věřících, které sám kdysi, prve než došel biskupské hodnosti, byv tam poslán jako hlasatel víry, získal Kristu, a dosáhl u krále, aby ti, kteří by se chtěli stát křesťany, měli k tomu plnou svobodu. Ustanoviv tedy ve Švédsku biskupa a kněze, kteří by na jeho místě pečovali o služby Boží a spásu lidu, a každého zvláště napomenuv k setrvání ve víře, navrátil se k vlastnímu stolci. Od té doby tedy začalo zaseté símě slova Božího vydávati v lidu dánském a švédském hojnější užitek. Neboť ačkoli potom v týchž národech povstali mnozí násilníci, kteří

dali svou ukrutnost cítiti netoliko křesťanům svého lidu, nýbrž i cizím národům, přece se srozumívá, že křesťanské jméno po první době svého uvedení do Dánska a Švédska se tak rozmohlo, že i když někdy dorážením vichřic pronásledování se zakolísalo, přece nikdy úplně nezaniklo.

Kapitola VI.

O OBRÁCENÍ RUJANSKÝCH.

Ale mezi všemi plemy severských národů jediná slovanská země zůstala nad ostatní zatvrzelejší a k uvěření zdoluhavější. Jest však, jak svrchu řečeno, mnoho slovanských plemen, z nichž to, které se nazývá Vinuly nebo Vinithy, z veliké části náleží k diecési hammemburské. Neboť kromě důstojnosti metropolitního stolce, jímž zabírá všechny národy a říše severní, má ovšem hammemburské biskupství předepsané meze své diecése, nejzazší totiž část Saska, která jest za Labem a sluje Nordalbingie, obsahujíc tři plemena, Thetmarky, Holsaty a Sturmary. Odtamtud se šíří její meze k Vinithům, k těm totiž, kteří slují Vagrové, Bodrci, Kyšané a Čezpěnané, a až k řece Pěně a městu Dyminu. Tam jsou hranice hammemburské diecése. Není tedy bez podivu, že ctihodní biskupové a hlasatelé evangelia, Ansgar, Reimbert a šestý v řadě Unni, kteří se proslavili převelikou snahou o obrácení pohanů, tak málo péče věnovali Slovanům, že se o nich nečte, že by buď sami, buď skrze pomocníky své byli mezi nimi učinili nějaký užitek. Příčinou toho byla, jak se domnívám, nepřekonatelná toho lidu zarputilost, ne však liknavost kazatelů, jejichž duch byl tak rozpoložen vzhledem k povolání pohanů, že nešetřili ani peněz ani života. Vypravujíť zajisté staré zprávy dávných lidí, že za času Ludvíka Druhého vyšli z Korveye³⁵⁾ mniši vynikající svatosti, kteří, žízníce po spáse Slovanů, vydali sebe samé na podniknutí nebezpečství a smrti pro poselství slova Božího. Sešedše pak mnoho slovanských krajů, přišli konečně k těm, kteří slují Ránové nebo Rujanští a bydlí uprostřed moře. Tam jest ohnisko bludů a sídlo modlářství. Kázice tedy slovo Boží se vši důvěrou, získali celý onen ostrov, kde také modlitebnu založili ke cti Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista a na památku svatého Víta, který jest patronem korvejským. Když však potom z dopuštění Božího se věci změnily, odpadli Ránové od víry, vyhnavše ihned

kněze a křesťany, a proměnili náboženství v pověru. Neboť svatého Víta, kterého my vyznáváme jako mučedníka a služebníka Kristova, oni uctívají jako Boha,³⁶⁾ dávajíce tvoru přednost před Stvořitelem. Aniž jest na světě nějaký lid barbarský, který by měl křesťany a kněze ve větší ošklivosti; jedině jménem svatého Víta se honosí, jemuž také zasvětili chrám a sochu s převelikou nádherou, obzvláště jemu přikládajíce prvenství mezi bohy. Ze všech také slovanských krajů se tam vyhledávají odpovědi a přinášejí dávky každoročních obětí. Ale ani kupcům, kteří by snad přistali k oněm sídlům, se nedovoluje prodávati nebo kupovati, leč by prve ze svého zboží obětovali bohu jejich všeliké vzácnosti, a teprve potom se zboží na trhu vykládá. Od té doby tedy, kdy prvně se zřekli víry, trvá u Ránských tato pověra až do dnešního dne.

Kapitola VII.

PRONÁSLEDOVÁNÍ OD NORMANŮ.

Velikou zajisté překážkou v obrácení národů slovanských a jiných pohanů na víru byla od počátku ta válečná bouře, která pro normanské výpravy zuřila téměř po celém světě. Bylo pak vojsko normanské sebráno z nejstatečnějších mužů dánských, švédských a norských, kteří, jsouce snad tenkrát postaveni pod jednou vládou, nejprve ze všech Slovary, kteří jim byli nejbližší, uvedli v poplatnost, potom pak ostatní sousední říše po zemi i po moři sužovali. Kterýmž jistě nemálo síly přidalo to oslabení římského císařství, kterým bylo, jak výše pověděno, po časech staršího Ludvíka nejprve vnitřními válkami vyčerpáno, potom pak na čtyři části rozdělené spravováno rovněž čtyřmi drobnými králi. Je tedy známo, že téhož času vypálili Tours, vypluvše vzhůru po Loire, že po Seině oblehli Paříž, že král Karel donucený strachem jim dal zemi k přebývání, která, byvši zabrána od Normanů, dostala název Normandie. Potom je zpustošeno Lotrinsko a podmaněna Frísie. Náš však Ludvík, král totiž německý, zadržel Normany jednak smlouvami, jednak bitvami takovým způsobem, že když zpustošili celou Francii, jeho království nikterak neuškodili. Ale po jeho smrti zavládlo divoké barbarství, jemuž puštěny otěže. Neboť Češi, Srbové, Suslové a ostatní Slované, které byl on učinil sobě poplatnými, svrhli tehdyž se sebe jho slu-

žebnosti. Tehdáž také Sasko zpustošeno jest od Dánů nebo Normanů, vévoda Bruno zabit se dvanácti hrabaty, biskupové Theodorich a Markvart usmrceni. Tehdáž popleněna Frisie a město Utrecht vyvráceno.³⁷⁾ Tehdáž námořní lupiči vypálili Kolín a Trevír, v Cáchách pak císařský palác učinili stáji svým koním. Mohuč se počala opevňovati pro strach z barbarů. Téhož času mladý Karel, syn Ludvíkův, vrací se z Říma, narázil s velikým vojskem na Normany u řeky Másy. Které tísně obklíčením, konečně patnáctého dne přinutil ke vzdání. Zajaté tudíž dánské násilníky neztrestal tak přísně, jak slušelo na nepřátele Boží, nýbrž na dlouhé ponížení a těžkou záhubu církve šetře bezbožných, přijal od nich přísahu a umluvil spolek, načež jim znamenitě obdarovaným dovolil odejiti. Oni však, vysmívajíce se nepodnikavosti mladého krále, jakmile nabyli škodlivé svobody, opět se spojivše v jedno, způsobili takové řeže, že ukrutnost vystoupila z míry. Čemu třeba mnohých slov? Města s měšťany, biskupové s celým svým stádcem zároveň jsou zahubeni, skvělé chrámy spolu se zástupy věřících spáleny. Pro kterouž věc byv Karel na sněm obžalován a pro svou pošetilost složen s království, dostal Arnulfa, syna bratra svého, za nástupce. Ten shromáždí vojsko, vypravil se do Dánska a mnohými a krutými bitvami Dány úplně zničil. Válka ta byla vedena nebeským řízením, neboť kdežto pohanů zahynulo ve válce sto tisíc, z křesťanů nalezen jest sotva jeden padlý. A tak učiněn jest konec pronásledování od Normanů, an Pán pomstil krve služebníků svých, která byla již sedmdesát let prolévána.

Tyto pak věci sběhly se za času Adelgara arcibiskupa, který byl nástupcem blahoslaveného Reimberta a třetí po blahoslaveném Ansgarovi. Po smrti Adelgarově byl jeho nástupcem na stolci Hoger, po něm Rainvard. V řadě také králů panoval po Arnulfovi Ludvík Dítě. V tomto Ludvíkovi končí se potomstvo Karla Velikého. Ten byv potom složen s království, měl za nástupce Konráda, vévodu franského.

Kapitola VIII.

VPÁDY MAĎARŮ.

Za panování tedy Konrádova došlo k záhubným vpádům Maďarů, kteří netoliko naše Sasko a jiné krajiny s této strany Rýna, nýbrž také za Rýnem

Lotrinsko a Francii poplenili. Tenkrát spáleny kostely a kříže od barbarů rozsekány a posmívány, kněží před oltáři povražděni, duchovenstvo spolu s obecným lidem buď pobito, buď do zajetí vedeno. Kteréžto zuřivosti památky až po naše časy. Také Dánové, majíce ku pomoci Slovy, pustošíce nejprve Nordalbingy, potom Sasy zálabské,³⁸⁾ roztrásali Sasko velikým postrachem. U Dánů panoval toho času Worm, přeukrutný to vpravdě drak³⁹⁾ a křesťanům nemálo nepřátelský. Ten snaže se úplně zkaziti křesťanství, které bylo v Dánsku, vyhnal kněze ze své země, přemnohé také umučil. Avšak král Jindřich, syn Konrádův,⁴⁰⁾ již od dětství bojící se Boha a všecku svou důvěru skládaje v jeho milosrdenství, zvítězil nad Maďary v převelikých bitvách, Čechy pak a Srby od jiných králů zkrocené a jiné slovanské národy jednou velikou bitvou zkrušil tak, že ostatní, kterých zbývalo velmi málo, sami od sebe jak poplatek králi, tak Bohu křesťanství slíbili. Vtrhnuv potom s vojskem do Dánska, ustrašil krále Worma prvním návaem tak velmi, že se prohlásil hotovým činiti, co bude poručeno a pokorně prosil o pokoj. Takto zvítěziv král Jindřich, položil hranice říše u Šlesviku, který sluje nyní Heidebo,⁴¹⁾ ustanovil tam také markrabího a přikázal, aby tam přebývala osada Sasů. Vida tudíž přesvatý arcibiskup Unni, který po Reinwardovi vstoupil na stolec, že milosrdenstvím Boha našeho a statečností krále Jindřicha je zkrocena zarputilost Dánů a Slovanů a víře mezi pohany otevřeny dveře, rozhodl se, že osobně obejde celou oblast své diecése. Jsa tedy provázen mnoha řeholníky, přišel k Dánům, kde té doby panoval přeukrutný Worm, jež sice pro vrozenou zuřivost nedovedl k víře nakloniti, ale syna jeho Haralda obrátil a učinil věrným Kristu, takže veřejně dovolil zachovávat křesťanství, které jeho otec vždycky měl v nenávisti, ačkoliv sám ještě nepřijal svátost křtu. Praví se tedy, že zřídív u jednotlivých kostelů v říši dánské kněze, svatý Boží množství věřících poručil Haraldovi. Jehožto pomocí a vyslancem jsa podporován, vnikl na všechny ostrovy dánské, hlásaje slovo Boží a v Kristu těše věřící, které tam našel zajaté. Ubíraje se potom po stopách velikého kazatele Ansgara a plavě se mořem Baltským, ne bez těžkosti dostal se do Birky, hlavního města švédského, kam již se po smrti svatého Ansgara žádný učitel víry sedmdesát let neopovážil přijíti, vyjímajíc jediného, jak čteme, Reimberta.

Jest pak Birka město Gotů⁴²⁾ velmi proslulé, položené uprostřed Švédska, jež oplachuje jakýsi záliv Baltského moře, čině je žádoucím přístavem,

kam se slavnostně sjíždívají pro rozličné obchodní potřeby všechny lodi Dánů, Norů, jakož i Slovanů a Sembů, i jiní národové skytští. V tom tedy přístavu vystoupiv vyznavač Boží, počal se k lidu obracet nezvyklým poselstvím. Švédové zajisté a Gotové pro rozličná časů nebezpečností a krvavou králů divokost úplně zapomněli na křesťanské náboženství, ale svatý otec Unni je s pomocí milosti Boží znova přivedl k víře. Když tedy dokonal službu svého poslání, a již se chystal evangelista Boží k návratu, byv zachvácen nemocí, složil se sebe v Birce břímě znaveného těla. Zemřel pak, dokonav běh dobrého boje, léta vtělení Páně devítistého třicátého šestého. Po němž vstoupil na stolec ctihodný Adeldag.

Kapitola IX.

OBRÁCENÍ HARALDOVO.

Téhož také roku se stalo, že slavný císař Jindřich odešel z tohoto života, a uveden jest v panování syn jeho Otto, příjmím Veliký. Kterýž na začátku svého panování zakusil mnoho příkoří od svých bratří. Král také dánský, který byl jeho otci poplatný, odvrhnuv jeho služebnosti, uchopil se zbraní pro svobodu. A prvního ze všech markrabího, který byl ve Šlesviku, jenž se jiným jménem nazývá Heidebo, s posly krále Otty zavraždil, a celou saskou osadu, která tam byla, úplně vyhladil. Slované také, chtěje stav věcí změnit, stejně se počali bouřiti, dorážejíce velikým postrachem na saské hranice.

Král tedy Otto, spoléhaje na pomoc Boží, jakmile se vyprostil z úkladů svých bratří, učinil soud a spravedlnost lidu svému. Když potom téměř všechna království, která po smrti Karlově odpadla, svému panství podrobil, chopil se zbraní proti Dánům. Překročiv tedy s vojskem hranice dánské, které bývaly druhdy u Šlesviku, zpustošil mečem a ohněm všechnu zemi až k nejzazšímu moři, které dělí Normany od Dánů a od králova vítězství až po tento den se nazývá Ottensund. Když pak se vracel, utkal se s ním král Harald bitvou u Šlesviku. Obě strany bojovaly statečně, konečně však dobyli vítězství Sasové, kdežto Dánové se dali na útěk a ustoupili na lodi. Posléze, když se věci chýlily k pokoji, podrobil se Harald Ottonovi a přijal od něho království v léno, slíbil, že připustí křesťanství do Dánska. Bez meškání také pokřtěn jest sám Harald s manželkou svou Gunnhildou a ma-

lým synáčkem, jež náš král vyzdvihl ze křtitelnice a nazval Sveinem Ottou. Toho času přijalo Dánsko plně víru a byvši rozděleno na tři biskupství, bylo podřízeno metropoli hammemburské. Blahoslavený tedy Adeldag první posvětil biskupy pro Dánsko a od té doby počala míti hammemburská stolice sufragány. Těchto pak začátků nebeského milosrdenství následoval takový vzrůst, že od toho času až po dnešní den dánské diecése se spatřují oplývati mnohonásobnou úrodou severských národů. Dokonav náležitě tyto věci v Dánsku, přestatečný král Otto obrátil vojsko k podrobení odbojných Slovanů. A ty, které jeho otec kdysi jednou velikou bitvou zkrotil, on sám potom takovou mocí zkrušil, že pro život a zemi svou rádi nabídli vítězi poplatek i křesťanství, i pokřtěn jest všechen pohanský lid, a po prvé tenkrát postaveny ve slovanské zemi chrámy. O kterýchž věcech na vlastním místě, jak se udály, příhodněji je třeba něco psáti.

Kapitola X.

O VÉVODOVI HERIMANNOVI.

Po těchto však událostech, když král vždy vítězný Otto byl volán do Italie, aby vysvobodil Apoštolský stolec, povídá se, že se radil, koho by za sebou nechal jako náměstka své moci, aby činil spravedlnost v těch končinách, které sousedí s barbarským územím. Dosud totiž ještě od dob Karlových nemělo Sasko pro stará povstání toho lidu vévodu, leč jen císaře. Aby se tedy v nepřítomnosti králově Dánové nebo Slované nepokoušeli o nějaké převraty, král, potřebou k tomu donucen, po prvé svěřil Herimannovi úkol místo něho Sasko chrániti. O tomto muži a jeho potomstvu, poněvadž se za našeho času velmi rozmohli, měl jsem za potřebné něco pověditi. Tento muž, z chudého pocházející rodu, byl prý nejprve spokojen sedmi lány a tolika též usedlíky z otcovského dědictví. Potom, protože byl bystrého ducha a příjemného vzezření, když se pro svou věrnost a skromnost vůči představeným i sobě rovným stal známým v paláci, došel přízně a důvěry samého krále. Kterýž seznav příčinlivost jinochovu, přijal jej do počtu svých služebníků, potom jej učinil vychovatelem svých synů, brzy také, když se množil jeho zdar, svěřil mu úřady hrabat. Povídá se pak, že spravuje pilně tyto úřady, své vlastní usedlíky, udané k soudu pro krádež, rozsudkem svým všecky

spolu odsoudil na smrt. Novostí toho skutku stav se hned milým lidu, také v paláci došel potom slovutného jména. Když pak obdržel vévodskou důstojnost v Sasku, rozumně a spravedlivě spravoval tu zemi, a až do konce zůstal snažným obráncem svatých chrámů.

Takového tedy muže učiniv přezbožný král svým náměstkem v této zemi, odebral se do Italie. Tam pak svolav sněm biskupů, papeže Jana, příjímím Oktaviana,⁴³⁾ obžalovaného ze mnoha zločinů, dal sesaditi, ačkoliv nepřítomného - neboť útekem unikl soudu - a na jeho místo posvětití proto-skriniaria⁴⁴⁾ Lva. Od něhož brzy potom byv korunován, od lidu římského pozdraven byl jakožto císař a rozmnožitel říše roku panování svého dvacátého osmého. Od korunovace Karlovy uplynulo stotřiapadesát let. Toho času prodlev císař se synem pět let v Italii, pokořil válečně syny Berengariovy a navrátil Řím bývalé svobodě. Vrátiv se tedy do vlasti, všecku snažnost obrátil k povolání pohanů, zvláště však Slovanů, což se také podle jeho přání dařilo, an Bůh pomáhal a pravici zbožného krále ve všem posilňoval.

Kapitola XI.

O ARCIBISKUPOVI ALBERTOVI.

Podmaniv však a připojiv ke křesťanské víře národy slovanské, Veliký Otto založil na březích řeky Labe město Magdeburg, kteréž ustanovil za metropolí pro Slovary a Adelberta, muže svrchované svatosti, dal tam posvětití za arcibiskupa. Ten byv zřízen pro Magdeburg, spravoval to biskupství horlivě dvanáct let a mnoho slovanského lidu tam, káže, obrátil. Posvěcení jeho stalo se léta císařova třicátého pátého, a je to sto třicet sedm let po posvěcení svatého Ansgara. Jest pak magdeburskému arcibiskupství podřízena všecka slovanská země až k řece Pěně; sufragánních biskupství je pět, z nichž Mezibor a Žič⁴⁵⁾ jsou založena na řece Sále, Míšeň pak na Labi, Branibor⁴⁶⁾ a Havelberg jdou dovnitř země. Šesté biskupství slovanské země jest Aldenburg.⁴⁷⁾ Toto biskupství, jakož i ostatní, ustanovil císař Otto nejprve podřídití Magdeburgu, ale potom si ho vymohl Adeldag, biskup ham-memburský, protože podle starých císařských privilegií bylo ohraničeno mezemi jeho stolce.

Kapitola XII.

O MARKONOVÍ BISKUPOVI.

Jest pak Aldenburg, jenž slove slovanským jazykem Starigard, to jest staré město, položen v zemi Vagrů, v západních stranách Baltského moře, a začíná se tam Slavie.⁴⁸⁾ Toto pak město a tuto krajinu obývali druhdy muži velice udatní, protože jsouc položena na kraji celé Slavie, měla v přímém sousedství Dány a Sasy, a její obyvatelé všecka válečná hnutí buď sami začínali nebo od jiných začatých první zakoušeli. Povídá pak se, že bývali někdy u nich tací panovníci, že se dodělali panství nad celou zemí bodrckou i kyšanskou i těch, kteří jsou mnohem vzdálenější. Když tedy byla celá oblast slovanská, jak bylo výše řečeno, zdolána a podmaněna, také město Aldenburg obrátilo se na víru a velmi se v něm rozmnožil počet věřících. Tomuto městu byl dal výborný císař za biskupa ctihodného muže Markona, podřídil mu všechnu zemi bodrckou až k řece Pěně a městu Dyminu. Mimo to svěřil jeho péči slovutné město Šlesvik, které slove jiným jménem Heidebo. Toho zajisté času Šlesvik s okolní krajinou, která se táhne od jezera Slia⁴⁹⁾ k řece Egdoře, podléhal římské říši, maje území prostranné a plodinami úrodné, většinou však pusté, protože jsouc položeno mezi oceánem a mořem Baltským, bylo stíháno častými úkladů pohromami. Když však milosrdenstvím Božím a statečností velikého Otty se všude rozhostil opravdový pokoj, počali se lidé usazovati v pustinách vagerské a šlesvické země, aniž jest již zanechán koutek, který by nebyl proslulý městy a vsemi i také mnoha kláštery. Dosud zůstávají rozličné známky onoho starého osídlení, zvláště v lese, který se táhne dalekým prostranstvím od Lutilinburgu⁵⁰⁾ až ke Šlesviku a jehož širá a sotva proniknutelná poušť v největších lesních houštinách jeví příkopy, kterými byla kdysi pole rozdělena. Také měst nebo obcí podobu jeví stavba valů. Také hráze nanesené ve mnoha potocích, aby nadržovaly vodu ku potřebě mlýnů, ukazují, že onen hvozď býval druhdy obýván od Sasů. První tedy, jak jsem řekl, stál v čele tohoto nového štípení biskup Marko, který obmyl lid Vagrů a Bodrců vodou křtu svatého. Po jeho pak smrti byl poctěn Šlesvik vlastním biskupem.

Stolici aldenburskou přijal ke správě ctihodný muž Ekvard, který mnoho Slovanů obrátil k Pánu. Posvěcen byl od svatého Adeldaga, arcibiskupa.

biskupa hammemburského. Rozmnožil pak se věřící lid, aniž bylo něco, co by se zánovní církvi protivilo po všechen čas Ottonů. Dovídám se, že tito Ottové byli tři, všichni stejně zbožného smýšlení vzhledem k obrácení Slovanů. I naplněn jest všechen kraj Vagrů, Bodrců a Kyšanů kostely a kněžími, mnichy a Bohu zasvěcenými pannami. Kostel pak aldenburský byl posvěcen o svátku sv. Jana Křtitele, jsa slovutný důstojností mateřského kostela. Mikilimburský však kostel byl postaven ke cti knížete apoštolského Petra, maje při sobě panenský klášter. Biskupové aldenburští se mimo to chovali velmi pozorně k slovanským knížatům, protože štědrostí velikého knížete Otty byli zahrnuti hojností časných věcí, takže mohli dávat hojné dary a získávat si přízeň lidu. Dával pak se biskupovi roční plat ze vsí země vagerské a bodrcké, který se totiž počítal za desátek, z každého pluhu míra obilí a čtyřicet vřeten lnu a dvanáct penízů čistého stříbra. K tomu jeden peníz výběřčímu. Slovanský pak pluh se rovná spřežení dvou volů nebo jednomu koni.⁵¹⁾ O městech pak a statcích nebo o počtu dvorů, které náležely k majetku biskupovu, nenáleží sem vykládati, protože *staré věci* upadly v zapomenutí, a aj, *všecko učiněno jest nové*.

Kapitola XIII.

O BISKUPOVI VAGOVI.

Roku tedy kralování svého třicátého osmého, císařování jedenáctého, veliký kníže Otto, podrobiteľ všech severských národů, šťastně odešel k Pánu a pochován jest v městě svém Magdeburku.⁵²⁾ Po něm nastoupiv syn jeho Otto prostřední, deset let statečně spravoval říši. Ten hned podrobiv Lothara a Karla, krále franské, když přenesl válku do Kalabrie, jsa vítězem nad Saracény a Řeky, i zase od nich poražen, zemřel v Římě. Jemu třetí Otto, když ještě byl dítě, byv dán za nástupce v panování, po osmnáct let pevnou a spravedlivou vládou zdobil žezlo.

Téhož času, umíraje Herimann, vévoda saský, měl za dědice syna Bennona, jenž také se připomíná jako dobrý a statečný muž, leč že odrodiv se od otce, lid útiskem obtížil. V Aldenburgu, když zemřel Ekvard, nastoupil po něm Vago. Tento žil mezi Slovary svrchovaně zdárně a měl prý krásnou sestru, po níž zatoužil kníže Bodrců jménem Billug. A když častokrát při-

cházel na biskupa s naléháním strany té věci, někteří z domácích přátel biskupových neprozřetelně odmítli takovou žádost urážlivými slovy, řkouce, že by bylo nespravedlivé dáti překrásnou pannu k manželství člověku surovému a nevzdělanému. On pak, tváře se, jako by urážky té neznamenal, puzen jsa láskou, neustával prosby své opakovati. Biskup pak, boje se, aby nové církvi nevzešlo z toho něco horšího, vyhověl příznivě jeho žádosti, a dal mu sestru svou za manželku. Zplodil pak z ní dceru jménem Hodiku, kterouž biskup, strýc její, dal do panenského kláštera a vyučenou svatým písmům učinil, jakožto abatyši, představenou panen, které bydlily v Mikilinburgu, ačkoliv ještě nedospěla náležitých let. To pak těžce nesl bratr její Mečislav, popuzován jsa nenávistí, ačkoli tajnou, křesťanského náboženství a také se boje, aby tímto příkladem se neujal cizí mrav v oněch krajinách. Otcí pak často vytýkal, že jako by se byl na mysli pomátl, miluje zbytečné vynálezký a nebojí se rušiti otcovské zákony, nejprve tím, že si vzal za ženu Němkyni, potom tím, že vydal dceru do klášterního uzavření. Když pak otce takovými slovy častěji vydražďoval, počal tento ponenáhlou měniti smýšlení a již pomýšleti na zapuzení pojaté ženy a na proměnu věcí. Strach však zdržoval jeho kroky, protože vždycky bývají začátky vážných věcí obtížné, a statečnost Sasů také jej velmi lekala. Neboť když by zapudil biskupovu sestru a náboženské věci zkazil, znamenalo to dáti se do války.

Kapitola XIV.

O LSTI BILLUGOVĚ.

Jednoho dne se tedy přihodilo, že biskup přišel za příčinou visitace do města Bodrců Mikilinburgu, kamž se odebral také Billug s předáky země, aby jej uvítal s přetvářenou oddaností. Biskupa tedy veřejnými záležitostmi zaměstnaného zmíněný kníže Bodrců oslovil před ostatními takto: »Velikými, ctihodný otče, jsem tvé dobrotě povinen díky, ačkoli jsem si vědom, že jsem nedostatečný k jejich vyjádření. Soukromých zajisté dobrodiní, která jsi mi prokázal, zatím pomímám, neboť jest jich mnoho a potřebují obšírných slov, a jsem nucen zmíniti se o obecném dobrém celé země. Všem zajisté jest zřejmá tvá péče o budování kostelů a spásu duší; ale ani není tajno, co příležitostí ke hněvu se strany panovníků jsi svou prozíravostí odstranil, aby-

chom mohli pokojně a klidně trvati v milosti panovníků. Tvé tudíž cti, kdyby to na nás bylo žádáno, i sebe i vše, co máme, bez váhání budeme obětovati. Ale neváhám přednésti ti malou prosbu: Nezahanbuj tváři mé. U Bodrců náleží biskupovi poplatek, který zastupuje desátek, z každého totiž pluhu, kterýž záleží ve dvou volech neb jednom koni, jedna míra obilí a čtyřicet vřeten lnu a dvanáct penízů dobré mince; mimo to jeden peníz, který náleží výběřčímu poplatku. Žádám tě, abys mi dovolil sbírat tento poplatek, aby byl obracen na slušná opatření tvé neteře, mé totiž dcery. A aby snad se nezdálo, že má žádost jest k ublížení tobě a k umenšení tvých příjmů, přidávám k vlastnictví tvému při jednotlivých městech, které jsou v zemi Bodrců, vsi, které bys sám zvolil, vyjímajíc ty, které již dávno císařským darováním přišly pod biskupské právo.« Biskup, neznamena je lsti zchytralého člověka zastíněné líčenými slovy, a také maje za to, že ta směna mu nikterak neuškodí, bez meškání přivolil k jeho žádosti. A sám zajisté dostal vsi velmi veliké ceny, poplatek pak svrchu zmíněný postoupil švagrovi svému, aby jej vybíral k rukám své dcery; pobyv pak ještě nějaký čas u Bodrců, rozdělil své statky ke vzdělávání osadníkům, a všecko uspořádav, navrátil se do země Vagrů. Tam totiž bylo příhodnější přebývání a mimo nebezpečí, protože mysl Slovanů přirozeně jest nespolehlivá a náchylná ke zlému, pročez je zapotřebí míti se před nimi na pozoru. Měl pak mimo jiné dvory dva znamenité, na nichž biskup častěji pobýval, jeden v říšské vsi, která sluje Buzov, druhý na řece Travně v místě, které slove Nezenna, kde byla také modlitebna a zděná jizba k vytápění, jejíž základy jsa pacholík jsem viděl, protože nebyly daleko od úpatí hory, již staří nazývají Eilberg, dnešní lidé Sigeberg, podle hradu na ní postaveného.

Po mnohých tedy dnech, když biskup Vago, jsa jinak zaměstnán, řidčeji přicházel do země Bodrců, výše řečený Billug se synem svým Mečislavem, naleznuv dobrou příležitost, odkryl ponenáhlu lest, kterou proti pánovi a pastýři svému usmyslil, a začal biskupské statky, které mu biskup jakožto věrnému člověku a sešvagřenému poručil do ochrany, pleniti tajnými loupežemi a vysílal pokoutně své služebníky, aby osadníkům kradmo brali koně a jiný majetek. Nesloť se jeho úsilí k tomu, aby jako o právo desátku, tak také připravil biskupa o jeho vlastnictví, a když by hlava byla porušena, snadněji bylo náboženství přístupno k záhubě. Konečně tedy biskup, přišed do bodrcké země a tam vyšetřuje své osadníky, jasně pochopil,

čím nastrojením byly působeny takové loupeže na jeho statcích. Užasnul tedy, což není ku podivu, a dostav zároveň strach, když shledal jako nejhorší úkladníky ty, které pokládal za nejlepší přátele, a již předvídaje úpadek nového štípení, počal se v duchu velmi nepokojiti. Ale chápe se rady, která na tu chvíli se zdála bezpečnější, počal zkoušeti, zdali by snad domluvami mohl vyléčiti nemoc ponenáhlu se vzmáhající, i počal svého švagra obměkčovati mnoha laskavými slovy, aby ustal od svého počínání a nevydával církevní statky lupičům k plenu; a kdyby se neumoudřil, že mu z toho vzejde netoliko hněv Boží, nýbrž také hněv císařské velebnosti. Onen však na výtky odpovídal lstí, pravě, že se nikdy nedopustil vůči svému pánu a otci takového klamu, neboť prý s ním vždycky smýšlel co nejlépe; jestliže však se staly nějaké škody, že se to přihodilo úklady loupežníků, kteří, přicházejíce z krajin Ránů nebo Vilců, snad ani jeho statků nešetřili; on že zajisté ochotně bude pomáhati radou i pomocí k jejich zkrocení. Snadno takto prostomyslného muže přemluvil, že upustil od pojatého mínění. Když však biskup, obdržev dostiučinění, odjel, onino hned zrušivše své sliby vrátili se k započatým zločinům a ke krádežím přidali vypalování vsí; mimo to všem osadníkům, kteří náleželi pod právo biskupské, vyhrožovali smrtí, jestliže co nejdříve neopustí biskupské statky. A tak za krátký čas panství ta zpustla.

K těmto zlým věcem přistoupilo, že též Billug porušil práva svého manželství, zapudiv totiž biskupovu sestru. Tato záležitost byla hlavní příležitostí k nepřátelským počínům, i začaly se věci církevní ponenáhlu viklati. Nemohl také stav nové církve plně zesílití, protože Veliký Otto již dříve odešel z tohoto přítomného života, prostřední pak a třetí Otto byli zaměstnání italskými válkami, a proto Slované, spoléhající na příhodný čas, počínali se ponenáhlu protiviti netoliko zákonům Božím, nýbrž také příkazům císařským. Jediný Benno, vévoda saský, se zdál projevovati jakýsi stín panství, ačkoli chabý, čímž byla útočnost Slovanů zdržována, aby buď se nezrekli víry křesťanské nebo se nechopili zbraní.

Když tedy Vago odešel ze světa, nastoupil na biskupský stolec Eziko. Ten přijal svěcení od přesvatého Adeldaga, arcibiskupa hammemburského. Máme tedy zprávy, že před vyvrácením biskupství aldenburského byli čtyři biskupové, a to Marko, Evard, Vago a Eziko, za jichž času setrvali Slované ve víře, všude ve Slavii stavěny kostely a přemnohé kláštery mužů a žen

Bohu sloužících zřízeny. Svědkem je mistr Adam,⁵³⁾ který sepsal řeči velmi výmluvnou dějiny hammemburských biskupů. Ten připomíná, že slovanská země je rozdělena na 18 žup, a tvrdí, že vyjímajíc tři, jsou všechny obráceny na víru Kristovu.

Kapitola XV.

O SVEINNOVI, KRÁLI DÁNSKÉM.

Skoro téhož času Boleslav, velekršťanský král Polanů, spolčený s Ottou třetím, podrobil poplatnosti všecku Slavii, která je za Odrou, a nad to i Rusko a Prusy, od nichž utrpěl smrt Adelbert biskup. Jehož ostatky tenkrát Boleslav přenesl do Polska. Knížaty Slovanů, kteří slovou Vinulové nebo Vindové, byli toho času Mečislav, Nakkon a Sederich, za nichž byl ustavičný pokoj, a Slované sloužili pod poplatkem. Nesmím také pominouti mlčením, že týž Mečislav, kníže Bodrců, veřejně Krista vyznáváje, ale tajně pronásleduje, sestru svou, Bohu zasvěcenou pannu Hodiku, odvedl z panenského kláštera, který byl v Mikiliburgu, a dal ji k nepočetnému manželství jakémusi Boleslavovi; ostatní panny, které tam nalezl, buď dal za ženy svým ozbrojencům nebo je poslal do země Vilců nebo Ránů, a tak ten klášter zpustl. Za oněch totiž dnů byl z dopuštění Božího pro hříchy lidské porušen pokoj u Dánů a Slovanů, a člověk nepřítel se pokoušel nasítí koukole do krásného osení božského náboženství. U Dánů zajisté Sveinotto, syn velekršťanského krále Haralda, rozpálený duchem ďábelským, strojil mnoho úkladů proti svému otci, žádaje si, aby ho jakožto starého a méně silného zbavil panování a úplně vyhubil z mezí dánských dílo Božího štípení. Harald však, jak bylo svrchu pověděno, nejprve sice pohan, potom naukou otce Unna obrácený na víru Kristovu, tak zbožně si vedl vůči Pánu, že nepovstal podobný jemu mezi všemi králi dánskými, který by byl tak širé Severu kraje přivedl k víře poznání Božího a všechnu zemi kostely a kněžími proslavil. Činnost tohoto muže byla jistě znamenitá ve věcech božských, také však ve světské moudrosti. V těch totiž věcech, které se týkají správy říše, se tak proslavil, že vydal zákony a práva, které pro vážnost muže toho do dneška se snaží zachovávat netoliko Dánové, nýbrž i Sasové. Popouzení tedy jsouce od lidí, kteří se vzpírali Bohu sloužiti a v pokoji žíti,

Dánové jednomyslným spiknutím odvrhli křesťanství a ustanovivše si bezbožného Sveinna králem, otci jeho Haraldovi vypověděli válku. Kterýž třebaže od počátku svého panování vždycky svou nadějí na Boha skládal, nyní však nejvíce poručil výsledek věci té Pánu, nermoutě se ani tak pro svá nebezpečí, jako pro hřích synův a soužení Církve. Neboť pozoruje, že vzbouření nelze uklidniti bez boje, chopil se zbraní nerad, pro napomínání těch, kteří Pánu a Králi svému chtěli zachovati neporušenou věrnost. Došlo tedy k bitvě. Ve srážce té byla přemožena strana Haraldova, i padli zraněni mnozí. Sám však Harald, těžce jsa poraněn, uprchl z vojska a vstoupiv na loď, ušel do velmi slovutného města slovanského, jménem Jumnety.⁵⁴⁾ Tam mimo nadání, protože to byli barbaři, vlídně byv přijat, po několika dnech, zeslábnuv od řečené rány, odešel odsud, věrně vyznáváje Krista a zaslouživ, aby byl zapsán netoliko mezi krále hodné Boha, nýbrž také mezi slavné mučedníky. Panoval pak padesát let. Po jehož smrti Sveinn, dosáhnuv vlády, počal zuřiti ve své ukrutnosti, prováděje svrchovaně urputné pronásledování křesťanů. I povstali všichni nešlechtní v severních končinách, radující se, že nyní jest dáno místo zlobě jejich, válkám totiž a převratům, a počali sužovati všechny sousední říše po zemi i po moři. Nejprve tedy, sebravše loďstvo a plavíce se mořem Britanským, přirazili zakrátko ke břehům řeky Labe, kde se znenadání vrhli na pokojné a ničeho se nebojící obyvatelstvo a poplenili celé pomoří země Hadeln⁵⁵⁾ a celou zemi Sasů, která byla na březích řeky, až přišli do Stade,⁵⁶⁾ kde je příhodný přístav pro lodi plující dolů po Labi. Zvěděvše rychle o těchto smutných událostech, hrabata Sigafrid a Ditrich a jiní urození lidé, jimž byla svěřena ochrana těch krajů, kvapili, nuceni krátkostí času, ačkoliv jich bylo velmi málo, barbarům vstříc, a srazili se s nepřáteli ve zmíněném přístavu Stade. Stala se tedy bitva svrchovaně prudká, v níž zvítězili Dánové a udatnost Saska byla úplně potřena. Obě hrabata a ostatní urození rytířští muži, kteří nepadli v řeži, byli svázáni a v poutech zavedeni na lodi. Hrabě Sigafrid pomocí nějakého rybáře v noci utekl a vyvázl ze zajetí. Pro tu věc barbaři, zachvácení vztekem, osekali všem vznešenějším lidem, které měli v poutech, ruce a nohy a uřezavše jim nosy, polomrtvé uvrhli na zem. Potom beztretně poplenili ještě zbytek té země. Druhá část námořních lupičů, která plula vzhůru po Veseře, zpustošila všechny břehy té řeky až po Lesum, a s převelikým množstvím zajatců přišla k bažině, která slove Glindesmov. Tam

si vzali za vůdce na cestě jistého zajatého rytíře saského, a ten je zavedl do nejhorších míst bažiny. V které, když se dlouho lopotili, rozeznáni jsou od Sasů, kteří se pustili za nimi, a zahynulo jich tam dvacet tisíc. Jméno rytíře, který je zavedl na ta neschůdná místa, bylo Herivard, a slaví se u Sasů nehynoucí chválou.

Kapitola XVI.

JAK SLOVANÉ OPUSTILI VÍRU.

Právě toho času dokonal se rok od vtělení Slova tisící první, kterého přestatečný císař Otto Třetí, když již po třetí byl vešel jako vítěz do Říma, předčasnou smrtí byv zastižen, zemřel. Po něm se ujal vlády zbožný Jindřich, vynikající spravedlností a svatostí, onen, pravím, Jindřich, který založil biskupství bamberské a s převelikou štědrostí pečoval o lesk chrámů. Léta desátého jeho panování zemřel vévoda saský Benno, muž všemi dobrými vlastnostmi znamenitý a statečný obhájce chrámů. Dědicem panství jeho stal se Bernard, syn jeho, ačkoli při něm nebylo otcovské štěstí. Od toho času zajisté, kdy byl ustanoven vévodou, nikdy v zemi této nepřestaly nesvornost a zmatky, protože se vévoda odvážil vzbouřiti se proti císaři Jindřichovi, a se sebou k odboji strhl celé Sasko. Potom povstav proti Kristu, všechny kostely v Sasku naplnil strachem a zmatkem, zvláště ty, které se ve zmíněném odboji nechtěly k jeho zlobě přidati. Přistoupilo k těmto zlým věcem to, že týž vévoda naprosto nepamětliv jak otcovy, tak dědovy laskavosti, kterou chovali vůči Slovanům, krutě svou lakotou utiskuje lid vinulský, donutil jej vrátiti se k pohanství. Toho zajisté času zmocnili se panství nad Slovany markrabí Dětrich a vévoda Bernard, z nichž onen držel krajiny východní, tento západní, a jejich bezohlednost přinutila Slovany státi se odpadlíky. Neboť slabý ještě ve víře lid pohanský, který druhdy výteční panovníci s velikou vlídností pěstili, mírnice přísnost vůči těm, o jejichž spasení usilovně se snažili, tito sužovali s takovou ukrutností, že odvrhnuvše konečně jeho služebnosti, byli nuceni svou svobodu zbraněmi hájiti. Knížata Vinulů byli Mestivoj a Mečislav, jejichž vedením se odboj roznítil. Povídá se tedy a staří lidé vůbec vypravují, že týž Mestivoj žádal, aby mu neteř vévody Bernarda byla dána za manželku, onen pak to slíbil.

Tu týž kníže vinulský, chtěje se státi hodným toho zaslíbení, táhl s vévodou do Italie s tisícem jezdců, kteří téměř všichni tam byli pobiti. Když pak, vrátiv se z výpravy, žádal o ženu sobě slíbenou, zkazil markrabí Dětrich ujednanou věc, prohlásiv, že nesluší příbuznou vévodovu dávatí psu. Což onen slyše, odešel s velikým rozhořčením. Když tedy vévoda, změniv smýšlení, vypravil za ním posly, aby se vrátil dojíti žádaného sňatku, on prý dal tuto odpověď: »Sluší zajisté urozenou neter velikého knížete provdati za muže náramně vynikajícího, ne však ji dáti psu. Veliké díky se nám prokazují za naši službu, že jsme již pokládáni za psy, ne za lidi. Bude-li tedy pes míti sílu, bude důkladně kousati.« A to pověděv, navrátil se do Slavie, a odebral se do města Ratary, které je v zemi lutické, a svolav všecky Slovaný, kteří bydlí ve východních krajích, oznámil jim, jaká potupa mu byla učiněna, a že Slované slují Sasům psi. A oni: »Po zásluze,« řekli, »toto trpíš, jenž pohrdnuv svými rodáky, přátelil jsi se se Sasy, lidem pronevěrným a lakomým. Přísahej nám, že je opustíš, a budeme při tobě.« I přísáhl jim.

Když pak se vévoda Bernard, any se mu naskytly příčiny, chopil zbraní proti císaři, Slované, užívající příhodného času, shromáždili vojsko, a nejprve celou Nordalbingii poplenili ohněm a mečem. Táhnouce potom ostatními slovanskými krajinami, spálili všecky kostely a zbořili je až do základů, kněze však a ostatní služebníky chrámové rozličnými mukami usmrtivše, nenechali za Labem žádné stopy křesťanství. Z Hammemburgu byli toho a následujícího času mnozí klerikové a měšťané odvedeni do zajetí, mnozí také zabiti z nenávisti křesťanského náboženství. Starci slovanští, kteří si pamatují všecky skutky barbarů, vypravují, že ve městě Aldenburgu bylo nejvíce křesťanů. Šedesát tedy kněží, když ostatní byli zabiti jako dobytek, bylo tam zachováno k posměchu. Nejstarší z nich, místní probošt, se jmenoval Oddar. Ten tedy s ostatními byl usmrcen takovým mučednictvím, že jim byla kůže na hlavě naříznuta na způsob kříže a pak každému otevřen mečem mozek. Potom s rukama za záda spoutanýma vláčení byli vyznavači Boží po jednotlivých městech slovanských, až skonali. Takto divadlem učinně byvše andělům i lidem, na půl cestě závodu svého vydechli vítězného ducha. Vypravuje se, že ještě mnoho takových věcí se tenkrát stalo po rozličných krajích slovanských a nordalbinských, které pro nedostatek spisovatelů se nyní pokládají za pohádky. Ale konečně jest ve Slavii tolik mučedníků, že stěží bylo by lze knihou je obsáhnouti.

Všichni tedy Slované, kteří bydlí mezi Labem a Odrou, po sedmdesát let a déle trvali v křesťanství, po celou totiž dobu Ottonů, a takovýmto způsobem se odtrhli od těla Kristova a Církve, s níž byli dříve spojeni. Ó, vpravdě skrytých nad lidmi soudů Boha, jenž se smilovává, nad kým chce, a koho chce, zatvrzuje! Jehož všemohoucnosti se obdivujeme, vidíme, že opět upadli v pohanství ti, kteří první uvěřili, ti však že se obrátili ke Kristu, kteří se zdáli posledními. Onen tedy soudce spravedlivý, silný a trpělivý, který zahladiv druhdy před Izraelem sedm národů Kananejských, zachoval jedině cizozemce, aby skrze ně byl Izrael vyzkoušen, týž, pravím, chtěl nyní nepatrnou část pohanů zatvrditi, aby skrze ně byla potrestána nevěra. Tyto události se přihodily za posledních let staršího Libentia arcibiskupa, za vévody Bernarda, syna Bennonova, který lid slovanský velmi utiskoval. Dětrich, markrabí slovanský, jehož byla s právě jmenovaným stejná lakota a táž ukrutnost, byv zbaven důstojnosti a všeho dědictví, dokonal život jako obročník v Magdeburku zlou smrtí, jakož byl hoden. Mestivoj, kníže slovanské, ke konci života, pokáním jsa puzen a k Bohu se vrátiv, když nechtěl křesťanství opustiti, byl z vlasti vyhnán a uprchl k Bardům,⁵⁷⁾ kde zestárl, jsa věrný víře.

Kapitola XVII.

O BISKUPOVI UNNVANOVI.

Když tedy zemřel Eziko v Aldenburgu, nastoupil po něm Folkvard, po něm pak Reginbart; z nichž prvnější, Folkvard, byv za času pronásledování vypuzen ze Slavie, odešel do Norska, kdež získav mnoho lidí Pánu, s radostí se navrátil do Brém. V hammemburské také metropoli, po Adaldagovi, který první světil biskupy v Aldenburku, nastoupil Libentius, muž vynikající svatostí. Za jeho času odpadli Slované od víry. Po něm byl Unnvan, pocházející ze slavného rodu, mimo to bohatý a štědrý, všem lidem milý, duchovenstvu však obzvláště nakloněný. Toho tedy času, kdy vévoda Bernard se svými spoluvinníky se vzbouřil proti císaři a všem saským kostelům byl těžký a nepřátelský, a nejvíce těm, které povinnost věrnosti své vůči císařské velebnosti nechtěly porušiti, arcibiskup Unnvan prý svou velkomyslností prudkost muže toho zdolal, takže moudrostí a štědrostí biskupovou byl

týž vévoda přinucen býti k církvi, jejímž byl dříve protivníkem, po každé stránce dobrotivým. Uživ tedy biskupovy rady, odbojný kníže konečně, byv k míru pohnut, - u Skalchisburgu⁵⁸⁾ pokorně se císaři Jindřichovi podrobil. Brzy také s podporou Unnvanovou přinutil Slované k poplatnosti a vrátil pokoj Nordalbinským a mateřské církvi hammemburské. Pro její obnovení prý ctihodný metropolita postavil po slovanské žádavě nové město a chrám, zároveň pak z jednotlivých mužských klášterů svých vybral po třech bratřích, tak aby jich bylo dvanáct a aby žili v Hammemburku životem kanovníckým nebo obraceli lid od bludu modlářství. Posvětil pak za biskupa pro slovanskou zemi po smrti Reginbertově Bennona, muže opatrného, který, byv vyvolen z bratří hammemburského kostela, přinesl svým kázáním mnoho užitku mezi lidem slovanským.

Kapitola XVIII.

O BISKUPOVI BENNONOVI.

Benno, muž velice zbožný, žádaje si znova vybudovati zbořeniny aldenburské církve, počal vyhledávati majetností a důchodů, které založení Velikého Otty určilo pro ono biskupství. Ale protože po záhubě aldenburské církve původní ustanovení a darování velikých panovníků upadla v zapomenutí a octla se v držení Slovanů, zmíněný biskup si v přítomnosti vévody Bernarda stěžoval, že Vagrové a Bodrci i jiní slovanští národové mu odpírají povinné platy. Pročež byla knížata vinulská pozvána k rozmluvě, a když byla tážána, proč zadržují biskupovi zákonné obilní dávky, oni se počali vymlouvat na rozličné těžkosti vymáhaných platů; že by prý jim bylo lépe vystěhovati se ze země, než býti zavázáni k větším dávkovým povinnostem. Uváživ tedy vévoda, že není možné obnoviti církevní práva v tom způsobu, v jakém byla za časů Velikého Otty, stíží dosáhl na svou prosbu toho, že z každého domu, ať chudého, ať bohatého, po vši zemi bodrcké se měly platiti dva peníze na biskupovy potřeby. Mimo to byly biskupovi vráceny ony vůbec známé dvory Buzov a Nezenna a jiné majetnosti v zemi Vagrů, aby na nich opět hospodařil. Ty však statky, které byly ve vzdálenějších krajích slovanských a o kterých jsou staré zprávy, že druhdy náležely k biskupství aldenburskému, jako jest Derithsewe, Murice, Kuzin,⁵⁹⁾ s je-

jich příslušenstvím, biskup Benno nikterak nemohl skrze vévodu dostati, ačkoli se častěji přičiňoval, aby si je opět vymohl. Když však se zbožnému císaři Jindřichovi zalíbilo svolati dvorní sněm na hrad Werbene,⁶⁰⁾ který je na Labi, aby se vyzkoušelo smýšlení Slovanů, přišla všechna knížata vinulská před císaře a prohlásila, že pro dobro pokoje a poddanosti budou říše poslušni. Když tam tedy aldenburský biskup v přítomnosti císařově obnovoval starou stížnost vzhledem ke statkům svého stolce, byla knížata slovanská dotázána o majetnostech k právu biskupskému náležejících, i uznala, že jmenovaná města s jejich okolím mají náležeti církvi a biskupovi. Mimo to všichni Bodrci, Kyšané, Polabové, Vagrové a ostatní kmeny slovanské, kteří bydleli v mezích církve aldenburské, slíbili, že budou dávat všechny platy, které Veliký Otto ustanovil místo desátku jakožto církevní příjem. Ale jejich slibování bylo plné přetvářky a klamu. Neboť jakmile císař, rozpustiv dvorský sněm, obrátil se k jiným záležitostem, naprosto nedbali toho, co slíbili. Vévoda také saský, ve zbraních sice statečný, ale všecken lakotou prosáklý, Slovary, které měl v sousedství a které válkami nebo úmluvami podmanil, obtížil takovými daněmi a platy, že ani Boha nebyli pamětlivi ani kněžím nebyli v ničem nakloněni. Pro kterouž věc vyznavač Kristův Benno, vida, že světská knížata službu poslání jeho netoliko nepodporují, nýbrž naopak naprosto jí překážejí, unaven marnou prací a nenalézaje, kde by odpočinula noha jeho, přišel k přesvatému muži Berenvardovi, biskupovi hildensheimskému, líče mu soužení své a vyhledáváje v protivenstvích potěšení. Onen, jsa člověk velmi mírné povahy, přijal hosta, prokázal unavenému službu lásky bliženské a z příjmů stolce svého mu vyměřil na živobytí, tak aby vycházeje za dílem poslání svého a z něho se vrací, nacházel bezpečný útulek, kde by mohl odpočinouti. Toho času řečený biskup Berenvard na panství, kterého se mu dostalo dědičným právem, založil veliký chrám, znamenitým, jak lze viděti, nákladem, a to ke cti svatého Michala archanděla, kam také shromáždil hojný zástup mnichů, aby tam sloužili Bohu. Když chrám ten byl dostavěn, sešlo se k slavnosti posvěcení nesmírné množství lidu, kdež biskup náš Benno, když světil levý bok kostela, byv od lidu umačkán a usmýkán, po nemnoha dnech, ana nemoc se rozmáhala, dokončil svůj život a obdržel počestné pochování v severní absidě téhož chrámu. Po něm nastoupil Meinher a přijal posvěcení od Libentia Druhého. Po tomto byl Abelin, posvěcený na biskupa od arcibiskupa Alebranda.

Kapitola XIX.

O PRONÁSLEDOVÁNÍ GOTŠALKOVĚ.

Za oněch dnů byl ve Slavii trvalý pokoj, protože Konrád, který se po zbožném Jindřichovi ujal císařství, častými válkami Vinithy potřel. Nicméně náboženství křesťanské a služba domu Božího se dočkaly malého vzrůstu, neboť bránila tomu lakota vévodova a Sasů, kteří všechno sežirajíce, nesnášeli, aby něco zbylo kostelům a kněžím. Knížaty Slovanů byli Onodrag a Gněvoš, třetí Udo, špatný křesťan.⁶¹⁾ Proto také pro svou ukrutnost od jistého saského přeběhlíka byl znenadání skolen. Syn jeho, jménem Gotšalk, vzdělával se ve školách v Lunenburku.⁶²⁾ Zvěděv pak o smrti otcově, odvrhl s učením víru a přepraviv se přes řeku,⁶³⁾ přišel k Vinithům. I shromáždív množství loupežníků, vrhl se na pomstu za otce na všecku zemi nordalbinskou a způsobil takové řeže mezi křesťanským lidem, že ukrutnost ta převýšila všecku míru. A nic nezůstalo v zemi Holsatů a Sturmarů a těch, kteří slují Thetmarové, co by bylo ušlo jeho rukám, kromě oněch známých pevností Etzeho a Bokeldeburg. Tam se utekli někteří ozbrojení lidé s ženami a dětmi a statkem, který ušel plenu. Jednoho tedy dne, když zmíněný kníže loupežnickým způsobem se bral poli a vřesovisky, vida krajinu, kdysi plnou lidí a kostelů, obrácenou v poušť, zděsil se díla vlastního ukrutenství a dotčen jsa uvnitř bolestí srdce, rozhodl se, že konečně zdrží své ruce od zločinného počínání. Vzdáliv se tedy maličko od svých tovaryšů a vyprav se jako na číhanou, znenadání přišel na jistého Sasa křesťana. Když pak tento prchal před ozbrojencem z povzdálecí přicházejícím, onen, pozdvihnuv hlasu, vyzýval jej, aby se zastavil, a přísahal, že mu neublíží. Když pak bázlivý muž, nabyv důvěry, se zastavil, začal se ho vyptávati, kdo by byl a co ví nového. A on: »Já jsem,« řekl, »chudý člověk, rodem z Holštýnska; ale denně se dovídáme zlých novin, protože ten slovanský kníže Gotšalk činí našim lidem a zemi naší mnoho zlého a žádá si uhasiti žízeň své ukrutnosti naší krví. Jistě již by byl čas, aby trestající Bůh pomstil našich příkoří.« Jemuž Gotšalk: »Příliš,« dí, »viníš toho muže, knížete slovanského. A skutečně mnoho protivenství způsobil vašemu lidu a zemi vaší jako mohutný mstitel zavraždění otce svého. Já pak jsem ten muž, o němž hovoříme, a přišel jsem, abych s tebou promluvil. Neboť lituji toho, že jsem dopustil tako-

vého bezpráví proti Bohu a křesťanům, a snažně si žádám, abych se opět usmířil s těmi, kterým jsem - to sám uznávám - nespravedlivě způsobil tolik zlého. Slyš tedy, co ti nyní pravím, a navrátě se k lidu svému, oznam jim, aby poslali na ustanovené místo spolehlivé muže, kteří by se mnou tajně jednali o spolek a uzavření pokoje. Když se to stane, vydám jim do rukou celý tento zástup lupičů, při kterých mne udržuje spíše nutnost než vlastní vůle.« A to pověděl, ustanovil mu místo a čas. Když tedy ten člověk přišel do pevnosti, kde zbývající Sasové trvali ve velikém strachu, zvěstoval starším toto skryté slovo a vším způsobem je vybízel, aby poslali muže na předem určené místo rozhovoru. Oni však nedali na jeho slova, majíce to za lest strojící úklady.

Po několika-tedy dnech byl týž kníže zajat od vévody a jako náčelník loupežníků uvržen do okovů. Když však vévoda uvážil, že takový muž udatný a ve zbraních statečný mu bude užitečný, učinil s ním spolek a čestně obdarovaného pustil na svobodu. On však, byv propuštěn, odejel ke králi dánskému Knútovi a zůstal u něho mnoho dnů a let, získávaje si rozličnými válečnými činy v Normansku a v Anglii slávu udatnosti. Pročež byl také poctěn manželstvím s dcerou královou.

Kapitola XX.

O VÍŘE GOTŠALKOVĚ.

Po smrti pak krále Knúta⁶⁴⁾ navrátil se Gotšalk do země otců svých a shledav dědictví své zabrané od některých násilníků, ustanovil bojovati s nimi, a maje při sobě vítězství, získal všecky statky i s knížecí důstojností. Hned pak, zamýšleje si dobýti slávy a cti u Boha, začal se přičiňovati, aby slovanské národy, u kterýchž již křesťanství druhdy přijaté upadlo v zapomenutí, znovu probudil k přijetí milosti víry a k pečování o Církev. I dařilo se dílo Boží v rukou jeho, takže nesmírné množství pohanů se valilo k milosti křtu. I byly znovu postaveny po vší zemi vagerské a polabské i bodrcké kostely kdysi zbořené, a již bylo posláno do všech krajin pro kněze a služebníky slova, aby nevzdělané mysli pohanů vyučili nauce víry. Radovali se tedy věřící ze vzrůstu nového štípení, i stalo se, že kraje byly plné chrámů a chrámy plné kněží. Ale i Kyšané a Čezpěňané a kterákoli plemena

bydlí kolem řeky Pěny, přijali milost víry. Jest pak Pěna řeka, v jejímž ústí je město Dymin. Až tam kdysi sahaly meze diecése aldenburské. Všichni tedy slovanští národové, kteří náleželi ke stoličce aldenburské, po celý čas, co ještě byl živ Gotšalk, zachovávali zbožně víru křesťanskou. Zajisté se vypravuje, že muž tento velmi zbožný zahořel takovou horlivostí o Boží náboženství, že sám často v kostele k lidu promlouval, napomínaje jej, chtěje totiž to, co biskupové a kněží temněji říkali, slovanskými slovy učiniti zřejmější. Není pochyby, že nepovstal v celé Slavii nikdo mocnější a tak horlivý o křesťanské náboženství. Neboť jistě, kdyby mu bylo bývalo dopřáno delšího života, umínil si, že přivede všechny pohany ke křesťanství, an již téměř třetinu těch obrátil, kteří dříve za jeho děda Mestivoje byli upadli zpět do pohanství. Tenkrát také v jednotlivých městech vznikala řeholní společenstva svatých mužů kanonicky žijících, též mnichů a řeholnic, jakož o tom svědčí ti, kteří je viděli v Lubeku, Aldenburgu, Ratiboru, Lenčinu⁶⁵) a jiných městech. V Mikilinburgu však, což je slovutné město Bodrců, byla prý tři společenstva sloužících Bohu.

Kapitola XXI.

VÁLKA S DOLENCI.

Za oněch dnů stalo se veliké hnutí ve východních krajinách Slovanů, potýkajících se spolu občanskou válkou. Jsou pak čtyři plemena těch, kteří slují Lutici nebo Vilci, z nichž Kyšané a Črezpěňané bydlí, jak známo, s oné strany Pěny, Ratarové a Dolenci s této strany. Mezi těmito vznikl náramný spor o statečnost a moc. Rataři totiž a Dolenci pro prastaré město a proslavenou onu božnici, v které se ukazuje modla Radogostova, chtěli panovati, připisující si obzvláštní čest vznešenosti, protože všechna plemena slovan-ská k nim přicházela pro odpovědi a každoroční přinášení obětí. Ale Črezpěňané a Kyšané se vzpírali sloužiti, ano, rozhodli se, že budou své svobody brániti zbraněmi. Když tedy bouře ponenáhlu rostla, došlo konečně k válce, v níž Ratarové a Dolenci v urputných bitvách byli poraženi; obnovena je tedy válka po druhé a po třetí, a opět titíž od týchž jsou potřeni. Mnoho tisíc lidí padlo s té i s oné strany, Črezpěňané pak a Kyšané, které nutnost přivedla do války, zůstali vítězi. Ratarové a Dolenci, kteří bojovali pro

slávu, jsouce hanbou své porážky náramně zkormoucení, zavolali si na pomoc veleudatného krále dánského a Bernarda, vévodu saského, a Gotšalka, knížete Bodrců, každého s jeho vojskem, a živili šest neděl takové množství svým nákladem. Rozmohla pak se válka proti Čezpěňanům a Kyšanům, aniž měli dostatečnou sílu, aby odpírali, zavaleni jsouce takovým množstvím, a pobito jest jich náramně množství, přemnoží odvedeni do zajetí. Konečně si zakoupili mír patnácti tisíci hřiven, a knížata se rozdělila o ty peníze. O křesťanství se nestala ani zmínka, aniž vzdáli čest Bohu, který jim dal ve válce vítězství. Podle toho lze poznati nenasytnou lakotu Sasů, kteří sice mezi ostatními národy, sousedícími s barbary, vynikají zbraněmi a vojenským uměním, ale vždycky jsou náchylnější k rozmnožování poplatků než k získávání duší Bohu. Horlivostí kněží zajisté již dávno by se byla čest křesťanské víry ve slovanských zemích upevnila, kdyby tomu nebyla překážela lakota Sasů. Budiž tedy veleben a chválou zahrnován onen vší úcty hodný Gotšalk, který, ač pošlý z národů barbarských, svému národu znova získal s veškerou horlivostí lásky dar víry a milost věření. Hanba budiž knížatům saským, kteří z křesťanských předků zrozeni a na klíně svaté matky Církve vychováni, vždycky byli v díle Božím nalezeni jaloví a neužiteční.

Kapitola XXII.

O VZBOURENÍ SLOVANŮ.

Během tedy těch časů, kdy z milosrdenství Božího a ctnostným snažením velezbožného muže Gotšalka stav církve a úcta ke kněžstvu v zemích slovanských krásně kvetly, byla diecése aldenburská po smrti biskupa Abelina rozdělena na tři biskupství. To pak se nikterak nestalo císařským založením, nýbrž, jak známo, bylo tak pořízeno z vlastního popudu velikého Adelberta, hammemburského arcibiskupa. Ten zajisté velkodušný a v říši velemocný muž, požívaje přísně přestatečného císaře Jindřicha, syna totiž Konrádova, a papeže Lva,⁶⁶⁾ takže se ve všem srovnávali s jeho vůlí, požíval ve všech severních říších, dánské totiž, švédské a norské, důstojnosti arcibiskupské a úřadu apoštolského legáta.⁶⁷⁾ A nejsa tím spokojen, chtěl dosíci cti patriarchátu, tím totiž řádem, aby v mezích své diecése zřídil dvanáct biskup-

ství, o čemž je zbytečné povídati, protože se to moudrým lidem zdálo nemsyslem a blouzněním. Scházelo se tudíž k jeho dvoru mnoho kněží a řeholníků, a též biskupové někteří, kteří byvše vypuzeni ze svých stolců, byli účastni jeho stolu. On pak, žádaje si býti zbaven takového břemene, poslal je do širých krajů pohanských, některé usazuje na jisté a určité stolce, některé na nejisté. Tak Ezona učinil nástupcem Abelinovým v Aldenburgu, jistého Aristona, příšlého z Jerusalema, ustanovil do Ratiboru, Jana určil pro Mikilinburg. Tento Jan ze záliby v putování vyšed ze Skotska, přišel do Saska a byv jako všichni vlídně přijat od arcibiskupa, zanedlouho potom byl poslán do krajů slovanských ke Gotšalkovi. U něho pobýv, mnoho tisíc pohanů prý za těch dnů pokřtil.

Dobrý pokoj byl v celé říši, protože přestatečný císař Jindřich mocnou rukou zkontil Uhry, Čechy, Slovary a všechny sousední říše. Kterýž když vzat jest na nebesa,⁶⁸⁾ ujal se po něm žezla syn jeho Jindřich, pacholík osmiletý.⁶⁹⁾ A hned začaly v říši vřítí rozličné nepokoje, protože knížata, která byla chtiva svárů, pohrdala dětstvím královým. I povstal jeden každý proti bližnímu svému a rozmnoženy jsou zlé věci mnohé na zemi, loupeže, žhářství a zabíjení lidí. Po nedlouhém také čase zemřel Bernard, vévoda saský, který 40 let statečně spravoval záležitosti Slovanů a Sasů. O jehož dědictví se rozdělili synové jeho Ordulf a Herman. A sice ujal se Ordulf vlády ve vévodství, ačkoliv statečností a vojenskou zběhlostí daleko se uchýlil od otcovského štěstí. Konečně sotva uplynulo od smrti otcovy pět let, ihned Slované, chystajíce se ke vzpouře, nejprve ze všech zabili Gotšalka.⁷⁰⁾ A zajisté muž na všechny věky hodný paměti pro věrnost prokazovanou Bohu a knížatům zabit jest od barbarů, které se snažil obrátiti na víru. Neboť nebyly ještě naplněny nepravosti Amorrhejských, aniž ještě přišel čas smilování nad nimi; proto bylo zapotřebí, aby přišla pohoršení, aby ti, kteří se osvědčili, byli zjevní. Trpěl pak onen druhý Makabejský v městě Leontium, které jiným jménem sluje Lenčin, 7. června, spolu s knězem Epponem, který byl obětován na oltáři, a se mnoha jinými, laiky i kleriky, kteří utrpěli pro Krista rozličné muky. Mnich Ansver a s ním jiní byli ukamenováni v Ratiboru. Památka jejich umučení jest 15. července. Povídá se, že týž Ansver, když přišel k umučení, prosil pohany, aby dříve byli ukamenováni tovaryši jeho, o něž se bál, aby neodpadli. Když pak oni přijali kruny, sám radostně se Štěpánem⁷¹⁾ poklekl.

Kapitola XXIII.

UMUČENÍ SVATÉHO JANA BISKUPA.

Biskup Jan, stařec, byv s ostatními křesťany jat v Magnopoli, to jest v Mikilinburgu, byl zachován k triumfu. Ten tedy pro vyznávání Krista byl tlučen kyji, pak pro posměch veden po jednotlivých městech slovanských, a když nemohl býti odvrácen od jména Kristova, usekavše mu ruce a nohy, tělo jeho povrhli na náměstí. Hlava však mu byla uřata, kterouž nabodnuvše barbaři na kopí, na znamení vítězství obětovali bohu svému Radigastovi. Toto se stalo v metropoli slovanské Rataře 10. listopadu.

Kapitola XXIV.

PRVNÍ ODPADNUTÍ SLOVANŮ OD VÍRY.

Dcera krále dánského byla v Mikilinburgu, městě Bodrců, s jinými ženami nahá propuštěna. Tuto totiž, jak jsme pověděli výše, kníže Gotšalk měl za ženu, z níž se mu také narodil syn Jindřich. Z jiné pak se narodil Budivoj,⁷²⁾ oba zrození k veliké záhubě Slovanů. A když Slované dobyli vítězství, celý kraj hammemburský poplenili mečem a ohněm; Sturmarové a Holsatové téměř všichni buď byli zabiti nebo odvedeni do zajetí. Pevnost hammemburská byla do kořen vyvrácena, a ku posměchu našeho Spasitele pohané také kříže rozsekali. Téhož času Šlesvik, kterýž slove jiným jménem Heidibo, město Zalabanů, které leží na pomezí království dánského, velice bohaté a s hojným obyvatelstvem, náhlým přepadením od barbarů bylo z kořen vyvráceno. Naplnilo se na nás proroctví, které praví: Bože, přišli pohané do dědictví tvého, poskvrnili chrám svatý tvůj, a ostatní, čeho se prorocky želí ve vyvrácení města Jerusalema.

Původce této zhouby prý byl Pluso,⁷³⁾ který měl sestru Gotšalkovu, a když se vrátil domů, také sám byl zavražděn. Všichni tedy Slované, spiknuvše se vespolek, znova upadli v pohanství, zabivše ty, kteří ve víře vytrvali. Vévoda Ordulf po dvanáct let, o která svého otce přečkal, často se Slovary bojuje, nikdy nemohl nad nimi zvítěziti, a tolikrát též byv od pohanů poražen, také od svých užil posměchů.

Stalo pak se toto vzbouření v krajích slovanských léta po vtělení Páně tisícího šedesátého šestého, léta osmého panování Jindřicha Čtvrtého. A zůstala biskupská stolice aldenburská uprázdněna osmdesát čtyři léta.

Kapitola XXV.

O KRUTOVI.⁷⁴⁾

Když zemřel Gotšalk, muž dobrý a ctitel Boží, přišlo dědičné nástupnictví v knížetství na jeho syna Budivoje. Bojíce však se ti, kteří zabili otce jeho, aby se snad syn nestal mstitelem zavraždění otcova, způsobili vzbouření v lidu, řkouce: »Nebude nad námi panovati tento, nýbrž Krut, syn Grinův. Neboť co nám bude platno, že jsme zabili Gotšalka a zbraněmi se přičinili o dobytí svobody, bude-li tento dědicem knížetství? Jistě nás tento utiskne více než otec, a spoje se s lidem saským, uvrhne zemi do nových protivenství.« A hned se spiknuvše, ustanovili si Kruta za knížete, vyloučivše syny Gotšalkovy, jimž panství právem náleželo. Z nichžto mladší, jménem Jindřich, utekl do Dánska, protože pocházel z královského rodu dánského, starší pak Budivoj se uchýlil k Bardům, hledaje pomoci u saských knížat, kterým byl jeho otec vždycky oddaný a věrný. Oni pak, oplácejíce se za dobrodiní, podnikli pro něj válku a po mnoha namáhavých výpravách uvedli jej opět na jeho místo. Nicméně postavení Budivojovo vždy zůstávalo nejisté, aniž se mohlo dokonale upevniti, protože jsa zrozen z křesťanského otce a přítelem knížat, byl u svého lidu pokládán za zrádce svobody. Neboť po tom vítězství, s kterým byla po zabití Gotšalkově prvně země nordalbinská pohromena, svrhli Slované ozbrojenou rukou jeho služebnosti a snažili se s takovou zarputilostí ducha hájiti svobody, že raději chtěli zahynouti než opět přijmouti jméno křesťanské nebo platiti vévodům saským poplatky. Takovou zajisté potupu si zjednala nešťastná Sasů lakota, kteří, když ještě byli v plné síle a honosili se častými vítězstvími, neuznávali, že válka náleží Bohu a že od něho jest vítězství, nýbrž spíše slovanský lid, který si válkami nebo smlouvami podrobili, takovými daněmi a poplatky obtížili, že byl hořkou nutností přiveden k tomu, aby se vzepřel zákonům Božím a služebnosti knížat. Pykal této viny Ordulf, vévoda saský, který opuštěn byv od Boha, po celý čas, co otce přečkal, nemohl dobytí žád-

ného vítězství nad Slovy. Tím se také stalo, že synové Gotšalkovi, kteří svou naději složili na vévodu, spolehli na hůl třtinovou a zlámanou.

Po smrti Ordulfově nastoupil v knížetství syn jeho Magnus, narozený z dcery krále dánského. A hned na začátku svého panování obrátil mysl a síly své k podmanění slovanských odbojníků, k čemuž jej ponoukal Budi-voj, syn Gotšalkův. Oni však se jednomyslně začali vzpírat, následující Kruta, syna Grinova, který provozoval nepřátelství proti jménu křesťan-skému a cti knížat. A nejprve zajisté vyhnali ze země Budivoje, bořice hra-dy, v kterých měl útočiště. On pak vida se zbavena knížetství, utekl se k vévodovi Magnovi, který tenkrát právě dlel v Luneburgu a takto jej oslovil: »Je známo tvé výsosti, ó největší z mužů, kterak otec můj Gotšalk správu slovanské země vždycky věrně obracel ke cti Boží a otce tvého, nic nezanedbáváje z těch věcí, které by právem náležely ke službě Boží a k věr-nosti vůči knížatům. Já také, následuje otcovské skromnosti, se vši věrností a oddaností jsem poslouchal příkazů knížat, v nekonečná se vydáváje ne-bezpečensství, aby mi alespoň prázdno jméno důstojnosti, vám však užitek zůstával. Nikoho však není tajno, jaké odplaty se dostalo i mně i otci mému, ani nepřátelé naši jej zbavili života, mne vlasti, nepřátelé, dím, netoliko naši, nýbrž také tvoji. Chceš-li tedy pečovati o svou čest a spásu svých, nutno jest užiti moci a zbraní. Konečně naše postavení je svrchovaně ne-bezpečné a třeba si pospíšiti, aby nepřátelé, postupující dále, nepohubili také země Nordalbingů.« Vyslechnuv toto vévoda, odvětil: »Nemohu tento-krát vytáhnouti sám do pole, protože mne zdržují veliké překážky, ale dám ti Bardy, Sturmary, Holsaty a Thetmarky, na jejichž pomoc spolehna, bu-deš moci zatím nával nepřátel zadržeti. Já také, bude-li potřebí, co nejdříve budu následovati.« Den totiž svatby⁷⁶⁾ v tu chvíli vévodu zdržoval.

Vzav tedy k sobě Budivoj nejstatečnější muže bardské, přešel Labe a pospíšil napřed do země Vagrů. Poslové také vévodovi probíhající veške-rou zemi nordalbinskou, pobízeli lid, aby vyšli na pomoc Budivojovi, jež nepřátelé tísnili. On však byl šel napřed s více než šesti sty ozbrojenců, a přišed k pevnosti Plonské, našel město mimo nadání otevřené a prázdno mužů. Když pak tam vešel, německá žena, která tam byla nalezena, pro-mluvila k němu: »Vezmi, co ruka tvá najde a pospěš rychle vyjít, neboť ze lsti bylo učiněno, že toto město bylo zůstaveno otevřené a prázdno stráž-ných. Neboť uslyšíce Slované, že jsi sem vešel, vrátí se zítra s převelikým

vojskem a město toto sevřou obležením.« On pak nic nedávaje na její slova, zůstal přes noc v téže pevnosti. Jest pak toto město, jak lze dodnes viděti, se všech stran obklíčeno přehlubokým jezerem, a příchozím poskytuje přístup velmi dlouhý most. Když tedy druhý den svítalo, ejhle, nekonečné zástupy Slovanů město, jak bylo večer předpověděno, obležením obklíčily. Bylo pak učiněno opatření, aby ani jedné lodičky nebylo nalezeno na onom ostrově, po níž by bylo obleženým místo vyváznutí. Budivoj tedy snášel se svými společníky obležení s velikou těžkostí hladu. Uslyševše však tuto zlou zprávu, nejstatečnější muži z Holsatů, Sturmarů i Thetmarků si pospíšili, aby zbavili město obležení. A když přišli k říčce, která slove Svale a dělí Sasy od Slovanů, poslali napřed muže znalého slovanského jazyka, aby vyzvěděl, co Slované dělají nebo kterak se přičiňují o dobytí města. Muž tedy ten poslaný od svých tovaryšů přišel k slovanskému vojsku, které bylo přikrylo svrchem země, chystajíc rozličné stroje, příhodné k dobytí. Kteréž také těmito slovy oslovil: »Co činíte, ó mužové, útočíte na město a na muže, přátele knížat a Sasů? Toto úsilí jistě nebude k vašemu užitku. Ale vzkazuje vám vévoda a ostatní knížata, abyste co nejdříve ustoupili od obléhání. A jestliže to neučiníte, zakrátko ucítíte pomstu.« Když pak se oni úzkostlivě vyptávali, kde by vévoda byl, odpověděl jim, že jest již velmi blízko s nesmírným množstvím ozbrojenců. Kníže tedy Slovanů, Krut, vzav posla soukromí, dotazoval se ho jistěji na pravdu té věci. Jemuž onen: »Co mi za to dáš,« řekl, »jestliže ti vyzradím to, nač se ptáš, a dám ti možnost provést svou vůli nad městem tímto a nad těmi, kteří jsou v něm?« Onen pak mu slíbil dáti dvacet hřiven. Jakmile slib ten byl potvrzen, řekl ten zrádce Krutovi a jeho soudruhům: »Ten vévoda, kterého se bojíš, ještě nepřekročil labských břehů, jsa zdržován velkými překážkami; jediní Sturmarští, Holsatové a Thetmarští vyšli v nevelikém počtu; ty tedy já snadno jedním slovem svedu, aby se vrátili na svá místa.« To povědév, přešel most a mluvil k Budivojovi a tovaryšům jeho: »Hleď spasiti sebe i lidi, kteří jsou s tebou, neboť Sasové, na které jsi se spoléhal, neprijdou ti tentokrát na pomoc.« Tu onen všecken skleslý myslí odvětil: »Běda mně nebohému, proč mne opouštějí přátelé? Tak-li nejlepší Sasové opustí člověka, snažně je prosícího a potřebujícího pomoci v protivenství? Zle jsem zklamán, jenž jsem se vždycky s pevnou důvěrou na Sasy spoléhal a nyní ve svrchované nouzi jsem vydán všanc.« Jemuž onen: »Vznikl rozkol mezi lidem, a bouřice se

navzájem proti sobě, navrátili se jeden každý do domu svého. Jiné rady musíš tedy užítí.«

Způsobiv takto v těch věcech zmatek, navrátil se onen posel ke svým, a když se ho saští bojovníci ptali, jak se věci mají, odpověděl řka: »Přišel jsem do pevnosti, kam jste mne poslali, a není tam z milosti Boží žádné nebezpečí, ani žádný strach z obležení. Naopak jsem viděl Budivoje a ty, kteří jsou s ním, veselé a prázdné všeho nepokoje.« A takovýmto způsobem zdržel vojsko, aby nešli obleženým na pomoc. I stal se muž ten Budivojovi a tovaryšům jeho původem záhuby. Neboť ihned, jakmile obležení lstí zrádcovou podvedení se vzdali naděje na vyvážnutí, začali vyjednávat s nepřitelem, zdali by chtěli něco přijmouti za zachování jejich života. Kterýmž oni odpověděli: »My zlato a stříbro od vás nechceme; jen život a neporušenost údů vám na vaši žádost darujeme, jestliže vyjdouce, nám odevzdáte své zbraně.« Uslyšev to Budivoj, řekl tovaryšům: »Tvrdý návrh se nám, mužové, činí, abychom vyjdouce, složili zbraně. Vím arci, že hlad nás nutí ke vzdání; ale jestliže podle učiněné nám podmínky vyjdeme beze zbraní, jistě se octneme v nebezpečí. Neboť nejednou jsem zakusil, jak vrátká, jak nejistá je věrnost slovanského lidu. Zdá se mi tudíž pro spásu všech opatrnější, ještě odkladem, třebaže těžkým, život zachovati a počkati, zdali nám snad Bůh odněkud pošle pomoc.« Společníci však jeho tomu odpírali, řkouce: »Uznáváme, že podmínka, kterou nám nepřátelé nabízejí, je obojetná a plná obav. Přece však ji nesmíme zamítnouti, protože není jině cesty, jak ujíti přítomnému nebezpečí. Neboť co nám pomůže odkládati, když není nikoho, kdo by nás zprostil obležení? Hlad však přináší krutější smrt než meč a lépe jest život v krátku skončiti než dlouho se trápit.«

Kapitola XXVI.

O SMRTI BUDIVOJOVĚ.

Vida tedy Budivoj, že myslí tovaryšů jeho jsou rozhodnuté k vyjití, poručil, aby mu přinesli skvostnější šat, jímž oděný vyšel s tovaryši. Přecházel pak most po dvou, odevzdávajíce zbraně, a takovým způsobem byli přivedeni před obličej Krutův. Když tedy byli všichni před něj postaveni, žena jakási velmi vážená z pevnosti vzkázala Krutovi a ostatním Slovanům, řkouc: »Za-

hubte muže, kteří se vám vzdali, protože učinili největší příkoří manželkám vašim, které byly s nimi zanechány ve městě, a odejměte pohanění své.« Uslyševše to Krut a společníci jeho, ihned se vrhli na ně a všecko to množství zabili ostrým meče. I zabit jest Budivoj a všechna síla Bardských s ním onoho dne před pevností Plony.⁷⁶⁾ I vzmohl se Krut a dařilo se dílo v rukou jeho, a obdržel panování v celé zemi slovanské. A potřeny jsou síly Sasů, a sloužili Krutovi platíce mu poplatek, všechna totiž země Nordalbinských, která je rozdělena mezi tři národy: Holsaty, Sturmařy a Thetmarky. Všichni tito nesli přetěžké jeho služebnosti po všechn čas Krutův. A naplněna jest země loupežníky, kteří zabíjeli lid Boží a odváděli do zajetí. A šířali lid saský celými ústy. Za těch dní⁷⁷⁾ povstalo z lidu holsatského více než šest set rodin, a přeplavivše se přes řeku, odešli předalekou cestou, hledajíce si příhodných sídel, kde by ušli prudkosti pronásledování. I přišli do hor Harzských a zůstali tam oni i synové a vnuci jejich až po dnešní den.

Kapitola XXVII.

O VYSTAVENÍ HARTESBORGU.

Není nic divného, jestliže uprostřed lidu zlého a převráceného, v zemi hrůzy a široké pouště, se vyskytly žalostné příhody, neb zajisté po celé říši vznikaly za těch dnů válečné bouře. Zajisté správa říše, která za dětství krále Jindřicha byla nemálo uvolněna, octla se, když dospěl, v nebezpečí ne menším. Neboť jakmile se stal mužem a sprostěn byv vychovatele, učiněn je samostatným, začal krutě pronásledovati všechn lid saský. Naposledy vzal Ottovi, protože byl Sas, vévodství bavorské a dal je Velpovi.⁷⁸⁾ Potom k potlačení celého Saska postavil na kopci Harzském přepevný hrad, který sluje Hartesborg. Pročež rozhněvavše se knížata saská a v jedno se spojivše, hrad, který byl postaven pro jejich ujařmení, rozbořili až do základů. I zatvrdily se mysli Sasů proti králi, a byli náčelníky jejich Vicelo, arcibiskup magdeburský, Bukka,⁷⁹⁾ biskup halberstadtský, vévodové Otto a Magnus, markrabí Udo a mnoho jiných urozených mužů.

Chtěje zdrtiti jejich smělost, přitáhl král rychle s vojskem, přibrav si švábského vévodu Rodulfa a mnoho říšských knížat. Ale také Sasové, nic nezmeškavše, statečně vytáhli proti němu k boji, i sešla se vojska u řeky

Uustruty.⁸⁰⁾ Když pak nebylo daleko k bitvě, stalo se z usnesení obou stran, že byl umluven na dva dni pokoj, neboť se doufalo, že se válka pokojem uklidí. Sasové tedy, těšíce se z pokoje, hned odložili zbraně a rozptýlili se širým polem, rozbíjejíce ležení a věnujíce péči svému tělu. Kolem deváté hodiny denní vyzvědači královi, vidouce Sasy odpočívající a rozptýlené sem tam po poli, aniž tušící co zlého, spěšně oznámili králi, že se Sasové chystají k bitvě. Rozjitřené tedy královo vojsko přebrodivo se přes řeku a vrhlo se na pokojné a bezbranné Sasy a pobilo jich toho dne mnoho tisíc.

Když tedy Sasové pro obranu svobody ještě pomýšleli na bitvu, vévoda švábský, dobrý muž a milovník pokoje, mysle nejprve na čest královi, pak na dobré Sasů, dosáhl u Sasů toho, aby se jejich vůdcové Vicelo magdeburský, Bukka halberstadtský, vévodové Otto a Magnus, a markrabí Udo vydali králi do moci, ale s tou podmínkou, aby ani nebyli obtěžováni zajetím, ani nemuseli snášeti nějaké tělesné ublížení. Ale jakmile se Sasové, svedení těmito radami, vydali do královské moci, onen je poručil vésti do přísné vazby, neostýchaje se porušení slibů. I zarmoutil se vévoda Rodulf, že nemohl splniti, co slíbil.

Kapitola XXVIII.

O VEŘEJNÉM POKÁNÍ KRÁLE JINDŘICHA.

Po nemnohých však dnech, byvše knížata saská mimo královu vůli propuštěna ze zajetí, navrátila se domů a již nikdy potom nedávala víry královým slibům. Poslavše potom knížata saská zprávu k Apoštolské stolici, stěžovala si nejdůstojnějšímu papeži Řehořovi,⁸¹⁾ kterak král, pohrdaje zákonem Božím, odnímá církvím Božím v ustanovování biskupů všechnu svobodu kanonické volby, sázeje jim násilně biskupy, které chce, nad to že po obyčeji mikulášenců⁸²⁾ učinil svou manželku veřejnou nevěstkou, násilně ji vydávaje chtíči jiných mužů, a jiné věci přemnohé, které se zdály ne slušné a těžké k poslechnutí. Pro tu tedy příčinu apoštolský pán, pohnut jsa horlivostí spravedlnosti, poslal legáty a povolal krále ke slyšení Apoštolského stolce. Kterýž nedbaje druhého a třetího vyzvání, na konec pohnut radami svých důvěrníků, bojících se, aby nebyl spravedlivě s panováním se sazen, šel do Říma, kde se vzhledem k věcem, z nichž právem byl viněn,

podrobil rozsudku pastýřovu. Bylo mu tedy přikázáno, aby celý rok neodcházel z Říma, na koně aby nevsedal, nýbrž aby v pokorném rouše obcházel chrámové prahy, modlitbami a posly čině hodné ovoce pokání. Což se král snažil pokorně plniti. Vidouce tedy kardinálové a ti, kteří jsou při kurii, že pro strach Apoštolské stolice se třesou mocnosti a kloní ti, kteří nesou okršlek světa, radí apoštolskému pánovi, aby přenesl panování na jiného člověka, řkouce, že se nesluší, aby panoval muž usvědčený z veřejných zločinů. Když se tedy apoštolský pán dotazoval, kdo by byl v Německu hoden tak vysoké důstojnosti, byl označen vévoda švábský Rodulf jakožto muž dobrý, milovný pokoje a výborně smýšlející vzhledem ke kněžím a chrámům. Jemuž papež poslal zlatou korunu, na níž byl napsán tento verš:

Petra dedit Romam Petro, tibi papa coronam.⁸³⁾

Přikázal pak mohučskému a kolínskému a ostatním biskupům a knížatům, aby se přidali k Rodulfovi a ustanovili jej králem. Všichni tedy, kteří uslyšeli slovo papežovo, zvolili Rodulfa za krále a přidrželi se ho Sasové a Švábové. Ostatní knížata a města, která jsou na Rýnu, neuznala ho jako ani všechen lid Franků,⁸⁴⁾ protože byli přísahali Jindřichovi a nechtěli přísahu porušiti. Zatím Jindřich zůstával v Římě, poslouchaje rozkazů a nevěda o zlých věcech, které se proti němu dály.

Kapitola XXIX.

O ŽALOSTNÉM ZAHYNUTÍ RODULFA VÉVODY ŠVÁBSKÉHO.

Povstal tedy jistý biskup strassburský, veliký přítel krále Jindřicha, a rychle se ubíraje do Říma, našel po dlouhém hledání krále, trávícího svůj čas mezi hroby mučedníků. Z jehož příchodu se král rozveseliv, počal se vyptávati na stav říše a zdali všecko zůstává v pokoji. Jemuž on oznámil, že byl zvolen nový král, a že jest nutno, aby se co nejdříve vrátil do Německa a aby posilnil mysli svých přátel a potlačil snahy nepřátel. Když pak král namítal, že mu nelze odejíti bez dovolení Apoštolského stolce, onen odvětil: »Jistě věz, že všechno zlo tohoto spiknutí vyplynulo z pramene římské zpronevěry; ba, chceš-li ujíti zajetí, musíš vyjíti z Říma tajně.« Vybrav se tedy král v noci, vyšel z Italie, a utvrdiv na ten čas poměry v Lombardii,⁸⁵⁾ přišel do

Německa. I zaradovali se z neočekávaného příchodu panovníkova všecka města porýnská a všichni, kdožkoli podporovali jeho stranu. I shromáždil vojsko veliké, aby bojoval proti Rodulfovi, a byl s ním onen proslavený vévoda Godefrid, který potom osvobodil Jerusalema, a mnoho mocných lidí. Vojsko však saské a švábské bylo s Rodulfem. Bojovali tedy králové spolu,⁸⁶⁾ a poražena je strana Rodulfova a padli Sasové a Švábové. Ale Rodulf, utrpěv ránu na pravé ruce, utekl do Meziboru⁸⁷⁾ a již blízký smrti řekl svým přátelům: »Vidíte mou pravici těžce poraněnou? Touto jsem přísahal pánu Jindřichovi, že mu nebudu škoditi, ani úklady strojiti slávě jeho. Ale apoštolský rozkaz a žádost biskupů mne přivedly k tomu, že jsem přestoupil přísahu a osobil si důstojnost mně nepatřící. Vidíte tedy, jakého konce jsem se dočkal, neboť do ruky, kterou jsem přísahu porušil, jsem dostal tuto smrtelnou ránu. Nechť tedy vidí ti, kteří nás k tomuto ponukli, kterak nás vedli, abychom snad nebyli dovedeni do propasti věčného zatracení.« A toto pravě, s velikou těžkostí dokončil svůj život.

Kapitola XXX.

JAK CÍSAŘ JINDŘICH VYPUDIL PAPEŽE Z ŘÍMA.

Tu král Jindřich, zpyšněv šťastným zdarem, svolal veliký sněm biskupů a dal tam odsouditi papeže Řehoře jako zrádce říše a rušitele církevního pokoje. Sebrav potom velikou výpravu, odešel do Italie, a zabrav matku říše Řím a pobiv tam mnoho měšťanů, vypudil odtamtud Řehoře, a zmocniv se po přání Města a senátu, dal posvětit Guiberta, biskupa ravennského stolce, za papeže; a přijav od něho také požehnání,⁸⁸⁾ pozdraven byl od lidu římského jako císař a rozmnožitel říše. A učiněno jest slovo to velikým osidlem Izraeli, neboť od toho dne vznikly rozkoly v církvi Boží, jakých nebylo od dnů starodávných. A ti zajisté, kteří se zdáli dokonalejšími a sloupy v domě Božím, přidrželi se Řehoře, ostatní, které pudila buď bázeň, buď přízeň císařova, následovali Guiberta, který slul také Kliment, a tento rozkol trval 25 let. Neboť když zemřel Řehoř, nastoupil po něm Desiderius, po něm Urban, potom Paschalis, kteříž všichni stíhali císaře i s jeho papežem církevní klatbou, přebývajíce u králů francouzských, sicilských a španělských, kteří chránili katolickou stranu.

Sasové také, když po porážce nabyli opět sil, ustanovili si za krále jakéhosi Heřmana příjmím Kluflocha⁸⁰⁾ a obnovili válku proti císaři Jindřichovi. Když pak nový kníže Sasů dobyv druhého vítězství, vcházel jako vítěz do jistého hradu, stalo se divným soudem Božím, že brána vytržená ze stěžejí rozmačkala krále se mnoha jinými, a usilování Sasů také tentokrát byvši zmařeno pokleslo, aniž se pokusili dále ještě voliti si nového krále ani zbraně zdvihnouti proti Jindřichovi císaři, vidouce, že si zachovává panování buď schválením nebo dopuštěním vůle Boží.

Kapitola XXXI.

O PSANÍ MNICHA PETRA.

Věc hodná zaznamenání a paměti budoucích časů se přihodila v posledních dnech Jindřicha staršího. Neboť Petr jakýsi, rodem Španěl, povoláním mnich, vešel do mezí římské říše, vypustil hlas kázání v celé říši, napomínaje národy, aby šly do Jerusalema osvobodit svaté město, které bylo v držení barbarů. Ukázal pak psaní, přinesené, jak tvrdil, s nebe, v němž bylo psáno, že se naplnily časy národů a má býti osvobozeno město, posilované od pohanů.

Tenkrát tedy mocnosti všech krajín, biskupové, vévodové, místodržitelové, rytíři i obecný lid, opatové a mniši vydali se na tu jerusalemskou cestu, majíce vůdcem velestatečného Godefrida, a spoléhajíce na pomoc Boží moci, dobyli Niceje, Antiochie a mnoha měst, jež byla v držení barbarů. Potom postupujíce, vysvobodili svaté město z rukou barbarských, i počal potom klíčiti na témž místě vzrůst chválení Božího, i klanějí se národové země Bohu na místě, kde stály nohy jeho.

Kapitola XXXII.

SVRŽENÍ CÍSAŘE JINDŘICHA.

Když pominuli dnové oni, zemřel Guibert, jenž slul Kliment,⁸⁰⁾ i uklizeny jsou rozkoly a veškera Církev se navrátila k Paschalovi, a učiněn jest jeden ovčinec a jeden pastýř. Když tedy se Paschalis upevnil na stolci, poručil,

aby všichni biskupové a katolické církve ctitelé císaře z církve vyobcovali, a tak velký účinek měl tento rozsudek, že knížata, svolavše říšský sněm, rozhodla, aby byla vzata Jindřichovi koruna a přenesena na jeho syna téhož jména. Byl pak týž již dávno na žádost otcovu ustanoven za krále.

Jsouce tedy posláni od knížat, přišli ke králi, který právě tenkrát prodléval na královském dvorci Hingelshaimu, arcibiskupové mohučský a kolínský a biskup vormský a ve jménu knížat mu přinesli vzkaz, řkouce: »Poruč nám vydati korunu, prsten a purpur a ostatní věci náležející k císařskému nastolení,« aby to bylo doneseno synovi jeho. Když pak se dotazoval, pro jakou vinu má býti svržen, odpověděli, řkouce: »Proč se tážeš na věci, které sám dobře znáš? Pamatuješ se, jak celá Církev již mnoho let k vůli tobě trpěla prevelikým bludem rozkolu, jak jsi biskupství, opatství, nad to všechny církevní úřady učinil prodejnými, aniž byla při ustanovování biskupů vůbec možnost zákonné volby, nýbrž rozhodovaly jen peníze! Z těchto a jiných příčin ustanovila apoštolská moc a přivolilo jednomyslné usnesení knížat, abys byl zbaven netoliko panování, nýbrž také církevního společenství.« Proti tomu král řekl: »Vy pravíte, že jsme prodávali duchovní hodnosti za peníze. Je ovšem ve vaší moci vinit nás z takového zločinu. Rci tedy, mohučský arcibiskupe, a zapřísaháme tě ve jménu věčného Boha, rci, co jsme žádali nebo přijali, když jsme tě ustanovili nad Mohučí? Ty také, arcibiskupe kolínský, pověz, a pro víru tvou svědectví tvého se dovoláváme, co jsi nám dal za stolicí, kterou z naší štědrosti spravuješ?« Když oni vyznali, že pro tu věc nebyly žádné peníze ani nabídnuty ani přijaty, dí král: »Sláva Bohu, že alespoň po této stránce jsme nalezeni věrnými. Tyto dvě hodnosti jsou zajisté nejpřednější, a mohly přinést veliký zisk naší královské komoře. Vormský pak pán jaké přízně od nás požil, k čemu byl povýšen, zdali náklonností nebo zisťností vůči němu jsme byli vedeni, ani vás ani jeho není tajno. Po zásluze se nám tedy oplácíte za naše dobrodiní! Nechtějte, prosím, býti účastni zloby těch, kteří pozdvihli ruce proti pánu a králi svému a porušili víru a svatost přísahy. Hle, již jsme uchřadli a málo života nám zbývá stářím a námahami zchváceným; počkejte ještě maličko a nechtějte slávu naši zahanbením dokončiti. Jestliže však pravíte, že na-prosto musíme ustoupiti a je to pevně ustanoveno, budiž dána lhůta a ustanoven den k rozhodnutí; jestliže sněm tak usoudí, vlastníma rukama odevdáme korunu svému synu. Žádáme si tedy slyšení říšského sněmu.« Ale

když oni naléhali a pravili, že záležitost, za kterou byli posláni, mocně vykonají, král, na chvíli se od nich ustraniv, radil se se svými věrnými. Vida pak, že vyslanci přišli s množstvím vyzbrojenců a že nelze odporovati, dal si přinésti královské roucho, jímž se obléknuv a na trůn se posadiv, oslovil vyslance, řka: »Tyto odznaky císařské důstojnosti mi darovala dobrota věčného krále a svorná volba říšských knížat. Mocen pak jest Bůh, který mne ráčil na tento vrchol cti povznésti, zachovati mi, co mi udělil, a ruce vaše od počatého díla zadržeti. Neboť na Boží pomoc musíme nyní důvěrněji spoléhati, jsouce úplně zbaveni vojenských sil a zbraní. Až posud zajisté, jsouce zabavováni zahraničními válkami, vždycky jsme se pilně hleděli chrániti, s pomocí Boží přemáhající všechny škody nepřátelského dorážení zčásti prozíravostí, zčásti válečnou statečností. Ale toto domácí zlé jsme nikterak netušili, pročez jsme se proti němu ani neopatřili. Neboť kdo by věřil, že může mezi křesťany vzniknouti taková špatnost, aby přísaha věrnosti knížeti učiněná byla rušena, aby syn byl stavěn proti otci, konečně aby za dobrodiní nebyla prokazována žádná vděčnost, počestnosti žádná úcta? Císařská zajisté velebnost také vůči nepřátelům si obvykla zachovávat takový řád čestnosti, že lidem, kteří měli býti prohlášeni za psance nebo odsouzeni, neodpírala prostředky pŕuhonů nebo lhůt, dříve je varujíc, nežli trestajíc, dříve zvouc k milosti, nežli rozsudkem odsuzujíc. Nám však proti právu se odpírají pŕuhony a slyšení, a proto jsme dušeni, abychom nebyli slyšení. Kdo by věřil, že je možné takové odvrácení mysli v nejvěrnějších přátelích, zvláště pak v biskupech? Pána tedy, tvůrce světa, vám připomínáme, aby strach před ním vás zadržel, když vás cit nevolá k lepšímu. Jestliže ani Boha ani své cti nedbáte, ejhle, zde jsme, brániti se nemůžeme, nutno jest snéstí násilí, jemuž se nelze vzpíratí.« Začali tudíž biskupové váhati, co by si měli počítí: neboť začátky velikých věcí jsou vždycky těžké. Konečně arcibiskup mohučský oslovil své tovaryše, řka: »Jak dlouho se budeme rozpákovati, ó druhové? Zdaliž nenáleží k našemu úřadu krále světiti, a posvěceného v držení moci uváděti? Co se tedy usnesením knížat smí udíletí, to se nesmí mocí týchž knížat vzítí? Koho jsme hodného císařskými odznaky opatřili, toho proč bychom jich jakožto nehodného nezbovili?« A hned se davše do díla, vrhli se na krále a strhli mu s hlavy korunu, potom zdvihše jej s trůnu, úplně jej svlékli z purpuru a jiných věcí, které náleží k posvátnému oblečení. Tu král plný zahanbení jim řekl: »Bůh ať to

vidí a soudí, neboť nešlechtně si se mnou počínáte. Já arcí pykám hříchů mladosti mé, přijímaje od Pána míru spravedlivé váhy, potupu a zahanbení, jakých, pokud známo, žádný král přede mnou nezakusil. Vy však nejste proto proti hřichu, kteří jste pozdvihli ruku proti pánu svému a přestoupili přísahu, kterou jste přísáhli. Bůh ať to vidí a pomstí toho na vás, Bůh, pravím, pán pomsty. Nechať se nevzmáháte ani nerostete, aniž se dař čest vaše a budiž podíl váš s tím, který zradil Krista Pána.« Oni však, zacpávající si uši, odebrali se k synovi, nesouce mu císařské odznaky a potvrzující ho k panování.

Kapitola XXXIII.

VOLBA SYNA PROTI OTCI.

Povstal tedy syn proti otci a vyhnal jej z říše. On pak prchaje před tváří syna svého, přišel do vévodství, které slove Linthburg,⁸¹⁾ spěšně se bera, aby ušel rukám, vyhledávajícím duše jeho. Byl pak v krajině té kníže vznešený, ježž císař, když ještě byl při moci, sesadil z vévodství linthburského a dal je jinému. Přihodilo se tedy, že týž kníže se náhodou zabýval lovem poblíže cesty, když se tamtudy ubíral císař provázený devíti muži, a zpozoroval, že prchá před tváří syna svého; již se totiž něco o tom proslechlo. Vzav tedy s sebou ozbrojence, pustil se na koni rychleji za králem. Když ho císař spatřil, mysle, že to nepřítel, počal se báti o život a zvolav hlasem velikým, počal prositi o milost. Onen pak, poznav krále, »Špatně,« dí, »pane, jste si ode mne zasloužil ušetření, který jste mi na mé pokorné prosby naprosto odepřel milost a vzal jste mi mé vévodství.« »To je to,« dí císař, »čeho nyní pykám, neboť můj syn povstal proti mně, a zbaven jsem vší své cti.« Vida tedy onen kníže císaře tak zničeného, soustrastí jsa hnut, řekl mu: »Ačkoli jste kdysi zle užil vůči mně své moci, Bůh přece ví, že mi je vás srdečně líto. Svrchovaná zajisté nešetrnost byla na vás spáchána, a nejvíce od těch, ke kterým jste vždy býval laskavý a dobrotivý. Co se vám tedy zdá? Zůstal vám mezi knížaty nějaký pomocník?« Když pak císař pravil, že neví, protože posud se nepokusil to zvědět, onen dí: »Mocný jest Bůh navrátiti vám ještě čest vaši, neboť nešlechtně bylo s vámi jednáno. Učiňte tedy, co vám radím, vstupte do města tohoto a pečujte o své unavené tělo, a pošlemež

po krajích a městech zkoumati, zdali bychom někde mohli najít pomoc. Snad ještě nezhylnula všechna spravedlnost mezi syny lidskými.« A nemeškaje, poslal vůkol po krajích pro ozbrojence a shromáždil téměř osm set mužů v kroužkových brněních, a vzav císaře, přivedl ho do města velikého Kolína. Kolínští pak ho přijali. Což když uslyšel syn, přitáhl s velikým vojskem a oblehl Kolín. A když se obležení silně rozmáhalo, císař, boje se o město, v noci ušed, utekl do Lütichu. I sešli se tam k němu všichni muži stálé mysli a jejichž srdcí se dotkla soustrast. A přehlédnuv počet pomocníků, rozhodl se bojovati. Když pak syn jeho za ním táhl s velikou mocí, onen vyšel mu vstříc u řeky Meusy. I prosil knížata a všechnu sílu vojska svého, řka: »Pomůže-li nám dnes Bůh nejsilnější v bitvě, a dobudeme-li vítězství v boji, zachovejte mi syna mého a nezabíjejte ho.« Svedena je tedy bitva, a maje převahu otec, zahnal syna za most, a mnozí byli tam zabiti mečem, a ještě více se jich utopilo ve vodě. Opět obnovena byla bitva, a císař starší byl přemožen, obklíčen a zajat.⁹²⁾

Co však urážek, co pohanění vznešený muž tento v těch dnech vytrpěl, jako těžko je povědět, tak žalostno poslouchati. Uráželi ho přátelé, posmívali se mu ne méně nepřátelé. Konečně, jak se vypravuje, člověk jakýsi chudý, ale v knihách učený, přede všemi ho napadl těmito slovy: »Zastaralý ve dnech zlých, nyní přišli hříchové tvoji, kteréž jsi prvé páchal, konaje soudy nepravé, nevinné utiskaje a propouštěje vinné.« Když pak se přítomní, lidé totiž rozumní, na něj horšili, císař je mírnil, řka: »Nehoršete se, prosím, na něj. Hle, syn můj, který posel ze života mého, hledá bezživotí mého, čím více tedy cizí? Nechte ho, ať zlořečí, neboť je to vůle Boží.« Byl pak tam biskup špýrský, císaři kdysi velmi milý; neboť byl i chrám převeliký zbudoval ve Špýru Rodičce Boží, a mimo to město a palác biskupský krásně zvelebil. Řekl tedy císař příteli svému, biskupovi špýrskému: »Ejhle, zbaven jsa panování, ztratil jsem všechnu naději, a nic mi není užitečnější než odřící se života rytířského. Dej mi tedy obročí nějaké ve Špýru, abych tam sloužil své paní Rodičce Boží, které jsem byl vždycky zbožně oddán. Neboť se znám v knihách a mohu dosud přisluhovati v chóru.« Jemuž onen: »Pro matku,« dí, »Páně neučiním tobě, oč prosíš.« Tu císař vzdychaje a slze dí kolemstojícím: »Slitujte se nade mnou, slitujte se nade mnou alespoň vy, přátelé moji, neboť ruka Páně dotkla se mne.«

Zemřel pak císař toho času v Lüttichu a zůstávalo jeho tělo nepohřbené v nějaké opuštěné kapli pět let. Neboť s takovou přísností pán papež a ostatní protivníci jeho jej trestali, že ani mrtvého nedovolili pochovati. Ó velikých soudů Božích, které se naplnily na muži tak mocném! Sluší však doufati, že ona pec protivenství spálila na něm trusku, odstranila rez; neboť kdykoli býváme v přítomném čase souzeni, od Pána býváme trestáni, abychom nebyli s tímto světem zatraceni. Byl však velmi dobrotivý ke kostelům, k těm totiž, jejichž věrnosti zakusil. Ale římskému papeži Řehořovi a jiným, kteří ukládali o jeho čest, jako mu byli škůdci, tak také on jim hleděl škoditi. Přivedla ho k tomu, jak mnozí praví, veliká nutnost. Neboť kdo by klidně snášel sebemenší své cti příkoří? Čteme však, že mnozí zhřešili, jimž pak přece bylo spomoženo lékem pokání. David zajisté hřeše a pokání čině, zůstal králem a prorokem. Král však Jindřich, leže u nohou svatých apoštolů, modle se a pokání čině, nezaslouženě byl zničen, aniž našel v čase Milosti to, co onen obdržel v tvrdém čase Zákona.⁹³⁾ Ale nechať se o tom prou ti, kteří dovedou nebo si troufají. To jediné lze věděti, že římská stolice ještě dnes pyká onoho skutku. Neboť od toho času všichni, kdož z rodu toho panují, usilují vším způsobem potlačovati církev, aby nenabýly sil ku povstání proti králům, aniž jim mohly působiti to, co způsobily otcům jejich.

Panoval pak Jindřich mladší místo otce svého a byla svornost mezi královstvím a kněžstvím, ale ne dlouho. Neboť ani on neměl štěstí po celý svůj život, jsa podobně jako otec jeho stíhán nemilostí Apoštolské stolice. O čemž bude třeba pověděti na příslušném místě. Předeslav tedy nutně toto o zmatcích v říši a rozličných válkách Sasů, protože to poskytlo Slovanům největší příčinu k odpadnutí, již se nyní musím vrátiti k dějinám Slovanů, od kterých jsem se dosti značně uchýlil.

Kapitola XXXIV.

O SMRTI KRUTOVĚ.

Stalo se pak, když Krut, kníže slovanské a pronásledovatel jména křesťanského, věkem již scházel, že Jindřich, syn Gotšalkův, vyšel z Dánska a navrátil se do země otců svých. Když pak mu Krut uzavřel všecken přístup,

on, sebrav nějaký počet lodí dánských i slovanských, udeřil na Aldenburg a všechny pomorské kraje slovanské a nabral z nich nesmírnou kořist. A když to učinil po druhé a po třetí, přišel veliký strach na všechny Slované obývající ostrovy a pobřeží mořské, takže sám Krut mimo očekávání se dal s Jindřichem do jednání o mír a dovoliv mu návrat, postoupil mu vsi příhodné k bydlení. Ale neučinil to s upřímným úmyslem, neboť usiloval zahubiti lstí muže mladého, statečného a bojovného, kterého nemohl zahubiti mocí. Proto také pořádaje občas hody, zkoumal jeho smýšlení, hledaje příhodného místa k úkladům. Onomu však nescházela ani opatrnost ani lest, aby se měl na pozoru. Neboť paní Slavina, manželka Krutova, častěji ho varovala, dávajíc mu zprávy o úkladech. Mimo to také, zprotivivši si manžela již obstarožného, pomýšlela na to, že kdyby možné bylo, vzala by si Jindřicha. Pročež také z popudu téže ženy pozval Jindřich Kruta na hody, a když on, mnohým pitím již zmožený, vycházel nahrbený z besídky, kde pili, Dán jakýsi ťal jej sekerou a jednou ranou mu usekl hlavu. I vzal si Jindřich Slavinu za ženu a obdržel panování a zemi. Obsadil také pevnosti, které předtím držel Krut, a učinil pomstu nad svými nepřáteli.

Přišel též k vévodovi Magnovi, protože byl jeho příbuzný, a učiněn jest velikým u něho, i učinil mu přísahu věrnosti a poddanosti. Ale i lid nordalbinský, který byl Krut velice sužoval, svolal tento v jedno a učinil s nimi smlouvu co nejpevnější, kterou neměla roztrhnouti žádná bouře válečná. I zradovali se Holsatové a Sturmarové i ostatní Sasové v sousedství Slovanů, že padl nepřítel jejich největší, který je vydal na smrt a v zajetí a v zahlazení, a povstal místo něho kníže nový, který miloval spásu Izraele. I sloužili mu ochotně, kvapíce s ním do rozličných nebezpečí válečných, hotovi s ním buď žíti nebo zemříti udatně. Slyšíce tedy všichni národové slovanští, ti totiž, kteří bydlili na východě a na jihu, že povstal mezi nimi kníže, který praví, že se mají podrobiti křesťanským zákonům a platiti knížatům poplatky, náramně se rozhněvali a shromáždili se všichni v jedné vůli a v jednom smýšlení, aby bojovali proti Jindřichovi, i postavili na jeho místo jiného, který po všecken čas byl protivníkem křesťanů. I zvěstováno jest Jindřichovi, že vytáhlo vojsko slovanské, aby jej zahubilo, a hned vypravil posly, aby přivolali na pomoc vévodu Magna a nejstatečnější z Bardů a Holsatů a Sturmarů a Thetmarských, kteříž všichni přispěchali s pohotovou myslí a srdcem ochotným. I vytáhli do země Polabanů na rovinu, která

slove Smilovo pole,⁹⁴⁾ kde se nepřátelské vojsko rozložilo po šíři země. Vida tedy Magnus, že slovanské vojsko je veliké a dobře zbraněmi opatřené, bál se pustiti se do bitvy. I byl boj odkládán od rána až do večera, protože vyjednávači se pokoušeli skoncovati válku narovnáním, a vévoda zase vyčkával pomoci vojenských sil, v jejichž brzký příchod doufal. Stalo pak se kolem západu slunce, a hle, vyzvědač vévodův oznamuje, že ze vzdálí přichází vojsko zbraněmi opatřené. Kteréžto uzřev vévoda, zaradoval se, Sasům také se povznáší mysl, i pozdvihnuvše pokřik pustili se do bitvy. I prolomen jest šik Slovanů a rozeznáni byvše na útěk, pobiti jsou ostřím meče. A proslaveno bylo ono vítězství Sasů a učiněno paměti hodným, protože byl Bůh při věřících v něj a zavřel mnohé v ruce nemnohých. Vypravují lidé, jichž otcové tam byli, že záře slunce již zapadajícího tak oslepila oči Slovanů, obrácených v bitvě proti němu, že pro světlo nemohli nic viděti, an přesilný Bůh svým nepřítelům připravil z maličkosti převeliký úraz. I sloužila od toho dne všecka ona plemena východních Slovanů Jindřichovi pod poplatkem, a učiněn jest všude u národů slovanských známým, požívaje ušlechtilé pověsti v těch věcech, které se týkají počestnosti a dobra pokoje. A poručil lidu slovanskému, aby každý muž vzdělával své role a zabýval se prací užitečnou a vhodnou, a vyplenil ze země loupežníky a muže poběhlíky. I vyšel lid nordalbinský z pevností, v kterých se byli uzavřeli pro strach válek, a navrátili se jeden každý do vsi své a na statek svůj, a znova byly postaveny domy a kostely za válečných nepokojů pobořené. Ale ve vší zemi slovanské nebylo ještě ani kostela ani kněze, leč ve městě, které nyní sluje Old-Lubeke,⁹⁵⁾ protože Jindřich se svou rodinou tam častěji prodléval.

Kapitola XXXV.

I

O SMRTI HRABĚTE GODEFRIDA.

Umřel potom vévoda saský Magnus, a dal císař vévodství hraběti Lotharovi, protože Magnus neměl syna, nýbrž dcery. Z nichž jedna, jménem Eilike, se provdala za hraběte Ottu a porodila mu markrabího Adelberta, příjímím Medvěda. Druhá pak dcera jménem Vulfilda dána jest vévodovi bavorskému Catulovi, kteráž mu porodila Jindřicha Lva.⁹⁶⁾ Lothar však dostal vévodství saské a spravoval umírněně Slovaný i Sasy.

Přihodilo pak se v oněch dnech, že slovanští loupežníci přišli do Sturmarska a pobrali dobytek a pochytili lidi u města Hammemburgu. Když pak se stal pokřik, povstal hrabě kraje toho Godefrid s některými měšťany hammemburskými a pronásledoval loupežníky. Ale zpozorovav, že jich je mnoho, zastavil se maličko, až by přišla větší pomoc. Jda tedy mimo sedlák jeden, jehož žena a děti byly odváděny do zajetí, utrl se na hraběte, řka: »Co se bojíš, zbabělče? Máš ženské srdce, ne mužské! Jistě kdybys viděl, že ti odvádějí ženu a děti jako mně, nezastavoval by ses. Spěchej, chvátej, vysvoboď zajaté, chceš-li ještě požívatí cti na zemi!« Rozjitřen jsa těmito slovy, pustil se hrabě spěšně za nepřáteli. Oni však nechali za sebou zálohy, a když jel hrabě s nemnoha lidmi mimo, vyskočili, kteří byli v záloze, z míst svých a zabili hraběte a s ním asi dvacet mužů a odešli svou cestou s kořistí. Lidé pak toho kraje, kteří také stíhali nepřátele, našli hraběte zabitého, hlavu však jeho nenalezli, protože mu ji Slované usekli a odnesli s sebou. Kterážto byvši potom vykoupěna za velikou cenu, byla pochována v otcovských hrobech.

Kapitola XXXVI.

O POBITÍ RUJANSKÝCH.

Uprázdňená hrabství dal vévoda Lothar urozenému muži Adolfovi ze Skowenburgu,⁹⁷⁾ i byl pokoj mezi hrabětem Adolfem a knížetem slovanským Jindřichem. Jednoho tedy času, když Jindřich zůstával v městě Lubeku, ejhle, znenadání se objevilo vojsko Rujanských nebo Ránů, a vepluvše do koryta Travny, obklíčili město loďmi. Jsou pak Ránové, kterým jiní říkají Runové, lid ukrutný, bydlící prostřed moře, nadmíru oddaný modlářství, předností se honosící mezi všemi národy slovanskými, mající krále a chrám veleslovutný. Proto také pro obzvláštní posvátnost onoho chrámu požívají největší úcty, a ukládajíce jho mnohým, sami ničího jha nesnášejí, protože pro obtížnost míst není k nim přístup. Národy, které zbraněmi podmanili, činí poplatnými svému chrámu, a ke žreci⁹⁸⁾ je u nich větší úcta nežli ke králi. Vojsko obracejí tam, kam jim ukáže los. Když zvítězí, přinesou zlato a stříbro do pokladnice boha svého, o ostatní se rozdělí. Tito tedy puzeni chtíčem panování přišli k Lubecku, chtěce se zmocniti celého kraje Vagrů

a Nordalbingů. Vida pak Jindřich z nenadálého obležení zlé postavení, řekl vrchnímu svého rytířstva: »Třeba jest postarati se o spásu naši a těch mužů, kteří jsou s námi, i zdá se mi nutné, abych vyšel a sebral pomoc, zdali bych snad mohl vysvoboditi město z obležení. Buď tedy muž statečný a posiluj bojovníky, kteří jsou v tomto městě, a hajte mi města do čtvrtého dne. Neboť toho dne, zachová-li život, ukáži se tam na onom kopci.« A vyklouznuv v noci se dvěma muži, přišel do země holsatské, zvěstuje jim nastávající nebezpečí. Oni pak sebravše se v jedno, pospíšili s ním k bojování a přišli nablízko pevnosti, které nepřátelé dobývali. I postavil Jindřich své tovaryše do úkrytu a poručil, aby byli zticha, aby nepřátelé neuslyšeli hlasu množství nebo řehání koní. Odešel pak od tovaryšů, s jedním toliko služebníkem, přišel na místo, které napřed ustanovil a odkud mohl býti viděn z města. Jehož tvář velitel města bystře pozoruje, ukázal jej přátelům, kteří byli pokleslé mysli, protože jich došla pověst, že Jindřich té noci, kdy vyšel, byl chycen od nepřátel. Pohleděv tedy Jindřich na nebezpečnost svých a na úsilí obléhajících, navrátil se ke svým tovaryšům a tajnými cestami vedl vojsko podle moře až k ústí Travný a odtamtud se bral cestou, kterou měla přijíti slovanská jízda. Když tedy Ránové spatřili množství přicházející od moře, domnívali se, že to jest jejich jízda, a vyšli jim z lodí vstříc s radostí a jásotem. Oni však zdvihše křik s modlitbou a svatými písněmi, vrhli se hned na nepřátele a poděšené nenadálým obratem zahnali je až k lodím. I stala se toho dne veliká porážka ve vojsku ránském a padli pobití před hradem Lubekem, aniž byl menší počet těch, kteří se utopili ve vodě, nežli zabitých mečem. I učinili mohyly velikou, do níž uvrhli těla mrtvých, a na památku vítězství nazván jest pomník ten Raniberg až do dnešního dne. A zveleben jest Pán Bůh rukou křesťanskou v ten den, i ustanovili, aby první den měsíce srpna byl slaven každého roku na znamení a památku, že porazil Pán Rány před obličejem lidu svého. I sloužili Ránové Jindřichovi, platíce poplatek tak jako Vagrové, Polabané, Bodrci, Kyšané. Črespěňané, Lutici, Pomořané a všechna plemena slovanská, která jsou mezi Labem a mořem Baltským a prostírají se do veliké dálky až k zemi polské. Nade všemi těmi panoval Jindřich a nazýván byl králem ve vší zemi slovanské a nordalbinské.

Kapitola XXXVII.

O VÍTĚZSTVÍ MESTIVOJOVĚ.⁹⁹⁾

Když se tedy jednou Brižané a Stodorané, ti totiž, kteří obývají Havelbery a Branibory, chystali ke vzpouře, uzdalo se Jindřichovi, že sluší užítí proti nim zbraní, aby snad drzost dvou plemen nedala celému východu podnět ke vzpouře. Vytáhl tedy s ozbrojenými těmi, kteří mu byli z Nordalbingů nejprátelštější, a bera se s náramným nebezpečím slovanskými kraji, přišel k Havelbergu a obklíčil jej obležením. Prikázal také všemu lidu bodrkému, aby přišli k dobývání města, i protáhlo se obležení na dni a měsíce. Zatím se doneslo Mestivojovi, synu Jindřichovu, že je v sousedství jakýsi lid, oplývající všemi dobrými věcmi, a že je to lid pokojný a naprosto nepodezřelý z nějakých nepokojů. Sluli pak ti Slované Gliňané. Vzal tedy s sebou dvě stě Sasů a tři sta Slovanů, samé muže vybrané, a nezmíniv se o tom otci, bral se dva dni hustými lesy a místy obtížnými pro vody a náramnou bažinu, a přepadl bezpečné a nebojící se ničeho takového, a nabravše převelikou kořist a zjímavše množství lidí, vraceli se s nákladem. Když pak pospíchajíce zpět, ubírali se obtížnějšími místy bahen, ejhle, obyvatelé okolních míst, sebravše se vespolek, vyřítili se k boji, chtějíce vysvoboditi zajaté. Vidouce tedy ti, kteří byli s Mestivojem, že jsou obklopeni náramným množstvím nepřátel a že si musí otevřítí cestu mečem, povzbuzovali se navzájem, a vší silou se pustivše do bitvy, zahladili všecko množství bránících jim v cestě ostřím meče. Mimo to odnesli s sebou knížete jejich zajatého a zdrávi přišli k Jindřichovi a k vojsku, které obléhalo město, přinášejíce vítězství a převeliké bohatství. Po nemnohých pak dnech Brižané a ostatní odbojníci žádali o mír, davše Jindřichovi rukojmí, které Jindřich chtěl. Ukrotiv takto vzbouřence, vrátil se Jindřich i lid nordalbinský domů.

Kapitola XXXVIII.

VÝPRAVA SLOVANŮ DO ZEMĚ RUJANSKÉ.

Přihodilo se potom, že jeden syn Jindřichův, jménem Valdemar, byl zabit od Ránů. Pro kteroužto věc otec i bolestí i hněvem hnutý obrátil všechnu

mysl svou k tomu, aby jim oplatil stejnou měrou. I poslal posly do všech krajů slovanských, aby sbírali pomoc, i sešli se všichni se stejnou vůlí a s týmž smýšlením, aby poslechli rozkazů králových a pokořili Rány, i byli nesčíslní jako písek mořský. A nemaje dosti na těchto, poslal přivolat na pomoc Sasy, ty totiž, kteří jsou v Holsatsku a Sturmarsku, připomínaje jim osobní přátelství, i následovalo ho jich z celého srdce asi šestnáct set. A překročivše řeku Travnu, ubírali se širými kraji Polabanů a těch, kteří slují Bodrci, až přišli k řece Pěně. Kteroužto přešedše, zamířili k městu Volgastu,¹⁰⁰⁾ kterému vzdělanější říkají Julia Augusta, pro zakladatele toho města Julia Caesara. Tam našli Jindřicha, který je očekával. I přenocovali tam, rozbivše ležení nedaleko od moře. Když pak se rozednilo, Jindřich, svolav lid do shromáždění, oslovil je, řka: »Velikými díky, ó mužové, jsme vám povinni, kteří na důkaz svého přátelského smýšlení a nezlomné věrnosti jste přišli z daleka, abyste nám poskytli pomoc proti nejzuřivějším nepřátelům. A zajisté již častěji jsem se přesvědčil o vaší odvaze a zakusil vaši věrnosti, která v rozličných nebezpečnostech mně často zisk, vám pak slávu přinesla, jakož je známo. Ale nic se tak nezaskvívá, jak tento projev oddanosti, jež sluší vždy zachovávat v paměti, vždy co nejsnažněji hleděti jeho si zasloužiti. Chci tedy, aby vám bylo známo, že Ránové, na které nyní táhneme, dnes v noci ke mně poslali posly, žádající si dojíti pokoje za dvě stě hřiven. O této věci nesmím nic rozhodnouti bez vaší rady; určíte-li, aby to bylo přijato, přijmu; jestliže, aby bylo zamítnuto, zamítnu.« Načež Sasové odpověděli, řkouce: »My zajisté, ó kníže, třebaže nás je málo, přece cti a udatnosti žádostivi, pokládali jsme si slávu za největší zisk. Praviš tedy, že by Ránové, kteří zabili tvého syna, měli býti s naší radou přijati za dvě stě hřiven na milost? Opravdu hodné to tvého velikého jména dostiučinění! Daleko budiž od nás taková křivda, abychom kdy přivolili k takové věci! Neboť neopustili jsme své ženy a děti a sídla otcovská proto, abychom nepřátelům byli na posměch a synům svým věčnou hanbu zanechali za dědictví. Pokračuj spíše v tom, co jsi započal, přejdi moře, užij mostu, který ti postavil dobrý mistr, vztáhni ruce na své nepřátele, a uvidíš, že slavná smrt je nám největším ziskem.« Tímto napomínáním roznícen, hnul se kníže táborem z místa toho a ubíral se k moři. Ono pak rameno mořské značně úzké, a přes které bylo viděti na druhou stranu, bylo toho času pokryto ledem velmi pevným pro tuhou zimu. A hned jak prošli lesy a houštinami

řtřtinovými a přišli k moři, hle, tam zástupy Slovanů ze všech krajín rozložené byly po břehu mořském, rozestavené po praporcích a šicích, očekávající rozkazu králova.¹⁰¹⁾ Bylo pak vojsko to veliké velmi. Když tedy všichni zůstávali státi pozorně a v pořádku po jednotlivých oddílech, toliko sami vůdcové vystoupili, aby pozdravili krále, a padše tváří na zem, poklonili se mu. Jimž Jindřich, vraceje pozdrav a je napomínaje, počal se vyptávati stran další cesty a kteří by na pochodu měli býti první. Když pak jednotliví vůdcové se o závod nabízeli, odpovědili Sasové, řkouce: »Je známo, že máme právo, abychom byli nalezáni první mezi těmi, kteří táhnou do boje, mezi těmi pak, kteří se vracejí, poslední. Myslíme tedy, že zákon od otců nám odevzdaný a až dosud zachovávaný ani na tomto místě nesmíme nikterak zanedbávati.« I přisvědčil jim král. Neboť ačkoli bylo Slovanů veliké množství, nechtěl se jim Jindřich svěřiti, protože sám znal všecky. Zdvihnuvše tedy korouhve, postoupili Sasové do čela, ostatní pak šiky Slovanů následovaly svým pořádkem. A celý den se ubírajíce po ledě a mnohým sněhem, kolem poledne se konečně objevili v zemi rujanské. A hned zažehnuty jsou vsi blízké pobřeží. Řekl pak Jindřich tovaryšům svým: »Kdo z vás půjde vyzvědět, kde jest vojsko ránské? Neboť se mi zdá, jako bych viděl v povzdálecí množství blížící se k nám.« Býv tedy poslán saský vyzvědač s několika Slovany, v okamžení se vrátil, oznamuje, že nepřátelé jsou tu. I řekl tovaryšům: »Pamatujte, muži, odkud jste přišli a kde stojíte. Ejhle, stůl je postaven, k němuž jest nám přikročiti s dobrou myslí, aniž jest místo k vytáčkám, abychom nemusili býti účastni rozkoší jeho. Ejhle, odevšad jsme obklíčeni mořem, nepřátelé před námi, nepřátelé za námi, a zhynula nám možnost zachrániti se útekem. Posilněte se tedy v Pánu Bohu na výsostech a buďte muži bojovníky, protože jedno z dvojího nám zbývá: buď zvítěziti nebo statečně umříti.« Rozestavil tedy Jindřich šik, sám stoje v čele s nejsilnějšími ze Sasů. Vidouce tedy Rujanští jeho odhodlanost, báli se strachem velikým a poslali žrece svého, aby s ním jednal o pokoj. Nejprve tedy nabídl čtyři sta hřiven, potom osm set. Když pak vojsko s rozhořčením reptalo a naléhalo, aby se šiky srazily, uvrhl se onen k nohám knížete, řka: »Nechť se nehněvá náš pán na služebníky své. Hle, země před tváří tvou jest, užívej jí, jak ti libo, všichni jsme v rukou tvých; cokoli uložíš, strpíme.« Za čtyři tedy tisíce a čtyři sta hřiven dosáhli pokoje. A obdržev rukojmí, navrátil se Jindřich do země své a rozpustil vojsko, každého

do domu svého. Poslal pak posly do země rujanské, aby přijali peníze, které onino slíbili. Neužívá pak se u Ránů ražených peněz, aniž jest při kupování v obyčeji mince, nýbrž cokoliv bys chtěl na trhu dostati, koupíš za plátno. Zlato a stříbro, které snad získali loupežemi a zajímáním lidí nebo jakým-koli jiným způsobem, buď obracejí na ozdobu svých žen nebo ukládají do pokladnice boha svého. Postavil jim tedy Jindřich při vážení váhu s nejtěžším závažím. A když vyčerpali veřejný poklad a cokoli měli doma zlatého a stříbrného, zaplatili sotva polovičku, ošáleni, jak myslím, váhou. Rozhněvav se pro to Jindřich, že nezaplatili úplně, co slíbili, uchystal druhou výpravu do země rujanské. A přizvav si na pomoc vévodu Lothara, hned první zimu, která učinila moře schůdným, vešel do země rujanské s velikým vojskem Slovanů a Sasů. A sotvaže tam pobyli tři noci, začala zima povolovati a led táti, i stalo se, že s nepořízenou se vracejíce, stěží ušli mořským nebezpečím. A již se potom Sasové nepokusili vtrhnouti do země ránské, protože Jindřich, nedlouho ještě potom jsa živ, smrtí svou učinil sporu tomu konec.

Kapitola XXXIX.

POBITÍ ŘÍMANŮ.¹⁰²⁾

Měl pak za oněch dnů císař Jindřich úpornou válku s vévodou Lotharem a se Sasy. Jindřich zajisté mladší, když zapudiv nebo spíše zahubiv otce svého, dostal se sám jediný k moci císařské, viděl, že všechna země je pokojná před tváří jeho, i dal si ode všech knížat přísáhnouti výpravu do Italie, chtěje podle obyčeje dosíci plnosti císařského důstojenství z ruky římského papeže. Překročiv pak Alpy, táhl do Říma s nesmírným množstvím ozbrojenců. Pán tudíž papež Paschalis, uslyšev o příchodu jeho, nemálo se zradoval a poslal do okolních krajů svolati hojný počet duchovenstva, aby krále okázale přicházejícího sám okázaleji přivítal. Přijat jest tedy s velikým jásotem duchovenstva a Města. Když však došlo na posvěcení, žádal na něm papež přísahu, že bude zůstávati neporušený v zachovávaní víry katolické, ochotný v úctě k Apoštolskému stolci, pečlivý v hájení kostelů. Ale pyšný král nechtěl přísahati, pravě, že císař není povinen nikomu přísahati, ježto všichni mají jemu činiti přísahy. I stal se spor mezi papežem a králem,

a dílo posvěcení bylo přerušeno. Hned pak ozbrojené vojsko císařovo se rozlítlo hněvem, i vztáhli ruce na duchovenstvo a vysvlékli je z posvátných rouch jako vlci zuřící v ovčincích. Uslyševše to Římané, vyřítili se, aby se tomu protivili, neboť viděli, že se děje duchovenstvu příkoří, i strhl se boj v domě blahoslaveného Petra takový, že nebylo slýcháno ode dnů starodávných. Nabylo pak vrchu vojsko královo a potřeli Římany zabíjením velikým velmi, i nebyl činěn rozdíl mezi kněžstvem a lidem obecným, an meč pohlcoval všechny. Tam bojoval každý muž nejsilnější, až zdřevěněl meč v ruce jeho. I naplněn jest dům posvěcení vraždami a mrtvolami a tekly z hromad mrtvých potoky krve, takže voda v Tibeře změnila svou barvu v krvavou. Ale proč při tom dlouho prodlévám? Papež a ostatní, kteří ušli zabití, vedeni jsou do zajetí. Byl bys tedy viděl, jak kardinálové, majíce na krku provazy, jsou nazí vláčeni s rukama za zády svázanýma, a nesmírné zástupy měšťanů jsou vedeny v řetězích. Když tedy vyšedše z Říma přišli na místo prvního odpočinku, přistoupili někteří biskupové a řeholníci k papeži, řkouce mu: »Veliká bolest jímá naše srdce, nejsvětější Otče, pro takový zločin, spáchaný na tobě a na kleru tvém a na měšťanech města tvého. Ale tyto zlé věci pro naše hříchy přišly spíše znenadání nežli z úmyslu. Poslechni nás tedy a usmiř se s pánem naším, aby také on se smířil s tebou, a dokonce na něm dílo požehnání svého.« Jimž on odpověděl: »Co pravíte, milí bratři? Tohoto člověka nešlechetného, muže krve a lstivého, vy pravíte, že máme posvětit? Krásně očistil ruce své k přijetí posvěcení člověk, který oltáře Boží polil krví kněží a dům posvěcení naplnil mrtvolami zabitých. Daleko budiž ode mne, abych přivolil k posvěcení toho, jenž se sám učinil hodným kletby.« Když pak oni pravili, že pro zachránění své a těch, kteří byli v zajetí, sluší, aby si krále usmířil, odpověděl s velikou statečností, řka: »Nebojím se pána krále vašeho. Ať zabije tělo, chce-li, více nemá, co by učinil. Měl ovšem veliké štěstí ve vraždění měšťanů a kněžstva svého, ale vpravdě vám pravím, že dalšího vítězství nedostane, aniž bude viděti pokoj za dnů svých, ale ani syna nezploď, který by seděl na trůnu jeho.« A když tato slova byla oznámena před tvář královu, rozpálil se velikým hněvem a poručil postínati všechny jaté před tvář papežovou, aby ho alespoň tím zastrašil. Onen však snažně je napomínal, aby statečně zemřeli pro spravedlnost, slibuje jim nevadnoucí korunu života věčného. Ale oni jednomyslně mu padnuvše k nohám prosili o dopřání dalšího života. Tu přesvatý

Otec, prolévaje slzy, vzal za svědka zpytovatele srdcí, že by byl hotov raději zemřít než ustoupiti, kdyby nebránila soustrast, kterou Kristus velí všem prokazovati. Učinil tedy, co nutnost rozkázala, a slíbil, že krále posvětí, aby byli zajatí osvobozeni. A vrátivše se papež a kardinálové do Města, učinili králi podle vůle jeho, s vynucenou ovšem povolností, a udělili mu výsadu vzhledem ke všemu, čeho si přála duše jeho.

Kapitola XL.

O BITVĚ U WELPESHOLTU.¹⁰³⁾

Když tedy císař, uchvátiv si požehnání, se navrátil do německých zemí, shromáždila se ve městě Římě synoda sto dvaceti otců, kde bylo velmi důtklivě na papeže žalováno, že krále švatokrádežného, jenž nejvyššího kněze zajal, kardinály vlácel, prolil krev kleru i měšťanů, povýšil k vrchu důstojnosti císařské, a nadto ustanovování biskupů, kterého jeho předchůdcové církevnímu právu až k smrti a vyhnanství hájili, tomuto člověku ze všech nejnehodnějšimu dokonce výsadou potvrdil. Onen počal se omlouvati nezbytností a že největší nebezpečností byla menší škoda odvrácena, a že režim obyvatelstva a vypálení Města nelze jinak zabrániti. Že sice zhřešil, ale z naléhání jiných, a že napraví svou chybu podle rozkazů posvátného shromáždění. Dostavše tedy dostiučinění, ochladli žalobníci ve svém rozhorlení a sněmovním usnesením prohlásili, že oné vynucené výsadě nebo privileji sluší říkati nikoli privilej, nýbrž pravilej,¹⁰⁴⁾ a že proto má býti církevní klatbou zrušena, a usoudili mimo to, že císař má býti vyloučen od prahů svaté Církve.

Pověst o tom se rychle rozesla po celém světě, a všichni, kteří byli chtivi převratů, dostavše nyní příležitost ke vzpouře, dali se usilovně do práce. Mezi nimiž zvláště vynikl pověstný onen mohučský arcibiskup Adelbertus, spojiv se s některými, hlavně však saskými knížaty, která přiměla k odpadnutí zčásti nutnost a zčásti starý obyčej vzpour. Neboť kromě nových bojů, které se tenkrát chystaly, devětkrát se druhdy potýkali s veleudatným mužem, Jindřichem starším. Ale proč při tom prodlévám? Znamenaje císař, že již celé Sasko ho opouští a jed spiknutí se víc a více šíří, nejprve ze všech zajal samého původce vzpoury, mohučského arcibiskupa,

potom vniknův do celého Saska, postihl ty kraje náramnou řeží, jejich knížata buď na smrt vydav nebo do vězení vsadiv. Tu ti, kteří z knížat saských zbyli, totiž vévoda Lothar, biskup halberstadtský Reinhard, Bedřich hrabě z Arnesbergu a mnozí urození lidé, sebravše se v jedno, přišli císaři, znova se s vojskem do Saska vracejícímu, vstříc v místě, které slove Welpesholt, a vyvedli své vojsko proti vojsku císařovu, třebaže se mu počtem nerovnali, neboť tři bojovali proti pěti. I svedena jest bitva ta, nejslavnější za našich dnů, 1. února, v níž Sasové nabyli vrchu a potřeři moc královu. Padl v té bitvě Hoger,¹⁰⁶⁾ velitel královského rytířstva, sám rodilý ze Saska, ustanovený k vévodství saskému, kdyby se byly věci dobře zdařily.

Tu Sasové, nabyvše vítězstvím větší mysli a uvažující, že císařův hněv nenechá tak snadno takové pohromy bez pomsty, častými schůzemi utvrzují svou věc, sváry, které byly uvnitř v zemi, smlouvami urovnávají, odjinud si pomocné ruce opatřují, konečně, aby účastníci vzpoury smluv nezrušili, všichni přísahají, že budou vlast zbraněmi brániti. Co mám říci o Mohučském, který nade všechny proti císaři zuřil? Neboť ten, byv přičiněním svých měšťanů, kteří císaře v Mohuči oblehli, vysvobozen ze žaláře a opět dosazen na svůj stolec, ani ne tak vzhledem těla na kost vyhublého, jako zarytostí touhy po pomstě vyjadřoval, kolikrát byl ve vězení umíral. Kterýž také, byv ustanoven legátem Apoštolské stolice, častými sněmy biskupů a jiných, které zdání spravedlnosti svedlo, vynášel nad císařem klatbu vyobcování. Rozhořčen nepokoji, odešel císař do Lombardie s chotí Mathildou, dcerou anglického krále, a vypravil posly k papeži Paschalovi, aby žádali prominutí vzhledem ke klatbě vyobcování. Onen však odložil tu věc, až by slyšel posvátný sněm, ustanoviv králi zákonnou lhůtu, a zatím jej zbavil klatby.

Mezitím Paschal zemřel, a císař mu dal za nástupce jistého Burdina,¹⁰⁶⁾ odmítnuv Gelasia, kterého ustanovila kanonická volba. I stal se znova rozkol v Církvi Boží, neboť Gelasius ušel útekem a zůstal v království francouzském až do dne smrti své.

Dlouhé tedy jest líčiti podrobně zmatky času onoho, aniž je tohoto času vhodné takových věcí vykládání. Ale slovanské dějiny, od nichž jsem se snad příliš odchytil, žádají si, abych se k nim navrátil. A zajisté oba císařové Jindřichové nemálo zdrželi obrácení Slovanů, stále totiž jsouce zaměstnání domácími těžkostmi. Kdo však si přeje plněji znáti skutky jejich a zakončení tohoto rozkolu, čti Historii mistra Ekkeharda,¹⁰⁷⁾ knihu

pátou, věnovanou Jindřichovi mladšímu, v níž jeho dobré skutky vynáší prevelikou chválou, zlé však úplně zamlčuje nebo v lepší smysl vykládá.

Nicméně nemyslím, že bych směl pominouti, že v oněch dnech se proslavil muž vynikající svatosti, Otto, biskup bamberský, kterýž na pozvání a s pomocí Boleslava vévody polského podnikl Bohu milou pouť k tomu lidu slovanskému, který slove Pomořané a bydlí mezi Odrou a Polskem. I kázal pohanům slovo Boží,¹⁰⁸⁾ an Bůh mu pomáhal a řeč potvrzoval divy, které se dály, a všechn ten lid s knížetem jejich Vratislavem obrátil k Pánu, a zůstává tam úroda Boží chvály až do dnešního dne.

Kapitola XLI.

VOLBA LOTHAROVA.

Po těchto událostech zemřel léta vtěleného Slova tisícího stého dvacátého šestého v Utrechtu císař Jindřich, a vstoupil po něm na trůn království Lothar, vévoda saský. Mrzíce pak se Frankové, že člověk Sas byl povýšen na království, pokoušeli se vzbuditi jiného krále, totiž Konráda, bratrance císaře Jindřicha. Nabyła však vrchu strana, která byla při Lotharovi, a vydav se do Říma, byl rukama papeže Innocence¹⁰⁹⁾ korunován na císaře. Jehož také přičiněním byl Konrád přiveden až k tomu, že se vydal do moci Lotharovy, a z nepřítele se mu stal důvěrným přítelem. I počalo za dnů císaře Lothara vycházeti nové světlo, ne v krajích saských jen, nýbrž v celé říši, klidné časy, hojnost všeho, pokoj mezi královstvím a kněžstvím. Ale i národové slovanští si vedli pokojně, protože Jindřich jakožto jakýsi král slovanský prokazoval hraběti Adolfovi a sousednímu obyvatelstvu nordalbinskému všelikou dobrou vůli. Za oněch dnů nebylo ani kostelů ani kněží v celém národě Luticů, Bodrců a Vagrů, leč jenom ve městě Lubeku, protože tam bydlíval Jindřich se svou rodinou. Toho času povstal kněz jeden jménem Vicelin, i přišel do Lubeku ke králi Slovanů a prosil ho, aby mu dovolil kázati slovo Boží v mezích panství svého. Jaký však tento muž byl a jak velkého jména požíval, mnohým, kteří ještě jsou živi, je známo; ale aby to nebylo tajno budoucích lidí, myslím, že je záhodno vložiti to do tohoto vypravování, poněvadž dán byl ke spasení lidu tohoto, aby činil přímé stezky Boha našeho uprostřed národa zlého a převráceného.

O BISKUPU VICELINOVÍ.

Vicelin¹¹⁰⁾ tedy pocházející z říšské vsi, která sluje Quernhamele, v diecési mindenské, a leží na břehu Vesery, narodil se z rodičů více počestností mravů než těla a krve urozeností ozdobených. Začátkům školských vědomostí se vyučil u kanovníků téhož místa, ale nicméně zůstával zanedbán až do mužného věku, protože přišel o rodiče, léta mladosti své, jak bývá v tom věku, trávil lehkomyšlně a tělesně. Připraviv se konečně o otcovský dům, uchýlil se na hrad ležící nedaleko, jenž slove Everstein,¹¹¹⁾ kde urozená paní, matka hraběte Konráda, smilovavši se nad opuštěným jinochem, nějaký čas jej podržela a milosrdně o něj pečovala, takže kněz hradní, vida to a záviděje mu, počal vyhledávati nějaké příležitosti, jak by jej z hradu vypudil. Jednoho tedy dne v přítomnosti mnoha svědků se otázel Vicelina, co četl, když byl ve škole. Když on odpověděl, že Statiovu Achilleidu, ptal se dále, jaká je látka Statiova. Když však řekl, že neví, dí kněz velmi kousavě okolostojícím: »Ach, já jsem si myslel, že tento jinoch, nedávno ze škol přišlý, jest něco; ale mé mínění mne oklamalo. Neboť tento člověk naprosto nic neznamena.« Ale protože je psáno: „Slova moudrých jsou jako ostnové a jako hřebové hluboce vbití,“ skromnost jinouchova se polekala tak vysměvačných slov, a ihned se vybrav z hradu, odešel, ani se nerozloučiv, zalévaje se tolika slzami a takové studu bodání cítě, že sotva si kdo dovede představit. Slýchal jsem ho často říkati, že na slova onoho kněze shlédlo na něj milosrdenství Boží. Odešel tedy do Paderbornu, kde tenkrát právě kvetly školy pod ušlechtilým mistrem Hartmannem. U jehož stolu jeda a s ním bydle, mnoho let studoval tak horlivě, tak zkrátka úsilovně, že n snadno je to vylíčiti. Neboť často jako

k cíli jakémusi s myslí on znavenou běže stále,
svého vědám ducha síly vše pilně ve službu uváděl.

Ani hra ani hody nedovedly ho odvésti od pojatého předsevzetí tak, aby buď nečetl nebo nebáslil nebo alespoň nepsal. Mimo to vykonával co nej-pilněji službu v chóru, v začátcích rostoucího cítění náboženského službu Boží za milou maje věc a poměr k Bohu dětský.

Vida tedy výborný mistr žáka svého a spolubydlitele nad síly se přičiňovati, říkal mu často:

Ó Viceline,

příliš pospícháš; trochu kroť snahu, všecku si získat hned vědu.

Dost času ještě ti ke studiím tvým zbývá.

On však nic na ta slova nedávaje, »Hle,« řekl, »vzpomínám si,

pozdě že jsem ke knihám zřetel obrátil; to mi právě pohnutkou

let pilně užívat i rozkvětu mládí.«

Dal pak Pán muži tomu rozumnost i srdce k umění schopné, a předstihnuv druhy své, brzy se stal ve správě školy mistrovým pomocníkem. Byl tedy představeným druhů svých s pečlivostí, vychováváje je učením i příkladem. Modlitbě také se občas oddáváje, vyprošoval si přímlyvy všech svatých, obzvláště však svatého Mikuláše, jehož službě se zvláště byl zasvětil. Proto se také přihodilo, že chtěje jednou slaviti narozeniny téhož světce, shromáždil druhy své v kapli svaté Brigitty. A tam, po večerních a jitřních hodinách slavně přezpívaných, slyšány byly od některých andělské hlasy, zpívající po způsobu kléru responsorium »*Beatus Nicolaus iam triumpho potitus*«. ¹¹²⁾ Rozmnožila se tedy pro zázrak Vicelinova radost, a z radosti hluboká světcí oddanost.

Kapitola XLIII.

O ZESNUTÍ KNĚZE LUDOLFA.

Aby ostatně týž muž byl do služby Boží dokonale uveden, ušlechtilou k ctnostnému životu pobídkou mu byla slavná ona pověst jeho strýce Ludolfa, kněze ve Fuhlenu, ¹¹³⁾ ke kterémuž muži převeliké svatosti a velikému zpovědníkovi přicházival lid těch krajů, zpovídaje se z hříchů svých a žádaje si odvrátiti lékem pokání budoucí hněv. Ke kterémuž také sám jsa volán častěji přicházel, snaže se, aby se omyl zpovědí od svých hříchů, i pozoroval v knězi tom prostotu povahy, nevinnost života a nade všecko štedrost v almužnách i stav života žádnou rozpustilostí neotřesený. Kterýžto také ctihodný stařec věkem již sešlý, ale duchem zcela svěží, když ulehl smrtelnou nemocí, poslal zavolat všechny kněze a řeholníky; a obdržev posloužení posledním pomazáním, postěžoval si, že je zbaven přítomnosti

svých nejmilejších, Rudolfa, kanovníka hildesheimského, a Vicelina. A ejhle, na hlas prosícího oba mimo nadání přišli a našli muže Bohu milého, hodinu odchodu svého s velikou odevzdaností očekávajícího. Od něhož také poznání byvše, s díkůčiněním jsou přijati. Poslední tedy noc, rozmlouvaje v modlitbě s Bohem, když se již blížilo svítání, poručil, aby mu jáhen četl umučení Páně, které velmi pozorně vyslechnuv, rychle se obrátil na jáhna: »Přines honem,« dí, »pokrm spasitelný na cestu, neboť již tu jest hodina odchodu.« A hned poživ životodárných tajemství, řekl přistojícím: »Ejhle. přicházejí ti, kteří mne mají odvésti, ejhle, přicházejí poslové Pána mého, zdvihněte mne z lože.« A když žasli, »Co se bojíte,« dí, »ó lidé? Či nevidíte, že tu jsou všichni poslové Pána mého?« A hned se duše ta oddělila od těla. Když se tedy již rozednilo a mnoho lidí se sešlo na pohřeb tak znamenitého muže, vznikl spor o tom, kde by měl býti pochován, an lid chtěl, aby byl pohřben v kostele, přátelé však jeho na kostelním hřbitově, jak si to sám byl poručil. Zatím byla za duši jeho obětována spasitelná oběť, když tu jistý Dětrich, který je dosud živ, obtížen spánkem pro bdění před pohřbem, ulehl a spatřil státi u sebe muže ctihodného vzezření a pravícího: »Jak dlouho budeš spáti? Vstaň a dej pohřbítí kněze, kde lid jeho určil.« Zvítězila tedy z Božího zalíbení žádost lidu, i pochovali jej uvnitř ve zdech chrámu, jemuž byl mnoho let sloužil.

Kapitola XLIV.

O PROBOŠTOVI DĚTMAROVÍ.

Po strýcově tedy smrti zůstal Vicelin při kostele paderbornském tak dlouho, až byl povolán do Brém, aby tam jakožto mistr řídil školy. Byl pak muž k vedení škol velmi způsobilý, pilně dbaje o chór a jinochy vychovávaje k počestnému způsobu života. Vůbec učinil žáky, kteří bývali dříve ukva-peně vychovávání, ve vědách vzdělanými a ve službě Boží a pilném účastenství chóru horlivými. Proto jej miloval biskup Bedřich¹¹⁴⁾ i ostatní, kteří buď důstojností, buď mravů počestností v Církvi vynikali. Jenom těm se zdál obtížným, kteří byli zvyklí, opouštějíce službu chrámovou a klerikální kázeň, popíjeti v krčmách, procházeti se po domech a náměstích a hověti marnostem, a kteří se báli, že bude jejich nezpůsoby kárati. Proto také často

na něj dotírali utrhačnými a potupnými řečmi. Nic však nebylo v chování jeho, co by se uchylovalo od dokonalosti nebo co by dávalo místo pomluvám soupeřům jeho, leč že v trestání mladíků neznal míry ran. Proto také mnozí žáci, davše se na útěk, vinili ho z ukrutnosti. Kteríkoli však, jsouce statečnější mysli, strpěli jeho kázně jeho, velikého prospěchu se dodělali, neboť vynikli jak vznešeným stupněm učenosti a opatrnosti, tak také půvabem důstojenství a poct. Byl u něho toho času v učení jiných výborné povahy, Dětmár jménem, jehož veliké cti hodná matka té noci, když měla takové potomstvo počítí, spatřila ve vidění, jako by byla přijala do lůna svého zlatý kříž drahými kameny ozdobený. Zajisté velmi jasné to tušení budoucího dítěte, které mělo býti ozářeno jasem svatosti. Když tedy se jí narodil syn, matka věštby pamětlivá zasvětila jej službě Boží a vzdělání v posvátných vědách. Když však byl v začátcích zanedbán, protože škola brémská se octla v úpadku, stalo se, že tam přišel mistr Vicelin, jemuž byla svěřena správa škol. Jeho ochraně byl hoch Dětmár poručen a stal se jeho žákem a spolubydlitelem.

Kapitola XLV.

O VICELINOVĚ CESTĚ DO FRANCIE.

Když tedy uběhlo mnoho let, mistr Vicelin, znamenaje prospěch i počet svých žáků, umínil si jíti do Francie, za příčinou totiž větších studií, i modlil se k Bohu, aby sám řídil jeho myšlenky. Když se v duchu obíral takovými věcmi, přistoupil k němu jednoho dne Adelbert, probošt hlavního kostela brémského, řka: »Proč jsi zatajil příteli a pokrevenci svému to, co je v tvém srdci?« Když pak on se snažně doptával, proč tak mluví, onen odpovídaje, dí: »Vím, že se chystáš na cestu do Francie a nechceš, aby to někdo věděl. Věz tedy, že Pán řídí tvou cestu. Neboť v noci se mi zdálo ve snách, že stojím před oltářem Páně a modlím se k Bohu velmi vroucně. Tu obraz blahoslavené Rodičky Boží, který stál na oltáři, na mne promluvil, řka: ‚Jdi a oznam muži, který leží za dveřmi, že se mu dovoluje odebrati se, kam chce.‘ Poslechl jsem rozkazu poroučející, a jda ke dveřím, našel jsem tebe ležícího tam v modlitbě. Oznámil jsem ti, jak mi bylo pověřeno; slyšel jsi a zaradoval ses. Již tedy nyní, když jsi dostal dovolení, ber se, kam si

přeješ.« Povzbuzen tedy tímto potěšením božského shlédnutí vzdal se škol, ne však bez žalosti biskupovy a představených církevních, těžce pohřešujících přítomnosti takového muže. A vzav s sebou velmi počestného jinocha Dětmara, odebral se do Francie a přišel na školy ctihodných mistrů Rudolfa a Anselma,¹¹⁵⁾ kteří toho času obzvláště vynikali ve vykládání Písma svatého. Kteríž také uctivě se k němu měli pro horoucí jeho touhu po studiích a chvalitebného života zásluhu. Neboť naprosto se vyhýbaje zbytečným otázkám a slovním půtkám, které nevzdělávají, nýbrž spíše podvracejí, obracel své úsilí jen k těm věcem, které stačily střízlivému rozumu a mravnímu vzdělání. Konečně, přijav símě slova Božího, tak velmi zesílil, že již tenkrát si umínil vstoupiti pro Boha na cesty přísnějšího života, zřici se totiž masitých pokrmů, nositi na holém těle žíněné roucho a těsněji se oddati službě Boží. Neboť až-do té doby byl jen akopytou,¹¹⁶⁾ protože boje se kluzkosti věku svého, byl se zdržel od vyšších svěcení. Když tedy zralejší věk a dlouhá zkouška zdržlivosti mu přidaly pevnosti, strávil tři léta ve studiích, umínil si vrátiti se do vlasti a přijmouti vyšší svěcení. Přihodilo se v oněch dnech, že milovaný jeho žák Dětmara se rozstoupl. Kterýž, boje se nebezpečí smrti, plakal s Ezechiášem¹¹⁷⁾ pláčem velikým, prose o prodloužení života, pro milé Bohu zásluhy mistra svého. A když ten se za něj modlil, sláva Bohu!, pozdravil se z nemoci.

Vrátivše se potom do vlasti, rozdělení jsou od sebe; a sice ctihodný Dětmara byl jmenován kanovníkem dómu brémského, ale mistr Vicelin odmítl nabízený mu kanonikát, maje být řízením Božím ustanoven k jinému dílu.

Kapitola XLVI.

PŘÍCHOD VICELINŮV DO SLAVIE.

Toho tedy roku,¹¹⁸⁾ kdy se vrátil z Francie, přišel k nejdůstojnějšímu Norbertovi, arcibiskupovi magdeburskému, zasloužil si užiti od něho pozornosti a dojiti posvěcení na kněžství. A hned hoře svrchovaně roznícenou horlivostí, kde by se měl usídliti a kterému dílu se věnovati, aby byl užitečný Církvi, uslyšel o Jindřichovi, knížeti slovanském, a kterak týž, pokořiv barbarské národy, měl ochotnou vůli ke množení služby domu Božího. Maje

tedy za to, že jest od Boha volán k hlásání evangelia, přišel ke ctihodnému Adelberonovi, arcibiskupovi hammemburskému, který dlel právě v Brémách, chtěje mu vyjeviti úmysl srdce svého. Onen, nemálo se zaradovav, schválil úmysl ten a dal mu právo hlásati slovo Boží mezi lidem slovanským a jeho jménem vykořeniti modlářství. A hned se vydal na cestu do země slovanské, jsa provázen ctihodnými kněžími Rodulfem Mildesheimským a Ludolfem, kanovníkem verdenským, kteří se zasvětili dílu posluhování tohoto.

Nalezše tedy knížete Jindřicha v městě lubeckém, obrátili se na něj se žádostí, aby jim dovolil kázati jméno Boží. Kterýž nikterak neváhaje, vyznamenal ctihodné ty muže před lidem svým velikými poctami a dal jim kostel lubecký, kde by mohli míti spolu s ním bezpečný byt a o tom, co Božího jest, pracovati. Takto náležitě pořídívše, navrátili se do Saska, aby uspořádali své domácí záležitosti a přichystali se na slovanskou výpravu. Ale veliký a nenadálý zármutek připadl na srdce jejich, neboť rychlá pověst přinesla zprávu, že král slovanský Jindřich odešel z přítomného života,¹¹⁹⁾ a tak na ten čas jejich zbožná přání byla pozdržena. Neboť synové Jindřichovi Svatopluk a Knút, kteří se po něm ujali vlády, octli se vnitřními válkami v takových zmatcích, že ztratili pokojné časy i poplatky, kterých otec jejich mocí zbraní na mnoha krajích dobyl.

Kapitola XLVII.

O POKÁNÍ NORDALBINSKÝCH.

Téhož asi času arcibiskup Adelbero překročil Labe, aby visitoval Hammemburg a zemi Nordalbingů, i přišel do města Milethorpu,¹²⁰⁾ maje v průvodu svém ctihodného kněze Vicelina. Jsou pak tři plemena Nordalbingů: Sturmarové, Holsatové a Thetmarkové, ani krojem ani jazykem se od sebe mnoho nelišící, majíce saské zákony a jméno křesťanské, leč že pro sousedství barbarů si zvykli provozovati krádeže a loupeže. Pohostinství rádi prokazují, neboť krásti a uštěďrovati jest u Holsatů chloubou. Kdo však neumí kořisti dobývati, je tupý a prázdný slávy. Za pobytu tedy arcibiskupa z Milethorpu přišli k němu obyvatelé falderští, prosíce, aby jim byl dán kněz. Jest pak ves Faldera pomezím Holsatska na tu stranu, kterou se ono

dotýká Slovanů. A hned arcibiskup, obrátiv se ke knězi Vicelinovi, řekl: »Máš-li úmysl pracovati mezi Slovany, jdi s těmito lidmi a ujmi se jejich kostela, protože stojí na pomezí obojí země, a bude ti stálým místem pobytu, když budeš vcházeti do Slavie a odtamtud vycházeti.« Kterýž když odpověděl, že poslechne té rady, dí k mužům z Faldery: »Chcete, aby vám byl dán kněz opatrný a způsobilý?« Když pak řekli, že snažně to chtějí a o to prosí, vzav kněze za ruce, svěřil ho jistému Markrádovi, muži velmi mocnému, ostatním pak z Faldery poručil, aby oň pečovali, jak je takové osoby hodno. A když přišli na určené místo, spatřil povahu toho místa a rovinu širým a neplodným vřesoviskem naprosto pustou, mimo to obyvatelstvo surové a nevzdělané, nemající z náboženství nic leč jediné jméno křesťanů. Neboť trvá u nich mnohonásobný blud hájů a studánek a jiných pověr. Počínaje tedy bydliti uprostřed národu zlého a převráceného, v místě hrůzy a široké pouště, tím vroucněji se poroučel ochraně Boží, čím více byl zbaven potěchy lidské. Dal pak mu Pán milost před obličejem lidu toho, neboť hned jak začal hlásati slávu Boží a dobré věci budoucího věku a zmrtvýchvstání těla, pro novost neznámého učení surový lid byl jat velikým úžasem, i rozpýtly se temnoty hříchů před světlem milosti Boží do duší zářící. A téměř nelze věriti, jaké zástupy lidu se v oněch dnech utíkaly k léku pokání, i zazníval hlas kázání jeho v celém kraji nordalbinském. I počal se zbožnou pečlivostí navštěvovati okolní kostely, dáváje lidu spasitelná napomenutí, bloudící káraje, nesvorné míře, mimo to háje a vsecky modlářské obyčeje kaze.

Uslyševše tudíž pověst jeho svatosti mnozí jak z kleru, tak z laických řad, sešli se k němu, mezi nimiž první a přední byli ctihodní kněží Ludolf, Eppo, Luthmund, Folkvard a ostatní velmi mnozí, z nichžto někteří zesnuli, někteří pak jsou dosud živi. Tito tedy posvátnými se spojivše úmluvami, ustanovili vésti život v celibátu, setrvávati v modlitbě a postu, konati skutky pobožnosti, navštěvovati nemocné, živiti chudé, pečovati o spásu jak svou, tak svých bližních. Nade všecko však majíce na mysli obrácení Slovanů, modlili se k Bohu, aby jim co nejdříve otevřel dveře víry. Jejichžto proseb vyslyšení Bůh delší čas odkládal, neboť ještě nebyly doplněny nepravosti Amorhejských, aniž ještě přišel čas smilovati se nad nimi.

O SVATOPLUKOVI.

Synové totiž Jindřichovi, rozněcující domácí války, působili obyvatelstvu nordalbinskému nové těžkosti. Neboť Svatopluk jakožto starší chtěl sám panovati, činil bratru svému mnoho příkoří a naposledy, přibrav si Holsaty, oblehl jej ve hradě¹²¹⁾ plonském. Knút však, zakázav soudruhům, aby nedoráželi na obléhající metacími zbraněmi, vystoupil na hradby a oslovil všecko vojsko, řka: »Slyšte, prosím, slova má, výborní muži, kteří jste přišli z Holsatska. Co jest, ptám se, příčinou, že jste povstali proti příteli svému? Nejsem-liž bratr Svatoplukův, z téhož otce Jindřicha zrozený a právem spoludědic otcovského panství? Proč tedy bratr můj usiluje zbaviti mne otcovského dědictví? Nenamáhejte se, prosím, zbytečně proti mně, nýbrž vraťte se k spravedlivému soudu a vymozte mi na bratru mém, aby mi dal podíl, který mi právem náleží.« Uslyševše obléhající tato slova, umírnili své smýšlení a rozhodli, aby byl vyslyšen člověk spravedlivé věci žádající. A přičinivše se, smířili rozvaděné bratry, rozdělivše zem mezi ně. Ale Knút nedlouho potom byl zabit ve městě Lutilinburgu, a Svatopluk jediný se zmocnil panství. A přivolav hraběte Adolfa s Holsaty a Sturmarty, podnikl výpravu do země bodrcké a oblehl město, které slove Verlo.¹²²⁾ Kteréhož se zmocniv, táhl dále k městu Kyšanů a obléhal je pět neděl. Konečně města dobyv a dostav rukojmí, navrátil se Svatopluk do Lubeku, a také Nordalbinští se vrátili do svých sídel. Vida pak kněz Vicelin, že kníže slovanský se chová ke křesťanství velmi vlídně, přišel k němu a obnovil u něho žádost o to, co otec jeho již slíbil. A dosáhnuv příznivé odpovědi od knížete, svolal do města Lubeku ctihodné kněze Ludolfa a Folkvarda, aby pečovali o spásu lidu. I přijati jsou dobrotivě od kupců, jejichž osadu nemalou tam shromáždila víra a zbožnost knížete Jindřicha. I bydlili v kostele položeném na kopci, který je proti městu za řekou.¹²³⁾ A neminulo mnoho času, a ejhle, Rujanští přepadli město prázdné lodí a zbořili je i s hradem. Slovuční kněží, ani barbaři jedněmi dveřmi vrazili do kostela, unikli druhými, a zachránivše se v sousedním lese, utekli do přístavu falderského.¹²⁴⁾ Svatopluk byl nedlouho potom úkladně zabit od jistého Dasona, člověka velice bohatého z Holsatska. Zůstal po Svatoplukovi syn jménem Sveinke,¹²⁵⁾ ale i ten byl

zabit ve městě Zalabanů Ertheneburgu.¹²⁶⁾ I vyhynul rod Jindřichův panující u Slovanů, ani zemřeli synové jeho i synové synů. Předpověděl to týž kníže, nevím jakými věštby poučen, že rod jeho co nejdříve vyhyne.

Kapitola XLIX.

O KNÚTOVI.

Potom bylo přeneseno knížetství slovanské na vysoce urozeného knížete Knúta, syna Eiríka, krále dánského. Neboť velemocný král Eirík, když se zaslíbil na výpravu do Jerusalema, poručil království se synem Knútem bratrovi svému Mikuláši, přijav od něho přísahu, že, kdyby se nevrátil, odevdá království synovi jeho, až by dospěl. Když tedy krále z Jerusalema se vracejícího postihla smrt, Mikuláš, ačkoli zrozený ze souložnice, obdržel království dánské, protože Knút byl ještě dítětem. Ale i Mikuláš měl syna, jménem Magna. Byli tedy tito dva příbuzní vychováváni královsky a skvěle k budoucím válečným bouřím a k záhubě mnoha Dánů. Když pak Knút začínal dospívati, boje se, že by snadno mohl býti úklady strýce svého potlačen, odebral se k císaři Lotharovi a zůstal u něho mnoho dní a let, jsa chován, jak se na královskou velkomožnost slušelo, s veškerou uctivostí. Vrátiv se potom do vlasti, byl dobrotivě přijat od strýce a vévodstvím celého Dánska obdařen. I začal muž pokoje milovný upokojevati všecky kraje, vyháněje ze země muže poběhlé. Zvláště pak Šlesvickým prokazoval dobrodiní. Stalo pak se, že byli polapeni loupežníci na vřesovisku, které se prostírá mezi jezerem¹²⁷⁾ Slia a řekou Egdorou, a byli přivedeni před tvář Knútovu. Kteréž kdy on odsoudil na šibenici, jeden z nich, chtěje zachovati život, prohlásil, že jest jeho pokrevenec a pochází z královského rodu dánského. Jemuž Knút: »Ohyzdná je věc,« dí, »aby náš pokrevenec byl oběšen jako obyčejný člověk; musíme mu prokázati zvláštní čest.« A poručil, aby byl slavnostně pověšen na lodním stěžni.

Zatím mu přišlo na mysl, že knížetství slovanského království jest uprázdněno, když totiž zemřel Jindřich a synové jeho byli zahubeni. Přišel tedy k císaři Lotharovi¹²⁸⁾ a koupil si od něho za veliké peníze království u Bodrců, všecku totiž moc, kterou byl opatřen Jindřich. I položil císař korunu na hlavu jeho, aby byl králem Bodrců, a přijal ho za mana. Potom

Knút odešel do země Vagrů a obsadil horu, která od starodávna slove Alberg,¹²⁹⁾ a postavil tam příbytečky, hodlaje tam ohraditi pevnost. I přidružil si v zemi holsatské všecky muže statečné a podnikal s nimi vpády do země slovanské, zabíjeje a poráżeje všecky odpírající jemu. Ale také strýce Jindřichova Přibyslava a Niklota, nejpřednějšího v zemi bodrcké, odvedl do zajetí a vsadil je v Šlesviku do vězení, poutav je pouty železnými na rukou, až by vykoupení penězi a rukojmími cítili, co na poddané sluší. Častěji také přicházeje do země vagerské, býval hospodou ve Faldeře a choval se přátelsky k Vicelinovi a všem tam přebývajícím, slibuje jim dobré věci, jestliže by Pán řídil záležitosti jeho ve Slavii. Přišed také do Lubeku, dal tam posvětit kostel, který byl postavil Jindřich, v přítomnosti kněze Ludolfa a ostatních, kteří byli z Faldery pro toto místo ustanoveni.

V oněch dnech zemřel hrabě Adolf a měl dva syny, z nichž starší, Hartung, muž bojovný, měl míti hrabství, mladší však syn Adolf se věnoval studiím. Stalo pak se, že císař Lothar táhl s velikou výpravou do Čech.¹³⁰⁾ Tam byl Hartung zabit se mnoha urozenými lidmi, i dostal hrabství země nordalbinské Adolf, muž rozšafný a velmi obeznámený s věcmi božskými i světskými. Neboť kromě obratnosti v řeči latinské a německé byl také znalý jazyka slovanského.

Kapitola L.

O MIKULÁŠI.

Za doby oněch dnů se přihodilo, že Knút král bodrcký přišel do Šlesviku, aby tam měl sněmovní jednání se strýcem svým Mikulášem. Když pak lid přišel do shromáždění, a starší král usedl na trůně oděný rouchem královským, usedl Knút naproti, maje také sám na hlavě korunu království bodrckého a obklopený zástupem své družiny. Ale když král strýc uzřel svého synovce v královské nádheře a že ani před ním nepovstal ani ho nepolíbil podle obyčeje, nedbaje příkoří, sám šel k němu, aby mu dal pozdravení s polibkem. Jemuž onen pospíšiv doprostřed vstříc, úplně se hleděl i místem i důstojenstvím strýci vyrovnati. Kterážto příhoda zjednala Knútovi smrtelnou nenávist. Neboť Magnus, syn Mikulášův, tam seděl s matkou, a dívaje se na to, zahořel takovým hněvem, že nelze vypověditi, ana matka

jeho mu řekla: »Nevidíš-li, že tvůj bratranec vzav žezlo již kraluje? Považuj ho tedy za zjevného nepřítele, když ještě za života otce tvého se nebojí osobovati si jméno královské. Jestliže příliš dlouho budeš toho ne-
dbati a nezabiješ ho, věz, že on života i království tě zbaví.« Jsa tedy těmito slovy poštván, začal strojiti úklady, aby Knúta zabil. Což znamená král Mikuláš, svolal všechna knížata své říše a přičiňoval se, aby rozvaděné jino-
chy usmířil. Když se tedy různice naklonily k pokoji, s obou stran bylo smíření potvrzeno přísahou. Ale tyto úmluvy byly u Knúta pevné, u Magna úkladně zapomenuté. Neboť hned, jak líčenou upřímností vyzkoumal jeho smýšlení a zpozoroval, že je mysl jeho prázdna všeho zlého podezření, po-
žádal Magnus Knúta, aby se s ním sešel k soukromé rozmluvě. Manželka Knútova ho zrazovala, aby nechodil, bojíc se úkladů a zároveň také po-
strašena snem, který měla předešlé noci. Nicméně věrný muž se nedal za-
držeti, nýbrž, jak bylo ustanoveno, přišel na místo schůzky, jsa provázen toliko čtyřmi muži. Magnus již tam byl se stejným počtem mužů a objev
bratrance, políbil jej, načež usedli k jednání o svých záležitostech. Ale bez
meškání vyskočili z úkrytů úkladně číhající muži a udeřivše na Knúta,
zabili jej¹³¹ a rozsekavše na kusy tělo jeho, ještě na mrtvém se snažili na-
sytití svou ukrutností. I rozmnoženy jsou od toho dne zmatky a občanské
války v Dánsku, o nichž nám bude něco pověděti v následujícím vypravo-
vání, protože velmi postihly zemi Nordalbinských. Neboť uslyšev císař
Lothar tuto neblahou novinu, spolu s manželkou svou Rikenzou byli nemálo
zarmouceni proto, že padl muž spojený s říší obzvláštním přátelstvím.
I přišel s mocným vojskem v blízkosti města Šlesviku k onomu známému
náspu Danevirke,¹³²) chtěje pomstíti žalostné smrti výtečného muže Knúta.
V tom kraji se utábořil Magnus s nesmírným vojskem Dánů, aby bránil
své země. Ale postrašen udatností německého bojovníka, dosáhl u císaře
nesmírným množstvím zlata a holdováním jako lennímu pánu beztrestnosti.

Kapitola LI.

O EIRÍKOVI.

Vida tedy Eirík, bratr Knútův, zrozený ze souložnice, že ochladl hněv císa-
řův, počal se zbrojiti, aby pomstil bratrské krve, a procházejí po zemi i po

moři, shromáždil množství Dánů, zatracujících bezbožnou vraždu Knútovu. A přijav název krále, počal častými boji dorážeti na Magna, ale přemožen jest a na útěk zahnán. Proto také byl pro ustavičné utíkání nazván Eirík Hasenfoth, to jest Zaječí noha. Byv konečně vypuzen z Dánska, utekl do Šlesviku, oni pak, jsouce pamětlivi dobrých věcí, které jim prokázal Knút, přijali jej, jsouce hotovi pro něho snést smrt i záhubu. Pro kteroužto věc Mikuláš a syn jeho Magnus rozkázal všemu lidu dánskému, aby sestoupili bojovati proti Šlesviku, i protahovalo se obležení do nekonečna. Jezero pak ono, které leží u města, jsouc pokryto ledem, bylo schůdné, i doráželi na město po zemi i po moři. Tu poslali Šlesvičtí posly k hraběti Adolfovi, nabízejíce mu sto hřiven, aby přišel městu na pomoc s lidem Nordalbinských. Ale i Magnus mu nabídl tolikéž, aby se nepouštěl do války. Za takových okolností hrabě, jsa nejistý, co by měl činiti, požádal o radu starší země. Ti radili, aby poskytl městu pomoc, protože často odtamtud brali jejich zboží. Sebrav tedy vojsko, překročil hrabě Adolf řeku Egdoru, i vidělo se mu posečkati maličko, až by se sešlo všecko vojsko, a postupovati do nepřátelské země s bedlivou ostražitostí. Ale nebylo možná zadržeti lid chtivý kořisti, i hnali se kupředu s takovým pospícháním, že když první přicházeli k lesíku Dyavela,¹³³⁾ poslední sotva docházeli k Egdoře. Uslyšev tedy Magnus o příchodu hraběte, vybral z vojska tisíc mužů v kroužkovém brnění a vyšel vstříc proti vojsku, které bylo vyšlo z Holsatska, a svedl s nimi bitvu. I zahnán jest hrabě na útěk a lid nordalbinský poražen potřením náramným. Hrabě však a kteříkoli utekli ze šiku, navrátilvše se přes Egdoru, spaseni jsou. Dobyv tedy Magnus vítězství, navrátil se k obléhání, marně však se namáhaje, neboť ani města ani nepřitele se nezmocnil. Neboť když ustaly zima i obležení, Eirík uniknuv přišel do přímořských krajů skónských, všude si stěžuje na nevinnou bratrovu násilnou smrt a na vlastní pohromy. Slyše tedy Magnus, že se Eirík objevil, když přišlo léto, vypravil se do Skónska¹³⁴⁾ s nesčíslným loďstvem. Onen pak položil se táborem proti němu, obklopen jsa jistým počtem, ačkoli malým, tamního obyvatelstva. Neboť jediní Skónští byli odporovali veškerým Dánům. Když tedy Magnus v posvátný den Hodu božího svatodušního¹³⁵⁾ vybízel vojsko k bitvě, řekli mu ctihodní biskupové: »Dej čest Bohu nebeskému a měj v uctivosti tak slavný den a dnes odpočívej, abys zítra bojoval.« Kterýž pohrdaje napomínáním, pustil se do bitvy. I vyvedl Eirík vojsko své a vyšel proti

němu rukou silnou. I padl Magnus toho dne, a poraženy jsou všechny šiky dánské od mužů skónských a úplně zničeny. A proslavil se Eirík tím vítěstvím a způsobeno jest mu jméno nové, aby se nazýval Eirík Eimune, to jest vždy paměti hodný. Král pak starší Mikuláš ušed s lodí, přišel do Šlesviku a byl zabit od mužů města toho k libosti vítězi. I pomstil Pán krve Knútovy, ježž zabil Magnus, přestupník přísahy, kterou přísáhl. I panoval Eirík v Dánsku a zplodil ze souložnice Thunny syna jménem Sveinna. Ale i Knút měl syna urozeného Valdemara, a také Magnus zplodil Knúta. I zůstala Dánům tato královská potomstva, aby se na nich cvičili, aby snad, ztratíce cvik ve válčení, neupadli v chabost. Neboť vynikají jen občanskými válkami.

Kapitola LII.

O NÁBOŽENSKÝCH OBYČEJÍCH U SLOVANŮ.

Když tedy zemřel Knút příjmím Lávard, král bodrcký, nastoupili na jeho místo Přibyslav a Niklot, a sice tak, že se rozdělili o panství, an jeden spravoval zemi Vagrů a Polabanů, druhý zemi Bodrců. Byli pak tito dva zuřivé šelmy, jsouce křesťanům velmi nepřátelští. I rozmohly se za oněch dnů po veškeré Slavii mnohonásobné modlářství a pověrečné bludy. Neboť mimo háje a domácí bůžky, jimiž venkov i města oplývaly, první a nejhlavnější byl Proven, bůh země aldenburské, Živa, bohyně Polabanů, Radigast, bůh země bodrcké. Těm byli zasvěceni žrecové a přinášení obětí a mnohonásobné náboženské obřady. Dále oznamuje žrec podle pokynů losů slavnosti, které mají býti bohům věnovány, i scházejí se muži i ženy s dětmi a zabíjejí bohům svým oběti z volů a ovcí, mnozí také z lidí křesťanů, tvrdíce, že v jejich krvi mají jejich bohové zalíbení. Když je oběť poražena, okusí žrec krve, aby byl způsobilejší k přijímání božských výpovědí, neboť jest mínění mnohých, že démonové se krví snadněji přivabují. Dokonavše pak podle obyčeje oběti, obrací se lid k hodování a zábavě. Mají pak Slované podivnou pověru, neboť při svých hodech a pitkách podávají dokola číši, nad níž pronášejí slova, ať nedím požehnání, nýbrž proklínání, ve jménu bohů svých, dobrého totiž i zlého, vyznávajíce, že dobrý bůh řídí všecken zdar a prospěch, zlý pak všeliké neštěstí. Proto také zlého boha nazývají svým jazykem Diabol nebo Černoboh, to jest černý bůh. Ale mezi mnohotvár-

nými božstvy Slovanů zvláště vyniká Zuantevith,¹³⁶⁾ bůh země rujanské, jakožto účinnější ve věštích výrocích, proti němuž měli ostatní jako za polobohy. Proto také chtěce ho důstojně uctíti, obětovali mu každý rok člověka křesťana, kterého los k tomu vybral. Ano i ze všech slovanských zemí posílali tam ustanovené příspěvky na oběti. Podivuhodnou pak úctu chovají k posvátnosti chrámu; neboť ani přísah si tam snadno nedovolují, ani aby prostranství okolo chrámu bylo poskvrněno, třeba za nepřátelského vpádu, netrpí. Byla mimo to lidu slovanskému vrozena nenasytná ukrutnost a neklidná, znepokojující sousední kraje po zemi i po moři. Neboť je těžko pověditi, jakými způsoby usmrcovali křesťany, ani jedněm střeva vykrcovali, vodíce je kolem kůlu,¹³⁷⁾ jiné na kříž přibíjeli, posmívajíce se znamení naší spásy. Mají totiž za to, že nejhorší zločinci mají býti křižováni. Ty však, které sázejí do vězení, aby byli vykoupeni penězi, trápí takovými mukami a zauzlenými pouty, že kdo to nezná, sotva si dovede představit.

Kapitola LIII.

O POSTAVENÍ SEGESBERGU.

Když tedy slavný císař Lothar a jeho ctihodná manželka Rikenza s veškerou zbožností pečovali o čest a službu Boží, přišel k císaři prodlévajícímu v Bardewiku¹³⁸⁾ kněz Kristův Vicelin a povzbuzoval jej, aby podle moci s nebe sobě dané opatřil lidu slovanskému nějaký prostředek spasení. Mimo to jej upozornil, že v zemi vagerské je vhodná hora, na níž by se mohl postavit královský hrad pro ochranu země. Neboť i Knút, král bodrcký, byl kdysi horu tu obsadil, ale ozbrojenci tam položení byli v noci zajati od poslaných loupežníků, lstí Adolfa staršího, bojícího se, že by snad mohl býti tištěn od Knúta, kdyby se snad vzmohl. Císař tedy, uslyšev knězovu moudrou radu, poslal způsobilé muže, aby zhlédli příhodnost hory. Dostav tedy zprávu od poslů, přepravil se přes řeku¹³⁹⁾ a přišel do slovanské země na ustanovené místo. I poručil všemu lidu nordalbinskému, aby pospíšili k budování hradu. Ale i slovanská knížata byla toho účastna z poslušnosti vůči císaři, konajíce práci,¹⁴⁰⁾ ale s velikým zármutkem, protože cítili, že se jim pod tou rouškou chystá útisk. Řekl tedy jeden z knížat slovanských druhému: »Vidiš tuto stavbu pevnou a strmící? Aj, předpovídám ti, že hrad

tento bude celé zemi jařmem; neboť vyjdouce odtud, nejprve se zmocní Plon, pak Aldenburgu a Lubeku, potom, přejdouce Travnou, Ratiboru, a podmaní si všecku zemi Polabanů. Ale ani země bodrcká neujde rukou jejich.« Jemuž onen odpověděl: »Kdo nám schystal tuto zlou věc a vyzradil králi tuto horu?« Jemuž kníže: »Vidíš,« dí, »toho človíčka holohlavého, stojícího u krále? Ten uvedl na nás všecko zlé toto.« Dokonán je tedy hrad a opatřen četnou vojenskou posádkou a nazván Sigeberg.¹⁴¹⁾ I ustanovil v něm kohosi z družiny své jménem Herimanna, aby byl velitelem hradu. A nejsa tím spokojen, nařídil založení nového kostela na úpatí téže hory, ustanoviv na opatření služeb Božích a výživu bratří, kteří se tam měli shromáždit, šest vsí nebo více, potvrdiv to podle obyčeje výsadami. Správu pak téhož chrámu svěřil pánu Vicelinovi, aby tím ochotněji popoháněl stavbu budov a hleděl sebrati tam osoby. Totéž učinil vzhledem ke kostelu lubeckému, přikazuje Přibyslavovi, aby, chce-li míti jeho milost, co nejpečlivěji se staral o jmenovaného kněze nebo o ty, kteří by jej zastupovali. I umiňoval si, jak sám prohlásil, že chce veškeren lid slovanský podrobiti Božímu náboženství a služebníka Kristova ustanoviti velkým biskupem.

Kapitola LIV.

O SMRTI CÍSAŘE LOTHARA.

Dokonav císař tyto záležitosti a uspořádav věci jak u Slovanů, tak u Sasů, dal saské vévodství Jindřichovi, zeti svému, vévodovi bavorskému, ježž také vzav s sebou, chystal druhou výpravu do Italie. Mezitím pán Vicelin, svěřeného sobě poslání pečlivý opatrovník, zjednal osoby schopné k hlásání evangelia, aby vykonávaly dílo posluhování; z nichž ctihodné kněze Ludolfa, Herimanna a Brunona ustanovil v Lubeku, Luthmundovi s ostatními přikázal býti v Sigebergu. I bylo smilováním Božím a výborností císaře Lothara vrženo semeniště nového štípení ve Slavii. Ale těm, kteří přistupují ke službě Boží, nikdy nechybějí pokušení; tak i otcové zánovní církve našli převeliká protivenství. Neboť když dobrý císař, jehož výborné smýšlení vzhledem k obrácení pohanů se již osvědčilo, se zmocnil Říma a Italie, Rogera také sicilského z Apulie vypudil a již se chystal k návratu, byl předčasnou smrtí postižen.¹⁴²⁾ Zpráva o tom pobouřila všecký mocnosti

v říši; také síla Sasů, oslavená takovým knížetem, zdála se úplně pokleslá; a ve Slavii otřeseny byly záležitosti církevní. Neboť sotvaže tělo zemřelého císaře bylo přineseno do Saska a pohřbeno v Lutteru,¹⁴³⁾ vznikly spory mezi zetěm královým Jindřichem a markrabím Adelbertem,¹⁴⁴⁾ svářícími se o saské vévodství. Král však Konrád, povýšený na trůn královský, snažil se utvrditi Adelberta ve vévodství, prohlásiv, že je nespravedливо, aby některý z knížat držel dvě vévodství. Neboť Jindřich si osoboval dvojí knížetství, bavorské a saské. Potýkala se tedy tato dva knížata, synové dvou sester, domácí válkou, a všechno Sasko bylo tím rozbouřeno. Ale také území Nordalbingů se přidalo k jeho straně, pro kteroužto věc byl hrabě Adolf vyhnán ze země, protože nechtěl porušiti věrnost, kterou přísáhl císařovně Rikenzi a jejímu zeti. Hrabství jeho a měst a služebností dostalo se darováním Adelbertovým Jindřichovi z Badvide. Ale i hrad Sigeberg dostal, aby ho ostříhal, protože Herimann zemřel, a ostatní, které tam byl císař položil, byli zaplašeni.

Kapitola LV.

PRONÁSLEDOVÁNÍ PŘIBYSLAVOVO.

Když tedy všude v Sasku vypukly tyto nepokoje, Přibyslav lubecký, naleznuv příležitost, vzal s sebou zástup loupežníků a zbořil podhradí sigeberské a všechno okolí, kde byly příbytky Sasů. Tam nová kaple a zánovní stavba kláštera byly stráveny ohněm. Folker, bratr veliké prostory, zabít jest ranou meče. Ostatní bratří, kteří unikli, utekli do přístavu falderského. Ludolf však kněz a kteří s ním zůstali v Lubeku, nebyli tím zpustošením rozptýleni, protože dleli v pevnosti a pod ochranou Přibyslavovou, ač ovšem na místě a v době zlé a plné strachu smrti. Neboť mimo nouzi a každodenní nebezpečí smrti musili se dívati na pouta a rozličné způsoby muk, jimiž byli trápeni křesťané, které ruce loupežníků občas jímaly. Nedlouho potom přišel jistý Race z rodu Krutova s loďmi, domnívaje se, že najde nepřitele svého Přibyslava v Lubeku. Neboť dvě příbuzenstva, Krutovo a Jindřichovo, se svářila o knížetství. Když tedy Jindřich náhodou ještě nebyl přítomen, Race se svými zbořil hrad a jeho okolí. Kněží, spasivše se do houštiny třtinové, dostali se do pevnosti falderské.

Ctihodný tedy kněz Vicelin a ostatní kazatelé slova Božího byli sklí-
čení velikým zármutkem pro to, že mladé štípení v samých začátcích
uchřadlo, i zůstávali ve falderském kostele, pilně trvající na modlitbách
a se postíce. Nelze pak dostatečně vypověděti, jakou přísností, jakou stříd-
mostí v pokrmech a vší života dokonalostí se prvotně skvěla ona falderská
družina. Dal jim tedy Pán dar uzdravování podle toho, jak sám zaslíbil:
uzdravovati nemocné, ďábly vymítati. Neboť co mám říci o posedlých?
Bylť dům plný posedlých, které přiváželi z daleka, takže bratří nemohli
nalézati pokoje pro jejich křik, že přítomností svatých lidí se jejich oheň
zaněcuje. Ale kdo tam přišel, aby nebyl býval milostí Boží vysvobozen?
Za oněch dnů se přihodilo, že jistá panna jménem Ymme¹⁴⁵⁾ byla trápena od
ďábla a přivedena ke knězi Vicelinovi. Když pak tento na ďábla dotíral
otázkami, proč se opovážil neporušenou nádobu, sám jsa původce porážení,
znečišťovati, onen zřetelným hlasem odpověděl: »Protože,« dí, »již třikrát
mi ublížila.« »Čím,« dí, »ti ublížila?« »Tím,« dí, »že mi překazila mou zá-
ležitost. Neboť dvakrát jsem poslal zloděje, aby se prokopali do domu, ale
ona, sedíc u krbu, svým křikem je vystrašila. Nyní také, maje nějaké po-
slání od knížete našeho do Dánska, narazil jsem na cestě na tuto, a chtěje
se jí pomstíti za to, že již po třetí mi byla překážkou, vjel jsem do ní.« Ale
když muž Boží proti němu hromadil slova zaklínání, onen dí: »Proč mne
vyháníš, když již sám jsem hotov vyjít? Neboť již odejdu do nejbližší vsi,
abych tam navštívil své tovaryše, kteří se tam ukryli. Neboť to mi bylo
rozkázáno, prve než bych se vydal do Dánska.« »Jaké jest,« dí, »tvé jméno,
a kdo jsou tvoji tovaryši? A u koho zůstávají?« »Já,« dí, »se jmenuji Rufin;
tovaryši pak moji, na které se tážeš, jsou zde dva, jeden u Rothesta, druhý
u jisté ženy v téže vsi. Ty tedy dnes navštívím, zítra, prvé než zvon kostelní
zazní k první hodině, vrátím se sem, abych se rozloučil, a tak konečně
se vydám do Dánska.« A to pravě, vyšel, a panna byla od jeho trápení
vysvobozena. Tu jí poručil kněz dáti občerstvení a zítra před první hodinkou
ji opět přivést do kostela. Kterouž když rodiče druhý den ráno vedli do
kostela, dříve nežli vstoupili na práh, začalo se zvoniti na první hodinku
i zároveň panna počala býti trápena. Aniž však dříve ustala píle dobrého
pastýře, dokud týž duch mocí svrchovaného Boha puzen, neodešel. To pak,
co předpověděl o Rothestovi, výsledek věci potvrdil; neboť zanedlouho byv
zlým duchem velmi prudce popaden, sám se osidlem oběsil.

V Dánsku také, když byl zabit Eirík, vypukly veliké zmatky, takže se očima mohlo pozorovati, že tam přišel veliký ďábel pro soužení lidu toho. Neboť kdo neví, že války a bouřky, morové rány a jiné věci lidskému pokolení nepřátelské vznikají přičiněním zlých duchů?

Kapitola LVI.

SMRT VÉVODY JINDŘICHA.

Zmítalo pak se jak Dánsko, tak Sasko rozličnými válečnými bouřemi, vnitřními totiž rozbroji velikých knížat, Jindřicha Lva a Adelberta, svářících se pro saské vévodství. Ale nade všecko slovanská zuřivost, ani Sasové byli jinak zaměstnáni, rozpálivši se, jakoby se byly otěže přetrhaly, znepokojovala kraje holsatské, takže okres falderský měl býti obrácen téměř v poušť pro každodenní zabíjení lidí a plenění vsí. Za tísně takových protivenství kněz Vicelin napomínal lid, aby složil naději svou na Boha, a konal prosebné průvody v postu a zkroušenosti srdce, protože nastávají dnové zlí. Jindřich tedy, který spravoval hrabství, člověk nesnášející zahálku a statečný ve zbraních, shromáždil tajně vojsko z Holsatů a Sturmarských, zimního času vešel do země slovanské, a napadnuv ty, kteří se mu nejdříve naskytli a byli jako kůly do země zaražené před očima Sasů,¹⁴⁶⁾ porazil je ranou velikou, všecku totiž zemi plonskou, lutilenburskou, aldenburskou a celý kraj, který se počíná od potoka Saulen¹⁴⁷⁾ a zavírá se mořem Baltským a řekou Travnou. Všechnu tuto zemi jediným přepadením, loupíce a pálíce zpustošili kromě měst, která, jsouce chráněna náspy a závorami, vyhledávala většího úsilí obležení. Následujícího léta Holsaté, navzájem se povzbuzující, také bez hraběte vyšli proti hradu plonskému, a s pomocí a ochranou Boží dobyli mimo očekávání této pevnosti nad ostatní pevnější, pobivše Slovanů, kteří tam byli. I vedli toho roku válku velmi užitečnou a zpustošili častými vpády zemi slovanskou a učinili jim, jak oni si umínili činiti jim, obrátivše v poušť celou jejich zemi. A poskytla Holsatům šťastnou příležitost zálabská ona válka saská, protože takto našli volnost, aby se pomstili na Slovanech, an jim totiž nikdo nepřekážel. Neboť knížata šetřívají Slovanů, aby rozmnožili své dávky od nich. Když tedy Jindřich, zeť krále Lothara, pomocí císařovny Rikenze obdržel vévodství a svého ujce Adel-

berta vypudil ze Saska, navrátil se hrabě Adolf do svého hrabství. Když pak Jindřich z Badevidu viděl, že se nemůže udržeti, zapálil pevnost Sigeberg i přepevný hrad Hammemburg, jež matka hraběte Adolfa zbudovala zděným dílem, aby byl městu ochranou proti útokům barbarů. Tuto tedy stavbu a cokoli znamenitého Adolf starší zbudoval, Jindřich, pomýšleje na útěk, pobořil. Po těchto událostech začal Jindřich Lev¹⁴⁸⁾ zbrojiti proti Konrádovi králi a vedl proti němu vojsko do Durynska k místu, které slove Cruceburg. Když pak byla válka příměřím odložena, navrátil se vévoda do Saska a po nemnohých dnech zemřel. I obdržel vévodství saské syn jeho Jindřich Lev, hoch ještě dítě.¹⁴⁹⁾ Tu paní Gertruda, matka hochova, dala Jindřichovi z Badevidu zemi vagerskou, přijavši od něho peníze a chtěc nesnáze vzbuditi hraběti Adolfovi, poněvadž ho neměla v lásce. Když však potom táž paní se vdala za knížete Jindřicha,¹⁵⁰⁾ bratra krále Konráda, a odvrátila mysl od záležitostí vévodství, přišel hrabě Adolf k vévodovi pacholíkovi a k jeho radám, aby projednal svou záležitost, týkající se země vagerské; a uplatnil své nároky, i proto, že jeho věc byla spravedlivější, i proto, že dal více peněz. Neshody tedy, které byly mezi Adolfem a Jindřichem, byly uklizeny tím způsobem, že Adolf dostal Sigeberg a celou zemi vagerskou, Jindřich pak obdržel za náhradu Ratibor a zemi Polabanů.

Kapitola LVII.

VYSTAVENÍ MĚSTA LUBEKU.

Když pak tyto věci byly takovým způsobem urovnány, počal Adolf znova stavěti hrad Sigeberg a obehnal jej zdí. Že však země byla pustá, vypravil posly do všech krajin, do Flandrska totiž a do Holandska, Utrechtu, Vestfálska a Frísie, aby všichni lidé, kteří trpěli nedostatkem pozemků, přišli se svými rodinami, a že dostanou zemi výbornou, zemi prostrannou, úrodnou plodinami, oplývající rybami a masem a krásou vhodných pastvin. A řekl Holsatům a Sturmarům: »Zdaliž vy jste nepodmanili zemi slovan-skou a nekoupili jste si ji smrtí tolika vašich bratrů a otců? Proč tedy přicházíte poslední, abyste jí vládli? Buďte první a přestěhujte se do země žádoucí a přebývejte v ní a buďte účastni rozkošných věcí jejích, neboť vám náleží její nejlepší věci, kteří jste ji vytrhli z rukou nepřátel.« Na

takové provolání povstalo nesčíslné množství lidu z rozličných národů, a vzavše s sebou rodiny a majetky, přišli do země vagerské k hraběti Adolfovi, aby se ujali země, kterou jim slíbil. A sice jako první dostali Holsaté sídla v nejbezpečnějších místech na západní straně Segebergu, kolem řeky Travný, také polnosti zventifeldské¹⁵¹⁾ a cokoliv se prostírá od sualenského potoka až k Agrimesovu¹⁵²⁾ a k jezeru plonskému. Okres dargunský zabrali Vestfalové, utinský¹⁵³⁾ Holandští, suselský Frísové. Okres pak plonský byl ještě opuštěný. Aldenburg však a Lutilinburg a ostatní kraje při moři dal k obývání Slovanům, a učinění jsou mu poplatnými.

Potom přišel hrabě na místo, které slove Buku,¹⁵⁴⁾ a našel tam násep opuštěného města, které byl postavil Krut, násilník proti Bohu, a ostrov velmi rozlehlý dvojí řekou obklíčený. Neboť s jedné strany teče mimo Travná, s druhé Vochnice,¹⁵⁵⁾ a obě mají břehy bažinaté a neschůdné. Na té však straně, kde jde pozemní cesta, jest velmi úzký kopec, a přes něj napříč hradní násep postavený. Vida tedy prozíravý muž příhodnost místa a výborný přístav, počal tam stavěti město a nazval je Lubek, protože nebylo daleko od starého přístavu a města, které druhdy postavil kníže Jindřich. Poslal také posly k Niklotovi, knížeti bodrckému, aby s ním ujednal přátelství, získáváje si dary všecky vznešenější lidi, takže všichni se vynasnažovali býti ho poslušni a zemi jeho zachovávali v pokoji. Počaly tedy býti obývány pustiny země vagerské, a rozmnožoval se počet obyvatelů. Také kněz Vicelin jak na vyzvání, tak s pomocí hraběte dostal statky, které mu již dříve císař Lothar před hradem sigeberským byl udělil na postavení kláštera a výživu služebníků Božích.

Kapitola LVIII.

O PŘELOŽENÍ KLÁŠTERA SIGEBERSKÉHO DO KUZALINY.

Uvidělo pak se jim pro nepříjemnosti trhového místa a pro hradní povyky, že k založení kláštera by bylo nejpríhodnější místo v nejbližší vsi, která sluje slovansky Kuzalina, německy Hagerestorp.¹⁵⁶⁾ I poslal tam ctihodného kněze Folkvarda se zkušenými lidmi, aby pracovali o postavení modlitebny a klášterních budov. Veřejný pak kostel pro potřeby farnosti postaven jest

na úpatí vrchu. Za oněch dnů převzácný muž Dětmar, pána Vicelina kdysi žák a ve studiích ve Francii soudruh, vzdav se obročí a děkanství brémenského, zasvětil se falderské družině, muž zhrdající tímto světem, následovník dobrovolné chudoby a v životě duchovním svrchovaně dokonalý. Jehož vší chvály hodná svatost se opírala o tak dokonalou pokoru a netuchnoucí dobrotu, že bys byl viděl mezi lidmi anděla, znajícího slitovávati se nad křehkostmi jednotlivých lidí, zkoušeného pak po každé stránce. Byv později ustanoven do Hagerestorpu neboli Kuzaliny s jinými bratřími, byl lidem nově přistěhovalým velikým potěšením. Pán také Vicelin, pečlivý opatrovník nové církve sobě svěření, vším úsilím se přičiňoval, aby na příhodných místech byly stavěny kostely, které opatroval z Faldery jak kněžími, tak ostatními oltárními potřebami.

Kapitola LIX.

O SVATÉM BERNARDOVI, OPATOVÍ CLARAVALLSKÉM.

Kolem časů oněch dnů přihodily se noviny, hodné úžasu celého světa. Neboť když hlavou církve byl svatý Otec papež Eugen,¹⁵⁷⁾ a Konrád Třetí řídil kormidlo království, proslul Bernard, opat claravallský,¹⁵⁸⁾ jehož pověst byla slavná takovou velikostí zázraků, že z celého světa se k němu scházelo množství lidí, žádajících si viděti divy, které se skrze něho dály. Tento tedy vyšed, přišel do německé země na slavný sněm ve Frankfurtu, kam právě tenkrát slavnostně zavítal král Konrád s velikou hojností knížat. Když tedy svatý muž, prodlévaje v kostele, v přítomnosti králově a nejvyšších panstev velmi horlivě se zabýval uzdravováním nemocných, bylo v takových zástupech lidu nejisto, čím by kdo trpěl nebo komu právě by se mělo pomoci. Byl tam přítomen náš hrabě Adolf, žádostiv jsa z působení Božího spolehlivěji poznati výbornost muže toho. V tu chvíli mu přivádějí slepého a kulhavého hochu, o jehož nedostatcích nemohla býti žádná pochybnost. Počal tedy velebystrý muž pečlivě mysl obracet k tomu, zdali by snad mohl na tomto hochu dostati důkazy jeho svatosti. Jehožto nevěře muž Boží jako shůry poučen lék chystaje, poručil mimo obyčej, aby hochu přivedli těsně až k němu, neboť ostatní žehnal jen slovem, tohoto však předvedeného pojal k sobě rukama a očím jeho prodlužovaným dotýkáním navrátil zrak,

potom skrčená kolena napraviv, poručil mu, aby běžel po stupních, dávaje zřejmé známky znova nabytého zraku i chůze. Počal pak světec ten, nevím, jakými božskými hlasy naučen, vybízeti knížata a ostatní věřící lid, aby se vypravili do Jerusalema a podmanili a křesťanským zákonům podrobili východní barbarské národy, pravě, že se přibližují časy, kdy má vejíti plnost pohanů a tak všechen Izrael spasen býti. Ihned na slova vybízejícího jest k neuvěření, jaké množství lidu se zaslíbilo na tu výpravu, mezi nimiž první a nejpřednější byli král Konrád, Bedřich, vévoda švábský, který potom kraloval, vévoda Velf, s biskupy a knížaty, s vojskem urozených a neurozených a obecného lidu takovým množstvím, že nebylo lze spočítati. Co mám povídati o vojsku Němců, když i Ludvík, král pařížský, a všechna vybraná síla Francouzů k téže věci obrátili mysli? Není známo z novějších časů, aniž slyšáno od věků, že by se bylo sešlo tak veliké vojsko. A byli poznamenáni znamením kříže na šatech a na zbraních. Uvidělo pak se původcům výpravy, aby jedna část vojska byla určena do východních krajin, druhá do Španělska, třetí proti Slovanům, kteří bydlí v našem sousedství.

Kapitola LX.

O KRÁLÍCH KONRÁDOVI A LUDVÍKOVI.

První tedy a také největší vojsko vytáhlo pozemní cestou s německým králem Konrádem a francouzským králem Ludvíkem a předními knížaty obojího království, a prošli královstvím uherským, až dospěli na hranice řecké. I poslali posly k řeckému králi, aby jim dal volný průchod a trh, ani si žádali projíti jeho zemí. On, ačkoliv polekán, přece se rozhodl, že jim vyhoví, jestliže ovšem přicházejí pokojně. Jemuž oni vzkázali, že nepomýšlejí na žádný nepokoj, když dobrovolně podnikli pouť pro rozšíření mezi pokoje. Dal jim tedy řecký král podle smlouvy volný průchod a trh hojný ke kupování potřebných věcí, kdekoli by se chtěli položití táborem. Mnohé pak divné úkazy byly vídány ve vojsku v oněch dnech, poukazující na budoucí porážku. Z nichžto jistě byl nejzvláštnější ten, že jednoho večera mlha velice hustá přikryla ležení, když pak ustoupila, všechny kryty stanů a věci, které byly pod širým nebem, se ukázaly pokropené krví tak, jako by z toho mraku byla pršela krev. Což vida král a ostatní z knížat, usoudili, že

jsou povoláni ke svrchovaným útrapám a nebezpečnostvím smrti. Aniž se v tom soudu zklamali. Neboť nedlouho potom přišli do jedné horské krajiny, kdež našedše údolí velice příhodné lučinami a potokem tam tekoucím, rozbili ležení na svahu hory. Tažný pak dobytek s vozy dvoukolovými a čtyřkolovými, vezoucými potraviny pro vojsko a zavazadla jeho, nesmírné také množství stád určených na porážku, umístili uprostřed údolí blízko vodního toku a příhodných pastvin. Když pak nastávala noc, bylo slyšeti na vrcholku hory rachot hřímání a burácení vichru; potom, ejhle, prostřed noci, nevím, zda průtrží mračen nebo jinou příhodou, bystřina ona vzrostši vystoupila náhle z břehů, a cokoliv lidí a dobytka bylo v nižší poloze údolí, v okamžení spláchla a uvrhla do moře. Toto tedy první svého vojska neštěstí utrpěli účastníci oné výpravy. Ostatní, kteří zbyli, ubírali se dále započatou cestou a protáhnuvše Řeckem, přišli ke královskému městu Cařihradu. Tam se vojsko několik dní zotavovalo, načež přišli k mořskému zálivu, jemuž se lidově říká Rameno svatého Jiří. Tam jim byl řecký král přichystal lodi, aby vojsko převezly, ustanoviv písaře, aby mu oznámili počet vojáků. A když si to přečetl, zalkal zhluboka a dí: »Proč jsi vyvedl, Pane Bože, lid tento mnohý ze sídel jejich? Opravdu potřebují ramene moci tvé, aby opět spatřili zemi žádoucí, zemi, díím, kde se narodili.« Když se tedy přepravili přes moře, obrátil král francouzský cestu svou k Jerusalemu, a bojuje s barbary, ztratil všecko své vojsko. Co mám říci o králi německém a o těch, kteří byli s ním? Všichni zahynuli hladem a žízní, byvše zavedeni do širošířé poušti lstí vyslance krále řeckého, který je měl vésti do říše perské. A tak velmi uchřadli hladem a žízní, že sami nastavovali šíje barbarům na ně dorážejícím. Král a všichni silnější lidé, kteří ušli smrti, utekli se zpět do Řecka. Ó soudů Nejvyššího! Taková byla porážka vojska a nevýpravná bída, že ještě dnés jest oplakávána slzami těch, kteří toho byli účastni.

Kapitola LXI.

DOBYTÍ LISABONU.

Druhé však vojsko, které vstoupilo na lodi a bylo sebráno z Kolína a jiných měst porýnských a mimo to se břehů řeky Vesery, počalo se plaviti širými prostorami oceánu, až se dostali do Britannie. Když tam v několika dnech

zase vyspravili loďstvo a také nemalé množství Angličanů a Britů¹⁶⁰) se k nim přidalo, obrátili plachty ke Španělsku. I přistali u Oporta, nejvznešenějšího města v Galicii, chtěje vykonati pobožnost u Svatého Jakuba.¹⁶⁰) Král tedy galicijský, velmi se zaradovav z příchodu poutníků, prosil je, aby, jestliže vyšli bojovat pro Boha, poskytli mu pomoc proti Lisabonu, kteří znepokojovali křesťanské hranice. Vyhověvše této žádosti, vypluli k Lisabonu s velikým množstvím lodí; král také, bera se tam pozemní cestou, přivedl mocné vojsko, i obleženo jest město po zemi i od moře. Uplynulo pak mnoho času v obležení města. Když bylo konečně město vzato a barbaři zapuzeni, prosil král galicijský poutníky, aby mu město prázdné darovali, rozděliv se dříve s nimi družně o kořist. I vznikla tam osada křesťanů až do dnešního dne. Toto jediné se zdařilo z celého díla, které poutnické vojsko vykonalo.

Kapitola LXII.

O NIKLOTOVI.

Třetí vojsko poznamenaných křížem se zaslíbilo proti lidu slovanskému, totiž proti Bodrcům a Luticům, sousedům našim, aby pomstili smrti a zá-
dav, které způsobili křesťanům, zvláště však Dánům. Byli pak náčelníky této výpravy Albero hammemburský a všichni saští biskupové, mimo to mladičský vévoda Jindřich, vévoda Konrád ze Saringe,¹⁶¹) Adelbert markrabí ze Saltvidele,¹⁶²) Konrád z Withina.¹⁶³) Uslyšev tedy Niklot, že se má vbrzku sebrati vojsko, aby ho zničilo, svolal veškeren svůj lid a počal stavěti hrad Dubin,¹⁶⁴) aby byl lidu v čas potřeby útočištěm. Vypravil také posly k hraběti Adolfovi, připomínaje mu spojeneckou smlouvu, kterou spolu učinili, spolu také prose, aby mu poskytl možnost pohovořiti s ním a užití jeho rady. Když pak hrabě odmítl, pravě, že by to bylo od něho neopatrné, neboť by mohl uraziti knížata, onen mu vzkázal po poslech, pravě: »Umínil jsem si sice býti tvým okem i uchem v zemi slovanské, v které jsi počal bydliti, abys netrpěl obtíží od Slovanů, kteří druhdy drželi zemi vagerskou a nyní reptají, že byli nespravedlivě zbaveni dědictví otců svých. Proč tedy nechceš znáti přítele svého v době nouze? Zdaliž se přítel neosvědčuje ve zkoušce? Až dosud jsem zdržoval ruce Slovanů, aby ti neublížili, ale nyní

chci odtáhnouti ruku a zůstaviti tě tobě samému, když tě omrzel přítel tvůj a nepamatuješ na naši smlouvu a odpíráš mi viděti tebe v čas nutné potřeby.« I řekli poslové hraběte Niklotovi: »Že náš pán tentokrát nechce s tebou mluvit, v tom mu překáží nezbytnost tobě známá. Zachovej tedy ještě laskavě věrnost a sliby své pánu našemu, a dej mu věděti, kdybys viděl, že Slované tajně chystají proti němu válku.« I slíbil Niklot. Řekl tedy hrabě obyvatelům své země: »Mějte pozor na svůj dobytek a majetek, aby vám jej snad neuloupili zloději a loupežníci; co pak se týče obecného nebezpečí, bude na mně hleděti k tomu, abyste nebyli překvapeni nějakým nenadálým vojenským vpádem.« Domníval se totiž, moudrý muž, že svou opatrností zamezí náhlé válečné škody. Věci však se vydařily jinak.

Kapitola LXIII.

SPÁLENÍ LODÍ.

Když totiž Niklot znamenal, že přísáhnutá výprava se dá neodvolatelně na pochod, chystá tajně válečné loďstvo, a přepraviv se po moři, přistal při ústí Travny, chtěje udeřiti na všechnu zemi vagerskou, prve než by saské vojsko vniklo do jeho mezí.¹⁶⁵⁾ Večer pak vypravil posla na Segeberg, protože byl slíbil hraběti, že mu dá výstrahu. Poselství však bylo zbytečné, protože hrabě nebyl doma, a již nebyl čas sebrati vojsko. Když tedy zasvítal den, v který se slaví ctihodná památka umučení svatých Jana a Pavla,¹⁶⁶⁾ veplulo slovanské loďstvo do ústí Travny. Tu měšťané¹⁶⁷⁾ lubecského města, uslyševše hluk vojska, volali na muže města, řkouc: »Uslyšeli jsme hlas náramného křiku jako hlas přicházejícího množství, a nevíme, co by to bylo.« I poslali do města a na trh oznámili jim hrozící nebezpečí. Ale lid mnohým pitím zmožený nebylo možné dostati ani z postelí ani z lodí, až konečně obklopeni byvše nepřáteli, ztratili ohněm dovnitř uvrženým lodi obtěžkané zbožím. A bylo tam toho dne zabito na tři sta mužů a nad to. Rodulf kněz a mnich, an utíkal do hradu, byv dohoněn od barbarů, skolen byl tisícem ran. Ti pak, kteří byli na hradě, snášeli dva dni nejurputnější obležení. Také dva zástupy jezdců, projíždějíce všecku zemi vagerskou, zpustošili všecko, cokoli našli v podhradí segeberském. Okres také, který slove Dargune, a cokoli vzdělali muži vestfálští a holandsští

a ostatní cizí obyvatelstvo před Travnou, strávil hltavý plamen, a povraždili muže statečné, kteří se pokusili postavit se proti nim se zbraněmi, a odvedli ženy jejich a děti do zajetí. Ušetřili pak mužů holsatských, kteří bydlí za Travnou na západ od Segebergu, a zastavili se na polích vsi Kuzaliny a dále již nepostoupili. Mimo to vsi, které byly na rovině zucutinefeldské a prostírají se od potoka Svalského až k potoku Agrimesov, nezpustošili Slované, aniž se čeho dotkli z majetku lidí tam bydlících. Povíдалo se tenkrát všeobecně, že někteří Holsatští způsobili tento zlý nepokoj z nenávisti k přistěhovalcům, které hrabě sebral z daleka široka ke vzdělávání země. Proto také jediní Holsaté nalezeni jsou vyňati ze společné škody. Ale i uthinské¹⁶⁸) město, majíc ku pomoci pevnou polohu, bylo zachráněno.

Kapitola LXIV.

O KNĚZI GERLACHOVI.

Povím věc hodnou paměti budoucích lidí. Když Slované, poplenivše po lihosti zemi vagerskou, naposledy přišli do okresu suselského, aby zpustošili osadu Frísů, která tam byla a jichž počet byl odhadnut na čtyři sta mužů a nad to. Ale když přicházeli Slované, sotva sto jich bylo nalezeno v tvrzi, protože ostatní se byli vrátili do vlasti, aby uspořádali majetek tam zanechaný. Když tedy nepřítel zapálil všecko, co bylo venku, ti, kteří byli v tvrzi, zakoušeli útrap nejprudšího dorážení, nebo celý den na ně mocně útočily tři tisíce Slovanů, ani tito si pokládali vítězství za nepochybné, onino pak prodlužováním boje hleděli spasiti život. Když však Slované viděli, že vítězství nedobudou bez krve, slibovali Frísům život a neporušenost údů, jestliže by, vyjdouce z tvrze, odevzdali zbraně. Počali tedy někteří z obležených pro naději života žádati, aby se vzdali. Kteréz káraje přestatečný kněz: »Ó mužové,« dí, »co to chcete učiniti? Myslíte, že vzdáním zachráníte život nebo že lze barbarům věřiti? Mýlíte se, krajané, pošetilé je takové domnění. Či nevíte, že mezi všemi druhy přistěhovalců žádný lid není Slovanům protivnější nad Frísy? Vpravdě naše vůně jest jim puchem. Proč tedy zahazujete duše své, samochtíc chvátající do záhuby? Zapřisahám vás skrze Pána, stvořitele světa, jemuž není nesnadné

vysvoboditi v mále, abyste ještě maličko zkusili sil svých a bojovali s nepřáteli. Neboť dokud jsme obklíčeni tímto náspem, vládneme rukama a zbraněmi svými, v život ještě doufati můžeme; bezbranným však kromě potupné smrti nic nezbyvá. Meče tedy své, kterých se na vás dožadují, ponořte dříve do jejich vnitřností a buďte mstiteli krve své. Ať ochutnají vaší odvahy a nevrátí se domů s nekrvavým vítězstvím.« A toto řka, ukázal jim velkomyslného ducha a vyraziv z brány s jedním toliko mužem, zahnal šiky nepřátelské a vlastní rukou pobil nesmírné množství Slovanů.¹⁶⁹⁾ Když mu konečně vyrazili jedno oko a probodli břicho, o nic mírněji si nepočínal v boji, božskou jakousi sílu jevě jak duchem, tak tělem. Nikdy tedy nebylo lépe bojováno od dob synů Sarvie¹⁷⁰⁾ nebo od dob Makabejských, nežli bojoval kněz Gerlach a několik málo mužů ve tvrzi Susle, a bránili pevnost od rukou zhoubců. Uslyšev to hrabě, sebral vojsko, aby bojoval se Slovaný a zahnal je ze své země. Dozvěděvše se o tom Slované, navrátili se k lodím a odešli s nákladem zajatých lidí a rozličných věcí, které ukořistili v zemi vagerské.

Kapitola LXV.

O OBLEŽENÍ DYMINA.

Zatím se roznáší pověst tato po veškerém Sasku a Vestfálsku, že Slované vyrazivše, první se pustili do války; i pospíchala celá ona výprava znamením kříže poznamenaná sestoupiti do země slovanské a trestati nepravost jejich. A rozdělivše vojsko, oblehli dvě pevnosti, Dubin a Dymin,¹⁷¹⁾ a postavili proti nim přístroje mnohé. Přitáhlo také vojsko dánské a spojilo se s těmi, kteří obléhali Dubin, i rozmohlo se obležení. Jednoho tedy dne pozorující ti, kteří byli držáni uzavření, že vojsko dánské si vede spíše líně - ti totiž doma jsou bojovní, za hranicemi krotcí - učinivše nenadálý výpad, pobili jich mnoho a učinili je tučností země. Kterým také nebylo možné jíti na pomoc, pro jezero ležící mezi nimi. Pro kterouž věc vojsko hněvem rozjitřené urputněji usilovalo o dobytí města. Řekli pak lidé z družiny našeho vévody a markraběte Adelberta k sobě ve spolek: »Není-liž země, kterou pustošíme, země naše, a lid, kterého dožíváme, lid náš? Proč tedy jsme sami sobě nepřáteli a mrhači daní svých?

Zdaliž tato škoda nepostihuje naše pány?« Počali tedy od toho dne působiti ve vojsku rozpaky a novými a novými příměřími ulehčovati obležení. Neboť kolikrátkoli byli Slované ve srážkách přemáháni, bylo vojsko zadržováno, aby nepronásledovalo prchajících a nezmocnilo se hradu. Když to konečně naše omrzelo, učiněna jest taková úmluva, aby Slované přijali křesťanskou víru a propustili Dány, které drželi v zajetí. Mnozí tedy z nich neupřímně byli pokřtěni a ze zajatých lidí propustili všechny starce a lidi neužitečné, podrževše si ostatní, které silnější věk činil způsobilé k práci. Takto se ta veliká výprava skončila se skrovným prospěchem. Neboť hned potom se zotavili k horšímu, neb ani křest nezachovávali ani rukou nezdržovali od olupování Dánů.

Kapitola LXVI.

O HLADU.

Hrabě však náš, chtěje napravit zpretrhané přátelství, učinil pokoj s Niklotem a ostatními východními Slovary. Přece však jim úplně nevěřil, protože byli porušili dřívější spolkové smlouvy a zemi jeho postihli převelikým potřením. I počal těšiti lid svůj, jež postihlo nepřátelské zpuštění, prose je, aby se nepoddávali protivenství, vědouce, že hraničáři musí míti silnou trpělivost a štědře prolévati krev svou. Také ve vykupování zajatých byl horlivý. Co mám říci o knězi Vicelinovi? V té pohromě, kterou barbarská zuřivost mnoho lidí postihla, a nedostatek obilí způsobil hlad, všem, kteří byli ve Faldeře a Kuzalině, velmi důtklivě doporučel, aby byli pamětlivi chudých. Ke kterémuž dílu muž Boží Dětmar byl nesrovnatelně způsobilý, rozptyluje a dává chudým, služebník věrný a opatrný, všude plný lásky, všude štědrý. Málo pak je to, co povídám k jeho chvále. Srdce zajisté toho kněze naplněné milosrdenstvím vydechovalo vůni co nejpříjemnější, i ležely u dveří klášterních zástupy nuzných, čekajících na almužnu z ruky muže Božího, takže se zdálo, že místo to bude štědrostí jeho uvedeno v nedostatek. Proto správcové hospodářství zamykali dveře špižíren, aby dům netrpěl školy. Co měl muž Boží činiti? Křiku chudých nemohl snášeti, aniž měl po ruce, co by jim dal. Počal si tedy milosrdný muž starostlivěji počínati a obcházeti sýpky, chytře pátraje po přístupu, který, když třeba

dosti utajený našel, počínal si jako zloděj, dáváje každý den chudým podle možnosti. Povídali pak nám lidé úplně hodní víry, že v týchž dnech vyčerpané obilnice božským naprosto zákrokem byly opět naplněny. Zjednává této věci víru skutek Eliášův, jakož i Eliseův; a není pochybnosti, že dosud jsou lidé, kteří nejenom ctností, nýbrž také divy se jim vyrovnávají.

Kapitola LXVII.

O SMRTI EDELEROVĚ.

Maličko tedy času uplynulo, v kterém bylo vagerské zemi popřáno oddechnouti si od minulé pohromy, a aj, nové boje vyvstaly od severu, majíce k bolesti přidati bolest, k ráně ránu. Když totiž byl zabit Eirík, jemuž bylo příjmí Eimune, zůstali tři královští zrozenci, totiž Sveinn téhož Eiríka syn, Valdemar, syn Knútův, a Knút, syn Magnův. Kteřížto když ještě byli děti, z úřady Dánů byl jim ustanoven za poručníka jakýsi Eirík příjmím Spake,¹⁷²⁾ aby opatroval království s královským potomstvem. Byl pak to muž milovný pokoje, pokojně spravuje království sobě svěřené, leč že méně odporoval zuřivostem Slovanů. Neboť toho času loupežení Slovanů se nad obyčej rozmohlo. Cítě pak Eirík, že se blíží den smrti jeho, svolal tři královské jinochy, a poradiv se s velmoži říše, ustanovil Sveinna ke království, Valdemarovi a Knútovi rozkázal, aby byli spokojeni otcovským dědictvím. Uspořádav takto věci, zemřel. A netrvalo dlouho, a Knút, syn Magnův, porušiv ustanovení svého poručníka, pokoušel se uchvátiti království a vzbudil veliké boje proti Sveinnovi. Valdemar pak pomáhal Sveinnovi. I pobouřeno jest celé Dánsko, a viděna byla veliká znamení na nebi na severní straně, vidění jako ohnivých pochodní a podobenství lesknoucí se lidské krve. Aniž ty hrozné úkazy zklamaly. Neboť kdož neví, že řeže veliké byly učiněny v tom rozbroji?

Snažil se tedy obojí král získati pro sebe našeho hraběte, i poslali posly s dary, mnoho podávající a více ještě slibující. I zalíbilo se hraběti v Knútovi, a sešed se s ním k rozmluvě, učinil mu slib člověčenství. Pro ten skutek se rozhorlil Sveinn a vzav s sebou ozbrojený lid, přešel do země vagerské a zapálil Aldenburg a pohubil všecku zemi přímořskou a táhna odtamtud, zapálil předměstí segeberské a cokoli bylo v jeho okolí, strávil hltavý pla-

men. Ale těchto zlých věcí původcem byl jakýsi Etheler rodem z Thetmarska, který podporován jsa bohatě od Dánů, přidružil si všechny statečné muže z Holsatska. Učiněn pak byv vůdcem královým, chtěl vyhnati hraběte ze země a připojiti ji ke království dánskému. Dověděv se o tom hrabě, odebral se k vévodovi, aby byl od něho chráněn, aniž zajisté mohl bezpečně zůstávati v Holsatsku, protože se rozmnožili manové Ethelerovi, kteří strojili úklady jeho životu. Kdokoli se chtěl státí manem Ethelerovým, přicházel, aby dostal darem oděv, štít nebo koně, a takovými dary byvši pokažena, naplněna jest země buřiči. Prikázal tedy vévoda všemu lidu holsatskému a sturmarskému, aby, kdekoliv by byli nalezeni manové Ethelerovi, buď se manství zřekli nebo odešli ze země. A tak se stalo. I přísáhl všechen lid, že chce stát k rozkazu vévodovu a poslouchati svého hraběte. I přidali se k němu toho dne muži holsatští, když byli všichni buřiči buď opět přijati na milost nebo vyhnáni ze země. Poslal tedy hrabě posly ke Knútovi, vybízeje ho, aby co nejdříve přišel s vojskem potříti Sveinna. Sám také přišel Knútovi vstříc se čtyřmi tisíci ozbrojenci blízko Šlesviku, i položili se táborem jeden daleko od druhého. Prodléval pak Sveinn ve městě Šlesviku se zástupem bojovníků ne právě malým. Vida tedy Etheler, kníže vojska Sveinnova, že zlé věci jsou zdvojnásobeny, a že mnoho vojska přišlo, aby je obklíčilo, odešel se lští ke Knútovi a dav peníze knížatům vojska, svedl mladost Knútovu, aby se vrátil do své země bez vědomí hraběte Adolfa a rozpustil vojsko, každého na místo jeho. Umluviv také na určitou dobu příměří, slíbil, že bez války navrátí Dánům pokoj. Vykonav podle své libosti tyto věci, vrátil se Etheler do Šlesviku, chtěje nažítí bojovati s hrabětem a udeřiti na něj znenadáni. Ten večer byl jeden z družiny hraběte ve Šlesviku, který znamená, co se tajně chystá, přepravil se s chvátáním přes jezero a přišed do ležení, řekl hraběti: »Oklamán jsi, ó hrabě, oklamán a v záhubu uveden. Neboť Knút a vojsko jeho, kterým jsi přišel na pomoc, navrátil se do země své a ty tu ležíš samotén. Hle, za svítání chce přijíti Etheler, aby s tebou bojoval.« Hrabě tedy divě se více než lze uvěřiti té šalbě, řekl svým: »Protože zůstávám prostřed vřesoviska a naše koně trpí hladem, je dobré, abychom odsud vyšli a vyhledali místo příhodné k ležení.« Uznamenalo tedy vojsko, že mysl hraběte jest zlým poselstvím otřesena. I hnuli táborem z místa, které slove Kuningis-Ho,¹⁷³⁾ a obrátili cestu směrem k Egdoře. Ubírali pak se s takovým chvatem, že když

hrabě přišel k Egdoře, byla s ním ze čtyř tisíc ozbrojenců nalezena sotva čtyři sta. Kteréžto hrabě napomínaje, dí: »Ačkoliv naše bratry a přátele této věci nepovědomé zahnal zbytečný strach, mně nicméně se zdá užitečné zastaviti se zde pro stráž naší země, až vypravíce vyzvědače jistěji se dozvíme, co chtějí naši nepřátelé dělati.« A hned poslal zvědy, aby přinesli pravdivé zprávy. Když pak byli tito u Šlesviku popadeni a uvrženi do pout, řekl Etheler králi, pánu svému: »Nyní je třeba pospíšiti a vyjítí s vojskem, protože je snadné, aby byl tento opuštěný hrabě vydán v naše ruce; a když ho porazíme, půjdeme do jeho země a popleníme ji, jak nám bude libo.« I vyšli se silným zástupem. Hrabě tedy jsa pohněván, že vyzvědači se nevrátili podle úmluvy, poslal jiné vyzvědače, kteří spatřivše nepřitele, rychle to oznámili hraběti. Ten ačkoliv uvnitř znepokojován malým počtem svých lidí, zvolil přece pro udatenství se pustiti do boje, i řekl svým druhům: »Hle, je čas, ó druhové, kdy se ukáže, kde jest muž odvážný a mající udatenství, který bez bázně chce podstoupiti nebezpečí. Mně zajisté častěji bylo od našich s výsměchem vytýkáno, jako bych měl srdce ženské a k utíkání náchylné, protože jsem válečné zádavy více jazykem než rukou odvrátil. A v tom jsem si zajisté nepočínal neopatrně, kolikrátkoli bylo možné uvarovati se válek bez krve. Nyní však, protože hrozivější nebezpečí potřebuje díla rukou, budete moci viděti, zdali jest ve mně, jak říkáte, ženská mysl. Ano, dá-li Bůh, spíše uvidíte, že jest ve mně srdce mužské. Klidnější však budu, jestliže vaše vůle bude srovnaná se mnou, jestliže se zapřísáhnete, že budete při mně státi na obranu vlasti. Neboť na tomto místě jak strach z hanebného útěku, tak zcela jistá záhuba vlasti si snažně žádají, aby byly odvráceny bitvou.«

Když hrabě takto promluvil, zaradovali se druzi jeho a velkou přísahou se zavázali, aby pevně stáli pro záchranu svou i své vlasti.

Poručil tedy hrabě zbořiti most a postavil stráž na místech, kde bylo lze řeku¹⁷⁴⁾ přejíti. Přišel pak posel, aby oznámil, že nepřátelé jsou převáděni u vsi, která slove Skullebi. Pomodliv se tedy k Bohu, hrabě pospíšil bojovat s těmi, kteří již byli převedeni, prve než by přešlo všecko vojsko. A hned jak se srazili, byl hrabě svržen s koně, i byli mu k ochraně dva rytíři, kteří jej zdvihli a zas posadili na koně. I byla bitva prudká a vítězství na obou stranách kolísalo, až kdosi na straně hraběte zavolal, aby silně tloukli pod kolena koně, na kterých nepřátelé seděli. I stalo se, že když koně

padali, také jezdci v kroužkových brněních se s nich smekali a meči našich jsou potřeni. I padl Etheler, ostatní pak vznešení lidé byli buď zabiti, buď zajati.

Což vida král se druhého břehu řeky a kteří s ním byli, dal se na útěk a vrátil se do Šlěsviku. Ale i hrabě se navrátil slavný dobytým vítězstvím, maje mnohé zajatce znamenité, jejichž výkupným si trochu pomohl ze svých dluhů.

Pečoval pak po těch událostech velmi pilně o svou zemi. Neboť kdykoli se něco proslechlo o hnutí nějakém buď u Dánů nebo u Slovanů, ihned postavil vojsko na příhodných místech, totiž v Tranemünde nebo na Egdoře. A byl poslušen rozkazů jako všecken lid holsatský, sturmarský a markomannský.

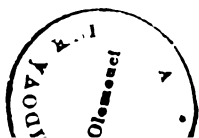
Jest pak obyčej nazývati Markomanny¹⁷⁵⁾ obyvatelstvo odkudkoli sebrané, které obývá marku.¹⁷⁶⁾ Jest pak v zemi slovanské velmi mnoho marek, z nichž neposlední jest naše země vagerská, mající muže udatné a vycvičené v bojích jak s Dány, tak se Slovary. Nade všemi těmito vykonával hrabě důstojnost hraběcí. I činil spravedlnost lidu svému, urovnáváje různé a utlačované vysvobozuje z ruky mocnějších. Duchovenstvu byl zvláště nakloněný, a nikomu netrpěl, aby skutkem nebo slovem mu křivdil. Mnoho pak práce vynaložil na zkrocení odbojných Holsatů; neboť lid svobodný a tvrdošijný, lid surový a nezkrocený se vzpíral nésti jho pokoje. Ale zvítězilo nad nimi hlubší myšlení jeho a ukázal na nich svou moudrost. Neboť rozmanitými vábidly si je získal, až konečně uvedl pode jho tyto, abych tak řekl, divoké osly nezkrocené. Nechať se podívá, kdo chce, na změněnou tvářnost lidu toho, těch totiž

kdož maskou utajívati tvář divokou byli zvyklí;

loupeže chtěje dojít, číhat umívali též,

krásti, co nemohli uloupiti, nechť se podívá, pravím, jak změnili mravy a obrátili kroky na cestu pokoje. Zdaliž to není proměna pravice Nejvyššího?

Po těchto tedy událostech smířil se hrabě se Sveinnem, králem dánským. Ten totiž dobyv šťastně častých vítězství nad Knútem, vypudil jej ze země a zahnaného k Sasům donutil žíti ve vyhnanství u proslulého arcibiskupa Harvíka, který pocházeje z veleslavného rodu, vládl velikým dědictvím.

Kapitola LXVIII.

O VÉVODOVI JINDŘICHOVI.

Za oněch dnů mladistvý náš vévoda pojal za manželku Klemencii, dceru Konráda vévody z Cerigge,¹⁷⁷⁾ a počal panovati v celé zemi slovanské, rosta a vzmáhaje se ponenáhlu. Neboť kdykoli mu Slované uškodili, zakročoval proti nim válečně, i dávali mu, aby život i vlast zároveň zachránili, cokoli chtěl na nich žádati. Na rozličných však výpravách, které jsa ještě jinoch podnikl do Slavie, nestala se žádná zmínka o křesťanství, nýbrž jen o penězích. Neboť dosud obětovali ďáblům a ne Bohu, a podnikali pirátské výpravy do země dánské.

Kapitola LXIX.

O ARCIBISKUPOVI HARTVÍKOVÍ.

Vida tedy pán Hartvík, arcibiskup hammemburský, že je ve Slavii pokoj, umínil si znovu zbudovati biskupské stolce, které byla druhdy barbarská zuřivost ve Slavii zkazila, totiž aldenburský, ratiborský, mikilinburský. Z nichž aldenburský byl první založil Veliký Otto, podřídív mu Polabany a Bodrce od hranic holsatských až k řece Pěně a městu Dyminu. A ustanovil v Aldenburgu prvním biskupem Markona. Po tom druhý byl Ekvard, třetí Vago, čtvrtý Ezika, pátý Folkhart, šestý Reinbert, sedmý Benno, osmý Meinner, devátý Abelin, desátý Ezo. Za časů tohoto povstal v církvi hammemburské veliký Adelbert, jenž z přespolečných biskupů, které měl u svého stolu, ustanovil Jana biskupem v Mikilinburgu, Aristona v Ratiboru, a tímto způsobem byla stolice aldenburská rozdělena na tři biskupství. Když tedy z dopuštění Božího pro hříchy lidské bylo křesťanství ve Slavii zničeno, byly tyto stolce uprázdněny osmdesát čtyři léta až do časů arcibiskupa Hartvíka. Kterýž pro vznešenost rodu jsa slovuťný dvojím knížetstvím, s velikou horlivostí se snažil opět získati sufragánní biskupy celého Dánska, Norska a Švédska, kteří, jak staré zprávy potvrzují, kdysi náleželi k církvi hammemburské. Když však projevy oddanosti a štědrými dary nic nezmohl u papeže a císaře, aby nebyl úplně bez sufragánních biskupů, pokusil se obnoviti

dávno již zaniklá biskupství ve Slavii. Povolav tedy ctihodného kněze Vice-
lina, posvětil jej za biskupa pro stolec aldenburský, ačkoli již byl pokroči-
lého věku a třicet let byl přebýval v zemi holsatské. V Mikilinburgu pak
ustanovil pana Emmeharda, i posvěcení jsou oba v Rossefeldu¹⁷⁸⁾ a poslání
do země nouze a hladu, kde byla stolice Satanova a příbytek všelikého ducha
nečistého.

Stalo pak se to, aniž byli o radu tázáni vévoda a náš hrabě. Tím se
stalo, že bylo potom zkaleno přátelství, které bylo mezi pánem Vicelinem
a hrabětem; neboť předtím ho ctil jako otce. I vzal pro sebe všechny desátky
toho roku, které mohly připadnouti novému biskupovi, nenechav z nich ani
nejmenších ostatků. Tu šel biskup k vévodovi, aby prosil za prominutí, a
přijít jest od něho se ctí a uctivostí. I dí mu vévoda: »Bylo sice hodno, bi-
skupe, abych vás ani nepozdravil ani nepřijal, protože jste přijal tento název,
aniž jsem byl potázán o radu. Já zajisté jsem měl tuto záležitost upravití,
obzvláště v této zemi, které otcové moji s pomocí Boží štítem a mečem
svým dobyli a mně k dědičnému držení zanechali. Ale protože vaše svatost
již dávno jest mi známa, a také předkové naši vás od počátku věrným shle-
dali, rozhodl jsem se, že na tuto chybu zapomenou a s veškerou přízní budu
vášemu povýšení nápomocen, totiž s tou podmínkou, jestliže budete chtít
biskupskou investituru z mé ruky přijmouti. Takovým zajisté způsobem
váše záležitosti budou moci míti dobrý průběh.« I vidělo se biskupovi toto
slovo býti tvrdé, protože bylo mimo obyčej. Neboť investovati biskupy¹⁷⁹⁾
náleží jedinému majestátu císařskému. Jeden tedy z vévodových věrných,
Jindřich z Withy, muž mocný a rytířský a biskupův přítel, mu řekl: »Učinite
co vám jest užitečno a sblízte se s naším pánem a učinite jeho vůli, aby byly
postaveny ve Slavii kostely a služba domu Božího aby byla vašima rukama
spravována. Jinak bude vaše práce marná, protože ani císař ani arcibiskup
nemohou podporovati vaši záležitost, bude-li můj pán proti tomu; Bůh mu
dal zajisté celou tuto zemi. A co velikého žádá na vás můj pán, aby vám to
bylo nedovolené nebo zač byste se musil stydět? Ba, je to spíše věc snadná
a přinášející veliký prospěch, že můj pán vezme hůlku¹⁸⁰⁾ a dá vám ji
do ruky na znamení investitury, vy pak budete nadále dobrým přítelem
vévodovým, maje čest mezi pohany, k nimž půjdete, abyste je obrátil.«
Prosil tedy biskup, aby mu byl dán čas na rozmyšlenou stran této záleži-
tosti. A byv propuštěn v pokoji, přišel do Bardewiku, kde, postižen byv

smrtnou nemocí, strávil několik dní. Tam totiž ho ranila mrtvice, kterou potom byl spatřován trpěti až do konce svého života. Když pak se nemoc trochu zlepšila, odvezli jej na voze do Faldery, a mnoho času uplynulo, v kterém ho churavost zdržovala od církevní práce. Tíhou zajisté věku se mu v nemoci přitěžovalo. Jakmile však mu Bůh udělil sil, odešel do Brém, aby požádal arcibiskupa a klerus o radu strany té věci, kterou mu vévoda uložil. Kteříž všichni jednomyslně tomu počali odpírati, řkouce: »Víme sice, ctihodný biskupe, že vaší svatosti je zcela dobře známo, co vám sluší v této záležitosti činiti. Ale protože jste přišel, abyste se s námi poradil, odpovídáme krátce, co myslíme. Nejprve tedy sluší v této záležitosti uvážiti, že investitury biskupů jsou dovoleny toliko císařské důstojnosti, která jediná jest nejvýš povznešená a po Bohu mezi syny lidskými nad jiné vyniká; tato čest mnohonásobnými oběťmi byla získána. Aniž nejdůstojnější císařové lehkovážně o to stáli, aby byli nazýváni pány biskupů, nýbrž nahradili tuto vinu prevelikým bohatstvím říše, jímž Církev hojněji jsouc opatřena a slušněji zvelebena, již nepokládá za nehodno, že maličko se dala v poddanství, aniž se stydí ukláněti se jednomu, skrze nějž může nad mnohými panovati. Neboť kde je vévoda nebo markrabí, kde v říši kníže sebevětší, aby nenabízel biskupům ruce,¹⁸¹⁾ a když se mu to odepře, aby vhod nevhod se nevnucoval? O závod běží, aby se stali lenníky Církve a byli účastni jejích dobrodiní. Vy tedy tuto čest zkazíte a porušíte práva velikými autoritami vydaná? Podáte tomuto vévodovi své ruce, aby tímto příkladem začali býti služebníky knížat ti, kteří byli knížat pány? Nesluší se na váš věk, zralý krásou počestnosti, aby skrze vás se začaly dít zlořády v domě Páně. Daleko budiž od vás taková věc! Kdyby pak zloba toho knížete bezuzdněji proti vám si počínala, zdaliž není lépe snášeti ztrátu statků nežli cti? Ať vám vezmou, chtějí-li, desátky, ať vám zabrání, je-li jim libo, přístup do vaší diecése, snesitelná bude tato těžkost. Máte zajisté falderský dům, kde můžete zatím bezpečně zůstávati a s mlčením očekávati spasení Božího.« Těmito a takovými slovy jej odvrátili, aby neučinil podle vůle vévodovy. Způsobilo ovšem toto jejich přemluvení novému štípení mnohonásobné překážky. Neboť kolikrátkoli náš biskup přišel k vévodovi vyjednávat o církevních záležitostech, ten odpovídal, že je hotov ke všemu, čeho by užitečnost vyhledávala, bude-li mu nejprve prokázána povinná čest, jinak že marné jest usilovati proti proudu řeky. Pokorný pak biskup snadno

by byl býval nakloněn, aby pro prospěch církve vyhověl vévodovi světské cti žádostivému, kdyby tomu nebyl odporoval arcibiskup a ostatní brémští. Neboť i oni, marné slávy žádostiví a bohatstvím dospělé církve nasycení, měli za to, že se děje v této věci újma jejich cti, aniž dbali tak velmi o hmotné opatření sufragánních stolic, nýbrž spíše o jejich počet. Což se zvláště nejvíce ukázalo tím, že arcibiskup činil našemu biskupovi mnoho příkoří na statcích falderského kostela, ubíraje z nich a utrhuje některé požitky a nedopouštěje mu bezpečně zůstávati na místě, které mu sám prikázal. Bylo tedy viděti muže velikého předtím jména, držitele svobody a samostatného, potom, když přijal jméno biskupské, jako pouty nějakými zadrhnutého a poníženého u všech prosebníka. Neboť člověk pokoje jeho, v nějž doufal,¹⁸²⁾ odvrátil jej od cesty rady a pokoje, aby se totiž nepřivětíl k těm, skrze něž by mohla klíčiti úroda Církve.

Činil tedy to, co ony časové poměry dovoľovaly, navštěvoval kostely své diecése, dáváje lidu spasitelná napomenutí, skýtuje jim podle práva úřadu svého věci duchovní, ačkoli sám neždal jejich věci časné. Neboť hrabě bral desátky jemu náležející. Posvěcena byla tedy toho času modlitebna v Kuzelině, která jiným jménem sluje Hogerestorp. Ale i kostel v Bernhovede¹⁸³⁾ byl tenkrát posvěcen. Přišel také do nového města, které sluje Lubek, aby posilnil zůstávající tam, a posvětil tam oltář Pánu Bohu. Odtamtud ubíraje se dále, navštívil Aldenburg, kde bývalo druhdy biskupské sídlo, a přijat byl od barbarských obyvatelů země té, jejichž bůh byl Prove. Jméno pak žrece, který byl představeným jejich pověry, bylo Mike. Ale i kníže země té slul Rochel, který byl z rodu Krutova, modlář a mořský loupežník náramný.

Počal tedy velekněz Boží předkládati barbarům cestu pravdy, která jest Kristus, napomínaje je, aby zanechajíce svých model, pospíšili k očištné koupeli znovuzrození. Ale málo Slovanů se obrátilo na víru, protože nemoc byla velmi těžká, a srdce knížat nebyla ještě nakloněna ke zkrocení srdcí odbojných. Dal však biskup peníze tesařům na základ svatyně, i počala se stavěti u naspů starého města, kam se v neděli scházíval všechen lid za příčinou trhu.

O HRABĚTI ADOLFOVI.

V těch dnech¹⁸⁴⁾ shromáždil vévoda vojsko, chtěje táhnouti do Bavor a domáhati se vévodství, které byl držel otčím jeho Jindřich, bratr krále Konráda. Přišel tedy k němu pán náš biskup do Lunenburgu, prose, jako vždycky činíval, za žádoucí opatření svého biskupství. Jemuž vévoda: »Učiním,« dí, »k čemu mne napomínáte, budete-li chtítí míti na nás náležitý ohled.« Jemuž biskup: »Hotov jsem,« dí, »pro toho, který se ponížil pro nás, dáti sebe sám za vlastnictví třeba některému vašemu sluhovi, natož vám, jemuž Bůh udělil větší mezi knížaty vznešenost jak rodu, tak moci.« A to pověděv, učinil, co nutnost velela a přijal biskupství skrze žezlo z ruky vévodovy. Vévoda pak, byv tím učiněn povolnějším, dí: »Protože vás vidíme poslušného vůle naší, sluší se, abychom také my prokázali vaší svatosti náležitou úctu a byli od nynějška ochotnější vzhledem k vaší prosbě. Ale protože jsme nyní přichystáni na cestu a urovnání vaší záležitosti vyhledává delšího času, dáváme zatím ves Buzov, o niž jste žádal, s příslušným k ní dvorcem Dulzanizou, abyste si postavil dům uprostřed své země a mohl vyčkávati našeho návratu. Tenkrát zajisté, dá-li Bůh, budeme pilněji pečovati o uspořádání vašich záležitostí.« I žádal hraběte Adolfa, aby dal přivolení k tomuto darování. Jemuž odvětil hrabě: »Když můj pán se naklonil k laskavosti, sluší na nás, abychom se srovnali s jeho vůlí a podle své možnosti mu byli nápomocni. Majetek tedy, který pán můj popustil biskupovi, i já popouštím. Mimo to se vzdávám polovice desátků, aby byly biskupovi na jeho potřeby, ne z povinnosti, nýbrž z milosti vůči vám, poněvadž biskupské záležitosti nejsou dosud urovnány.«

Svěřil tedy vévoda péči o zemi slovanskou a nordalbinskou našemu hraběti, a uspořádav věci v Sasku, vypravil se s vojskem, aby se ujal vévodství bavorského. Vévodkyně pak, paní Klemencie, zůstala v Lunenburgu, i byl hrabě velmi slovutný v domě vévodově a dbalý povinnosti ve službě vévodkyně a hlavním rádcem. Z té příčiny ctíla ho knížata slovanská, nejvíce však králové dánští, kteří, zakoušejíce těžkostí pro domácí válku, snažili se o závod získati si ho dary. Neboť Knút, který jako uprchlík žil ve vyhnanství u arcibiskupa, sebrav najaté vojsko ze Saska, navrátil se do

Dánska, i přidali se k němu téměř všichni obyvatelé v Jutsku. Uslyšev o tom Sveinn, shromáždil námořní síly, a přeplaviv se přes moře, přišel k městu Viborgu, i svedli králové bitvu, a poraženy jsou zástupy saské a úplně potřeny. Knút, uniknuv útekem, přišel do Saska. Zakrátko přišel opět do Dánska a přijat jest od Frísů, kteří bydleli v Jutsku,¹⁸⁶⁾ i přišel Sveinn a bojoval s ním a přemoženého přinutil utéci k Sasům. Jemuž často se územím holsatským beroucím náš hrabě vždycky osvědčil dobrotivým, skýtaje mu volný průchod a jiné služby.

I panoval Sveinn v Dánsku náramně tyransky, jsa vždy šťasten velikými domácími rozbroji. Zuřivosti Slovanů méně se opíral, jsa zaneprazdňován domácími rozbroji. Nicméně se povídá, že kdysi jim způsobil na Sjaelandu velmi velikou porážku.

Kapitola LXXI.

O NIKLOTOVI.

V těch pak dnech, kdy vévoda byl nepřítomen, přišel Niklot, kníže země bodrcké, k paní Klemencii vévodkyni do Luneburgu a stěžoval si před ní a před přáteli vévodovými, že Kyšané a Črezpěňané počínají ponenáhlu se bouřiti a odpírati daně, které se mají podle zvyku platiti. I byl ustanoven hrabě Adolf a lid holsatský a sturmarský, aby pomáhali Niklotovi a potlačili odboj zarputilých. I vytáhl hrabě s více než dvěma tisíci vybraných lidí. Také Niklot sebral vojsko z Bodrců, a vypravili se zároveň do země Kyšanů a Črezpěňanů a procházeli zemí nepřátelskou, všecko pustošíce mečem a ohněm. Božnici také veleslavnou s modlami a vši pověrou zbořili. Vidouce pak domácí lidé, že nemají sílu k odporování, vykoupili se nesmírnými penězi a také daňové nedoplatky nahradili vrchovatě. Tu Niklot, rozradovaný vítězstvím, vzdal hraběti veliké díky a doprovodil vracejícího se až na hranice svého území, staraje se co nejpečlivěji o vojsko. Od toho dne utvrzeno jest přátelství mezi hrabětem a Niklotem. I mívali často rozmluvy v Lubeku nebo v Travemünde o prospěšných věcech obojí země.

I byl pokoj v zemi vagerské, a nové štípení začínalo se z milosti Boží ponenáhlu rozrůstat. Také tržiště lubecké den ode dne se rozmáhalo a rozmnožovaly se lodi kupců jeho. Pán pak Vicelin počal přebývati na ostrově,

který sluje Buzov,¹⁸⁶⁾ a bydlil pod bukem, dokud nepostavili domky, v kterých by mohli zůstávati. Počal pak tam stavěti kostel ve jménu Páně a na památku svatého Petra, knížete apoštolského. Náradí pak domácí a všecko potřebné k orbě opatřil biskup z Kuzeliny a z Faldery. Začátky však biskupství byly velmi skrovné, protože hrabě, ač jinak výborný muž, vůči biskupovi jedinému byl prostředně dobrý.

Kapitola LXXII.

O KRÁLI KONRÁDOVI.

Když tedy tyto věci se dály v zemi slovanské, náš vévoda prodléval ve Švábích, hroze válkou otčimovi svému,¹⁸⁷⁾ ale nemaje dosti síly. Onomu totiž pomáhal král, bratr jeho, tvrdící, že jest nespravedливо, aby některý z knížat měl dvě vévodství. Slyše tedy markrabí Adelbert a jiní velmi mnozí z knížat, že našemu vévodovi se nedaří a že jest sevřen jako mezi nepřáteli, poslali ke králi, aby co nejrychleji přišel s vojskem do Saska oblehnout Brunšvik a potlačit jeho přátele. Položil tedy král stráže po všem Švábsku, aby snad vévoda neušel, sám pak se ubíral do Gostaru, aby vzal Brunšvik a všecky hrady vévodovy. Nastávalo pak svaté Narození Páně. Poznávaje tedy vévoda zlé úmysly královny a že ústup ze Švábska je mu zamezen, dal oznámiti všem svým přátelům, jak svobodným, tak službou povinným, aby se sešli do jistého města, kde by s ním slavili den sváteční. A přičinil se, aby se toto slovo rozhlásilo a znělo v uších obecného lidu. A vzav s sebou tři naprosto spolehlivé muže, změnil jednoho večera šaty a vyklouznuv z hradu, vydal se v noci na cestu a prošel prostředkem nepřátelských nástrah, páteho konečně dne se objevil v Brunšviku, a přátelé jeho, sklíčení předtím truchlivostí, nabyli opět neočekávané důvěry. Tábor pak králův byl blízko u Brunšviku, jsa položen na místě, které sluje Heninge. Přišel tedy posel povědít králi, že se vévoda objevil v Brunšviku, což pak se jistěji dozvědév, neměl chuti táhnouti dále. I navrátil se do Goslaru, a bylo v nic uvedeno všecko, co bylo královým přičiněním podniknuto. A vévoda se ubránil nástrahám knížat, která ukládala o duši jeho, a udržel si saské vévodství, vzmahaje se a síle den ode dne. Ale vévodství bavorského se nemohl domoci po všecken čas, co byl ještě živ král Konrád. Kterýž když nedlouho potom ze-

mřel,¹⁸⁸⁾ ujal se vlády království syn bratra jeho Bedřich. Měl totiž král Konrád několik bratrů, z nichž první byli Jindřich vévoda bavorský a Bedřich vévoda švábský, jehož syn stejného jména byl dosazen na království. Roku tedy vtěleného Slova tisícího stého padesátého prvního začal kralovati Bedřich toho jména první král, i povýšena jest stolice jeho nad stolicí králů, kteří byli před ním dni mnohé. A rozmohl se moudrostí a udatností nade všechny obyvatele země. Matka jeho byla sestra otce našeho vévody.

Kapitola LXXIII.

ZESNUTÍ PROBOŠTA DĚTMARA.

Kolem času oněch dnů zabit jest hrabě Hereman na hradě Winzenburgu,¹⁸⁹⁾ muž mocný a velikých peněz, i vznikly spory mezi naším vévodou a markrabím Adelbertem o jeho hrady a jmění. Pro usmíření těchto dvou položil král sněm do Merseburgu,¹⁹⁰⁾ města saského, a přikázal knížatům, aby se ho slavnostně zúčastnila. Vypraviv také poselství, obeslal svářící se krále dánské, aby mezi nimi rozhodl podle spravedlnosti. Tenkrát Knút, o němž bylo výše řečeno, že byl po třetí vypuzen z Dánska, přišel k našemu vévodovi, prose, aby směl užítí od něho bezpečného průvodu a pomoci na sněmu. Arcibiskup pak přivedl s sebou krále Sveinna, maje mezi mnoha zbožnými a počestnými muži pána Vicelina biskupa ve své družině. I držán jest sněm onen slavný v Merseburgu, kde se dánská knížata srovnala tak, že Sveinn byl korunován za krále, ostatní pak mu byli člověčenstvím podřízeni. Svár však, který byl mezi vévodou a markrabím, nemohl býti urovnán, protože hrdá knížata málo vážila napominání krále ještě zánovního. Domlouval tudíž arcibiskup biskupovi Vicelinovi, aby přijal investituru z ruky královny, usiluje tím nikoliv o prospěch církve, nýbrž o vévodovu nenávist. Ale onen nepřivolil, tuše, že by se tím hněv vévodův nesmiřitelně rozpálil; neboť v této zemi se dbá jen autority vévodovy.

Rozpuštěn byl sněm a biskup Vicelin se navrátil do své diecése. I našel přesvatého muže Dětmara odvolaného z přítomného života. Což ovšem způsobilo biskupovi prevelikou žalost. Neboť ten přemilý muž, k němuž se všichni právem s oddaností měli vinouti, nezdál se míti svého času někoho sobě rovného. Neboť abych o jeho životě něco stručně a zhuštěně

pověděl, byv před početím matce svatě vyjeven, od kolébky byl obětován službě oltární, a byv poručen dobrému mistrovi, jako žák nejlepší setrval v kázni až do mužných let, a jako žák v Brémách, jako soudruh ve Francii snášel jho mistrovo podle oněch slov Jeremiášových: Dobré jest muži, když by nesl jho od mladosti své. Když po návratu z Francie pán Vicelin odešel do Slavie, jako zbavený vychovatele zůstaven byl sám sobě. Jaký tedy byl v Brémách ve správě škol, jaký jakožto děkan, nechť povědí Brémští. Stačí připomenouti, že po jeho odchodu volaly Brémy, že bylo odňato světlo té církve. Odebrav se tedy do Faldery pro žádost lepšího života, přinesl pánu Vicelinovi radost své přítomnosti. Ale i všichni, které v sobě choval onen koutek hrůzy a široké pouště, nabyli jakési nové tvářnosti z příchodu takového hosta. Po několika letech, když Bůh rozšířil meze církve, poslán jest do Kuzeliny, která sluje též Hogerestorp, a byl obyvatelům nové osady k velikému potěšení. Neboť zajatým a oloupeným přispíval s takovou láskou, že velikost dávání se zdála přesahovati síly onoho domu ještě útlého. Neboť při modlitbě nebo při čtení jeho uši vždycky bděly napjaté ke dveřím, zdali nepřichází chudý nějaký tluka a prose. Ostýchal se ho hrabě Adolf, potože káral viny jeho a nešetřil hřešícího. Neboť tvrdost srdce jeho, kterou projevoval biskupovi, ctihodný tento kněz se snažil obměkčiti příkládanými náplastmi, ale všechny léky přemáhala nemoc příliš hluboká. Přece však slýchaje ho činil mnoho, věda jej býti muže spravedlivého a svatého. Když se tedy dokonalo deset let, co se usadil v této zemi, zachvácen jest nemocí za nepřítomnosti biskupa meškajícího v Merseburgu. Když pak bratři trvající u lože nemocného vzbuzovali v něm naději na uzdravení, on velmi odpíraje pravil: »Neslibujte mi, milí bratři, prodloužení přítomného života, nezarmucujte takovými slovy ducha mého tíhnoucího z únavy putování do vlasti. Ejhle, deset let tomu, co jsem prosil, aby se prodloužil věk můj v tomto způsobu života našeho, a byl jsem vyslyšen; nyní konečně sluší prositi za odpočinutí od námah; a důvěřuji se v obvyklou dobrotu Boží, že ani tato má prosba nezůstane nevyslyšena.« Rozmnožovala se tudíž trýzeň tělesnosti, aniž však slábnutím těla ochabovala křepkost vnitřního člověka. Naplnila se na něm slova Šalomounova: Silné jest milování jako smrt, řeky a větry nemohly ho uhasiti. V umírajícím žila láska, která ve vyčerpaném těle zachovávala neporušenu laskavost, skýtající bratřím v zármutku útěchu, radu v nejistotách, vzdělání mravů, a vtiskující do srdcí přátel po-

slední jakési stopy loučení, jež nikdy by nebyly zahlazeny. Ale nezapomínaje ani na milovaného otce svého Vicelina, modlil se co nejvroucněji, aby Bůh spravoval cesty jeho, mnohokrát s radostí si připomínaje, že skrze něj byla mu otevřena cesta spasení a naděje na království nebeské. Přišli tedy navštívit nemocného s bratrskou starostlivostí převor kostela falderského Eppo a kněz Bruno, a po návštěvě mu prokázali službu svatého pomazání, kteréžto uctivě přijav a také posilněn účastenstvím životodárného těla Páně, setrval v díkůčinění. Té noci tedy, na kterou připadla vigilie Hodu Božího svatodušního, to jest 17. května, bděl na modlitbách, prosebně zval k sobě anděly a za přímluvu vzýval všechny svaté, a když již duše vycházela, ještě se jazyk pohyboval v modlitbě a vzdávání chvály. Ó přehodného kněze, ó duše Bohu přemilé! Nazval bych šťastným v běhu, ale šťastnějším v dosažení cíle jej, který námahami kratičkého času si u Boha zasloužil slávu věčnou, u lidí pak vroucí cit svatého vzpomínání.

Kapitola LXXIV.

O POHŘBU TÉHOŽ PROBOŠTA.

Kteréhožto ctihodného kněze zesnutí dlouho předtím mnohokrát předpovídal bratr Luthbert, který zaměnil rytířování toho světa za službu Boží, pečoval se služebníkem Božím Dětmarem o chudé, kteří byli v hostinském domě. Tento, navštíviv jednou Falderu, jevil tvář nad obyčej posmutnělou a slzami zavlaženou. Otázan byv na příčiny truchlivosti, odpověděl, že právem se rmoutí, když zakrátko má býti zbaven přítomnosti nejmilejšího otce. Tvrdil zároveň, že o těchto věcech nikoli ve snách, nýbrž bděl byl od Boha poučen. A nedlouho potom slov prorokujícího následovalo rychlé úmrtí knězovo. Bratři také, které upřímná oddanost toho muže přiměla plakati, dodavše si opět srdce, nabrali naděje a zase nabyli ducha útěchy, pamětlivi té předpovědi. Jakmile tedy přišla do Faldery zpráva o jeho smrti, hned vypravili posly, aby přenesli tělo, protože sám o to, umíraje, velmi snažně byl prosil. K čemuž nicméně nebylo možná pohnouti bratry Dětricha, Ludolfa, Luthberta a ostatní, kteří tam přebývali, ani pravili, že chtějí raději všichni zemřít, než býti zbaveni takové zástavy, která prý bude nově začaté církvi vagerské ke cti a potěšení. Když se tedy sešly zástupy věřících

ze Segebergu a sousedních vsí, bylo svaté tělo odevzdáno zemi s velikým pláčem chudých, nařikajících, že budou opuštěni. Budiž tedy veleben ve svých svatých Bůh, který si muže tohoto učinil hodným knězem, dokonalým šťastným povoláním. Také vám, otcové obce lubecké, bude hojnější požehnání od Pána, budete-li takového muže náležitě ctíti, postavíce jej v čelo těch, kteří zbořeniny vašeho kostela k novým vrcholům pozdvihli.

Kapitola LXXV.

O NEMOCI BISKUPA VICELINA.

Po smrti věhlasného kněze Dětmara navrátil se biskup Vicelin z merse-burského sněmu, kde se byl marně namáhal pro jalovost knížat. Pán totiž arcibiskup a vévoda, při nichž bylo rozhodování o záležitostech této země, nemohli pro překážky, které jim činily nenávisť a spolu závist, vydávati žádné Bohu libé ovoce. Oba se svářili, či jest země nebo kdo má moc ustanovovati biskupy, co nejpilněji se vystříhali, aby jeden neustoupil druhému. Ale ani hrabě Adolf, ačkoli ve mnoha věcech dobře osvědčený, n-smýšlel zcela náležitě o biskupských záležitostech. K těmto zlým věcem přistoupil našemu biskupovi ještě větší zármutek pro úmrtí pána Dětmara, neboť dokud byl živ, zdálo se mu snesitelnější všecko, co na něj doléhalo. Byl tedy trápen tesklivostí ducha den ze dne, hledal, kdo by ho potěšil, a nenalézal. Když však po návratu ze sněmu minulo několik málo dní, přišel do Buzova, kde byl počal stavěti dům a kostel a lidu tam shromážděnému skýtal slova spásy. Již totiž okolní vsi začínaly býti obývány od křesťanů, a s velikou bází pro úklady loupežnické. Neboť nebyl ještě znova postaven hrad plonský. Konaje tedy biskup svatá tajemství a přinášeje Bohu oběť Nového Zákona, činil poklonu, skláněje se k zemi před oltářem Páně, prose Boha nejsilnějšího, aby služba jeho se rozšiřovala jak na tom místě, tak po vši širokosti slovanských zemí. Mnohokrát pak, napomínaje přistěhovalý lid, předpovídal jim, že služba domu Božího brzy bude ve Slovansku zvelebena, a aby neztráceli mysl, majíce vytrvalou trpělivost pro naději lepšího stavu věcí. Rozloučiv se tedy se ctihodným knězem Brunonem a ostatními, které byl ustanovil za představené téhož místa, a posilniv rukou jejich v Pánu, navrátil se do Faldery, kdež do sedmého dne postižen

byl metlou Boží a tak mrtvicí ochromen, že jeho ruka a noha a vůbec celý pravý bok uschly, a co všem bylo žalostnější, zbaven jest služby jazyka. Byli tou podívanou zdrceni všichni, kteří to viděli, muže totiž nevyrovnatelné výmluvnosti, velikého učitele, překypujícího slovem svatého napomínání a hájením pravdy, náhle jazyka a údů zbaveného a k ničemu již se nehodícího. Jak různě o tom smýšleli lidé, jak opovážlivé byly soudy mnohých jen podle jména duchovních, na to mrzí mne vzpomínati, natož slovy se o tom šířiti. Říkali, že ho Bůh opustil, a nepamatovali na Písmo řkoucí: Blahoslavený člověk, kterýž trestán bývá od Boha. Truchlili však neúkojným zármutkem všichni, kteří byli ve Faldeře a Kuzelině, ale nejvíce ti, kteří první s ním přišli do těchto krajů a zestarali se s ním pod břemenem dne a horka. Bylo nemocnému věnováno lékařské ošetřování, ale bez účinku, an mu totiž Bůh chystal věci lepší a bližší spáse. Neboť býti rozdělen, a býti s Kristem, mnohem lépe jest. Dvě tedy léta a půl strávil na loži nemocí, nemoha ani seděti pohodlně ani ležeti. Pečovala však o něj velmi ochotně pozornost bratří, poskytujících mu, čeho potřebovalo tělo a donášejících ho do kostela. Neboť nikdy nechtěl chyběti při slavení mší nebo při svatém přijímání, leč když těžší nemoc tomu překážela. Takovými pak vzdechy a vnitřním voláním srdce svého vzýval Boha, že vidoucí to sotva se mohli zdržeti pláče. Spravoval toho času dům převor téhož místa, ctihodný Eppo, muž velikých v Kristu zásluh. Kuzelinu pak a kostely, které byly v zemi vagerské, spravoval pán Ludolf, onen totiž, který druhdy v Lubeku snášel mnoho námah pro Kristovo evangelium. Jemu biskup, když ještě zdrav byl, svěřil proboštství v Kuzelině.

LXXVI.

O TRŽIŠTI LUBECKÉM.

Jednoho dne tedy oslovil vévoda hraběte, řka: »Již dávno mi bylo doneseno, že naše město Bardewik trpí velikým úbytkem měšťanů pro lubecké tržiště, protože všichni kupci se tam stěhují. Podobně si stěžují luneburští, že naše solivarna je zničena pro solivarnu, kterou jste začal míti v Thodeslo.¹⁹¹⁾ Prosíme tedy, abyste nám dal polovici svého města Lubeku a solivarny, abychom tak mohli lehčeji nésti zpuštění města našeho. Jinak poručíme, aby

se nadále neprovozoval v Lubeku obchod. Neboť nelze nám snášeti, abychom pro cizí prospěch trpěli upadání dědictví otců našich.« Ale když hrabě odepřel, maje za to, že taková dohoda by mu byla nevýhodná, rozkázal vévoda, aby se nadále nekonal trh v Lubeku, aniž bylo dovoleno kupovati tam nebo prodávati, leč potraviny. A poručil přenést zboží do Bardewiku, aby se město jeho pozdvihlo. Ale i solné prameny, které byly v Thodeslo, v též čas poručil ucpati. A stala se věc ta hraběti našemu a zemi vagerské.

Kapitola LXXVII.

O BISKUPOVI EVERMODOVI.

Zdá se mi, že ani toho nesmím pominouti, že když Bůh šířil meze Církve, posvěcen jest za biskupa ratiborského pán Evermod, probošt magdeburský, a dal mu hrabě Polabanů Jindřich ostrov blízko hradu, aby tam bydlel. Mimo to odstoupil vévodovi tři sta lánů, aby byly dány biskupství jako nadání. Přiznal také biskupovi desátky země, z kterých však polovici přijal v léno, a učiněn jest leníkem biskupovým, vyjímajíc tři sta lánů, které jsou biskupovy s veškerými důchody a desátky. Účastnil se vyjednávání o těchto věcech pán Ludolf, probošt z Kuzeliny, a řekl hraběti v přítomnosti našeho hraběte Adolfa: »Poněvadž hrabě země polabanské počal dobře činiti svému biskupovi, sluší se, aby náš hrabě nečinil se své strany méně. Neboť musíme od něho očekávati více, jakožto od člověka literně vzdělaného, který má vědomost o věcech Bohu se líbících.« Tu náš hrabě, následuje skutku hraběte polabanského, propustil ze svého léna tři sta lánů, které byly skrze vévodu věnovány za nadaci biskupství aldenburskému.

Kapitola LXXVIII.

ZESNUTÍ VICELINA.

Po těchto událostech odešel náš vévoda do Italie s králem pro císařskou korunu. V jehož nepřítomnosti biskup Vicelin, ana jeho nemoc se horšila, dokončil svůj život. Zemřel pak 12. prosince léta vtěleného Slova tisícího stého padesátého čtvrtého. Seděl pak na biskupském stolci pět let a devět

neděl. Tělo jeho pochováno jest v kostele falderském v přítomnosti pána biskupa ratiborského, který konal všechny služby Boží. Konala se tudíž velmi horlivě památka dobrého otce jak ve Faldeře, tak v Kuzelině, a bylo určeno správcům jmění kostelního, co mají každý den dávat za almužnu pro spásu duše jeho. Byl pak v Kuzelině jistý kněz jménem Folkhart, pečující o stůl a který první byl přišel s pánem Vicelinem do Faldery a byl dobrý hospodář. Ten tedy zanedbával dávat almužny, ustanovené za duši dobrého pastýře, jsa šetrnější více, než by bylo bývalo zapotřebí. Zjevil se tedy ctihodný biskup jistě ženě, bydlící v okrese segeberském, oblečen jsa v kněžská roucha, a řekl jí: »Jdi a řekni knězi Folkhartovi, že si nelaskavě počíná vůči mně, utrhuje mi to, co oddanost bratří určila za spasení duše mé.« Jemuž žena: »Kdo, pane,« dí, »vám dal život a jazyk? Zdaliž se široko daleko neroznesla pověšť, že jste byl mnoho dní a let zbaven jazyka a na konec smrti sešel se světa? Odkud tedy toto?« Kterouž on přívětivou tváří uklidňuje: »Tak jest,« dí, »jak pravíš, ale nyní jsem vše to opět dostal lépe upravené. Oznam tedy vzpomenutému knězi, aby co nejrychleji nahradil, co utrhl, ba, také připojíš, aby dal za mne sloužit devatery služby Boží.« A to pověděv, odešel. Když tedy bylo toto zvěstováno knězi, odebral se do Faldery, poradit se strany té věci. Když pak se ho tázali, vyznal vinu svou podle řeči muže Božího a slíbil polepšení. Ale co se týče devaterých služeb Božích, které měl kněz dát za něho konati, vykládali jsme si to rozličně, ale pravda nám byla neznáma, až to, co se potom událo, velmi brzy to, co utajeno zůstávalo, vyjevilo. Neboť týž kněz byl živ ještě devět neděl po biskupovi, i ukázalo se, že službami Božími byly neděle předznačeny.

Kapitola LXXIX.

JAK VICELIN VRÁTIL ZŘAK SLEPÉ.

Nutí pak oddaná úcta připomenouti také to, že slovutný Eppo, s kterým biskup pro úctu k životu jeho míval důvěrné přátelství, neutěšitelně truchlil pro ztrátu zemřelého otce. Což když činil mnoho dní, často řečený biskup jistě panně cudné a prosté se ukázal ve snách, řka: »Řekni bratru našemu Epponovi, aby již přestal naříkati, protože dobře mi jest a soustrast mám s jeho naříkáním; neboť hle, slzy jeho nosím na svých šatech.« Takto řekl

a ukázal jí roucho bílé jako sníh, všechno slzami zmáčené. Co mám říci o onom nám dobře známém, jehož jméno zamlčuji? Mám to totiž za dobré, protože dosud je živ a bydlí ve Faldeře a nechce býti jmenován. Tento, když od smrti biskupovy neuplynulo ještě třicet dní, uslyšel jej ve vidění pravíciho, že mu jest připraveno odpočinutí s proslaveným oním Bernardem z Clairvaux. Jemuž když řekl: »Kéž byste vy byl v odpočinutí!«, onen odpověděl: »Jsem z milosti Boží, a vy ovšem jste uvěřili, že jsem mrtev; já však jsem živ a vždycky potom jsem byl živ.« Milé zajisté bude a nikterak obtížné zbožnému čtenáři vypsání ještě jedné věci, která se stala ke chvále Boží a k doporučení našeho biskupa, jak dosvědčuje mnoha lidí povědomost. Byla ve farnosti falderské ve vsi, která sluje Horgene, žena jedna jménem Adeburga, biskupovi pro prostotu života velmi milá. Tu, když potom přišla o zrak, ctihodný otec často těšival, napomínaje ji, aby trpělivě snášela metlu otcovského trestání a neklesala myslí v soužení, slibuje jí, že jsou jí oči uloženy v nebi. Sotva rok tedy uplynul od zesnutí biskupova, a uzřela žena ona v nočním vidění, jak stojí u ní a silně se vyptává na stav jejího zdraví. Jemuž ona: »Jaké jest mé zdraví, když jsem ve tmách a světlo nevidím? Kde jest, prosím, pane, tvé těšení, když jsi mi říkal, že oči mé jsou uloženy v nebi? Já však se vláčím v této bídě, a zastaralá slepota stále trvá.« »Nechtěj nedůvěřovati,« dí on, »milosti Boha našeho.« A hned, vztáhnuv pravici, vtiskl jí na oči ctihodné znamení kříže, dávaje jí požehnání. Ráno tedy probudivši se ta žena, uznamenala, že učiněním Božím s nočními temnotami zapuzeny jsou také temnoty slepoty. Tu vyskočivši žena s lože, padla tváří na zem, hlasitě vzdávajíc díky a odmítajíc vůdce, sama kráčela do kostela, skýtajíc všem přátelům a známým krásnou podívanou svého osvícení. Ušila potom vlastní rukou pokrývku k přikrytí hrobu biskupova na svědectví a památku svého osvícení. Mnohé zajisté i jiné věci učinil Bůh skrze muže tohoto, hodné chvály a zaznamenání, které nejsou psány v knize této.

Z biskupa nechť velkého plesá tedy Faldera slávy,
duch nechť ctnosti jeho, zem jeho kosti chová.

Vy také, kteří sedíte v arcijídelně kostela lubeckého, přijměte muže tohoto, muže, dík, kterého vám čistým vypravováním nalévám, proto zajisté čistým, že podle pravdy jistým. Aníž zajisté budete moci neznati se k tomu, který první ve vašem novém městě vyzdvihl kámen na znamení památné, poliv ho olejem svrchu.

O GEROLDOVI, BISKUPOVI ALDENBURSKÉM.

Po zesnutí biskupa Vicelina odstoupili bratři falderští pro přílišné namáhání od podřízenosti biskupství aldenburskému, a vyvolili si za představeného pána Eppona, svatého muže. Volba pak biskupa byla vyhrazena pánu vévodovi. Byl pak toho času kněz jeden jménem Gerold, rodilý ze Švábska z rodů ne nejnižšího postavení, takovými vědomostmi písem Božích opatřený, že se nezdál míti v Sasku sobě rovného, v nepatrném těle muž velikého ducha, mistr školy brunšvické a kanovník téhož města, knížeti milý pro zdrženlivost života. Neboť kromě čistoty srdce známé jen Bohu byl považován za člověka nejzachovalejšího podle těla. Maje tedy úmysl obléci roucho mnišské v místě, které sluje Ridegeshuse,¹⁹²⁾ pod poslušenstvím opata Konráda, s nímž jej pojila krev i láska bratrská, setrval na dvoře vévodově, více tělem než duchem. Když se tedy roznesla zpráva, že zemřel, obrátila se paní vévodkyně na kněze Gerolda s těmito slovy: »Máš-li v úmyslu sloužiti Bohu přísným životem, ujmi se práce užitečné a výnosné a jdi do Slovanska a tam se zabývej dílem, v němž trval biskup Vicelin. Neboť to čině i sobě i jiným budeš prospěšný. Všecko dobré, když by bylo v obecné dobro obráceno, větší dobro jest.« Povolala tudíž paní písemně Ludolfa, probošta kuzelinského, a svěřivši mu řečeného kněze, poslala ho¹⁹³⁾ s ním do země vagerské, aby byl zvolen za biskupa. I přistoupila k žádosti knížecí jednomyslná volba kleru a lidu. Nebyl právě tenkrát přítomen biskup, který by byl zvoleného posvětil. Onen totiž vévodovi od počátku nepřátelský¹⁹⁴⁾ toho času ještě více úklady činil jeho patě, protože byl vévoda zaneprázdněn italskou výpravou a byly opevňovány proti němu hrady biskupovy Stadhen, Vorden, Horeborg a Friborg.¹⁹⁵⁾

V oněch dnech knížata východního Saska a některá bavorská umluvila si schůzku za příčinou spiknutí, jak se povídalo, a pozvaný k tomu arcibiskup setkal se s nimi v Českém lese. Kterýž když potom spěchal domů, lidé vévodovi mu zabránili vrátiti se do své diecése, i zůstal vyhoštěn téměř celý rok ve východním Sasku. Vstav tedy náš zvolenec, vypravil se za ním do Saska a hledaného našel v Merseburgu, chystajícího se přenést biskupství na jinou osobu. Byl si totiž umínit, že odmění tímto důstojenstvím

nějakého probošta v těch končinách, který si byl o něj získal dobré zásluhy, vynášeje velice, ale bezdůvodně, bohatství toho biskupství. Uslyšev tedy o příchodu pána Gerolda, pobouřen jest v duchu a počal chtíti zrušiti jeho volbu, předstíraje, že církev nezralá a dosud téměř prázdná vhodných osob nemůže bez jeho dovolení ani voliti ani o něčem rozhodovati. Ale naši začali namítati, že je platná volba, kterou přivedly ke skutku požádání knížete, jednomyslnost kleru, způsobilost osoby. Tu arcibiskup: »Není,« dí, »nyní čas ani místo k vyšetřování takových věcí; vyřídí tuto záležitost, až se vrátím, brémská kapitula.« Vida tedy zvolený, že arcibiskup jest proti němu, poslal probošta Ludolfa a ty, kteří s ním přišli, zpět do Vagerska, sám pak pospíšil do Švábska, aby dal skrze posla vévodovi zprávu o svém postavení. Jemuž zase vévoda vzkázal, aby co nejrychleji přišel do Lombardie, odkud by se s ním dále ubíral do Říma. Kterýž, jsa poslušen rozkazu, když vycházel ze Švábska, byl přepaden od loupežníků a ztrativ cestovné, byl mečem těžce poraněn do čela. Ale ani to nezdrželo muže jarého ducha, který pokračuje v započaté cestě a přišed do Tortony, kde byl královský tábor, byl dobrotivě přivítán od vévody a jeho přátel. Král pak a všechna knížata dobývala Tortony, i bylo město obléháno mnoho dní. Když konečně bylo město vzato, dal král zbořiti jeho hradby a srovnati se zemí. Když pak se vojsko bralo odtamtud, vzal vévoda našeho biskupa s sebou do Italie, aby ho představil pánovi papeži.

Poslali tedy Římané posly ke králi do ležení, aby mu řekli, že senát a všichni měšťané města Říma jsou hotovi přijmouti ho s triumfální slávou, jestliže by se zachoval císařským způsobem. Když pak se dotazoval na způsob, který by se měl zachovati, onino řekli: »Na krále, který přichází do Říma pro svrchované císařské důstojenství, sluší, aby přišel svým způsobem, to jest na zlatém voze, v nachovém rouše, veda před svými vozy panovníky válkou podrobené a veza poklady jiných národů. Mimo to musí uctíti Město, které je hlavou okršku zemského a matkou říše, a dáti senátu, co jest výnosy ustanoveno, totiž patnáct tisíc liber stříbra, aby smýšlení senátu bylo tím povzbuzeno k blahovolnosti a prokázali mu triumfální poctu, a koho volba knížat ustanovila králem, toho aby autorita senátu učinila konečně císařem.« Tu král s úsměvem: »Milé to,« dí, »slibování, ale drahé kupování. Příliš mnoho žádáte, ó Římané, z naší vyprázdněné pokladnice. Myslím však, že vyhledáváte proti nim záminek, ukládající nám,

co se nesluší ukládati. Rozumněji pak učiníte, jestliže nechajíce takových věcí, okusíte raději našeho přátelství nežli našich zbraní.« Oni však zarputileji naléhali, řkouce, že práva města Říma nikterak nesmějí býti rušena, nýbrž že se musí senátu vyhověti, sice že přicházejícímu budou zavřeny městské brány.

Kapitola LXXXI.

KORUNOVACE CÍSAŘE BEDŘICHA.

Uslyšev král tyto řeči, vypravil poselství a skrze nej přednější a počestné muže pozval pána Hadriana¹⁹⁶) papeže do ležení, aby se s ním poradil. Byli totiž Římané papeže ve mnoha věcech urazili. Když tedy přijížděl do ležení, pospíšil mu král vstříc, a slézajícímu s koně podržel třemen a vedl jej za ruku do stanu. Když pak se stalo mlčení, pán bamberský biskup promluvil z úst krále a knížat, řka: »Jako již dlouho, apoštolský veleknězi, jsme žíznivě toužili po přítomnosti tvé důstojné svatosti, tak nyní s plesáním ji vítáme, díky vzdávající všech dobrých věcí štědrému dárci Bohu, který nás dovedl a přivedl na toto místo a učinil hodné tvé přeposvátné návštěvy. Přejeme si tedy, ctihodný otče, aby ti bylo známo, že všechen tento sbor shromážděný ke cti říše z končin okrsku zemského přivedl svého knížete ke tvé svatosti, aby byl povýšen na vrchol císařského důstojenství, muže to slovutného vznešeným rodem, opatřeného opatrností ducha, šťastného vítězstvími, mimo to také v tom, co k Bohu přísluší, velmi vynikajícího, následovníka pravé víry, milovníka pokoje a pravdy, ctitele svaté Církve, ale nade všecko svaté římské církve, k níž se vine jako k matce, nic nezanedbávaje z těch věcí, jež podání předků velí prokazovati ke cti Boží a knížete apoštolů. Získává této věci víru pokora nyní projevená; neboť přicházejícího tebe přijal bez váhání, a přistoupiv k tvým přesvatým nohám, učinil, co je spravedливо. Zbývá tedy, pane otče, abys také ty vůči němu vykonal to, co na tobě jest, aby to, co mu ještě chybí z plnosti císařské vysokosti, bylo z milosti Boží tvým přičiněním doplněno.« Na to pán papež odpověděl: »Slova jsou, bratře, to, co povídáš. Praviš, že tvůj panovník prokázal svatému Petrovi náležitou úctu. Ale zdá se, že svatý Petr spíše byl zneuctěn; jistě, když měl držeti pravý třemen, držel levý.« Když bylo toto skrze tlumočníka pověděno

králi, dí pokorně: »Řekněte mu, že to nebyl nedostatek uctivosti, nýbrž vědomosti. Neboť jsem se nezabýval příliš držením třmenů; on zajisté, pokud se pamatuji, je první, kterému jsem prokázal takovou pozornost.« Jemuž pán papež: »Jestliže zanedbal pro nevědomost věc naprosto snadnou, jak myslíte, že bude vyřizovati věci svrchované důležitosti?« Tu král trochu pohněvaný dí: »Chtěl bych býti lépe poučen, zdali se tento obyčej ujal z blahovolenosti čili z povinnosti? Jestliže z blahovolenosti, nemá si pán papež nař stěžovati, jestliže pokulhávala zdvořilost, která má původ z dobré vůle, nikoli z práva. Jestliže pravíte, že tato pocta se má prokazovati knížeti apoštolskému z povinnosti prvotního ustanovení, jaký jest rozdíl mezi pravým a levým třmenem, jen když se zachová pokora a kníže se skloní k nohám nejvyššího biskupa?« Dlouho tedy a ostře bylo o té věci rokováno; naposledy se rozešli bez políbení pokoje. Bojíce se tedy ti, kteří se zdáli býti sloupy říše, aby nepořídíce v této věci, nebyli se marně namáhali, mnohým domlouváním přiměli srdce královo, že znova pozval pána papeže do ležení. Ježž vracejícího se přijal král s dokonalým tentokráte projevem uctivosti. Když se tedy všichni rozveselili a ze schůzky té se radovali, řekl pán papež: »Ještě zbývá něco, co má váš panovník učiniti. Ať získá svatému Petrovi Apulii, kterou násilím drží Vilém sicilský. To až učiní, ať přijde k nám, aby byl korunován.« Odpověděla knížata, řkouce: »Dlouho jest, co zůstáváme v ležení a nemáme na žold, a ty pravíš, že ti máme získati Apulii a tak teprve že dojde ke korunovaci? Tvrdá to věc a nad naše síly. Budiž spíše proveden úkon korunovační, aby nám byl umožněn návrat do vlasti a abychom si maličko oddechli od námah; potom lépe vypravení se navrátíme vyplniti to, co nyní ještě zbývá učiniti.« Řízením tedy Boha, pod nímž kloní se ti, již nesou okršlek, ustoupil apoštolský pán a vyhověl žádosti knížat. A když byla zjednána svornost, usedli do rady, aby jednali o vjezdu do Města a kterak by se vystřehli úkladů Římanů.

Toho času přistoupil náš vévoda k pánu papeži, prose ho za posvěcení aldenburského zvolence. Kterýž vlídně odepřel řka, že by mu rád vyhověl, kdyby se to mohlo státi bez ukřivdění metropolitovi. Pán hammemburský byl již totiž písemně upozornil papeže, prose ho, aby se zdržel od tohoto posvěcení, které by mu¹⁹⁷⁾ bylo k zahanbení.

Když se tedy přibližovali k Městu, poslal král tajně v noci devět set obrněnců k chrámu svatého Petra zároveň s posly pána papeže, kteřížto

nesouce rozkazy pro stráž, uvedli rytíře zadní brankou do chrámu a do hradeb.¹⁹⁸⁾ Ráno tedy přišel král se vším vojskem,¹⁹⁹⁾ a pán papež vyšel ven se zástupem kardinálů, přijal jej u schodů, a vešedše do chrámu svatého Petra, ujali se korunovačních obřadů. Ozbrojení pak rytíři stáli kolem chrámu a paláce, hlídající krále, až by se skončila posvátná tajemství. Když však se na něm dokonalo dílo císařského důstojenství, vyšel z hradeb městských, a rytířstvo únavou zmožené se občerstvovalo pokrmem. V době oběda učinivše Lateránští výpad, překročili Tiberu a nejprve uvedli ve zmatek ležení vévodovo, které bylo u samých hradeb; vojsko pak se s velikým pokřikem vyřítilo z ležení proti nim. I stala se toho dne tuhá bitva. Tam náš vévoda statečně bojoval v čele, Římané přemoženi byvše, utrpěli velikou porážku. Po dobytém vítězství zvelebeno jest jméno vévodovo nade všechny, kteří byli ve vojště. Chtěje ho tedy pán papež uctíti, poslal mu dary a přikázal poslovi, řka: »Rci mu, že zítra, bude-li vůle Boží, posvětim jeho zvolence.« I zaradoval se vévoda z toho slibu. Druhého tedy dne ráno učinil pán papež veřejnou slavnost a posvětil nám biskupa s velikou slávou.

Kapitola LXXXII.

O OBĚŠENÍ VERONSKÝCH.

Když tedy byli Římané opět uvedeni v milost papežovu, obrátila císařova výprava cestu k návratu, a opustivše Itálii, přišli do Lombardie. Kterouž také nechavše za sebou, přišli do Verony, kde se císař s vojskem octl ve velkém nebezpečí. Je totiž zákon, uložený Veronským, že mají císaři opouštějícímu Lombardii, postaviti lodní most na řece, která sluje Adiže, jejíhož proudu, prudkého jako bystriny, nikomu nelze přebrodit. Když tedy vojsko bylo přešlo, hned byl onen most proudem řeky stržen, a vojsko pospíchajíc, přišlo do soutěsky, která sluje Clusa,²⁰⁰⁾ kde mezi skalami dotýkajícími se nebe se cesta tak zúžuje, že sotva dvěma zároveň krácejícím skýtá místo k chůzi. Ale Veronští obsadili vršek hory a vrhajíce střely nedopouštěli nikomu projíti. Dotazovali pak se císaře, co by chtěl dáti za spásu svou a svých. Císař tedy, jsa jak řekou tak horami odevšad obklíčen, byl nad uvěření v duchu polekán, i vešed bosýma nohama do stanu, padl na kolena před obživujícím dřevem kříže Páně. A bez meškání našel Božím vnuknutím radu. Dal

si tedy zavolati ty, kteří s ním byli z Verony, a dí jim: »Ukažte mi skrytou stezku, která vede na vrchol hory, jinak poručím vyloupati vám oči.« Oni pak bojíce se, vyjevili skryté výstupy na horu, a hned vystoupivše nejstatečnější rytíři, napadli nepřátele zezadu a rozehtané bitvou popadli jejich šlechtice a přivedli je před tvář císařovu. Kterýž je poručil oběsiti. Odstranivši takto překážky, ubíralo se vojsko dále svou cestou.

Kapitola LXXXIII.

SMÍŘENÍ BISKUPŮ HARTVÍKA A GEROLDA.

Po těchto událostech náš biskup, dostav dovolení od vévody, odebral se do Švábska, kde uctivě byv přijat od přátel a zdržen několik dní, potom překročiv Labe, přišel do Vagrie, aby se ujal práce, k níž byl určen. Vkročiv konečně do biskupství, nenašel tam důchodů, z kterých by byl mohl živ býti alespoň jeden měsíc. Neboť falderský dům po smrti biskupa Vicelina blahoslavené paměti se byl přestěhoval jak pro prospěch svůj, tak pro klid ke kostelu hammemburskému. Ale probošt Ludolf a bratři v Hogerestorpu měli za to, že učiní dosti, když biskupa přicházejícího a odcházejícího pohostí. Jediný dům buzovský opatroval biskupovi důchody, ač velmi prázdný a nevzdělávaný. Navštíviv tedy biskup a osloviv syny své diecése, navrátil se zpět k Labi, aby mluvil ve Staderu s arcibiskupem. Když pak arcibiskup, příliš povýšeně si veda, dlouho mu odkládal slyšení, a bylo nesnadné připuštění, řekl náš biskup opatovi z Redegeshuse a ostatním, kteří s ním přišli: »Co tu, bratři, zůstáváme seděti? Pojďme pohledět na tvář toho muže.« A nic se neboje, vešel ke knížeti a přijal políbení beze slova pozdravu. Jemuž náš biskup: »Nemluvíte,« dí, »se mnou? Čím jsem se provinil, abych si nezasluhoval vašeho pozdravení? Ustanovme, libo-li, rozhodčí, ať soudí mezi námi. Přišel jsem, jak víte, do Meziboru, prosil jsem o posvěcení, a nevyhověl jste mi. Nutností tedy jsa puzen, odešel jsem do Říma, abych si vyžádal na Svaté stolici to, co vy jste mi odepřel. Měl bych tedy já spravedlivější příčinu ke hněvání nežli vy, který jste na mne vložil obtížnou nutnost této cesty.« Jemuž arcibiskup: »Jaká,« dí, »tak nevyhnutelná příčina vás pudila do Říma podniknout námahu cesty a útraty nákladu na ni? Či proto, že meškaje v dalekém kraji jsem odložil vaši žá-

dost před tvář našeho kostela?« »Odložil jste,« dí náš biskup, »chtěje naši záležitost v nic uvést; to zajisté, abychom vyznali pravdu, jste slovy určitěji prohlásil. Ale chvála Bohu, který nás dokonal ve své službě, námávám sice, ale radostným dosažením.« Tu arcibiskup: »Apoštolská stolice,« dí, »užila své moci, které jistě se nemůžeme vzpírat ve vašem posvěcení, které právem náleželo nám. Ale zase se postarala o napravení křivdy tím, že nám písemně prohlásila, že touto věcí nebylo nic ubráno z naší autority vzhledem k vaší podřízenosti.« Odpověděl náš biskup: »Vím zajisté a nepopírám, že je tomu tak, jak pravíte, a právě proto jsem přišel, abych se vám osvědčil ochotným ke všem věcem, jimiž jsem vám hodně povinen, a aby uklizeny byly nesváry a obnoveno to, což jest ku pokoji. Myslím také, že je spravedливо, když smýšlíme náležitě o své podřízenosti, abyste nám opatřil pomoc k našemu vydržování. Neboť bojujícím náleží plat.« Po těchto slovech učinili spolu přátelství, slibující si vespolek vzájemnou pomoc v nutných potřebách.

Odešel náš biskup Gerold odtamtud, odebral se do Brém, chtěje se tam setkat s vévodou. Ten totiž, rozhněvav se na Frísy, kterým se říká Rustrové, přišel prvního dne listopadu do Brém a dal schytati všechny, kteří přišli na trh, a majetek jejich pobratí. Byv pak náš biskup otázan od vévody, jak ho arcibiskup přijal, mluvil o něm dobře a snažil se udobřiti jeho smýšlení vůči arcibiskupovi. Neboť zastaralé nepřátelství, které již dlouho bylo mezi nimi, toho času našlo místo k zuření, protože arcibiskup zanedbal italskou výpravu, jsa tak přestupníkem přísahy, a provinil se proti majestátu. Proto také vyslanec císařský přišed do Brém, zabral všechny arcibiskupské statky, a cokoliv našel, přivlastnil císařské komoře. Totéž se stalo Othelíkovi, biskupovi halberstadtskému. Když se tedy vévoda vracel do Brunšvíku, provázal ho náš biskup a slavil s ním svátek Narození Páně.

Po svátcích navrátil se biskup do Vagrie, vzav s sebou bratra svého opata z Redegeshuse a odebral se do Aldenburgu, aby slavil svátek Zjevení Páně ve stoličném městě. Bylo pak město úplně opuštěné, nemajíc hradeb ani obyvatelů, leč malou svatyňku, kterou tam byl postavil Vicelin svaté paměti. Tam za krutého mrazu prostřed hromad sněhu jsme konali služby Boží. Ze Slovanů nebyli přítomni žádní posluchači mimo Přibyslava a velmi málo několika jiných. Po dokonání svatých tajemství žádal Přibyslav, abychom zavítali do jeho domu, který byl ve vzdálenější vsi. I přijal nás velmi

privětivě a vystrojil nám znamenitou hostinu. Stůl pro nás postavený tížilo dvacatero jídel. Tam jsem z vlastní zkušenosti poznal to, co jsem dříve věděl z povídání, že není národa v prokazování pohostinství čestnějšího nad Slovany. Neboť v přijímání hostů jsou všichni, jako by se byli umluvili, ochotní, takže není ani potřebí někoho z nich o pohostinství prositi. Neboť cokoliv získávají orbou, rybařením nebo honbou, všechno obracejí na uštěďrování, velebíce jako statečnějšího toho, kdo se jeví marnotratnějším. Snaha, takto se ukazovati, mnohé z nich pudí ke krádežím nebo loupežím. Takové ovšem druhy hříchů jsou u nich maličkostmi, neboť se omlouvají přikrytím pohostinství. Neboť přidáš-li se k zákonům slovanským, to, co v noci ukradneš, zítra rozdáš hostům. Kdyby však někdo, což je svrchovaně vzácnou věcí, byl přistižen, že cizinci odepřel pohostinství, je dovoleno zkaziti ohněm jeho dům a majetek, a v tomto smýšlení se všichni stejně srovnávají, pravíce, že je hanebný a podlý a zasluhuje býti ode všech vysyčen člověk, který se nebál odepřítí hostu chléb.

Kapitola LXXXIV.

OBRÁCENÍ PŘIBYSLAVOVO.

Zůstavše u toho knížete tu noc se dnem a nocí následující, ubírali jsme se dále do země slovanské, chtějíce pobýti hospodou u jednoho mocného muže, který slul Těšimír, neboť ten nás pozval. Přihodilo pak se, že cestou jsme přišli do lesa, jediného v oné zemi, neboť celá se prostírá rovinou. Tam jsme mezi prastarými stromy spatřili posvátné duby, zasvěcené bohu té země Provenovi, které obkličovalo nádvoří a plot, vystavený velmi pečlivě ze dřeva, v němž byly dvě brány. Neboť kromě domácích bůžků a model, jimiž každá ves oplývala, bylo místo to svatyní celé země, a byl pro ni ustanoven žrec a slavnosti a rozličné obětní obřady. Tam se každé pondělí scházival lid té země s knížetem a knězem za příčinou soudů. Vstup do nádvoří byl ovšem zakázán, vyjímajíc kněze a ty, kteří chtěli obětovati nebo na které doléhalo nebezpečí smrti; těmto totiž se nikterak neodpíralo útočiště. Neboť Slované prokazují svým svatyním takovou úctu, že ani v době nepřátelství nedovolují, aby ohrada chrámová byla poskvrněna krví. Přísahy velmi těžce připouštějí, neboť přísahati jest u Slovanů téměř jako křivě přísahati pro

trestající hněv bohů. Mají pak Slované rozmanité způsoby modlářství, neboť nesrovnávají se všichni v témž obyčeji pověry. Neboť tito chtějí míti v chrámech vymyšlené tvary sochy, jako je plunská modla, která se jmenuje Podaga; jiní (bozi) přebývají v lesích nebo hájích, jako je bůh aldenburský Prove, a nemají žádných určitých obrazů. Mnohé také vyřezávají se dvěma nebo třemi nebo ještě více hlavami. Ale mezi mnohotvárnými božskými bytostmi, kterým připisují role, lesy, smutky a rozkoše, nepopírají, že jest jeden bůh v nebesích, který rozkazuje ostatním; onen nad jiné mocný že dbá jen o věci nebeské, tito, poslušně vykonávající úřady jim rozdělené, že pošli z jeho krve a že jedenkaždý je tím vznešenější, čím bližší jest bohu bohů. Když však jsme přišli do onoho lesa a na místo znesvěcené, vybídl nás biskup, abychom statečně přistoupili ke zkažení háje. On sám skočiv s koně, rozbil v zanícení znamenitě vyzdobené čelní strany vrat; a vkročivše do nádvoří, všecku ohradu nádvoří jsme snesli kolem oněch posvátných stromů, a zapálivše hranici drv, učinili jsme veliký oheň, ne však beze strachu, aby se nesběhli obyvatelé a nevrhli se na nás. Ale Bůh nás chránil. Potom jsme se obrátili k pohostinnému domu, kde nás Těšimír přijal velmi okázale. Nicméně číše slovanské nám nebyly ani sladké ani radostné, protože jsme viděli okovy a rozličné druhy muk, které byly působeny křesťanům přivezeným z Dánska. Spatřili jsme tam kněze Páně, dlouhým držením v zajetí vyhublé, jimž biskup ani mocí ani prosbou nemohl pomoci.

Hned příští neděli sešel se veškeren lid země té na lubecké tržiště, a přišed pán biskup, promluvil k lidu, napomínaje jej, aby zanechajíce model, ctili jednoho Boha, který jest v nebesích, a přijmouce milost křtu, aby se zřekli skutků zlých, loupežení totiž a zabíjení křesťanů. A když dokončil řeč svou k lidu, promluvil, ani ostatní na něj kývali, Přibyslav: »Tvá slova, ctihodný biskupe, slova Boží jsou a vhodná k našemu spasení. Ale kterak vstoupíme na tuto cestu, jsouce zapleteni tolika zlými věcmi? Ale abys dovedl chápati naše trápení, slyš trpělivě má slova; neboť lid, který zde vidíš, jest lid tvůj, a je spravedливо, abychom ti vyjevili svou bídu, na tobě pak bude míti s námi soustrast. Neboť vaše knížata počínají si vůči nám s takovou tvrdostí, že pro daně a přetěžké služebnosti lepší jest nám smrt nežli život. Hle, tento rok my obyvatelé tohoto nepatrného koutku jsme zaplatili vašemu vévodovi tisíc hřiven, hraběti pak tolik set, ještě jsme se s nimi nevypořádali, nýbrž každodenně jsme vyssáváni a utlačováni až

k úplnému zkažení. Kterak tedy se budeme zabývatí tímto novým náboženstvím, abychom stavěli kostely a dali se pokřtíti, když nám každý den na mysl přichází útěk? A jen kdyby bylo místo, kam bychom mohli utéci! Neboť překročíme-li Travnu, ejhle, podobná pohroma jako zde, a když přijdeme k Pěně, zase na nás čeká. Co tedy zbývá, než abychom se, opustíce země, pustili na moře a bydlili na hlubinách vodních? Nebo čím jsme vinni, kdybychom budouce vypuzení z vlasti, znepokojovali moře a brali, co je potřebné k živobytí od Dánů nebo kupců, kteří se plaví po moři? Zdaliž to nebude vina knížat, kteří nás vyhánějí?« Na to dí pán biskup: »Nelze se diviti, že naše knížata až dosud špatně zacházela s vaším lidem; myslí si totiž, že se nedopouštějí veliké viny na modlářích a na těch, kteří jsou bez Boha. Spíše tedy se utecte ke křesťanskému náboženství a podrobte se svému stvořiteli, pod nímž kloní se ti, již nesou okršlek. Zdaliž Sasové a jiní národové, kteří mají křesťanské jméno, nebydlí v pokoji, jsouce spokojeni se svými zákonnými daněmi? Vy však jediná, jako se lišíte ode všech náboženstvím, tak jste vydáni všem na odírání.« I dí Přibyslav: »Líbí-li se vévodovi a tobě, abychom se srovnali náboženstvím s hrabětem, buďte nám dána práva Sasů vzhledem ke statkům a důchodům, a rádi budeme křesťany, budeme stavěti kostely a dávati své desátky.«

Potom odešel náš biskup Gerold k vévodovi za příčinou zemského shromáždění, které bylo položeno do Ertheneburgu, a přišla tam povolaná knížata slovanská v ustanovený ke sněmu čas. Tu na vyzvání biskupovo mluvil vévoda ke Slovanům o křesťanství. Jemuž Niklot, kníže bodrcký, dí: »Budiž Bůh, který jest na nebesích, tvým bohem, budiž ty bohem naším, a dosti jest nám. Cti ty jej, a my zase budeme ctíti tebe.« I pokáral jej vévoda za rouhavou řeč. O lepším však opatření biskupství a církve nebylo nic více toho času jednáno, protože náš vévoda, vrátiv se nedávno z Italie, všecken se dal jen na shledávání peněz. Neboť komora jeho byla pustá a prázdná. Když se tedy vévoda vracel do Brunšviku, doprovázel ho biskup a zůstal u něho mnoho dní. I řekl vévodovi: »Hle, již celý rok jsem na vašem dvoře a jsem vám takto na obtíž. A když půjdu do Vagrie, rovněž nemám co jísti. Proč jste tedy na mne vložil břímě tohoto jména a úřadu? Mnohem lépe mi bylo dříve než nyní.« Pohnut jsa těmito slovy, povolal k sobě vévoda hraběte Adolfa a jednal s ním o třech stech lánů, které byly věnovány na nadání biskupství. Tu ustanovil hrabě biskupovi k držení Uthine

a Gamale s jejich příslušenstvím. Mimo to ke statku, který sluje Buzov, přidal dvě vsi, Gothesvelde a Wobize.²⁰¹⁾ Také v Aldenburgu dal mu statek dosti příhodný a ležící blízko u tržiště. A dí hrabě: »Nechť jde pan biskup do Vagrie a vezma si rozšafné muže, ať dá statky ty odhadnouti; co bude chyběti do tří set lánů, já to doplním; co bude nad to, bude moje.« Šel tedy biskup a shlédl ten majetek a vyšetřiv všecko spolu s osadníky, shledal, že ty statky obsahují sotva 100 lánů. Z té příčiny dal hrabě vyměřiti pozemky krátkou měrou neznámou našim lidem, mimo to tou měrou vyměřil také bažiny a lesy, a vypočítal preveliký počet orných polností. Když tedy byla ta záležitost předložena vévodovi, rozhodl vévoda, aby bylo biskupovi vyměřeno podle obyčeje této země, a aby se do toho neměřily bažiny a vzrostlejší lesy. Mnoho úsilí bylo tedy vynaloženo na získání těch statků; ani vévodovým ani biskupovým přičiněním nemohly býti získány až do dnešního dne.

To však, co prvé jsem řekl, získal biskup Gerold, denně vhod nevhod naléhaje na knížata, aby byla rozdmýchána jiskra hodnosti biskupské ve Vagersku. I vystavěl město a tržiště Uthine a postavil si tam dům. Ale protože nebylo v biskupství aldenburském sdružení kleriků kromě toho, jež bylo v Kuzelině, která slove jiným jménem Hogerestorp, s přivolením vévodovým je přestěhoval do Segebergu na místo prvního založení, aby o slavnostech, kdy biskup se musí objevovati před lidem, měl dostatek duchovenstva. To se sice proboštovi Ludolfovi a bratřím zdálo nepříhodné pro trhové hluky, ale ustoupili usnesení představených, jemuž nebylo lze odpírati. I postavil tam biskup dům. Potom ubíraje se odtamtud přišel k arcibiskupovi, jemuž také prokázal mnoho zdvořilosti, doufaje, že mu bude vrácen falderský klášter, který jeho předchůdce, jak známo, založil a držel. Ale arcibiskup, více mysle na prospěch svého kostela, chytrým slibováním jej mámil, slibuje a odkládaje a vykupuje čas. Prikázal však nejdůstojnějšímu muži Epponovi proboštovi, aby neodtahoval úplně ruku od podporování této zánovní církve, nýbrž aby pomáhal biskupovi jak co do osob, tak v ostatních potřebách.

Pro kterouž příčinu náš biskup povolal z Faldery kněze Brunona - ten totiž po smrti Vicelinově ze Slovanska odešel - a poslal ho do Aldenburgu, aby pečoval o spásu tamního lidu. K tomu totiž dílu byl onen puzen Božím vnuknutím; uviděl totiž v nočním vidění v ruce svých nádobu s křížem,

z jejíhož víčka vyrostl mladý výhonek plný svěžesti, kterýž zesiliv, vyrostl v mohutný strom. K čemuž také tak, jak si to vykládali, došlo. Neboť hned jak přišel do Aldenburgu, dal se s velikou horlivostí do díla Božího a volal lid slovanský k milosti znovuzrození, posekáváje háje a kaze svatokrádežné obyčeje. A protože hrad a město, kde dříve byl chrám a stolec biskupský, byly pusté, vymohl na hraběti, aby tam byla založena osada Sasů a kněz měl potěšení z lidu, jehož jazyk a mravy by znal. I stalo se to zánovní církvi nemalou podporou. Neboť postaven jest v Aldenburgu kostel velmi důstojný, hojně okrášlený knihami a zvony a ostatním náčiním. I obnovena jest služba domu Božího vprostřed národu zlého a převráceného léta téměř devadesátého po zboření dřívějšího kostela, což se stalo, když byl zabit zbožný kníže Gotšalk. A byl kostel posvěcen od biskupa Gerolda ke cti svatého Jana Křtitele, a byl přítomen a všechnu zbožnost prokazoval určený hrabě Adolf a jeho vysoce zbožná manželka paní Mathilda. I přikázal hrabě lidu slovanskému, aby přinášeli své mrtvé k pochování na hřbitově u kostela a přicházeli o svátečních dnech do kostela slyšet slovo Boží. Jimž také kněz Boží Bruno podle svěřeného sobě poslání dostatečně slovem Božím přisluhoval, máje řeč napsanou slovy slovanskými, aby je lidu vhodně přednášel. A bylo Slovanům zakázáno přísahati napříště při stromech, studánkách a kamenech, ale přiváděli obžalované ze zločinů knězi, aby je vyšetřoval železem nebo rády.²⁰²⁾ V oněch dnech přibili Slované nějakého Dána na kříž, což když kněz Bruno oznámil hraběti, on je povolal na soud a peněžitě pokutoval. A odstranil ten způsob trestání smrtí ze země.

Vida tedy biskup Gerold, že je položen v Aldenburgu dobrý základ, poradil hraběti, aby byl v župě suselské²⁰³⁾ postaven kostel. I poslali tam z falderského domu kněze Deilavina, jehož duch žíznil po námahách a nebezpečích v kázání evangelia, a poslán byv přišel do peleše lotrovské ke Slovanům, kteří bydlí podle řeky Krempine.²⁰⁴⁾ Byla pak tam obvyklá skrýše mořských loupežníků, i bydlil kněz mezi nimi, slouže Pánu v hladu a žizni a nahotě. Když byly vykonány tyto věci, zdálo se záhodno, aby byl postaven kostel v Lutilinburgu a Rathekově,²⁰⁵⁾ a odebrali se tam biskup a hrabě a poznamenali místa, na nichž se měly kostely postavit. Rostlo tédy dílo Boží v zemi vagerské, a pomáhali si hrabě a biskup navzájem. Téhož asi času vystavěl hrabě znova hrad Plony a založil tam město a tržiště. I vystěhovali se Slované, kteří bydleli v okolních vseh, a přišli Sasové

a bydleli tam; a vymizeli ponenáhlu Slované ze země. Ale i v zemi Polabanů rozmnožily se kostely přičiněním pána Evermoda biskupa a Jindřicha hraběte z Ratiboru. Nicméně loupežení Slovanů nemohli ještě přetrhnouti, neboť dosud se pouštěli přes moře a plenili zemi dánskou, aniž dosud odstoupili od hříchů otců svých.

Kapitola LXXXV.

O SMRTI KNÚTOVĚ.

Dánové zajisté stále trpíce domácími válkami, neměli žádné síly k válkám zahraničním. Neboť Sveinn, král dánský, i šťastnými zdary svých vítězství i císařovou autoritou byv utvrzen v království, ukrutně nakládal se svým lidem, pročež trestáním Božím poslední dnové jeho nešťastným koncem byli dokonáni. Vida pak Knút, soupeř jeho, reptání lidu proti Sveinnovi, poslal a povolal Valdemara, který byl bratranec a pomocník Sveinnův, a spolčil se s ním, dav mu sestru svou k manželství. Zajistiv si tedy jeho pomoc, obnovil zlé úmysly proti Sveinnovi. Když tedy byl král Sveinn na Sjaellandě, přitáhli znenadání Knút a Valdemar s vojskem, aby bojovali proti němu. On tedy byv pro svou ukrutnost ode všech opuštěn, protože neměl sil, aby se pustil v zápas, prchl s manželkou a dětmi k moři a přeplavil se do Aldenburgu. Což když se dozvěděl hrabě Adolf, velice se polekal z toho obratu věcí, že totiž náhle je svržen muž nad jiné mocný, jehož uzda byla na čelistech všeho lidu severních národů. Žádajícimu si tedy projíti jeho zemí, prokázal hrabě mnoho zdvořilosti, i obrátil se do Saska ke tchánu svému Konrádovi, markrabímu z Wettina, a zůstal tam téměř dvě léta.

Toho času přišel náš vévoda Jindřich na říšský sněm v Řezně, aby obdržel vévodství bavorské. Císař totiž Bedřich odňal to vévodství svému strýci a vrátil našemu vévodovi, protože jej shledal věrným na italské výpravě a v ostatních říšských záležitostech. I dáno jest mu jméno nové: Jindřich Lev, vévoda bavorský a saský.

Když tedy byly tyto věci skončovány po vévodově přání a on se vracel ze sněmu, přišla k němu knížata saská, žádající ho, aby přispěl Sveinnovi a zase ho uvedl do jeho království. I sliboval Sveinn vévodovi nesmírné peníze. Sebrav tedy náš vévoda preveliké vojsko, zimního času přivedl

Sveinna zpět do Dánska, a hned jsou mu otevřena města Slesvik a Ribe. Ale dalších dobrých výsledků nemohli se v této záležitosti dodělati. Neboť Sveinn se předtím velmi často honosil vévodovi, že až přijde s vojskem, Dánové ho ochotně přijmou. Ale nikterak se nestalo podle jeho očekávání. Neboť v celé dánské zemi nebylo nikoho, kdo by jej byl přijal nebo mu přišel vstříc. Znamenaje tedy onen, že štěstí je proti němu, a že všichni od něho utíkají, řekl vévodovi: »Marné je naše namáhání, lépe jest, abychom se vrátili. Neboť co je platno, jestliže zpustošíme zemi a obereme nevinné? Chceme-li se s nepřáteli potýkati, není k tomu příležitost, protože před námi utíkají a uchylují se do vzdálenějších končin mořských.« Přijavše tedy rukojmí od oněch dvou měst, vyšli z Dánska. Tu Sveinn, vole jinou cestu a radu, rozhodl se vydati se ke Slovanům, a uživ pohostinství hraběte lubeckého, odešel k Niklotovi, knížeti bodrckému. Prikázal pak vévoda Slovanům v Aldenburgu a v zemi bodrcké, aby Sveinnovi pomáhali. Vzav tedy několik málo lodí, přišel pokojně na Laaland, i shledal je rozradostněné z jeho příchodu, protože od počátku mu byli věrní. Odtamtud přešel na Fyn a získal si jej. Potom bera se dále na ostatní menší ostrovy, získal si velmi mnohé, vystříhaje se úkladů a zabezpečuje se v místech nejpevnějších. Dovědévše se tedy o těchto událostech Knút a Valdemar, přišli s vojskem, aby přemohli Sveinna a vyhnali ho ze země. On však se usadil na Laalandu hotový k odpírání, spolu také máje podporu v pevnosti míst. Prostřednictvím pána Eliáše, biskupa v Ribe, a předních mužů obojí strany nachýlily se různice k pokoji, a království bylo rozděleno na tři části. I dáno jest Valdemarovi Jutsko, Knútovi Sjaelland, Sveinnovi Skónsko, které zřejmě vyniká muži a zbraněmi. Ostatní menší ostrovy rozdělili mezi ně, jak bylo jednomu každému příhodno. A aby smlouvy nebyly zrušeny, byly potvrzeny slavnými přísahami. Potom Knút a Valdemar vystrojili veliké hody na Sjaellandě ve městě, které sluje Roeskilde,²⁰⁶) a pozvali na ně pokrevence svého Sveinna, aby mu prokázali čest a zotavení a potěšili ho pro všecko zlé, které mu způsobili ve dnech nepřátelství a války. On však podle vrozené sobě ukrutnosti, jakmile zasedl k hodům a spatřil královské soustolovníky beze strachu a prázdné všeho podezření, začal hned mysliti na vhodnou příležitost k úkladům. Třetího tedy dne hodů, když již nastaly noční tmy, přineseny jsou na Sveinnův pokyn meče, a vrhnuvše se na krále nic netušící, Knúta náhle probodnou. Když se však útočník rozehnal po hlavě

Valdemarově, ten prudce vyskočiv, srazil světlo a s pomocí Boží ve tmách unikl, poraněný toliko jednou ranou. Uprchnuv tedy do Jutska, pobouřil celé Dánsko. Tu Sveinn sebral vojsko ze Sjaellandu a mořských ostrovů a přeplavil se do Jutska, aby bojoval proti Valdemarovi. Ten však vyvedl vojsko a přišel mu s velikou mocí vstříc. I svedena jest bitva nedaleko od Viborgu a zabit je Sveinn toho dne a všichni mužové jeho spolu s ním. I obdržel Valdemar království dánské a učiněn jest správcem pokoje a synem pokoje.

A přestaly domácí rozbroje, jimiž bylo Dánsko po mnoho let trpělo. A učinil přátelství s hrabětem Adolfem a ctil jej tak, jak činili králové, kteří byli před ním.

Kapitola LXXXVI.

O VYSTAVĚNÍ LEWENSTATU.

Za oněch dnů bylo město Lubek stráveno ohněm, i poslali kupci a jiní obyvatelé města k vévodovi, řkouce: »Dlouho je tomu, co jest zakázán trh v Lubeku mocí vašeho rozkázání. My však až doposud jsme zůstávali v městě tomto doufajíce, že opět dostaneme dovolení tržiti, zalíbí-li se vám tu milost nám učiniti, ale také naše stavení velikým nákladem vzdělaná nedopouštěla nám odejiti. Nyní však, když domy jsou stráveny, zbytečno je znova stavěti v místě, kde se nedopouští vésti obchod. Dej nám tedy příležitost, abychom si zbudovali město na místě, které by se ti líbilo.« Požádal tedy vévoda hraběte Adolfa, aby mu popustil přístav a ostrov v Lubeku. Což onen nechtěl učiniti. Tu založil vévoda nové město na řece Vochenici nedaleko od Lubeku v území ratiborském a počal stavěti a opevňovati.

A nazval město podle svého jména Lewenstad, to je město Lvovo.²⁰⁷⁾ Ale když místo to bylo méně způsobilé i přístavem i opevněním a nebyl tam přístup leč na malých lodích, vévoda novými řečmi začal naléhati na hraběte Adolfa vzhledem k ostrovu a přístavu lubeckému, mnoho mu slibuje, vyhoví-li jeho vůli. Přemožen jsa konečně hrabě, učinil, co nutnost velela, a odstoupil mu hrad a ostrov. Ihned na vévodův rozkaz navrátili se kupci s radostí, opustivše nepříjemnosti nového města, a počali znova

stavěti kostely a zdi městské. I poslal vévoda posly do měst a království severských zemí, do Dánska, Švédska, Norska, Ruska, nabízeje jim pokoj, aby měli volnou cestu k přicházení do jeho města Lubeku. A ustanovil tam minci a celnici a práva městská co nejpočetnější. Od toho času dařilo se dílo města a rozmnožil se počet jeho obyvatelů.

Kapitola LXXXVII.

OBLEŽENÍ MILÁNSKÝCH.

V týž asi čas povolal přestatečný císař Bedřich všecka saská knížata k obležení milánského města. Bylo tedy třeba, aby se náš vévoda slavnostně účastnil říšských záležitostí. Proto začal uklízeti různice, které byly ve vévodství, moudře hledě zabrániti, aby nevznikly nějaké nepokoje za nepřítomnosti knížat a ostatních vznešených mužů. Vypraviv pak posly, pozval krále dánského Valdemara k rozhovoru a učinil s ním přátelství. I žádal král vévodu, aby mu zjednal pokoj od Slovanů, kteří bez ustání jeho království pustošili, a slíbil mu za to více než tisíc hřiven stříbra. Pro kteroužto věc poručil vévoda Slovanům, aby k němu přišli, Niklot totiž a ostatní, a zavázal je příkázáním a přísahou, aby zachovávali pokoj jak s Dány, tak se Sasy až do jeho návratu. A aby toto ujednání bylo zajištěno, rozkázal, aby všechny loupežné lodi Slovanů byly dopraveny do Lubeku a odevzdány jeho zvláštnímu poslovi. Oni však pro smělost obvyklé opovážlivosti a pro blízkost italské výpravy předvedli jen velmi málo lodí, a to co nejstarších, ostatní, které byly způsobilé k válce, chytře si zadrževše. Hrabě tedy se obrátil skrze starší země vagerské, totiž Markráda a Hornona, na Niklota a žádal ho po dobrém, aby zachoval jeho zemi neporušenou věrnost. Což onen splnil s náležitou věrností.

Uspořádav tímto způsobem věci, vypravil se vévoda do Lombardie s tisícem, jak se praví, obrněnců, maje ve své družině hraběte Adolfa a mnoho šlechty bavorské a saské. I přišli k vojsku krále, který byl oblehl pevnost, která sluje Crema,²⁰⁸) náležející Milánským, velmi opevněnou. I strávili téměř celý rok v dobývání pevnosti a nadělali nástrojů válečných mnoho a vrhali ohnivé šípy. Na konec dobyv císař pevnosti, obrátil vojsko k Milánu, vévoda pak, obdržev dovolení, navrátil se do Saska.

Hrabě však Adolf, byv o to žádán, šel do Anglie se svým příbuzným panem Reinoldem, zvoleným arcibiskupem kolínským, který měl poslání v říšských záležitostech ke králi anglickému. I rmoutil se jak klerus, tak lid země naší pro dlouhou nepřítomnost dobrého ochránce. Slované zajisté aldenburští a mikilinburští, majíce pro nepřítomnost knížat svobodnou vůli, porušili pokoj v zemi dánské, i třásla se naše země od tváře krále dánského. Ale náš biskup Gerold jak sám, tak skrze posly se snažil ukojiti hněv králův, vykupuje průtahy čas až do návratu vévodova a knížat. Když tedy vévoda a hrabě se vrátili, byl položen zemský sněm všem pohraničním obyvatelům Němcům i Slovanům, v místě, které slove Berenvorde.²⁰⁹) Také král dánský Valdemar přišel až do Ertheneburgu a stěžoval si vévodovi na všecko zlé, které mu způsobili Slované, přestupníci veřejného rozkázání. I báli se Slované přijíti před tvář vévodovu, protože si byli vědomi své viny. I dal je vévoda v acht a přikázal, aby všichni jeho lidé byli hotovi k výpravě v čas žní. Tu Niklot, vida, že vévoda opravdu zamýšlí proti němu zlé, umínil si přepadnouti dříve Lubek, i poslal tam své syny s lidem k záloze. Toho pak času bydlil v Lubeku jistý ctihodný kněz jménem Athelo, a jeho dům byl blízko mostu, který vede přes řeku Vochenici na jih. Ten dal právě kopati velmi dlouhý příkop ke svedení potoka, který byl opodál. Lid tedy slovanský pospíchaje ze zálohy, aby se zmocnil mostu, byl příkopem zadržén, a když hledali přechod, zabloudili. Což vidouce ti, kteří byli z domu knězova, vykřikli hlasem velikým, a postrašený kněz vyběhl statečně proti nepřátelům. Vojsko pak bylo již prostřed mostu a téměř již byli v bráně, ale poslaný rychle od Boha kněz vyzdvihl most řetězem a takovým způsobem bylo odvráceno tajně nastražené nebezpečí. Když pak to vévoda uslyšel, položil tam vojenskou stráž.

Kapitola LXXXVIII.

ZABITÍ NIKLOTA.

Potom vtrhl vévoda Jindřich do země slovanské s mocným vojskem a poplenil ji mečem a ohněm. I vida Niklot sílu vévodovu, zapálil všechny hrady své, Ilove,²¹⁰) Mikilinburg, Zvěřín a Dobin, aby se vyhnul nebezpečí obležení. Jediný toliko hrad si podržel, Vurle, položený u řeky Warnon blízko

země kyšanské. Odtamtud vycházeli denně a vyzvídali vojsko vévodovo a ze záloh přepadali neostražitě. Jednoho tedy dne, když vojsko prodlévalo blízko Mikilinburgu, vyšli synové Niklotovi Přibyslav a Vratislav, aby činili škody, a zabili některé z ležení, kteří byli vyšli na picování. Stíhající pak je statečnější z vojska, popadli mnohé z nich, a vévoda je dal oběsiti. Synové pak Niklotovi, ztrativše koně a nejlepší muže, vrátili se k otci. Jimž on řekl: »Myslíš jsem, že jsem si vychoval muže, ale tito utíkají rychleji nežli ženy. Vyjdu tedy já sám a zkusím, dovedu-li provésti něco většího.« I vyšel s hloučkem vybraných lidí a položil zálohy v úkrytech blízko vojska. Tu vyšli z ležení zbrojnoši shledávat píci a přišli blízko k lidu v záloze. Ale pomíšeno se služebníky bylo vyšlo asi šedesát rytířů, všichni oblečení vespod pod šaty brněním. Což nepozoruje Niklot, zanesen jest koněm velmi rychlým mezi ně, pokoušeje se probodnouti kohosi. Ale kopí narazivši na brnění a neubliživši, odskočilo. Chtěje se tedy vrátiti ke svým, ihned jest obklíčen a zabit, an nikdo z jeho lidí mu nepřispěl ku pomoci. Hlava jeho, byvši poznána, byla přinesena do ležení ne bez podivu mnohých, že tak vynikající muž řízením Božím ze všech svých jediný padl. Tu synové jeho, uslyševše o smrti otcově, zapálili Vurle a skryli se v lesích, rodiny pak své dopravili na lodi.

Vévoda tedy zpustošiv celou zemi, počal stavěti Zvěřín a opevňovati hrad. I vložil tam šlechtice jistého, Guncelina, muže bojovného, s vojenskou posádkou. Po těchto událostech navrátili se synové Niklotovi do milosti vévodovy, i dal jim vévoda Vurle a všecken okolní kraj. Zemi pak bodrckou rozdělil v držení mezi své rytíře. I usadil na hradě Kuscinu jistého Ludolfa, fojta z Brunšviku. Do Malchova uvedl Ludolfa z Peine, Zvěřín a Hinburg svěřil Guncelinovi. Dále Mikilinburg dal jistému Jindřichovi, šlechtici ze Skathen, který také přivedl z Flandrie množství lidu a usadil je v Mikilinburgu a ve všech končinách jeho. A ustanovil vévoda biskupem v zemi bodrcké pána Bernona, který po smrti Emmehardově spravoval církev magnopolskou. Magnopolis pak je totéž jako Mikilinburg. A upsal za věno kostela magnopolského tři sta lánů, jako předtím učinil ratiborskému a aldenburskému. A na svou žádost dostal od císaře právo zakládati, udělovati a potvrzovati biskupství ve vší zemi slovanské, kterou si buď on sám nebo předkové jeho podmanili štítem svým a právem válečným. Pro kterouž věc povolal pána Gerolda aldenburského, pána Evermoda ratiborského, pána

Bernona magnopolského, aby přijali od něho své hodnosti a podřídili se mu holdováním, jako jest obyčej činiti císaři. A ačkoliv toto uložení se jim zdálo velice obtížné, povolili pro toho, který se ponížil pro nás, a aby zá-
novní církev neutrpěla škody. A dal jim vévoda privileje vzhledem k ma-
jetku a duchodům a soudům. A přikázal vévoda Slovanům, kteří zbyli
v zemi vagerské, polabské, bodrcké a kyšanské, aby platili biskupské dů-
chody, jako se platí u Polanů a Pomořanů, to jest z pluhu tři měrice žita
a dvanáct penízů běžné mince. Jmenuje pak se slovanská měrice jejich
jazykem »kurice«.²¹¹⁾ Pluh pak slovanský se počítá za dva voly nebo tolikéž
koní. I rozmnožily se desátky v zemi slovanské, protože se hrnuli lidé
Němci ze svých zemí obývat zemi prostrannou, úrodnou obilím, příhodnou
bujnými pastvinami, oplývající rybami a masem a všemi dobrými věcmi.

Kapitola LXXXIX.

O ADELBERTOVI MEDVĚDOVI.

Toho času držel východní Slavii markrabí Adelbért, příjmím Medvěd,
kterýž také, přízní Boží vůči sobě, se dodělal znamenitého prospěchu v pro-
vázku dílu svého. Neboť všechnu zemi Brežanů, Stodoranů a mnohých ple-
men bydlících podle Havoly a Labe uvedl pode jho a odbojné jejich zkrotil
uzdou. Konečně pak, když Slované ponenáhlu mizeli, poslal do Utrechtu
a do míst při Rýnu, mimo to také k těm, kteří bydlí při oceánu a trpěli
návalem mořským, totiž k Holanďanům, Selandským a Flandrům, a přivedl
z nich lid mnohý a usadil je ve městech a vseh slovanských. I zvelebeno
jest příchodem přistěhovalců biskupství braniborské i havelberské, protože
se rozmnožovaly kostely a rostlo náramně držení desátků. Ale i jižní břeh
labský počali toho času obývati přistěhovalci z Holandska; od města Salt-
vedele všechnu zemi bažinatou a ornou, která sluje Balsemerland²¹²⁾ a
Marscinerland,²¹³⁾ města a vsi velmi mnohé až k Českému lesu zabrali pro
sebe Holanďané. Tyto totiž země prý druhdy obývali Sasové, za časů Ottonů
totiž, jak lze spatřovati na starodávných hrázích, které byly postaveny na
březích labských v bažinaté zemi balsamské; ale když potom Slované nabyli
vrchu, byli Sasové pobiti, a země až po naše časy byla v držení Slovanů.
Nyní však, protože Bůh našemu vévodovi a ostatním knížatům udělil štědře

zdaru a vítězství, jsou Slované všude potřeni a zahnáni, a přišli, přivedeni byvše od končin oceánu, zástupové lidu silného a nesčíslného, a zabrali kraje slovanské a vystavěli města a kostely a rozmohli se bohatstvím nad všecko pomyslení.

Kapitola XC.

PŘELOŽENÍ BISKUPSTVÍ ALDENBURSKÉHO.

Kolem toho času prosil pán Gerold biskup vévodu, aby biskupský stolec, který byl od starodávna v Aldenburgu, byl přeložen do Lubeku, protože město to je lidnatější a místo lépe opevněné a vůbec v každé příčině způsobilejší. Což když se vévodovi líbilo, ustanovili si den, v který by přišli do Lubeku, aby učinili opatření vzhledem ke stavu kostela a biskupství. I určil vévoda místo, kde by se měla založit modlitebna na jméno mateřského kostela, a stavební místa pro klášter, a ustanovili tam prebendy dvanácti kleriků, žijících kanovnickým způsobem. Třináctá pak prebenda jest proboštova. A biskup dal na výživu bratří některé desátky a tolik z důchodů, které platí Slavie, kolik by stačilo na zřízení prebend. I odstoupil hrabě Adolf příhodné vsi blízko Lubeku, které vévoda hned věnoval k užívání bratřím, a ze cla každému z bratří dvě hřivny lubecké mince, a mimo to jiné požitky, které jsou zapsány v privilejiích a chovají se v lubeckém kostele. A ustanovili tam proboštem pána Ethelona, jehož bylo výše s chválou vzpomenuto.

Kapitola XCI.

ROZKOL MEZI ALEXANDREM A VIKTOREM.

Během oněch dnů, když umřel papež Hadrian, vznikl v Církvi Boží rozkol mezi Alexandrem, jenž také Roland, a Viktorem,²¹⁴) který také Oktavian. Když tedy císař dobýval Milán, přišel k němu Viktor do ležení, které bylo u Pavie, a uznal ho. A když byl svolán církevní sněm, uznali ho Reinold kolínský a Konrád mohučský, zvolení za arcibiskupy, a všichni, které vedl buď strach z císaře nebo jeho přízeň. Alexandra pak uznala církev jerusa-

lemská a antiochijská, mimo to celá Francie, Anglie, Španělsko, Dánsko a všechna království, která jsou po celém světě. Nadto ho uznal celý řád cisterciácký, v němž je přemnoho arcibiskupů a biskupů a opatů více než sedm set a mnichů nesčíslné množství. Tito slaví rok co rok sněm²¹⁵⁾ v Cisterciu a rozhodují o věcech užitečných. Jejich nepřekonatelné smýšlení přidalo Alexandrovi největší síly. Pročež rozhněvav se císař, vydal nařízení, aby všichni mniši cisterciáckého řádu, kteří byli v jeho říši, buď se podepsali pro Viktora nebo byli z říše vyhnáni. Je tudíž těžko pověditi, kolik otců, kolik mnišských stádcí, opustivše svá sídla, utekli do Francie. Také velmi mnoho biskupů proslulých svatostí v Lombardii a v celé říši bylo panovníkovým násilím vypuzeno ze svých stolců a jiní posazeni na jejich místo.

Když tedy minulo pět let obležení nebo ještě nadto, dobyl císař Milánu a vyhnal z něho jeho obyvatele, a zbořil všechny jeho vznosné věže a zdi městské srovnal se zemí a položil město v pustinu. Tu pozdvihlo se srdce jeho velmi, a bála se všechna království světa pověsti jména jeho. I poslal ke králi francouzskému Ludvíkovi, aby mu přišel vstříc k rozmluvě do Laony,²¹⁶⁾ která jest v zemi burgundské na řece Araře,²¹⁷⁾ za příčinou obnovení jednoty církevní. I přivolil král francouzský. Mimo to vypravil posly ke králi dánskému a ke králi uherskému a ke králi českému, aby přišli v ustanovený den, nadto poručil všem arcibiskupům, biskupům a nejvyšším mocnostem své říše, a všechněm osobám řeholním, aby se zúčastnili slavnostně. Veliké tedy bylo očekávání všechněch vzhledem k tak slavnému sněmu, na němž se měli sejíti, jak se povídalo, oba papežové a tolik králů rozličných zemí. Tu se vydali společně Valdemar s dánskými biskupy, Hartvík arcibiskup, Gerold biskup a hrabě Adolf se mnoha ze šlechty saské na místo určené k rozmluvě. Vévoda pak, který meškal v Bavořích, byl přišel jinou cestou. Ludvík tedy, král francouzský, jehož příchod byl hlavně očekáván, když se dozvěděl, že císař se přibližuje s vojskem a zbraněmi mnoha, váhal jíti mu vstříc. Ale chtěje býti věrný přísaze, přišel na místo schůzky v ustanovený den, to jest o svátku Stětí sv. Jana Křtitele,²¹⁸⁾ a dal se viděti uprostřed mostu od hodiny třetí až do hodiny deváté.²¹⁹⁾ Císař pak nebyl dosud přišel. Z toho si vzav král francouzský příležitost, umyl si ruce v řece jako na svědectví, že splnil dané slovo, a odešel odtamtud odebral se téhož večera do Divinionu.²²⁰⁾ Když tedy v noci císař přišel a dozvěděl se,

že francouzský král odešel, poslal vážené osoby, aby ho znovu pozvaly. On však se nemohl žádným způsobem k tomu uprázdniti, raduje se i z toho, že dostál slovu i z toho, že vyvázl z podezřelých rukou císařových. Mnozí totiž povídali, že ho chtěl císař obklíčiti, a že proto přišel proti znění úmluv ozbrojený. Ale lest byla lstí přelstěna. Neboť Francouzi, jsouce hlubšího důvtipu, to, co se zbraním a silám zdálo nemožné, obmyslem dokázali. Tu císař náramně rozhněvaný odešel ze shromáždění, zamýšleje začíti s Francouzi válku. Papež Alexander byv upevněn, od toho času více se vzdímal. Vévoda Jindřich se obrátil do Bavor, a uspořádav tam věci, navrátil se do Saska.

Kapitola XCII.

O DESÁTKU HOLSATSKÝCH.

Byl tedy v oněch dnech pokoj po veškerém Slovansku, a pevnosti, kterých se vévoda zmocnil právem válečným v zemi bodrcké, počaly býti obývány od přistěhovalého lidu, který byl vešel do země, aby jí vládl; i byl správcem země té Guncelin, muž statečný a přítel vévodův. Jindřich pak hrabě z Ratiboru, který jest v zemi Polabanů, přivedl množství lidu z Vestfálska, aby obývali zemi Polabanů, a rozdělil jim zemi podle provazce měřícího. A vystavěli kostely a přispívali desátky užiteků ke službě domu Božího. I štípeno jest dílo Boží za časů Jindřichových v zemi polabanské, ale hojněji dokonáno za časů Bernarda, syna jeho.

Ale mužové holsatští, kteří po vyhnání Slovanů obývali zemi vager-skou, vedli si sice zbožně v budování kostelů a prokazování pohostinství, ale vzpírali se zákonnému placení desátek podle Božího přikázání. Platili pak šest malých mírek z pluhu, a říkali, že jim to bylo dovoleno za úlevu, když ještě byli v zemi narození svého, pro sousedství barbarů a válečné časy. Země pak, ze které přišli Holsaté, náleží k diecési hammemburské a je nejbližší zemi vagerské. Vida tedy biskup Gerold, že Polabané a Bodrci, kteří byli uprostřed peci horoucí, platí své desátky náležitě, umínil si žádati na svých podobného. Poradiv se tedy s hrabětem Adolfem, pokusil se působiti na nezkrocené mysli Holsatů napomínacím listem. Ke kostelu tedy v Burnhovede, kteréž sluje jiným jménem Zuentivelde, kde bydlil Mark-

rád, starší země a druhý po hraběti a ostatní vynikající Holsaté, poslal psaní na tento způsob: Gerold, z milosti Boží biskup lubecký, všem občanům příslušajícím ke kostelu v Burnhovede pozdravení a povinnou lásku! Poněvadž z vůle Boží je mi svěřena církevní správa a já konám Boží poselství k vám, je nutno, abych se snažil přiváděti vás od dobrého k lepšímu, a od věcí, které jsou protivné spasení duší vašich, vším úsilím se přičiňoval vás odtahovati. Vzdávám zajisté Bohu díky, že se na vás jeví známky mnoha ctností, že totiž jste pro Boha pilni pohostinnosti a jiných skutků milosrdenství, že ke slyšení slova Božího jste velmi ochotní a ve stavění kostelů pečliví, a také po stránce mravní, jak Bohu se líbí, čistý život vedete. Ale zachovávání všeho toho nic neprospěje, jestliže nedbáte ostatních přikázání, jakož psáno jest: »Kdoby v jediném (přikázání) přestoupil, učiněn jest všemi vinen.« Neboť jest přikázání Boží: Desátky ze všech věcí mi dáš, aby dobře bylo tobě a abys za dlouhý čas živ byl. Kteréhož přikázání byli poslušni patriarchové, Abraham totiž, Izák a Jakub a všichni, kteří podle víry stali se syny Abrahamovými, čímž došli chvály a odměny věčné. Také apoštolové a apoštolští mužové totéž přikázali ve jménu Božím a pod trestem klatby odevzdali budoucím k zachovávání. Když tedy mimo vši pochybnost je jisto, že toto jest přikázání Boží a že je potvrzeno autoritou svatých Otců, jest naší povinností, aby to, čeho se ke spasení vašemu nedostává, naším přičiněním bylo s milostí Boží ve vás doplněno. Napomínáme tedy a zapřísaháme vás všechny v Pánu, abyste mne, jemuž je svěřena otcovská péče o vás, s ochotnou myslí jakožto synové poslušenství poslechli a desátky, jak Bůh ustanovil a apoštolská autorita klatbou utvrdila, k rozmnožení služby Boží a k pečování o chudé kostelu dávali, abyste, když byste Boha zkracovali o to, co mu náleží, i statky své i duši svou zároveň nepřivedli do záhuby věčné. Amen.

Uslyšev toto vzpurný lid, dali se do reptání a řekli, že nikdy nepodrobí své šíje takovému otrockému postavení, jímž téměř všechen křesťanský lid podléhá útisku biskupů. Dodali také, neuchylujice se mnoho od pravdy, že skoro všechny desátky jsou obraceny na rozmařilosti světských lidí. Pročež biskup oznámil tuto věc vévodovi. Ten pak rozkázal všem Holsatům ve vagerské zemi, aby, chtějí-li míti jeho milost, platili biskupovi desátky se vší úplností, jako činí lidé v zemi polabanské a bodrcké, které byly později osazeny a většího zakoušejí postrachu válečného.

Na tento rozkaz řekli Holsaté se zatvzrelou myslí, že nikdy nebudou dávatí desátky, kterých nedávali otcové jejich, a že raději chtějí zapáliti stavení svá a odejítí ze země, nežli by na sebe vzali jho takového otroctví. Zamýšleli mimo to, že zabijí biskupa s hrabětem a vším přistěhovalým lidem, který platil náležitě desátky, a dajíce vše v zemi v požeh, že utekou do Dánska. Ale obnovené smlouvy našeho vévody a dánského krále překazily takové nešlechethné záměry. Bylo pak ujednáno, aby nikdo z nich nepřijímal přeběhlíků druhého. Pročež Holsaté nutností jsou tištěni, učinili v přítomnosti vévodově a biskupově smlouvu, že rozmnoží desátky a budou platiti z lánu šest měřic žita a osm ovsa, těch, díků, měřic, kterým se vůbec říká »hemmete«. A aby snad nezakoušeli od budoucích biskupů nových útisků, prosili, aby toto bylo potvrzeno pečeti vévodovou a biskupovou. Když pak notáři podle dvorského obyčeje žádali hřivnu zlata, nevzdělaný lid od toho ustoupil, a věc zůstala nedokončená. Téže věci, která by byla znamenitě posloužila prospěchu církve, velikou překážku způsobila jak rychlá biskupova smrt, tak hrozící krutá bouře válečná.

Kapitola XCIII.

ZAJETÍ VRATISLAVA.

Synové totiž Niklotovi Přibyslav a Vratislav, nejsouce spokojeni zemí kyšanskou a črespěňanskou, dychtili po opětném získání země bodrcké, kterou jim byl vévoda vzal válečným právem. Dozvědév se pak o jejich úkladech Guncelin ze Zvěřína, správce země bodrcké, oznámil to vévodovi. Ten pak znova se na ně rozhořčiv a rozhněvav, přitáhl s velkým vojskem zimního času do slovanské země. Oni pak se usadili v městě Vurle a opevnili hrad proti útokům obležení. I poslal vévoda Guncelina a všecky nejstatečnější muže napřed, aby rychle obklíčili město, aby Slované snad neunikli, sám pak jich následoval co nejspěšněji s ostatním vojskem. I obležena jest pevnost, v které byl Vratislav syn Niklotův a mnoho vznešených lidí, mimo to všelijaký obecný lid mnohý velmi. Ale Přibyslav, starší z bratří, byl s jistým počtem jezdců odjel do lesních úkrytů, chtěje ze záloh přepadati neostražitě. I zaradoval se vévoda radostí velkou, že se Slované zatvrdili myslí a dočkali ho v pevnosti, a poskytnutá jest mu možnost dostati je do své moci. I řekl.

mladším z vojska, které pošetilá chtivost bojování dráždila k vyzývání nepřátel a svádění pútek: »Proč děláte zbytečnosti a přibližujete se k městským branám, sami sobě strojíce nebezpečí? Marné jsou takové srážky a škodlivé. Raději zůstávejte ve svých stanech, kde vás nemohou zasahovati nepřátelské šípy, a mějte pozor na obležení, aby nikdo neunikl. My pak se s milostí Boží vynasnažíme, abychom se města zmocnili bez hluku a prolévání krve.« A hned poručil z hojných lesů přivážeti dříví a sestrojovati válečné nástroje, jak je byl viděl stavěné u Cremy a Milána. Postavil pak nástroje velmi účinné, jeden sbitý z prken k bourání zdí, druhý pak, který byl vyšší a vztyčený na způsob věže, vývýšil nad pevnost, aby se z něho vysílaly šípy a byli odháněni ti, kteří stáli na cimbuřích. Ode dne zajisté, kdy tento přístroj byl postaven, nikdo ze Slovanů se neodvažoval vystrčiti hlavu nebo se ukázati na cimbuřích. Téhož času byl Vratislav těžce poraněn šípem. Jednoho pak dne bylo doneseno vévodovi, že se Přibyslav objevil se zástupem jezdců nedaleko od ležení. Poslal tedy hraběte Adolfa s vybranou četou mladších mužů, aby ho vyhledali. Kteříž celý den bloudíce v bažinách a lesích, nikoho nenalezli, byvše oklamáni vůdcem, který větší přízeň choval k nepříteli nežli k našim. Prikázal pak vévoda picovníkům, aby toho dne nikam nevycházeli, aby snad nepadli nepříteli do rukou. Ale někteří Holsaté, jak jsou svéhlaví, nedbali rozkazu a vyšli na zásobování, a přišed Přibyslav a vrhnuv se na neostražitě, pobil z nich asi sto mužů, ostatní pak utekli do ležení. Pročež vévoda hněvem prudčeji roznícený, pokračuje usilovněji v obléhání; a již hradní opevnění se počínala trásti hrozícím zřícením a poďkopováním se rozestupovati. Tu Vratislav, odloživ všecku naději na zlepšení věcí, obdržev svobodný průvod, přišel do ležení k hraběti Adolfovi, aby se s ním poradil. Jemuž hrabě odpověděl: »Pozdě jest hledati lék, když již zmizela naděje, že nemocný bude živ. Nebezpečí, která nyní hrozí, měla býti již dříve předvídána. Kdo ti, prosím, poradil, aby ses vydával v nebezpečí obležení? Veliký to byl nerozum dávatí nohu do klády, když není pak spomožení nebo možnosti vyváznutí. Nic jiného tedy nezbývá nežli vzdáti se. Může-li ještě býti nějaká záchrana, vidím, že jedině vzdáním lze se jí dodělati.« I dí Vratislav: »Přimluv se za nás u vévody, aby nám bylo povoleno vzdání bez nebezpečí života a škody údů.« Tu se odebral hrabě k vévodovi a dav se do hovoru s těmi, na nichž závisely rady, vyjevil jim tu záležitost. Oni pak, obeznámivše se s vůlí knížete, slí-

bili rukou dáním, že kdokoli ze Slovanů by se vydal vévodovi do moci, zachová život a údy, s tou však podmínkou, že také Přibyslav složí zbraně. Tu majíce svobodný průchod od veleslovutného hraběte, vyšli z pevnosti Vratislav a všichni vznešení muži slovanští a přišli k nohám vévodovým, majíce každý svůj meč na svém temeni. I přijal je vévoda a zavřel do vězení. Poručil tedy vévoda, aby dostali svobodu všichni Dánové, kteří byli držáni v zajetí ve hradě. A vyšlo jich množství náramné, přejíce velestatečnému vévodovi všechno dobré za své vysvobození. Hradu pak a obecného lidu poručil ostrážiti a ustanovil nad nimi jistého Lubemara,²²¹⁾ starého válečníka, bratra Niklotova, aby spravoval zemi a choval se jakožto poddaný. Vratislava však knížete slovanského odvedl s sebou do Brunšviku a spoutal ho pouty železnými, ostatní pak rozdělil po vězeních, dokudž by nezaplatili posledního haléře. Takovými činy byly síly Slovanů pokořeny, i poznali, že lev, nejsilnější mezi zvířaty, nebojí se žádného na setkání. Přibyslav tedy, který byl starší a bystrého ducha, žádaje si zajatému bratrovi pomoci, začal skrze vyjednaváče zkoumati smýšlení vévodovo a žádati za to, co jest ku pokoji. Když pak vévoda se dožadoval rukojmí, aby bylo zajištěno věrné plnění slibů, dí Přibyslav: »Čemu jest mému pánu potřebí dožadovati se na svém služebníkovi rukojmí? Či nedrží ve vazbě bratra mého a všechny vznešenější lidi slovanské? Mějž je za rukojmí a zle nakládej s nimi, jak mu bude libo, jestliže bychom porušili smlouvu.« Když se tyto věci projednávaly skrze vyjednaváče, uplynul nějaký čas bez války, a byl pokoj ve Slavii od měsíce března²²²⁾ až do prvního února následujícího roku, a všechny hrady vévodovy zůstávaly beze škody, totiž Malachow, Kuscin, Zvěřín, Ilowe, Mikilinburg.

Kapitola XCIV.

POSVĚCENÍ NEUMÜNSTRU.

Téhož roku pán Gerold biskup lubeckého kostela po slavných dnech velikonočních počal churavěti a zůstával nemocný na loži až do prvního července. I prosil Boha, aby mu byl prodloužen život, až by posvětil lubeckou modlitebnu a kněžstvo nedávno shromážděné se ve svém postavení upevnilo. A bez meškání s pomocí Boží je mu život nakrátko prodloužen. Odebral se

tedy k vévodovi, který toho času právě přišel do Stadenu, kde se měl setkat s arcibiskupem, a hovořil s ním o dobrém stavu lubeckého kostela. Jehož slovy jsa vévoda potěšen, vyzval ho, aby se co nejrychleji vrátil do Lubeku a připravil všecko potřebné k posvěcení. I prosil vévoda arcibiskupa, aby se spolu s ním zúčastnil posvátného úkonu. Vyhověv žádosti, vydal se na cestu do vagerské země a na té cestě posvětil kostel ve Faldeře, který, jak známo, aldenburský biskup Vicelin svaté paměti i založil i držel. A učinil arcibiskup proboštovi a bratřím tam přebývajícím mnoho dobrého a rozkázal, aby se to místo budoucně nazývalo Neumünster, to jest Nový Klášter, neboť předtím slulo Faldera nebo Wippenthorp. A byl proboštem toho místa Heremann, který druhdy také v Lubeku za barbarské bouře snášel mnoho obtíží, jsa v kázání evangelia společníkem pána Ludolfa, probošta segeberského, a Brunona, kněze aldenburského. Tento tedy Heremann byl ve správě Nového Kláštera nástupcem ctihodného muže Eppona, jehož vynikající svatost, na kterou všichni vždycky si mají zbožně vzpomínati, již dříve došla šťastného dokonání prvního května. Když tedy pán arcibiskup posvětil Neumünster, odebral se do Segebergu a požil tam pohostinství hraběte Adolfa. Když pak přišel do Lubeku, přijali ho vévoda a biskup s velikou slávou, a podjali se díla svěcení. I obětoval každý z nich dobrovolné věci srdce svého, vévoda Jindřich, biskup Gerold a hrabě Adolf, a darovali statky a důchody a desátky na výživu duchovenstva. Když však byl arcibiskup vyzván, aby daroval Neumünster biskupovi lubeckému, nevyhověl tomu. Dokonav náležitě tyto věci, navrátil se arcibiskup domů. Vévoda pak, uspořádav věci v Sasku, vypravil se do Bavor, aby tam uklidil nepokoje a činil soud křivdu trpícím.

Kapitola XCV.

ZESNUTÍ BISKUPA GEROLDA.

Cítě zatím ctihodný biskup Gerold, že bolesti na čas ustalé opět se rozněcují, umínil si visitovati všechny kostely své diecése, od nikoho nežádaje na to příspěvku, aby nikomu nebyl na obtíž. Otcovskou také máje péči o syny své, hojně uštědřoval spasitelná napomenutí, chybuující káraje a ne-svorné míře, uděluje také milost biřmování, kdekoli bylo toho zapotřebí.

Trh také plonský, který byl o všech dnech nedělních navštěvován od Slovanů i Sasů, ve jménu Božím zapověděl, protože lid křesťanský, opouštěje službu Boží a slavení mší, zabýval se toliko kupčením. Tuto tedy převelikou modloslužbu proti mnohých nadání se statečnou myslí zkazil, přikázav pod trestem klatby, aby budoucně nikdo zbořeniny její neobnovoval. I přicházeli potom lidé do kostelů slyšet slovo Boží a býti přítomni svatým tajemstvím. Shlédnuv tedy celou svou diecési, pán biskup naposledy přišel do Lutilburgu, aby potěšil ty, kteří tam zůstávali, a když vykonal božská tajemství, jako by byla jeho úloha dokonána, počalo mu náhle ubývati sil tělesných, a byv donesen do Buzova, proležel mnoho dní na lůžku. Ale přece nikdy až do dne smrti své nezůstal vzdálen slavení mší. Vyznávám, že se nepamatuji, abych byl viděl člověka ve službách božích cvičenějšího, pilnějšího ve zpívání žalmů a v jitřním bdění, dobrotivějšího ke kléru, ježž ani slovem nikomu nedovoloval obtěžovati. Také dal jistou světskou osobu, utrhačící klerikovi, velmi přísně zmrskati, dáváje ostatním příklad, aby se naučili nerouhati se. Když tedy uslyšeli o nemoci dobrého pastýře, přišli k němu ctihodní mužové Odo, děkan lubeckého kostela, a Ludolf, probošt segeber-ský, s bratřími obojí družiny. Když pak stojíce u lože nemocného, přáli mu prodloužení života, on odvětil: »Proč mi přejete, bratří, věc neužitečnou? Ať jsem jakkoli dlouho ještě živ, smrt vždycky zbývá. Nechť se již nyní stane, co jednou musí býti. Lépe jest odbýti si to, čemu není lze nikomu utéci.« Ó té svobody ducha, neustrašené hrůzou smrti! Za řeči pak dal nám na sobě výklad slov žalmu: »Zaradoval jsem se, když jest mi povéděno: do domu Hospodinova půjdeme.« Když jsme se tázali, jaké má bolesti, vyznal, že necítí nijaké trýzně, nýbrž že ho jen tíží úbytek sil. Ale když bratří viděli, že mu nastává konec, udělili mu svaté pomazání, a tak posilněný spasitelnými svátostmi, když se rozednívalo, zároveň s nočními temnotami odložil porušitelné břímě těla. Tělo jeho bylo donesenó do Lubeku a od kleru a měšťanů počestně pochováno uprostřed basiliky, kterou byl sám založil. I byl uprázdňen biskupský stolec lubecký až do prvního února, protože vévoda nebyl přítomen, a čekalo se na jeho rozhodnutí.

KNIHA DRUHÁ.

PŘEDMLUVA K NÁSLEDUJÍCÍMU DÍLU.

Kapitola XCVI.

Mezi pisateli dějin málo se nachází takových, kteří by si zcela věrně počínali v líčení sběhlých událostí. Jistě hned na samém povrchu vypravování lze poznati odlišné názory lidí, vznikající často ze zkaženého pramene, když totiž rozmáhající se v srdci člověkově jako jakási přebytečnost šťáv buď nenáležitá láska nebo nenávist obrací proud vypravování, zanechávající stezky pravdy, napravo nebo nalevo. Mnozí zajisté, chtějí si získati lidskou přízeň, přikryli se jakýmsi šalebným pláštěm přátelství a pro žádostivost cti nebo jakéhokoli zisku mluvili věci, které se lidem líbí, připisující věci hodné nehodným, chválu těm, kterým nenáležela chvála, požehnání těm, kterým nepříslušelo požehnání. Naproti tomu jiní, popouzení jsouce nenávisť, méně šetřili pomluvami, vyhledávající místa k utrhání a jazykem dorážející na ty, na které nemohli rukou. Takoví zajisté jsou ti, kteří kladou světlo za tmou a noc nazývají dnem. Ale někdy nechyběli mezi spisovateli ani takoví, kteří pro škodu na časných věcech a pro muky tělesné se báli uveřejňovati bezbožnosti knížat. Menší však je provinění těch, kteří zamlčeli pravdu z bojácnosti ducha a aby ušli nepokoji, nežli těch, kteří pro naději marného zisku vymyslili věci lživé. V líčení tedy skutků lidských jako ve vydlabávání nejútlejších řezeb sluší míti vždycky upřímný hled pozorování, který ani přízní ani nenávisť ani strachem se nedá svést s cesty pravdy. Protože pak to jest věc mnohé zkušenosti, ba, svrchované pozornosti, řídití totiž pevně kormidlo řeči prostřed těchto překážejících úskalí, jest mi velmi vroucně prositi Boží dobrotu, aby mi pomáhala a větry příznivé řídila tak, abych loď líčení, kterou jsem s jakousi odvahou spíše bezděčnou než opovážlivou uvedl na hlubinu, zasloužil dovésti ke břehu náležitého dokonání. Jinak pro rozmáhající se obtíže doléhajících záležitostí a pro pokažené mravy knížat snadno by mne lidská bázeň mátlá. Jest pak

utvrzením veliké útěchy všem, kteří se opírají o pravdu, ta okolnost, že pravda, ačkoli nejednou vzbuzuje v bezbožných nenávist, přece sama o sobě zůstávajíc neotřesená, netrpí škody, jako také churavým očím je světlo protivné, což ovšem, jak zřejmo, není vina světla, nýbrž churavosti očí. Ale i každý spatřující obličej narození svého v zrcadle, nikoli zrcadlu, nýbrž sobě samému bude přičítati, uvidí-li na sobě něco nepěkného a zvráceného. Následující tedy dílko jako také předcházející věnuji vaší lásce, ctihodní pánové a bratři, žádaje si, abych známostí věcí zjednal přítomným čest, budoucím užitek. Ale doufám, že ani mně nebude chyběti nějaký zisk z modliteb velikých mužů, kteří snad budou tuto knížku čísti a kteří mé žádosti neodeprou přímluv svých modliteb.

Kapitola XCVII.

O BISKUPOVI KONRÁDOVI.

Uspořádav tedy věci v Bavorsku, Jindřich Lev, skvělý dvojím vévodstvím, vrátil se do Sas a povolav k sobě lubecký klerus, dal jim za biskupa pána Konráda, opata Redegeshuse, rodného bratra pána biskupa Gerolda. Ačkoliv pak to bylo proti mysli Hartvíkovi arcibiskupovi i téměř všem lubeckým, rozhodla přece vůle vévodova, které se vzpírati bylo nebezpečno. Přijal pak biskupské svěcení skrze ruce arcibiskupa Hartvíka v městě stadenském. Byl pak hojně opatřen literním vzděláním, výmluvností, přívětivostí, štědrostí a mnoha jinými dary, jež jsou osobě v důstojnosti postavené ozdobou. Ale krásný jeho povrch znetvořoval nezhojitelný jakýsi, abych tak řekl, svrab, nestálost mysli a lehkost slov, která nikdy nesetřvávala při téže věci; sám se sebou ve sporu, nic nečině z dobrého uvážení, nespolehlivý ve slibech, cizí milující, ke svým omrzelý. S klerem, který našel v mladičké církvi, zacházel nejprve s velikou přísností, počínajíc od prvních, kteří byli při lubeckém kostele, až k posledním, kteří bydlili na venkově. O kněžských statcích tvrdil, že všecko jest jeho, nepokládaje kněze jako za bratry, ale jako za služebníky. Když někdy začal některého bratra stíhati, neužíval zákonného předvolání, nedbal vhodnosti místa nebo času nebo mínění kapituly, nýbrž podle svého zdání ty, kterým chtěl býti těžkým, buď suspendoval od jejich úřadu nebo vyloučil z církve. Když jej

vévoda napomínal, nepočínal si o nic mírněji, nýbrž odcizil se vévodovi a spolčil se s arcibiskupem, aby spojenými silami snadněji zdolal každý odpor. V oněch asi dnech, kdy byl právě povýšen na stupeň nejvyššího kněžství, když ještě zůstával u arcibiskupa v městě Horeburgu,²²³⁾ které jest na březích Labe, v měsíci únoru, to jest šestnáctého dne toho měsíce,²²⁴⁾ udělala se náramná vichřice a bouřka s lijákem, blýskáním a hřímáním, která na rozličných místech zapálila nebo pobořila mnoho domů, a nadto vznikla taková mořská zátopa, o jaké nebylo slýcháno od dávných časů, a která zaplavila všechno pomoří fríské a hathelenské²²⁵⁾ a všechnu bažinatou zemi při Labi a Veseře a při všech řekách, které se vlévají do oceánu, a utonulo mnoho tisíc lidí a dobytka počet nesčíslný. Co boháčů, co mocných lidí večer sedělo a oplývali rozkošnými věcmi, ničeho zlého se nebojíce, ale přikvačivši nenadálá pohroma, uvalila je doprostřed vln!

Kapitola XCVIII.

O POBITÍ FLÁMŮ.

Téhož dne, když přímořské kraje oceánské byly postiženy takovou záhubou, přihodilo se veliké prolítí krve ve slovanském městě Mikilinburgu. Vratislav totiž, mladší syn Niklotův, který byl držán v poutech v Brunšviku, vzkázal, jak se povídá, bratrovi svému Přibyslavovi po poslech, řka: »Hle, já jsem držán věčnými pouty sevřený, a ty si počínáš nedbale? Procitni a vynasnaž se a veď si mužně a čeho nemůžeš dosíci pokojem, vynuť zbraněmi. Nepamatuješ, že náš otec Niklot, když byl držán ve vězení v Lunenburgu, nemohl býti vykoupen ani prosbami ani penězi? Ale když potom puzeni udatností jsme se chopili zbraní a způsobili jsme požáry a záhuby měst, zdaliž nebyl propuštěn?« Uslyšev tyto řeči Přibyslav, sebral tajně vojsko a přišel znenadání do Mikilinburgu. Jindřich pak ze Skathen, velitel hradu, byl právě nepřítomen a lid, který byl ve hradě, neměl hlavy. Přišed tedy Přibyslav, řekl mužům, kteří byli v pevnosti: »Veliké, ó mužové, jak mně, tak lidu mému bylo učiněno násilí, kteří vypuzeni jsme ze země narození svého a zbaveni jsme dědictví otců svých. Vy také jste dovršili toto bezpráví, kteří jste vpadli do našich mezí a přivlastnili jste si města a vsi, které dědičným postupem náleží nám. Dáváme vám tedy na vybranou buď

život nebo smrt. Budete-li chtít otevřít nám pevnost a vrátit zemi, která nám náleží, vyvedeme vás pokojně s manželkami a dětmi a veškerým statkem vašim. Kdyby některý Slovan vzal cokoli z věcí, které vám náležejí, já dvojnásobně to nahradím. Kdybyste nechtěli vyjít, naopak byste chtěli města tohoto tvrdošíjně hájit, přísahám vám, že dopřeje-li mi Bůh vítězství, pobiji vás všechny ostřím meče.« Na tato slova počali Flámové metati střely a dávat rány. Slovanské tedy vojsko, jsouc muži i zbraněmi mocnější, vrazilo prudkým bojem do pevnosti a pobili v ní všechno mužského pohlaví, nenechavše z přistěhovalého lidu ani jednoho. Ženy a maličké jejich odvedli do zajetí a hrad zapálili ohněm.

Potom obrátili tvář svou ke hradu Ilove, aby jej zbořili. Ale Guncelin, vévodův man a správce země bodrcké, uslyšev od vyzvědačů, že Slované vytáhli, předešel je s nemnoha rytíři, aby město chránil. Přibyslav tedy, zpustošiv Mikilinburg, pospíšil s nejstatečnějšími lidmi před vojskem, aby provedl obležení, aby snad nikdo neušel. Což uslyšev Guncelin, řekl svým: »Vyjděmež rychle a bojujme s ním, prve nežli přijde ostatní vojsko. Neboť jsou unaveni bojem a řeží, kterou dnes způsobili.« I odpověděli mu jeho věrní: »Nebylo by nám opatrné vyjít, neboť jakmile bychom vyšli, Slované, kteří jsou zde ve městě a zdají se býti při nás, zavřou za námi brány městské a my zůstaneme venku, a město padne Slovanům do rukou.« I nelíbila se řeč ta před očima Guncelinovým a mužů jeho. Svolav tedy všechny Němce, kteří byli ve městě, řekl jim v přítomnosti Slovanů, kteří byli ve městě a jejichž zrady bylo se báti: »Bylo mi oznámeno, že Slované, kteří jsou s námi uvnitř ve branách městských, přísáhli Přibyslavovi, že vydají nás a město. Slyšte tedy, ó mužové krajané, kteří jste určeni k smrti a vyhlazení: jakmile byste viděli zpronevěru, vrhněte se ke branám a pusťte oheň do hradeb městských a spalte zrádce s ženami a dětmi. Ať umřou spolu s námi, aby nikdo z nich nepozůstal na živu, aby se nechlubili naším zahynutím.« Když Slované toto uslyšeli, přestrašeny jsou mysli jejich, a neodvážili se provést to, co byli v duchu zamýšleli. Když pak nastal večer, přišlo veškeré slovanské vojsko před Ilove, a oslovil Přibyslav Slované, kteří byli v něm: »Známo je všem vám, jaké pohromy a útisky postihly národ náš pro násilnickou moc vévodovu, kterou proti nám provozoval, a vzal nám dědictví otců našich a usadil ve všech mezích jeho přistěhovalce, totiž Flámy a Holanďany, Sasy a Vestfálce a rozličné národy. Této křivdy

mstil otec můj až do smrti, bratr také můj pro totéž je ve vazbě poután věčnými okovy a nikdo nezůstal, kdo by myslil národu našemu dobré nebo chtěl jeho škody napravit, nežli já sám. Navraťte se tedy k srdci, ó mužové pozůstalí slovanského rodu, a nabuďte zase odvahy a vydejte mi toto město a muže, kteří je nespravedlivě zabrali, abych učinil nad nimi pomstu, jako jsem učinil nad těmi, kteří obsadili Mikilínburg.« I počal jim připomínati co slíbili. Ale oni to popřeli jsouce strachem přestraseni. Ustoupili tedy Slované dále od hradu, protože nastávala noc a bylo třeba položit se táborem. Pozorujíce pak Slované, že Guncelin a ti, kteří jsou s ním, jsou mužové stateční a bojovní, a že nelze pevnosti dobýt bez náramného prolití krve, sotva začalo svítati, nechali obléhání a vrátili se na svá místa. Guncelin tedy jako poleno z ohně vytržené, opustil Ilove a položiv tam vojenskou posádku, odebral se do Zvěřína, i zaradovali se obyvatelé města z neočekávaného jeho příchodu. Bylo se totiž den předtím proslechlo, že byl zabit on sám a jeho muži s ním.

Kapitola XCIX.

O BISKUPOVI BERNONOVÍ.

Pátého tedy dne po řeži mikilínburské sestoupil ctihodný biskup Berno s nemnoha kleriky ze Zvěřína, aby pochoval zabité, nesa si na krku kněžská roucha, v nichž jest obyčej obětovati. A postaviv oltář prostřed pobitých, obětoval za ně oběť spasitelnou Pánu Bohu se zármutkem a třesením. A když již dokonával oběť, povstali Slované ze záloh, aby zabili biskupa a ty, kteří byli s ním. Ale rychle, byv poslán od Boha, přišel k tomu jakýsi Reichard ze Saltvidele s ozbrojeným zástupem. Ten uslyšev, že Guncelin jest obležen v Ilove, vyšel mu na pomoc a cestou náhodou přišel do Mikilínburgu, když biskup se svými byl na samém krajíčku smrti. Jehož příchodem byvše Slované postrašeni, utekli, a zachráněný biskup dokonál dílo soucitu a pochoval na sedmdesát těl zabitých, a potom se navrátil do Zvěřína.

Ale po nedlouhém čase Přibyslav, sebrav opět zástup Slovanů, přišel do Malchova a Kuscina a promluvil k obyvatelům města, řka: »Vím dobře, že jste mužové udatní a ušlechtilí a poslušní rozkazů velikého vévody, pána svého. Proto vám chci snažně raditi k tomu, co je vám užitečno. Vydejte mi

hrad, který druhdy náležel mému otci a nyní právem dědičného nástupnictví má náležeti mně, a já vám opatřím svobodný průvod až na labské břehy. Kdyby si někdo násilně vzal něco z věcí, které vám náleží, já to dám dvojnásobně nahraditi. Kdybyste považovali tuto velmi dobrou nabídku za neužitečnou, budu nucen zkusiti opět svého štěstí a dáti se s vámi do boje. Rozpomeňte se, co se přihodilo obyvatelům mikilimburským, kteří pohrdli podmínkami mírovými a vydráždili mne na svou vlastní škodu.« Tu rytíři strážci pevnosti vidouce, že boj nemůže míti místo, protože nepřátel bylo mnoho, pomocníků však málo, vyžádali si volný odchod za meze slovanské země, Přibyslav pak se ujal hradu.

Kapitola C.

OBĚŠEN VRATISLAV.

Uslyšev tedy vévoda Jindřich Lev, že věci ve Slovanstvu se viklají, zarmoutil se v duchu a poslal zatím jádro rytířů do Zvěřína, aby ho ostříhali. A přikázal hraběti Adolfovi a předním mužům holsatským, aby se odebrali do Ilove a byli k ochraně hradu. Potom shromáždil vojsko veliké a povolal strýce svého Adelberta, markrabího východního Slovanstva, a všechny nejstatečnější muže celého Saska na pomoc, aby se Slovanům oplatil za zlé, jež byli učinili. Ale i Valdemara, krále dánského, přivedl s válečným loďstvem, aby jim škodil po moři i po zemi. A přišel hrabě Adolf vévodovi vstříc se vším lidem nordalbinským u Malchova. Vévoda pak, když překročil Labe a dostihl hranic slovanských, dal oběsiti Vratislava, kníže slovanské, blízko města Malchova proto, že ho zahubil bratr jeho Přibyslav a přestoupil sliby pokoje, které byl umluvil. I přikázal vévoda hraběti Adolfovi po poslovi, řka: »Povstaň s Holsaty a Sturmarty a se vším lidem, který s tebou jest, a táhněte před vévodou až na místo, které slove Viruchne.²²⁶⁾ Totéž učiní Guncelin, správce země bodrcké a Reinold hrabě thetmarský a Kristián hrabě z Aldenburgu, který jest v Amerlandu v zemi fríské; ti všichni potáhnou s tebou napřed s počtem ozbrojenců, kteří k nim příslušejí.« Tu se vypravil hrabě Adolf s ostatními šlechtici, kteří byli s ním ustanoveni podle vévodova rozkazu, a přišli na místo, které slove Viruchne a je vzdáleno téměř dvě míle od města Dyminu, a položili se tam táborem.

Vévoda pak a ostatní knížata se zastavili v místě, které sluje Malchov, chtějíce za několik dní následovati s ostatním vojskem, s nákladními koni nesoucími potraviny, které by vojsku hojně stačily. Všecko však vojsko slovanské usedlo ve městě Dyminu, a byla knížata jejich Kazimír a Budislav, vévodové pomořanští, a s nimi Přibyslav, původce vzpoury, a poslali posly k hraběti, chtějíce skrze něho dojíti podmínek míru, a slibovali tři tisíce hřiven. Pak poslavše zase jiné, slibovali dva tisíce. I nelíbilo se to hraběti Adolfovi a řekl svým: »Co se vám zdá, moudří mužové? Ti, kteří včera slibovali tři tisíce hřiven, nyní nabízejí dva tisíce. Tato řeč nevyhledává pokoje, nýbrž přivádí válku.« Poslali tedy Slované v noci vyzvědače do ležení vyzkoumati stav vojska. Aldenburští pak Slované byli s hrabětem Adolfem, ale úkladně; neboť cokoliv se dalo ve vojsku, poslali o tom nepřátelům skrze vyzvědače zprávu. Řekl tedy hraběti Adolfovi Markrád, starší země holsatské, a ostatní, kteří byli zpozorovali skryté slovo: »Dozvěděli jsme se se vši jistotou, že naši nepřátelé se chystají k bitvě. Naši pak lidé si počínají velmi nedbale, a ani v nočních hlídkách ani ve strážích neosvědčují náležitou pilnost. Dej tedy lidu výstrahu, protože vévoda mnoho od tebe očekává.« I nedbal toho hrabě ani ostatní šlechtici, a řekli: »Pokoj a bezpečnost, neboť zhynula statečnost Slovanů.« Pominula tedy ve vojsku ostražitost. Když pak vévoda prodléval, začalo se vojsku nedostávat potraviny, i byli ustanoveni zbrojnoši, kteří by šli k vévodovu vojsku a přinesli potraviny. Kterážto když se za svítání vydali na cestu, ejhle, vystupujícím na kopec objevily se šiky slovanské s nescíslným lidem jízdným i pěším. Kterážto spatřivše zbrojnoši, obrátili kroky zpět a velikým pokřikem vzbudili spící vojsko. Jinak by byli všichni spánek zasnoubili se smrtí. Tu slovutní rytířští mužové Adolf a Reinold s nepatrným hloučkem Holsatů a Sturmarů, kteří právě ze spánku probuzení dříve přispěchali, postavili se nepřátelům vstříc, a potřen jest první šik slovanský od nich, i bili je až do jezera. Následuje pak jich v patách druhý šik Slovanů přikryl je jako hory, a zabiti jsou hrabě Adolf a hrabě Reinold a padli všichni nejstatečnější. I zmocnili se Slované ležení saského a rozchvátili kořisti ležení. Guncelin pak a Kristián a s nimi více než tři sta rytířů, sražení jsouce dohromady, zůstávali stranou od bitvy, nevědouce co by měli činiti. Byloť zajisté hrozné sraziti se s takovým množstvím nepřátel, když všichni jejich soudruhové byli pobiti nebo na útěk rozeznáni. Přihodilo se tedy, že jeden zástup Slovanů přišel k jednomu

stanu, kde bylo mnoho zbrojnošů a nějaký počet kopí. A když prudčeji na ně doráželi, chtěje je zdolati, zbrojnoši volali na své pány, kteří se byli shlukli v blízkosti: »Co stojíte, přeudatní rytíři, a proč nejdete na pomoc svým služebníkům? Hanebně opravdu si počínáte.« Kteřížto rozníceni křikem svých služebníků, vrhli se na nepřátele, a bojujíce jako se slepou zuřivostí, vysvobodili své sluhy. Potom vnikli udatněji do ležení, a těžko jest pověditi, co ran dali nebo jakou řež lidí způsobili, dokud nerozehnali ony vítězné šiky slovanské a opět se nezmocnili ležení, které byli ztratili. Konečně vmísil Bůh do Slovanů ducha závrativého, i padali rukama výborných rytířů. I uslyšeli to Sasové, kteří byli ve skryších, a vyšli ven, a opět nabyvše smělosti, udatně se pustili mezi nepřátele a porazili je potřením velikým velmi a naplněno jest pole ono hromadami mrtvých. I přispěchal vévoda, aby chránil své lidi, a uviděl porážku, která se stala v lidu jeho, a že zahynul hrabě Adolf a všichni nejudačnější, i proléval mnoho slz. Ale bolest jeho mírnilo hojnější vítězství a převeliké pobití Slovanů, kterých bylo napočteno mrtvých na dva tisíce a pět set. Poručil tedy vévoda rozřezati tělo hraběte na malé kousky, a spálené nabalsamovati dílem lékárnickým, aby mohlo býti přeneseno a uloženo v otcovské hrobce. I naplněno jest proctví, které zpíval ten den před svým utrpením, mnohokrát opakuje verš: »Ohněm jsi mne zkusil, a není nalezena na mně nepravost.«

Slované tedy, kteří utekli rukám meče, přišli do Dyminu, a zapálivše onu mohutnou pevnost, uchýlili se do vnitřních krajů pomořanských, prchající před tváří vévodovou. Následujícího pak dne přišel vévoda s veškerým vojskem k Dyminu a našel hrad vypálený, i položil tam část vojska, aby rozkotali valy a srovnali je se zemí, a aby chránili zraněné, kteří potřebovali léčení. Sám však s ostatním vojskem táhl vstříc králi Valdemarovi. A spojivše se, vyšli, aby poplenili celou šíři krajů pomořanských, a přišli na místo, které sluje Stolpe.²²⁷⁾ Tam Kazimír a Budislav již druhdy byli založili opatství na památku otce svého Vratislava, který na témž místě byl zabit a pochován. Ten první z vévodů pomořanských se obrátil na víru přičiněním přesvatého Otty, biskupa bamberského, a on také založil biskupství uznojmské²²⁸⁾ a dovolil provozovati náboženství křesťanské v zemi pomořanské. Tam tedy došlo vojsko vévodovo, a nebyl tam, kdo by odpíral. Slované zajisté dál a dále táhnouce, utíkali před tváří vévodovou a nikde se neodvažovali stanouti pro strach tváři jeho.

POHŘEB HRABĚTE ADOLFA.

V oněch dnech přišel posel do slovanské země, aby pověděl vévodovi: »Ejhle, vyslanec řeckého krále s velikým průvodem přišel do Brunšviku, aby s tebou mluvil.« K slyšení tohoto vyšel vévoda ze Slavie, opustil vojsko a zdárné výsledky výpravy. Jinak pro nedávné vítězství a převelikou přízeň štěstěny byl by všecku sílu Slovanů zničil až do konce a zemi pomořanské byl by učinil tak, jako učinil zemi bodrcké. Všechna tedy země bodrcká a sousední kraje, které náleží ke království bodrckému, ustavičnými válkami, ale nejvíce touto poslední válkou, byly všechny obráceny v poušť, an Pán přízniv byl a pravici velezbožného vévody vždycky posiloval. Jestliže zůstaly nějaké poslední zbytky Slovanů, pro nedostatek obilí a zpusťování polí byly postiženy takovým hladem, že byly nuceny hromadně prchat k Pomoranům nebo Dánům, kteří, nemajíce s nimi žádného smilování, prodávali je Polákům, Srbům²²⁹⁾ a Čechům. Když tedy vévoda, vyšel ze slovanské země, rozpustil vojsko, jednoho každého do jeho domova, tělo hraběte Adolfa bylo doneseno do Mindinu²³⁰⁾ a tam se svatou zbožností pochováno. Hrabství však podržela Mathilda vdova jeho s malým synáčkem. I proměnila se tvářnost této země, protože spravedlnost a pokoj kostelů se zdály na-prosto zviklány, když jim byl vzat dobrý ochránce. Neboť dokud byl živ, nic se kleru nezdálo tvrdé, nic drsné. Taková byla jeho víra, dobrota, opatrnost a prozíravost, že se zdál složený ze všech ctností. Tento jako jeden z bojovníků Páně a jistě ne poslední v provázku podílu svého užitečným jest nalezen, vykořeňuje modlářské pověry a konaje dílo nového štípení, které by přinášelo ovoce ke spasení. Naposledy dokonav běh dobré pouti došel palmy vítězné, a nose v táboře Páně korouhev, vytrval v obraně vlasti a ve věrnosti knížatům až do smrti. Když ho prosili, aby útekem zachránil život, zavrhl to s rozhořčením, a rukama bojuje a hlasem Bohu se modle, rád smrt přijal z lásky ke ctnosti udatenství. Chtíce se mu vyrovnati, slovutní mužové a dobří manové výborného vévody, Guncelin a Bernard, z nichž první byl velitelem zvěřinským, druhý ratiborským, vykonali také oni dobré dílo, bojujíce v provázku dílu svého boje Páně, aby byla vzbudena služba domu Boha našeho mezi lidem nevěřícím a modlářským.

DYMIN ZNOVA POSTAVEN.

Přibyslav tedy, původce vzpoury, byv vyhnán z otcovského dědictví, zůstal u vévod pomoranských Kazimíra a Budislava, i počali znova stavěti Dymin. Odtamtud často vycházejí Přibyslav, přepadali ze záloh končiny zvěřinské a ratiborské a zajímal mnoho lidí i dobytka. Jehož vpády pozorující Guncelin a Bernard, bojovali také oni ze záloh, a svádějící velmi často bitvy, vždycky bývali nalezáni vítěznými, až konečně Přibyslav, ztrativ statečnější muže a koně, již nemohl nic podnikati. I řekli mu Kazimír a Budislav: »Líbí-li se ti zůstavati s námi a požívati našeho pohostinství, varuj se urážeti oči vévodových mužů, jinak tě vypudíme ze svých mezí. Neboť již prvé vedl jsi nás na místa, kde jsme byli poraženi potřením náramným, a ztratili jsme nejlepší muže a města, a ty, nejsa s tím spokojen, chceš znova na nás uvéstí hněv vévodův?« I zkrocen jest Přibyslav od svého nerozumu. Byly tedy pokořeny síly slovanské, aniž se odvažovaly hnouti se pro strach z vévody.

A měl vévoda mír s Valdemarem králem dánským, a mívali schůzky na Eidoře nebo v Lubeku o prospěšných záležitostech obou zemí. A dal král vévodovi veliké peníze, protože byly meze jeho zachovávány skrze něj v pokoji od plenění Slovanů. A počaly býti obývány všechny ostrovy mořské, které náleží ke království dánskému, protože přestali námořní lupiči a lodí kořistníků byly polámány. A učinili smlouvu král a vévoda, že kterékoli národy by si podrobili na moři a na zemi, společně by se dělili o poplatky.

I vzrostla moc vévodova nade všechny, kteří byli před ním, a učiněn jest knížetem knížat země, a pošlapal šíje odbojných a zbořil pevnosti jejich a zahubil muže poběhlé a způsobil pokoj na zemi a vystavěl pevnosti velice silné a získal dědictví veliké velmi. Neboť mimo dědictví velikých předků, císaře Lothara a manželky jeho Rikenze i mnoha vévodů bavorských a saských, připadly mu ještě statky mnoha knížat, jako byl Heremann z Winceburgu, Sifrid z Hammemburgu, Otto z Asle a jiní, o nichž se neděje zmínka. Co řeknu o převeliké državě arcibiskupa Hartvíka, který posel ze starého rodu udonského? Znameníť hrad Stadhen se vším, co k němu přísluší, s hrabstvím na obou březích a s hrabstvím thetmarským obdržel vévoda

ještě za života biskupova, něco právem dědickým, něco právem lenním; a vztáhl ruku na Frísko a postavil proti nim vojsko, a dali mu, aby se vykoupili, co na nich žádal.

Kapitola CIII.

KNÍŽATA ZÁVIDÍ VÉVODOVI SLÁVU.

Ale protože sláva plodí závist, a protože nic není trvalého v lidských věcech, žárlila všechna saská knížata na takovou vévodovu slávu. On zajisté, oplývající nesmírným bohatstvím, slavný vítězstvími a pro dvojí knížetství, bavorské a saské, vysoko povznešený v slávě své, všem i knížatům i šlechticům saským zdál se nesnesitelným. Ale strach z císaře zdržoval ruce knížat, aby pojaté záměry neuvedli ve skutek. Když však císař uchystal čtvrtou výpravu do Italie a čas přinesl vhodnou příležitost, ihned vystoupilo zastaralé spiknutí na veřejnost, a stalo se sročení veliké všech proti jednomu. Byli pak mezi nimi první Wichmann, arcibiskup magdeburský, a Heremann, biskup hildensheimský. Po nich byli nejpřednější tito: Ludvík, lantkrabí durynský, Adelbert, markrabí ze Saltwedele, a synové jeho, Otto, markrabí z Kamburgu,²³¹⁾ a bratři jeho, Adelbert, falckrabí ze Someresburgu.²³²⁾ Těmto pomáhali tito šlechtici: Otto z Asle, Wedekind z Dasenburgu, Kristián z Aldenburgu, který jest v Amerlandu. Nad všecky tyto velemocný onen Reinold, arcibiskup kolínský a kancléř říšský, strožil vévodovi úklady, osobně sice jsa nepřítomen a v Italii meškaje, ale myslí všecken upjatý na to, jak by vévodu povalil. Tu tedy knížata, která byla ve východním Sasku spolu s lantkrabím durynským Ludvíkem, oblehla vévodovu pevnost, která slove Aldeslef,²³³⁾ a nadělali proti ní nástrojů válečných mnoho. Kristián pak hrabě amerlandský, sebrav zástup Frísů, obsadil Brémy a všechno jejich území a způsobil veliké hnutí v západních krajích. Vida tedy vévoda, že odevšad povstávají války, počal opevňovati města a hrady a klásti na přilehlých místech vojenské posádky. Toho času spravovala hrabství holsatské, sturmarské a vagerské vdova po hraběti Adolfovi se synáčkem ještě malým. Ale pro vznikající válečné nepokoje ustanovil vévoda pacholíkovi poručníka, aby vedl vojenské záležitosti, hraběte Jindřicha totiž, rodilého z Durynska, ujce hochova, muže nesnášejícího

zahálku a celého zbraním oddaného. Poradiv se také se svými věrnými, Přibyslava, knížete slovanského, kterého mnohými, jak bylo výše povědino, bitvami byl vyhnal ze země, přijal na milost²³⁴) a vrátil mu celé dědictví otce jeho, zemi totiž bodrckou mimo Zvěřín a jeho příslušenství. A učinil Přibyslav vévodovi a přátelům jeho slib věrnosti, který napříště neměla porušiti žádná válečná bouře, že totiž bude poslušen rozkazů jeho a dbáti pokynů přátel jeho beze všeho pochybení.

Kapitola CIV.

POPLENĚNÍ BRÉMSKÝCH.

Tu shromáždil vévoda vojsko veliké a vtrhl do východního Saska, aby bojoval se svými nepřáteli uprostřed své země. I viděli, že přichází s velikou silou a báli se postavit se mu vstříc. I učinil ránu velikou v zemi nepřátelské a zpustošil ji požáry a pleny a táhl po vší zemi až k hradbám magdeburským. Potom obrátil vojsko do západních krajů, aby potlačil povstání hraběte Kristiána, a přišel znenadání do Brém a vzal je. I uprchl hrabě Kristián do odlehlých bažin fríských. I vtrhl vévoda do Brém a poplenil je. A utekli měšťané brémští do bažin, protože se byli prohřešili proti vévodovi a přísahali Kristiánovi, a dal je vévoda do achtu, až zprostředkováním arcibiskupovým tisícem a více markami stříbra si zakoupili pokoj. Kristián však hrabě za málo dní zemřel, a utišily se zlé věci vzpoury jeho přičiněním vzniklé.

Když tedy všude zuřily občanské války, arcibiskup Hartvík sám u sebe ustanovil vyhnouti se nepokoji vznikající války a zůstával v Hammemburgu samotný a pokojný, zaměstnává se klášterními stavbami a ostatními prospěšnými věcmi svého stolce. Tu kolínský arcibiskup a ostatní z knížat vzkázali mu písemně, aby se rozpomenul na všechny útisky, kterými ho kdy vévoda stihl; nyní že konečně přišel čas, kdy může s pomocí knížat opět nabýti stavu svého důstojenství, město Stadhen a vyrvané hrabství že jsou mu připraveny, bude-li podporovat ruce knížat. Hartvík tedy arcibiskup, poučený mnoha zkušenostmi, že vévoda vždycky mívá ve válkách štěstí, že také věrnost knížat jest obojetná a že byl takovými sliby často zklamán, počal se viklati v mysli. Pobízela ho sice žádostivost, aby opět získal své

důstojenství, ale zastrašovala ho často zkušena nestálost knížat. Setrvala zatím povrchní tvářnost přátelství a ve slovech zazníval pokoj. Nicméně počal arcibiskup opevňovati své hrady Friborg a Horeburg a shromažďoval tam zásoby zbraní a potravin, které by stačily na měsíce a na léta.

Kapitola CV.

VYPUZENÍ BISKUPA KONRÁDA.

V těch dnech Konrád, biskup lubeckého kostela, prodléval u arcibiskupa, a všecko záviselo na jeho radách. I bylo doneseno vévodovi, že nesmýšlí to, co je ku pokoji, ale co míří ke zničení vévodovu, a že ponouká arcibiskupa, aby přešel ke knížatům a přetrhl přátelství, které byl učinil s vévodou. Chtěje tedy vévoda znáti tu věc jistěji, pozval jej k rozmluvě na Ertheneburg. Onen však, uhýbaje hněvu muže mocného, uchýlil se do Fríska, jako vykonáváje tam posláni od arcibiskupa. Když pak se konečně vracel, povolal jej vévoda po druhé. V průvodu tedy pána arcibiskupa a pána biskupa Bernona meklenburského přišel vévodovi vstříc v Stadhenu, aby slyšel, co mu chce říci. I tázal se ho vévoda na to, co mu bylo doneseno, kterak totiž zlými slovy utrhal jeho cti a dal radu proti němu ke zlému. Biskup tvrdí, že se k žádné z těchto věcí nehlásí. Když tedy bylo mnoho mluveno s té i oné strany, vévoda, chtěje zviklané přátelství napravit a biskupa již druhdy sobě milého pevněji k sobě připoutati, počal od něho přátelsky vyžadovati povinný lenní hold, který mu byl císařským darováním, jak bylo výše ukázáno, povolen, v těchto totiž slovanských krajích, kterých byl právem válečným nabyt svým štítem a mečem. Na takový návrh se velkodušný muž zarazil, řka, že důchody jeho stolce jsou nepatrné, nikdy že pro ně svou svobodu nezadá a ničím moci nepodřídí. Vévoda zase se své strany mu dává na vybranou, buď z místa svého ustoupiti nebo poslechnouti jeho návrhů. Když pak biskup zůstával ve svém smýšlení pevný, poručil vévoda zameziti mu přístup do jeho diecése a zabaviti všechny biskupské příjmy. Když tedy vévoda odjel, mluvil arcibiskup k biskupovi Konrádovi: »Myslím, že vám není bezpečno zůstávati u nás, pro vévodovy lenníky, v jejichž prostředku jsme. Ale spíše se postarejte o svou čest a zachranu, a odejděte k arcibiskupovi magdeburskému a ke knížatům, abyste

mohl vyvážnouti z rukou svých nepřátel. Já také budu vás za několik dní následovati a budu jako vy u jiných pohostinu.« I učinil podle rady arcibiskupovy a odebral se k arcibiskupovi magdeburskému a zůstal u něho skoro dvě léta. Odtamtud šel do Francie a zúčastnil se generální kapituly cisterciácké a smířil se s papežem Alexandrem prostřednictvím biskupa pavíjského, který byl přívrženec Alexandrův, a byv vypuzen se svého stolce, prodléval v Clairveaux. Uložil pak biskupovi, aby, když bude míti možnost, buď sám šel k Alexandrovi nebo k němu vypravil svého vyslance. Takto pořídiv, vrátil se do Magdeburku a našel tam Hartvíka, arcibiskupa hamburského - neboť i ten opustil své místo - a zůstali u magdeburského arcibiskupa mnoho dní.

Ale. rytíři arcibiskupa Hartvíka, kteří byli na hradech Horeburgu a Friborgu, činívali časté výpady a dopouštěli se požárů a loupeží na statcích vévodových. Pročež vévoda, poslav tam vojsko, dobyl Friborgu a zbořil jeho opevnění a srovnal je se zemí a dal zabrati všecky biskupské důchody a nechal z nich ani nejmenších ostatků. Jenom ti, kteří byli na hradě Horeburgu, udrželi se tam až do návratu arcibiskupova, protože místo bylo pevné pro bažinaté hlubiny. Vřela však po celém Sasku krutá vichřice vzpour, ana totiž všecka knížata bojovala proti vévodovi, a dalo se zajímání rytířů a vyvracení měst a domů a požáry obcí. A přidal se Goslar²³⁵) ke knížatům. I poručil vévoda hlídati cesty, aby nikdo nedovážel do Goslaru obilí, a trpěli hlad veliký.

Kapitola CVI.

NASTOLENÍ PAPEŽE KALIXTA.

V oněch dnech²³⁶) císař Bedřich meškal v Italii, a potřeny jsou odboje Lombardů pro strach z udatnosti jeho, a pobořil mnoho měst lidnatých a opevněných, a nadělal škod Lombardii nad všecky krále, kteří byli před ním po mnoho dnů. I obrátil tvář svou, aby táhl do Říma a vyhnal odtamtud Alexandra a dosadil Kalixta.²³⁷) Neboť Paschal, krátký čas byv živ, byl umřel. Císař tedy oblehnuv Janov,²³⁸) který se přidržel Alexandra, poslal napřed Reinolda kolínského a Kristiána mohučského a části vojska rozkázal táhnouti napřed do Říma. I přitáhli do Tuskulana,²³⁹) které není daleko od

Říma. Zvědévše pak Římané o jejich příchodu, vyšli s nesmírným vojskem bojovat z vůle Alexandrový, a vyšed Reinold a rytířstvo německé, bojovali nemnozí proti nesčíslným a porazili Římany a pobili z nich na dvanáct tisíc a pronásledovali prchající až k římským branám. I nakažena je země pro mrtvoly zabitých a zůstaly ženy římské ovdovělé po mnoho let, protože zahynuli muži, obyvatelé Města. Téhož dne, kdy se tyto věci udály v Římě, bojoval císař s Janovany a dobyl vítězství, zmocniv se města. A vzav vojsko, táhl do Říma a našel Reinolda a vojsko, které byl poslal napřed, radující se z vlastního zachránění a z porážky Římanů. I postoupil s vojskem, aby vzal Řím, a udeřil na chrám sv. Petra, protože tam byla posádka Římanů, a poručil zažehnouti brány a sehnal Římany dýmem kouřovým s věží. I dobyl chrámu a naplnil prostory jeho zabitými, a posadil Kalixta na stoličce a slavil tam svátek sv. Petra v okovech.²⁴⁰⁾ I udeřil na Lateránské, aby je zkazil, i dali mu za život a za město, cokoli bylo na nich žádáno. Byvše donuceni, aby jali Alexandra, nedovedli to učiniti, protože se byl dal v noci na útěk. I vzal syny šlechtické za rukojmí, aby napříště s neporušenou věrností byli poslušni Kalixta.

Těchto prospěšných výsledků císařových následovala nenadálá pohroma. Neboť tak náramný mor přikvačil náhle na Řím, že v málo dnech téměř všichni zahynuli. Praví se totiž, že v měsíci srpnu vystupují v oněch končinách morové mlhy. Tím morem zemřeli Reinold kolínský, Heremann verdenský, kteří byli hlavami rady; mimo to převznešený jinoch, syn krále Konráda,²⁴¹⁾ který byl pojal jedinou dceru našeho vévody Jindřicha, nadto mnoho biskupů, knížat a šlechty téhož času zahynulo. Císař se zbývajícím vojskem se vrátil do Lombardie. Tam meškaje, uslyšel o nepokoji, který byl v Sasku, a vypraviv tam ihned své posly, častými příměřími potlačoval vznikající vzpouru, aby získal čas, nežli bude on sám uvolněn od italské výpravy.

Za času oněch dnů poslal Jindřich, vévoda bavorský a saský, vyslance do Anglie, i přivedli dceru krále anglického se stříbrem a zlatem a velikým bohatstvím, a pojal ji vévoda za manželku.²⁴²⁾ Byl totiž předtím rozloučen od dřívější manželky, paní Klemencie, pro překážku příbuzenství. Měl však z ní dceru, kterou dal k manželství synovi krále Konráda, který také byl ještě jen krátký čas živ, byv totiž postižen předčasnou smrtí na italské výpravě, jak výše bylo pověděno.

SMÍŘENÍ KNÍŽAT S VÉVODOU.

Neuplynulo tedy mnoho času po těchto událostech, když Lombardové, vidouce, že sloupy říše padly a jádro vojska zahynulo, spikli se jednomyslně proti císaři a chtěli ho zabít. On pak uznamenav předem lest, tajně vyšel z Lombardska a vrátiv se do Německa, rozepsal sněm do Bamberka, a povolav tam všechna knížata saská, vinil je z porušení pokoje, řka, že nepokoje saské daly Lombardům podnět k odpadnutí. Mnohým tedy odkládáním, velkou opatrností a moudrostí nesváry, které byly mezi vévodou a knížaty, se naklonily k ujednání pokoje. I vydařilo se všechno podle přání vévodova, a vytržen jest z obklíčení knížat, aniž sám utrpěl nějaké umenšení. I povolán jest pán hammemburský arcibiskup zpět na svůj stolec, a postižen byv nemocí, za několik málo dní umřel, a smrtí jeho byl uklizen starý spor o hrabství stadhenské, které vévoda potom držel beze všeho odporu. Také Konrád, biskup lubecký, směl se zprostředkováním císařovým vrátiti do své diecése, s tou totiž podmínkou, aby nechaje dřívější zatvrzelosti, prokázal vévodovi to, co spravedlivě jest. Obdržev pak z milosti vévodovy návrat, změnil se v jiného člověka, neboť z toho, co sám vytrpěl, se naučil mítí lítost nad svými bratřími a příště býti ochotnější ke službám laskavosti. Klerus však nicméně bránil před zvlášť knížat a mocných lidí, zvláště však před rukama Jindřicha durynského, který ani Boha ani lidí se nestydě, dychtil po statcích kněžských.

Když však všechen válečný nepokoj původem Božím se obracel v jasný pokoj míru, Wedekind z Dasenbergu²⁴³) odepřel uznati mír, který knížata prohlásila. Tento zajisté od mládí svého ke zlému statečný, vždycky rytířské zaměstnání zvracel k loupežení, ale aby nemohl prováděti všechno zlé, jak chtěl, od vévody byl velmi přísně držán na uzdě. Neboť byv kdysi jat a uvržen v pouta, byl dal slovo, že budoucně bude se zdržovati loupeží a s upřímným poslušenstvím dbáti rozkazů vévodových. Když však nastal čas války, nepamětliv svého slibu, nad všecky prudčeji zuřil proti vévodovi. Když tedy ostatní byli přivedeni k pokoji, oblehl vévoda tuto zvěř pouště na hradě Dasenbergu. Ale když hora vysoká vzdorovala všemu úsilí obležení a nástrojů, poslal vévoda a povolal dovedné muže z Rammesbergu,²⁴⁴)

kteří pustivše se do věci obtížné a neslýchané, prokopali úpatí hory Dasenbergu, a pátrajíce ve vnitřku hory, našli studni, z níž obyvatelé hradu čerpali vodu. Když ji tedy ucpali, nedostávalo se lidem na hradě vody, a Wedekind nouzí tou donucen vzdal sebe ihned do moci vévodovy, ostatní pak byvše propuštění, rozptýlili se jedenkaždý do své země.

Kapitola CVIII.

● O SVANTOVITOVĚ, MODLĚ RUJANSKÝCH.

Toho času shromáždil král dánský Valdemar veliké vojsko a mnoho lodí, aby táhl do země rujanské a podmanil si ji. A pomáhali mu Kazimír a Budislav, knížata pomoranská, a Přibyslav, kníže bodrcké, protože vévoda Slovanům rozkázal, aby byli nápomocni králi dánskému, kdekoli by snad přiložil ruku k podmanění cizích národů. Dařilo se tedy dílo v ruku krále dánského, a dobyl země rujanské rukou silnou a dali mu pro vykoupení svoje, cokoli by jim král uložil. I dal vynésti onu prastarou modlu Svantovitu, která byla uctívána od všeho národa slovanského, a poručil, aby jí byl uvázán na krk provaz a byla vláčena prostředkem vojska před očima Slovanů a rozřezaná na kousky byla uvržena do ohně. A zkazil chrám se všemi posvátnostmi jeho a bohatý poklad vyloupil. A poručil, aby odstoupili od svých bludů, v kterých se narodili, a přijali uctívání pravého Boha. A poskytl náklad na stavbu kostelů a bylo zbudováno dvanáct kostelů v zemi rujanské, a ustanoveni jsou kněží, aby měli péči o lid v těch věcech, které Boží jsou. A byli tam přítomni biskupové Absalon z Rozkilde a Berno magnopolský. Ti podporovali krále se vší snažností, aby byla založena služba domu Boha našeho v národu zlém a převráceném. Byl pak toho času knížetem Rujanských urozený muž Jaromír, který uslyšev o uctívání pravého Boha a o víře katolické, ochotně pospíšil dáti se pokřtiti, přikazuje všem svým, aby se také spolu s ním obnovili křtem svatým. Sám však, stav se křesťanem, byl tak pevný ve víře a v kázání vytrvalý, že bys byl viděl druhého Pavla již od Krista povolaného. Kterýž, konaje úřad apoštolský, obracel surový a zvířecí divokostí zuřící lid jednak pilným kázáním, jednak hrozbami od vrozené sveřeposti k náboženství nového způsobu života.

Neboť z veškerého národa slovanského, který se rozděluje na krajiny

a knížetství, jediný rujanský lid nad ostatní zatvrzelejší setrval až po naše časy ve tmách nevěry, všem lidem jsa nepřístupný pro moře jej obklopující. Nejistá však pověst připomíná, že kdysi Ludvík, syn Karlův, daroval zem Rujanských svatému Vítovi v Corvey,²⁴⁵⁾ protože on byl zakladatelem toho kláštera. Odtamtud vyšli kazatelé obrátili prý lid rujanský nebo ránský na víru a založili tam modlitebnu ke cti svatého Víta mučedníka, jehož uctívání země ta byla věnována. Potom však, když Ránové, kteří slují také Rujanští, se změnou poměrů se uchýlili od světla pravdy, vznikl blud horší prvního: neboť svatého Víta, kterého my vyznáváme jakožto služebníka Božího, Ránové začali ctít jako Boha, udělavše mu převelikou modlu, a sloužili stvoření spíše nežli stvořiteli. Tak velmi pak se rozmohla tato pověra u Ránů, že Svantovit, bůh země rujanské, obdržel prvenství mezi všemi slovanskými božstvy, jsa nejslavnější ve vítězstvích, nejúčinnější ve věšt-bách. Proto také ještě za našeho věku netoliko země vagerská, ale i všechny slovanské kraje tam posílaly roční poplatky, vyznávající, že onen jest bůh bohů. Král u nich požívá skrovné vážnosti proti žreci. Neboť ten vyšetřuje výpovědi Svantovitovy a vyzkoumává výsledky hřebí. On závisí na pokynu hřebí,²⁴⁶⁾ král pak a lid na pokynu jeho.

Mezi rozličnými však oběťmi obětoval žrec někdy člověka křesťana, hlásaje, že v krvi takového člověka mají bozi obzvláštní zalíbení. Přihodilo se před nemnoha lety, že se tam sešlo převeliké množství kupců za příčinou lovu ryb. V listopadu totiž, když prudčeji vane vítr, chytává se tam mnoho sledů, a obchodníkům je povolen volný přístup, když ovšem dříve bohu země zaplatí, co mu náleží. Byl tam tenkrát náhodou přítomen jistý kněz Páně Gotšalk z Bardewiku, pozvaný, aby mezi takovým množstvím lidu konal služby Boží. Aniž to zůstalo dlouho tajno onoho kněze barbarského, a svolav krále a lid, oznamuje, že bozi jsou velmi rozhněváni, a že nelze jich jinak usmířiti nežli krví kněze, který se opovážil obětovati mezi nimi cizokrajnou obět. Tu barbarský lid, všečen ohromený, svolá zástup kupců a žádá je, aby jim vydali kněze, aby obětovali svému bohu smírnou obět. Když křesťané odepřeli, nabízejí sto hřiven jako dar. Ale když nic neprospívali, počali se chápati násilí a oznamovali na zítřek bitvu. Tu kupci, majíce již lodi naložené ulovenými rybami, vydali se té noci na cestu a svě-řivše plachty příznivým větrům, jak sebe, tak kněze vytrhli z krutých ne-bezpečí.

Ačkoli však nenávidí křesťanského jména a kvas pověr byly u Ránů nad všecky Slovary mocnější, přece byli opatřeni mnohými přirozenými dobry. Byla zajisté u nich plnost pohostinství a rodičům povinnou prokazují čest. Neboť nikdy nebyl u nich nalezen někdo núzný nebo aby žebřal. Neboť hned jak někoho mezi nimi buď nemoc učiní slabým nebo věk sešlým, bývá svěřován péči dědicově, aby byl chován se vši laskavostí. Prokazování zajisté pohostinství a péče o rodiče mají u Slovanů první místo mezi ctnostmi. Ostatně je země rujanská úrodná plodinami, rybami a zvěřinou. Hlavní město té země sluje Arkóna.

Kapitola CIX.

6 PROMĚNĚNÍ TĚLA A KRVE.

Roku tedy vtěleného Slova tisícího stého šedesátého osmého²⁴⁷⁾ založeno jest dílo nového štípení v zemi rujanské a zbudovány jsou kostely a přítomností kněží okrášleny. I sloužili králi dánskému pod daní, a vzal syny vznešených lidí za rukojmí a odvedl je s sebou do své země. Toto pak se událo toho času, kdy Sasové vedli domácí války. Když však Pán navrátil pokoj, ihned poslal vévoda posly ke králi dánskému, žádaje rukojmí a polovičku daní, které platí Ránové, protože bylo umluveno a přísahou stvrzeno, aby vévoda poskytoval králi dánskému pomoc, kterékoli národy by si chtěl podrobiti, a s účastenstvím v námaze aby byl účasten také zisku. Když pak král odešel, a poslové se vrátili s nepořízenou, vévoda, jatý hněvem, povolal knížata slovanská a přikázal jim, aby učinila nad Dány pomstu. Zavolání jsou a řekli: »Tu jsme.« A poslechli s veselostí toho, který je poslal. A odstraněny jsou závory i vrata, kterými bylo předtím moře zavřeno, a vyráželo, valíc se a zaplavujíc a záhubou hrozc mnoha dánským ostrovům a přímořským krajům. A obnoveny jsou loupežnické lodi, a zabrali v zemi dánské bohaté ostrovy. A nasýtily se Slované po dlouhém lačnění bohatstvím dánským, ztloustli, dím, ztučněli, rozšířili se. Slyšel jsem od vypravujících, že v Mikilnburgu v den trhu bylo napočteno zajatých Dánů sedm set duší, všecky na prodej, kdyby bylo bývalo dosti kupců.

Pohromu pak tak velikých žádav byly napřed ukázaly jistě předzvěsti. Neboť když jeden kněz v dánské zemi, která slove Alfse,²⁴⁸⁾ stál u po-

svátého oltáře a vyzdvihl kalich, chtěje požití hostie, hle, spatřena jest v kalichu podoba těla a krve. On, konečně se vzpamatovav ze strachu a neosměluje se přijmouti podobu nezvyklého vidění, odebral se k biskupovi a ve shromáždění kněžstva ukázal kalich, aby se podívali. A když mnozí pravili, že Boží mocí se to stalo, aby byl lid utvrzen ve víře, biskup hlubším smyslem prohlásil, že nastává Církvi těžká protivenství a že bude vylito mnoho křesťanské krve. Neboť kolikrátkoli se prolévá krev mučedníků, znova bývá Kristus v údech svých křižován. Aniž zklamaly věštby předpovídajícího. Neboť sotva minulo čtrnáct dní, přišlo tam vojsko slovanské a zabralo celou tu zemi, kostely podvrátilo a lid zjímalo, všecky pak, kteří se bránili, pobilo mečem.

Dlouho tedy mlčel král dánský, jako by nevěděl o záhubách lidu svého. Neboť dánští králové, jsouce líní a rozmařilí a za ustavičného hodování vždycky napití, sotva kdy cítí úrazy ran. Konečně král dánský jako ze sna probuzený shromáždil vojsko a poplenil nevalnou část kraje čespeňanského. Syn také králův zrozený ze souložnice, jménem Kryštof, přišel s tisícem, jak povídají, obrněnců do Aldenburgu, který se dánsky jmenuje Brandenhuse, a poplenili přímořský kraj tamní. Kostelu však, při kterém sloužil kněz Bruno, neublížili, aniž se sebe méně dotkli majetku knězova. Když tedy Dánové odcházeli, Slované následovali jich v patách a nahradili si své škody desateronásobnou pomstou. Dánsko totiž je z největší části rozděleno na ostrovy, které obtéká vůkol moře, aniž se lze snadno chrániti úkladů mořských loupežníků, protože tam jsou předhoří velmi příhodná ke skrýším Slovanů, odkud tajně vycházejíce, přepadají nic netušící ze záloh; Slované totiž nejvíce zmohou nenadálými přepady. Proto také v nedávné ještě době tento loupežnický obyčej se tolik u nich rozmohl, že zanechavše úplně užitků zemědělství, vždycky obraceli pohotové ruce k lodním nájezdům, jedinou naději a všechno své bohatství skládajíce v lodích. Ale ani ve stavbě budov nejsou příčinliví, nýbrž spíše splétají chýše z proutí, dbajíce jen o to, co jim jest nutné proti vichřicím a dešťům. Kdykoli však zazní válečný poplach, všecko vymlácené obilí, zlato také a stříbro a všecky vzácné věci ukryjí do jam, ženy pak a děti ubezpečí v pevnostech nebo alespoň v lesích. Aniž pak co zbývá k nepřátelskému plenu, lež jediné chýše, jejichž ztrátu pokládají za velmi lehkou. Nájezdy Dánů pokládají za nic, ba považují za rozkoš pouštěti se s nimi do boje. Jediného vévody se bojí, který potřel

sílu Slovanů nade všechny vévody, kteří byli před ním, mnohem více než onen proslulý Otto, a položil uzdu do čelisti jejich, a otáčí je, kam chce. Mluví pokoj, a poslouchají; poručí válku, a řkou: »Tu jsme.«]

Kapitola CX.

USMÍŘENÍ DÁNSKÉHO KRÁLE S VÉVODOU.

Král tedy dánský, patře na pohromu svého lidu, konečně uviděl, že dobrý jest pokoj, i poslal vyslance k přeudatnému vévodovi, prose, aby mu bylo poskytnuto místo k přátelské rozmluvě na Egdoře. I přišel vévoda na vyžádané místo schůzky o Narození svatého Jana Křtitele. A přišel mu vstříc král dánský a prohlásil se ochotným ke vši vůli vévodově. I přiznal mu polovičku daní a rukojmí, které byli dali Ránové, a z pokladu chrámového slušný díl, a ve všech věcech, které vévoda soudil za dobré vymáhati, král oddaně poslechl. A obnoveno jest mezi nimi přátelství a bylo zakázáno Slovanům, aby nadále nedoráželi na Dánsko. I učiněny jsou obličeje Slovanů zasmušilé pro spolčení knížat. A poslal vévoda své vyslance s vyslanci královými do země ránské, a sloužili mu Ránové pod daní. I prosil král dánský vévodu, aby svou dceru, vdovu po Bedřichovi, vysoce urozeném knížeti z Rodenburgu, dal synovi jeho, který již byl ustanoven za krále, za manželku. Příčiněním tedy velikých knížat svolil vévoda a poslal svou dceru do dánského království; i bylo veselí veliké všemu lidu severských národů, radost a pokoj spolu vznikly. A změnily se onen ledový mráz severu v lahodné vánky jihu, a ustalo trápení mořské a uklidnily se vichřice bouří. A učiněna jest pokojná cesta těm, kteří z Dánska přicházeli do Slavie a naopak, a chodily jí ženy a děti, protože byly odklizeny překážky a zmizeli na cestě loupežníci. Neboť všecken kraj Slovanů, počínajíc od Egdory, která jest hranicí království dánského, a prostírá se mezi mořem Baltským a Labem do předaleka až ke Zvěřinu, druhdy pro úklady plný hrůzy a téměř pustý, nyní z darování Božího celý jest učiněn jako jednou osadou Sasů, a stavějí se tam města a vsi, a množí se kostely a počet služebníků Kristových. Přibyslav také, zanechav zatvrzelosti dlouhého odboje, věda, že mu není dobré zpěčovati se proti ostnu, usedl pokojný a spokojený provázkem dílu sobě povolného a vystavěl města Mikilinburg, Ilove a Rostock a usa-

dil v jejich mezích slovanský lid. A protože loupežníci slovanští znepokojovali Němce, kteří bydleli ve Zvěříně a jeho mezích, Guncelin, velitel hradu, muž udatný a vévodův man, poručil svým lidem, aby všechny Slovany, které by našli ubíratí se odlehlými místy a neměli by k tomu zřejmý důvod, chytili a hned oběsili. I ukroceni jsou jakžtakž Slované od svých krádeží a loupeží.

POZNÁMKY

- ¹⁾ Buzov náležel k diecési lubecké (Lübeck). Latinské *ecclesia* zde překládám slovem církev, aby se rodem shodovalo se slovem matka. Ostatně slova kostel a církev se často v staré češtině zaměňovala: církev znamenala také kostel, a na př. u Štítného zase kostel znamená Církev i chrám. U Helmolda *ecclesia* znamená někdy chrám vůbec, někdy biskupskou stolicí nebo stoliční město, někdy křesťanské obyvatelstvo určitého místa, někdy celou Církev obecnou.
- ²⁾ Snad »prchavým«.
- ³⁾ Aldenburg je slovanská Stargrad, dnes Oldenburg v Holštýnsku na východ od Kielu, v kraji bodrckých Vagrů, který ještě dnes sluje Vagrien.
- ⁴⁾ Baltens, pás. Je to arci chybná etymologie a Šafařík asi správně původ tohoto odvozuje od staropruského báltas, bílý.
- ⁵⁾ Lužičtí.
- ⁶⁾ Ostrogard - Austrgardhr, východní město.
- ⁷⁾ Etymologie opět nesprávná. Saxo Grammaticus (napsal mezi 1185-1208 *Gesta Danorum*) užívá názvu Coenogardia, což je skandinávské Koenugardhr.
- ⁸⁾ Kijev.
- ⁹⁾ Černé.
- ¹⁰⁾ Jakési pláště.
- ¹¹⁾ K Severnímu moři.
- ¹²⁾ Mylná domněnka.
- ¹³⁾ U Němců Vendové, u Skandinávců Vindové (v starší době v množn. č. Vindhr, což naznačuje, že původně mezi *n* a *dh* byla samohláska, jinak by se musilo psátí, a později se psávalo, Vindr nebo Vinder).
- ¹⁴⁾ Sasy se tu míní obyvatelé původních krajů saských (ne bývalého království saského), t. j. západního Holštýnska a severoněmeckých nížin mezi mořem Severním, Rýnem a Labem.
- ¹⁵⁾ Vineta je totéž co Jumneta, Julin, Vořín. Volin (nyní Wolin na ostrově téhož jména) je podle Šafaříka pravé jméno toho města.
- ¹⁶⁾ Rusy, kteří užívají při službách Božích řeckého obřadu.
- ¹⁷⁾ Neptun, bůh moře, je tu položen místo moře samého.
- ¹⁸⁾ Podle Papáčkovy poznámky prý ve Střelickém Meklenbursku blíže Feldbergu (západně od Štětína).
- ¹⁹⁾ Radogost. Též Radigast, Radigastus.
- ²⁰⁾ Nyní Peene.
- ²¹⁾ Veletí.
- ²²⁾ Mikilínburg, latinsky Magnopolis, veliký hrad. Snad překlad slovanského Velehradu. Dnes Meklenburg, malá osada v Meklenbursku Zvěřinském na jih od Vismaru.
- ²³⁾ Racisburg, dnes Ratzeburg v Holštýnsku.
- ²⁴⁾ Nyní Fehmarn.
- ²⁵⁾ Veliký, král franský (768-814), r. 800 korunovaný v Římě na císaře římského, čímž papežové obnovili myšlenku (ne ovšem skutečnost) a titul starého císařství římského.

- ského v západní Evropě. Později přešla tato čest, jak známo, na krále německé.
- ²⁸⁾ Původně na ostrovech a pobřeží Severního moře mezi jezerem Zuiderským a řekou Emží (Ems); později se rozšířili až na západní pobřeží holštýnské a šlesvické se sousedními ostrovy.
- ²⁷⁾ Tak nazývá Helmold důsledně Hamburk. Nordalbingové jsou Sasové v západním Holštýnsku; dělili se na Thetmary, Stormary a Holsaty (Holsty). Tato poslední dvě pleмена sousedila na východě s bodrckými Vagry.
- ²⁸⁾ Nyní Eider (Ejdora).
- ²⁹⁾ Stálý titul císařů po Karlovi Velikém, nesprávný překlad a výklad latinského Augustus, Vznešený. Latinské sloveso *augere* znamená množiti.
- ³⁰⁾ R. 843.
- ³¹⁾ Největší část severní a střední Francie.
- ³²⁾ Jihozápadní Francie s městy Bordeaux a Bourges.
- ³³⁾ Nyní Ribe na jihu západního Jutska.
- ³⁴⁾ V jezeře Mälanském, na západ od Stockholmu.
- ³⁵⁾ Benediktinský klášter na řece Veseře ve Vestfálsku v diecési paderbornské, dnes zrušený.
- ³⁶⁾ Smyšlenka, zakládající se na podobnosti jmen svatý Vít a Svantovit.
- ³⁷⁾ Na tomto místě Utrecht znamená Maestricht.
- ³⁸⁾ Zálabské se stanoviska Helmoldova, který psal na východ od Labe.
- ³⁹⁾ Vlastně Gorm. Starosaské *wurm* znamená červa (lat. *vermis*) i hada nebo draka.
- ⁴⁰⁾ Jindřich Ptáčník, nástupce, ne syn, Konrádův.
- ⁴¹⁾ Hedeby (u Snorriho Heidhabýr, -boer).
- ⁴²⁾ Gotů švédských (Gautar).
- ⁴³⁾ Jan XII. (955-963).
- ⁴⁴⁾ Vrchní archivář papežský; přijal jméno Lev VIII. Události jsou zde popleteny, neboť Ottu I. korunoval ještě Jan XII. r. 962.
- ⁴⁵⁾ Merseburg a Zeitz.
- ⁴⁶⁾ Brandenburg.
- ⁴⁷⁾ Jde opět o Aldenburg (Oldenburg, Stargrad) holštýnský. Helmold uvádí v následující kapitole jako slovanský název Starigard.
- ⁴⁸⁾ Jménem tím rozumí Helmold slovanské kraje při Baltském moři až k Odře a na Labi.
- ⁴⁹⁾ Slia, dnes Schlei, staroskandinávsky Slé, je vlastně dlouhý a úzký chobot mořský mezi Flensburgem a Kielem.
- ⁵⁰⁾ Nyní Lütjenburg na západ od Kielu.
- ⁵¹⁾ T. j. pluh (nebo popluží, jak překládá Papáček) je pozemek, který obdělá pár volů nebo jeden kuň.
- ⁵²⁾ Zemřel 7. května 973.
- ⁵³⁾ Adam Brémský, o němž se stala zmínka v Úvodní poznámce.
- ⁵⁴⁾ Výše již bylo řečeno, že je totéž město jako Vineta a vlastně Volin.
- ⁵⁵⁾ Je to nejsevernější cíp Hanoverska.
- ⁵⁶⁾ Na levém břehu Labe, na západ od Hamburku.
- ⁵⁷⁾ Kmen saský na levém břehu labském kolem měst Bardowiek a Lüneburg.

- ⁵⁸⁾ Nyní Hausberge na Veseře, jižně od Minden.
- ⁵⁹⁾ Papáček: Důryčevo, Morica, Kucin. První místo snad dnešní Dassow, třetí snad Quetzin, Morica (Helmold Morize), zašlá osada na jezeře die Müritz, vše v Meklenbursku Zvěřinském.
- ⁶⁰⁾ Snad slovansky Vrbno. Dnes Werben.
- ⁶¹⁾ Saxo Grammaticus ho jmenuje Pribigněv.
- ⁶²⁾ V Hanoversku.
- ⁶³⁾ Labe.
- ⁶⁴⁾ V listopadu 1035.
- ⁶⁵⁾ Dnešní Lenzen v Braniborsku.
- ⁶⁶⁾ Lva IX. (1049-1054).
- ⁶⁷⁾ R. 1053.
- ⁶⁸⁾ R. 1056.
- ⁶⁹⁾ Skutečně teprve šestiletý (nar. se 1050). Je to Jindřich IV., známý svými pozdějšími spory o investituru s papežem Řehořem VII.
- ⁷⁰⁾ R. 1066.
- ⁷¹⁾ Prvním mučedníkem. Skutky apošt. 7, 59.
- ⁷²⁾ Helmold píše Butue.
- ⁷³⁾ Helmold má Blusso, Šafařík Pluso, Papáček Bluso. Palacký uvádí k r. 1130 muže, který slul Bolesa.
- ⁷⁴⁾ Šafařík ho nazývá Krukem, snad mysle také na našeho Kroka.
- ⁷⁵⁾ Se Sofii, ovdovělou dcerou uherského krále Bely I.
- ⁷⁶⁾ Nyní Plön v Holštýnsku. Šafařík píše Plony, Papáček Bloň.
- ⁷⁷⁾ 8. srpna nejistého roku.
- ⁷⁸⁾ R. 1070.
- ⁷⁹⁾ Burkhard II.
- ⁸⁰⁾ Vlívá se zleva do Labe na jih od Magdeburgu, přicházejíc od Halle, Merseburgu, Naumburgu a Mühlhausenu.
- ⁸¹⁾ Řehoři VII. (1073-1085). V této a následující kapitole jde hlavně o veliký spor Jindřichův s papežem vzhledem k svobodné volbě biskupů. Je arci bajka, co Helmold vypravuje o pokání Jindřichově v Římě. Král se podrobil, jak známo, v lednu 1077 jistému mírnému veřejnému pokání na hradě Canosse, majetku markraběnky toskánské Mathildy, na jihozápad od Reggio nell' Emilia.
- ⁸²⁾ Sekta viněná z tajných neřestí.
- ⁸³⁾ Slovní hříčka: slovo *petra* znamená zde Krista, jež sv. Pavel (1 Kor. 10, 4) nazývá skálou (petra), on pak dal Petrovi Řím za stolicí. Mohlo by se tedy přeložiti: Skála dala Řím Petrovi, tobě papež (nástupce Petrův) korunu.
- ⁸⁴⁾ Německých.
- ⁸⁵⁾ Helmold rozlišuje Lombardii od Italie.
- ⁸⁶⁾ Na řece Elstře 8. října 1080.
- ⁸⁷⁾ Marcipolis, Merseburg.
- ⁸⁸⁾ T. j. pomazání a korunování.
- ⁸⁹⁾ Klufloch je nynější německé Knoblauch, česnek. Slul prý tak proto, že byl zvolen v Eislebenu, kde prý pěstovali mnoho česneku.

- ⁹⁰⁾ Kliment III., zemř. 1100. Paschal II. papežem 1099-1118.
- ⁹¹⁾ Limburg.
- ⁹²⁾ Nebyl zajat!
- ⁹³⁾ Čas Milosti je čas Nového Zákona, čas Zákona doba před Kristem.
- ⁹⁴⁾ U Ratiboru (Ratzeburg).
- ⁹⁵⁾ Starý Lubek. Město to leželo, kde říčka Svartava (Schwartau) vtéká do Travný.
- ⁹⁶⁾ Příjmím Pyšný.
- ⁹⁷⁾ Schaumburg.
- ⁹⁸⁾ Tak překládá Papáček Helmoldovo *flamen*, pohanský kněz.
- ⁹⁹⁾ Snad roku 1112.
- ¹⁰⁰⁾ Šafařík mu dává slovanské jméno Bolehost. Leží v Pomořanech proti ostrovu Uznojmu. Založení od Caesara je bajka.
- ¹⁰¹⁾ Byly to pomocné zástupy slovanské. Helmold Jindřicha výjimečně nazývá králem. Jindy mluví o knížatech nebo »králících« (reguli) slovanských.
- ¹⁰²⁾ Události, vypravované v této kapitole, se sběhly 12. a 13. února 1111.
- ¹⁰³⁾ Nyní ves Welfesholz v kraji mansfeldském. Bitva ta se strhla 11. února 1115 (ne 1. února, jak píše Helmold).
- ¹⁰⁴⁾ Slovní hříčka: latinská *pravus* znamená zločinný, podlý, hříšný. Tedy privilegium je výjimečný zákon, privilegium zločinný zákon.
- ¹⁰⁵⁾ Hrabě z Mansfeldu.
- ¹⁰⁶⁾ Arcibiskupa z Bragy, který přijal jméno Řehoř VIII. Gelasius II., arcijáhen kostela (kardinálského titulu) u P. Marie in Cosmedin (pod Aventinem), byl papežem 1118-1119.
- ¹⁰⁷⁾ První opat benediktinského kláštera Aury u Kissingen (severně od Würzburgu). Zemř. kolem 1130.
- ¹⁰⁸⁾ V letech 1124-25.
- ¹⁰⁹⁾ Innocence II.
- ¹¹⁰⁾ Svatý Vicelin.
- ¹¹¹⁾ Stával na pravém břehu Vesery nedaleko od Holzminden.
- ¹¹²⁾ »Svatý Mikuláš, již vítězství dobyv« atd.
- ¹¹³⁾ Na Veseře v kraji kasselském.
- ¹¹⁴⁾ T. j. arcibiskup brémský (1105-1123).
- ¹¹⁵⁾ Učili v Laonu.
- ¹¹⁶⁾ Čtvrté ze čtyř nižších svěcení.
- ¹¹⁷⁾ Král judský (727-699 př. Kr.), který si ve smrtelné nemoci vyprosil prodloužení života.
- ¹¹⁸⁾ R. 1126.
- ¹¹⁹⁾ Podle jedné kroniky prý byl zabit 22. března 1127.
- ¹²⁰⁾ Nyní Meldorf v Holštýnsku.
- ¹²¹⁾ Hradý slovanské byly asi obehnaný jen zemitými náspy a dřevěnými ohradami. Ale nelze si vždy určitě představit způsob opevnění.
- ¹²²⁾ Bylo v Meklenbursku mezi městy Schwaan a Bützow.
- ¹²³⁾ Travnou.
- ¹²⁴⁾ Přístav je tu ve smyslu mravním, neboť Faldera nebyla u moře.

- 125) Snad zdrobnělina dánského Sveinn. Byl zabit kolem 1129.
- 126) Artlenburg v Hanoversku na levém břehu labském, severně od Lüneburgu.
- 127) Chobotem, zálivem.
- 128) Snad 1128. Tento Knút měl příjmi Lávardhr, t. j. pán; manželka jeho Ingebjörg.
- 129) Nyní Kalkberg u Segebergu v Holštýnsku.
- 130) Proti našemu Šoběslavovi I. Hartung zabit ve známé bitvě u Chlumce pod Krušnými horami 19. února 1126.
- 131) 7. ledna 1131.
- 132) »Dánské opevnění«. Snorri Sturluson popisuje toto Danevirke ve své Heimskringle takto: »Danevirke jest uzpůsobeno tak, že dva fjordy vcházejí do země s té a oné strany země; a mezi konci fjordů udělali Dánové velikou zeď z kamení a rašeliny a dříví, a vykopali zvenčí příkop široký a hluboký, a věže postavili před vchody do opevnění.«
- 133) Thievela. Byl tam, kde je nyní ves Jagel na vřesovisku Kroppském na sever od Ejdory a asi 6 km na jih od Šlesviku.
- 134) Skónsko jsou západní kraje nejjižnějšího Švédska; náležely dlouho Dánsku.
- 135) 4. června 1134.
- 136) Svantovit (tak píše Ottův Naučný slovník).
- 137) Papáček překládá »vnitřnosti... na kůl navinovali«. Saga o Njálovi vypravuje: »Úlfr hraedha mu (jakémusi zajatému Bródhirovi) rozřízl břicho a vodil ho okolo stromu a vytahal tak z něho střeva.« Stalo se to v Irsku 1014.
- 138) Bardowiek, na sever od Lüneburgu v Hanoversku.
- 139) Labe.
- 140) Jistě ne osobně.
- 141) Nebo Segeberg. Dnes je v témž kraji město Segeberg na západozápadosever od Lübecku.
- 142) 3. prosince 1137.
- 143) Königslutter, město v Brunšvicku.
- 144) Albrecht příjmím Medvěd.
- 145) Papáček má Isorme.
- 146) Smysl této věty mi jest nejasný. Papáček překládá »byli... jakoby trny vražené v očích Sasů«, což může dávat dobrý smysl.
- 147) Nyní Schwale, přítok řeky Stör v Holštýnsku.
- 148) Příjmím Pyšný.
- 149) Bylo mu 10 let.
- 150) Markrabí rakouského, příjmím Jasomirgot, v květnu 1142.
- 151) Souvisí snad se jménem říčky Schwentine (Sventina), která vytéká z jezera Plonského (Plön).
- 152) Snad Agrimesau, nějaký potok v blízkosti Neumünstru.
- 153) Kolem dnešního města Entin mezi Kielem a Lübeckem.
- 154) Snad Bukov. Šafařík vykládá »Bukovec«.
- 155) Papáček hádá na slovanské jméno Bahenice.
- 156) Nyní Högersdorf blízko u Segebergu.
- 157) Eugenius III., 1145-1153.

- 158) Clairvaux, slavné kdysi cisterciácké opatství v dnešní diecési Troyes.
- 159) Buď se tím myslí francouzští Bretonci nebo lidé z Walesu.
- 160) Santiago de Compostella, slavné poutní místo v Galicii, nejzápadnější části sev. Španělska.
- 161) Zähringen v Badensku.
- 162) Salzwedel.
- 163) Wettin.
- 164) V zátoce vismarské, mezi jezerem Zvěřinským a jezerem, které slove »Die Döpe«.
- 165) R. 1147.
- 166) 26. června.
- 167) Originál má *cives*, ale Lappenberg ve svém vydání Helmolda myslí, že by se mělo čísti *vigiles*, strážní.
- 168) Nynější Entin.
- 169) Ovšem nadsázka.
- 170) Synové Sarvie jsou Joab a Abisai, synové sestry Davidovy.
- 171) Nyní Demmin v pruském Pomořansku.
- 172) Mírný nebo Moudrý. Byl zároveň králem.
- 173) Královský kopec.
- 174) Egdoru (Ejdoru).
- 175) Hraničáři.
- 176) Pohraniční území, krajiště.
- 177) Zäringen.
- 178) Harsefeld, nedaleko města Stade v Hanoversku.
- 179) Uváděli je v držení světských statků. Té doby se to dalo symbolicky podáním žezla (ne již odevzdáním *berly* jako za dřívějška).
- 180) Žezlo.
- 181) T. j. hold, uznání biskupa za lenního pána.
- 182) Arcibiskup.
- 183) Bornhöved, na východ od Neumünsteru v Holštýnsku.
- 184) R. 1150.
- 185) Na západním pobřeží jižního Jutska a sousedních ostrovech.
- 186) Dnes je tam poloostrov.
- 187) Jindřichovi II., markraběti rakouskému a vévodovi bavorskému.
- 188) 15. února 1152 podle *nynějšího* počítání.
- 189) Zbořený hrad na jih od Hildesheimu v jižním Hanoversku.
- 190) Na Šále, na západ od Lipska.
- 191) Nyní Oldeslo na Travně, na západ od Lübecku.
- 192) Riddagshausen u Brunšviku.
- 193) R. 1155.
- 194) Hartvík brémský.
- 195) Nyní Stade, Bremervörde, Harburg a Freiburg v sever. Hanoversku.
- 196) Hadriana IV.
- 197) Totiž arcibiskupovi hamburskému jakožto metropolitovi.

- 198) Do hradeb totiž římské čtvrti na pravém břehu tberském, okolo chrámu sv. Petra a paláce papežského, kterou dal obehnat hradbami teprve papež Lev IV. (847 až 855) a která proto slula città Leonina.
- 199) 18. června 1155.
- 200) Chiusa di Verona, severozápadně od Verony.
- 201) Všecka ta místa (nyní Entin - Gamale zaniklo -, Bosau, Hutzfeld a Wöbs) jsou mezi Lübeckem a Kielem.
- 202) Jde o t. zv. ordálie nebo boží soudy. Jak viděti, i mezi kněžstvem se, pro přílišné důvěřování, že Bůh nedá spravedlivému zahynouti, udržovala tato pověra, kterou také u nás odstranil teprve Arnošt z Pardubic ve 14. věku; a zde jsme ve dvacátém!
- 203) Snad v bývalém lubeckém knížetství oldenburském, kde ves Süsel připomíná to jméno. Tak myslí Papáček.
- 204) Dnes Kramper Au, přítok říčky Stör (Styr), která se vlévá do Labe s pravé strany, na jih od Itzehoe.
- 205) Ratekau, v bývalém oldenburském knížetství lubeckém (Papáček).
- 206) Čti Róskile.
- 207) Město to později zašlo (Papáček).
- 208) Je asi 42 km na východ od Milána. Rudovous jí dobyl 26. ledna 1160.
- 209) Barförde v kraji lüneburském, na jihovýchod od Hamburku.
- 210) Helmold píše rozličně: Ilowe, Ylowe, Ilinburg, Papáček pak klade Jilové. Všecky jmenované hrady byly v Meklenbursku Zvěřinském.
- 211) Je to náš *korec*, a *kórc* Srbů lužických.
- 212) V okolí města Stendalu, na sever od Magdeburku. Papáček ten kraj nazývá Bělozemím.
- 213) Podle Papáčka Moračany, na pravém břehu Labe mezi Brandenburgem a Magdeburgem.
- 214) Alexander III. (papež 1159-1181) a Viktor IV. (vzdoropapež 1159-1164).
- 215) Výroční kapitulu řádovou v Citeaux (dép. Côte d'Or).
- 216) St. Jean de Losne (dép. Côte d'Or).
- 217) Saône.
- 218) 29. srpna (1162).
- 219) Od devíti ráno do tří odpoledne.
- 220) Dijon.
- 221) Ljubomira (Papáček).
- 222) R. 1163.
- 223) Harburg, na jih od Hamburku.
- 224) R. 1164.
- 225) hadelenské (Land Hadeln).
- 226) Dnešní Verchen blízko města Demmin ve vládním okrese štětínském v Pomořansku (Papáček).
- 227) Na řece Pěné (Peene) v Pomořansku.
- 228) V dnešním městě Usedom na ostrově téhož jména v Pomořansku.
- 229) Lužickým.

- ²³⁰⁾ Minden mezi městy Hannoverem a Osnabrückem.
- ²³¹⁾ Byl markrabím míšenským.
- ²³²⁾ Sommerschenburg, ve vládním obvodu magdeburském.
- ²³³⁾ Neu-Haldensleben, ve vládním obvodu magdeburském.
- ²³⁴⁾ R. 1167.
- ²³⁵⁾ Na jihovýchod od Hannoveru a na jihozápad od Magdeburku.
- ²³⁶⁾ R. 1167.
- ²³⁷⁾ Kalixt III. protipapež 1168-1177. Helmold v této kapitole stále zaměňuje Kalixta III. s Paschalem III., rovněž vzdoropapežem, jeho předchůdcem (1164-1168).
- ²³⁸⁾ Má býti »Ankónu«.
- ²³⁹⁾ Tusculanum bývalo nad dnešním Frascati v horách Albánských na východ od Říma.
- ²⁴⁰⁾ 1. srpna 1167.
- ²⁴¹⁾ Bedřich z Rothenburgu; měl za ženu Gertrudu, dceru Jindřicha Lva; když ovdověla, vzal si ji dánský král Knút.
- ²⁴²⁾ Byla to Mathilda, dcera anglického krále Jindřicha II.; svatba byla 1. února 1168 v Minden na Veseře.
- ²⁴³⁾ Dnes v troskách, na řídce Diemel, která se vlévá s levé strany do Vesery.
- ²⁴⁴⁾ Remmelsberg v Harzu. Byli tam horníci.
- ²⁴⁵⁾ O těchto věcech bylo pověděno již dříve.
- ²⁴⁶⁾ Losů a pod.
- ²⁴⁷⁾ Toho totiž roku, kdy byl zbořen chrám Svantovitův atd. Ale dánský dějepisec Johannes C. H. R. Steenstrup dokazuje (v knize »Slované a Dánové před Valdemarem Velikým, Kodaň 1900), že Dánové dobyli Arkóny 15. června 1169.
- ²⁴⁸⁾ Ostrov Alsen.

POŘADÍ KAPITOL:

Kniha I.

I. O rozličných plemenech slovan-
ských - 13	XXIV. První odpadnutí Slovanů od
víry - 45
II. O městě Vinetě - 15	XXV. O Krutovi - 46
III. Kterak Karel obrátil Sasy na
víru - 16	XXVI. O smrti Budivojově - 49
IV. O rozdělení říše - 18	XXVII. O vystavení Hartesborgu -
50
V. O výpravě svatého Ansgara do
Švédska - 19	XXVIII. O veřejném pokání krále
Jindřicha - 51
VI. O obrácení Rujanských - 21	XXIX. O žalostném zahynutí Ro-
dulfa vévody švábského - 52
VII. Pronásledování od Normanů -
22	XXX. Jak císař Jindřich vypudil
papeže z Říma - 53
VIII. Vpády Maďarů - 23	XXXI. O psaní mnicha Petra -
54
IX. Obrácení Haraldovo - 25	XXXII. Svržení císaře Jindřicha -
54
X. O vévodovi Herimannovi - 26	XXXIII. Volba syna proti otci - 57
XI. O arcibiskupovi Albertovi -
27	XXXIV. O smrti Krutově - 59
XII. O Markonovi biskupovi - 28	XXXV. O smrti hraběte Godefrida
- 61
XIII. O biskupovi Vagovi - 29	XXXVI. O pobití Rujanských - 62
XIV. O lsti Billugově - 30	XXXVII. O vítězství Mestivojově -
64
XV. O Sveinnovi, králi dánském -
33	XXXVIII. Výprava Slovanů do ze-
mě rujanské - 64
XVI. Jak Slované opustili víru - 35	XXXIX. Pobití Římanů - 67
XVII. O biskupovi Unnvanovi - 37	XL. O bitvě u Welpesholtu - 69
XVIII. O biskupovi Bennonovi - 38	XLI. Volba Lotharova - 71
XIX. O pronásledování Gotšalkově
- 40	XLII. O biskupu Vicelinovi - 72
XX. O víře Gotšalkově - 41	XLIII. O zesnutí kněze Ludolfa - 73
XXI. Válka s Dolenci - 42	XLIV. O proboštovi Dětmarovi - 74
XXII. O vzbouření Slovanů - 43	
XXIII. Umučení svatého Jana bi-
skupa - 45	

XLV. O Vicelinově cestě do Francie - 75
XLVI. Příchod Vicelinův do Slavie - 76
XLVII. O pokání Nordalbinských - 77
XLVIII. O Svatoplukovi - 79
XLIX. O Knútovi - 80
L. O Mikuláši - 81
LI. O Eiríkovi - 82
LII. O náboženských obyčejích u Slovanů - 84
LIII. O postavení Segesbergu - 85
LIV. O smrti císaře Lothara - 86
LV. Pronásledování Přibyslavovo - 87
LVI. Smrt vévody Jindřicha - 89
LVII. Vystavení města Lubeku - 90
LVIII. O přeložení kláštera Sigeberského do Kuzaliny - 91
LIX. O svatém Bernardovi, opatovi Claravaleském - 92
LX. O králích Konrádovi a Ludvíkovi - 93
LXI. Dobytí Lisabonu - 94
LXII. O Niklotovi - 95
LXIII. Spálení lodí - 96
LXIV. O knězi Gerlachovi - 97
LXV. O obležení Dymina - 98
LXVI. O hladu - 99
LXVII. O smrti Edelerově - 100
LXVIII. O vévodovi Jindřichovi - 104

LXIX. O arcibiskupovi Hartvíkovi - 104
LXX. O hraběti Adolfovi - 108
LXXI. O Niklotovi - 109
LXXII. O králi Konrádovi - 110
LXXIII. Zesnutí probošta Dětmara - 111
LXXIV. O pohřbu téhož probošta - 113
LXXV. O nemoci biskupa Vicelina - 114
LXXVI. O tržišti lubeckém - 115
LXXVII. O biskupovi Evermodovi - 116
LXXVIII. Zesnutí Vicelina - 116
LXXIX. Jak Vicelin vrátil zrak slepé - 117
LXXX. O Geroldovi, biskupu aldenburském - 119
LXXXI. Korunovace císaře Bedřicha - 121
LXXXII. O oběšení Veronských - 123
LXXXIII. Smíření biskupů Hartvíka a Gerolda - 124
LXXXIV. Obrácení Přibyslavovo - 126
LXXXV. O smrti Knútově - 131
LXXXVI. O vystavění Lewenstatu - 133
LXXXVII. Obležení Milánských - 134
LXXXVIII. Zabití Niklota - 135

LXXXIX. O Adelbertovi Medvědo-
vi - 137

XC. Přeložení biskupství Aldenbur-
ského - 138

XCI. Rozkol mezi Alexandrem a
Viktorem - 138

XCII. O desátku Holsatských
- 140

XCIII. Zajetí Vratislava - 142

XCIV. Posvěcení Neumünsteru -
144

XCV. Zesnutí biskupa Gerolda - 145

Knih II.

XCVI. Předmluva k následujícímu
dílu - 147

XCVII. O biskupovi Konrádovi -
148

XCVIII. O pobití Flámů - 149

XCIX. O biskupovi Bernonovi 151
C. Oběšen Vratislav - 152

CI. Pohřeb hraběte Adolfa - 155

CII. Dymin znova postaven - 156

CIII. Knížata závidí vévodovi slávu
- 157

CIV. Poplenění Brémských - 158

CV. Vypuzení biskupa Konráda -
159

CVI. Nastolení papeže Kalixta - 160

• CVII. Smíření knížat s vévodou -
162

• CVIII. O Svantovitovi, modle Ru-
janských - 163

• CIX. Proměnění těla a krve - 165

CX. Usmíření dánského krále s vé-
vodou - 167

HELMOLDA, kněze buzovského, Slovanští Křesťané. Z latinské předlohy v roce 1936 přeložil a úvodní slovo i poznámky napsal Karel Vrátný. Grafickou úpravu, obálku a vazbu navrhl Břetislav Štorm. Vydal I. Páně 1947 »Vyšehrad« v Praze. Sazbu provedl Živnotisk, Praha, v nákladu 2.500 výtisků Č. A. T. Českomoravské akciové tiskařské podniky v Praze. První vydání. Cena brožovaného výtisku Kčs 99.—, vázaného výtisku Kčs 122.—.